

אוסף גליונות מבית צוף הוצאה לאור

אזכרה

פרשת כי תבוא תשפ"ו • גליון 391

"זאתה

בן אדם..."

עובדות ופנינים נפלאים
אודות ראש ישיבת חברון
נסיך ממלכת סלבודקא
הגאון הגדול רבי יחזקאל סרנא זצ"ל
שסופרו ע"י תלמידו
הגאון רבי אברהם צבי שמואלביץ זצ"ל
בפרסום ראשון

המלכת הקב"ה - ע"י השתעבדות לקיום התורה והמצוות
מדין רה"י הגרמ"ה הידש - משנת רמ"ה

האם מי שמקפיד לא לאכול קודם התקיעות

יכול השנה - בר"ה שחל בשבת -

לאכול לפני מוסף?

הגרמ"ב זילברברג - שיעורי ליל שבת

איזו מילה באנגלית חשפה גילויי שמימי?

הרה"ג אשר קובלסקי - כניני פרשת השבוע

קיום המצוות מתוך הבנה

שזהו הטוב האמיתי

הגאון הגדול רבי ישראל בונם בן חיה רויזא שרייבר

- ועד ליל שבת

איך טוב להודות לד'?

הגאון רבי אליהו דיסקין - נחל אליהו

רוצה להוציא ספר לאור?
ספר יוצא לאור בצוף!

צוף הוצאה לאור - נתן פלדמן

||| \ www.tzufbooks.com | zuf@zuf.co.il | 02-6504055 | 054-8401840



יח"צ



פרסום



הפצה



הדפסה



גרפיקה



עימוד



הגהה



עריכה



הקלדה



תוכן העניינים

♦ אוסף הדעת ♦

- 3 ממוגר גרש ירחים
משלחנו של רבינו הגדול
מרן רשכבה"ג הגרי"ג אדלשטיין זצוק"ל
- 5 משנת רמ"ה
רבינו מרן ראש הישיבה רבי
משה הלל הירש שליט"א
- 7 חשבתי דרכי
הגאון הגדול רבי משה שפירא זצ"ל
- 9 ועד ליל שבת
הגאון הגדול
רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
- 13 נחלת בנימין
הגאון הגדול
רבי בנימין סורוצקין שליט"א
- 15 עינינו גל
מאמרי עין לא ראתה
- 19 אז נדברז
מחשבות לבני הישיבות

♦ אוסף ההלכה ♦

- 25 שיעורי בינה
הגאון הגדול
רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
- 27 עטרת המועדים
שיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א
- 29 שיעורי ליל שבת
הגאון רבי
מרדכי בונם זילברבורג שליט"א
- 31 עומק הפשט
דיוני הלכה אקטואליים
- 37 משא ומתן
הגאון רבי חיים קאהן
בית הוראה עץ חיים מכון לחושן משפט
- 40 מאמרי חסד לאברהם
הגאון רבי אורי יצחקי שליט"א
- 41 פניני הלכה
מראשי ורבי החבורות בישיבת מיר
- 48 אור החיים המבואר
פרשת כי תבא
- 49 אוצר ביכורי הלכה
הגאון רבי אברהם טומבק שליט"א
מתוך הסוגיות והפוסקים
- 55 תוספת שבת
מעלת השבת וקדושתה
- 59 מחשבה קצרה על הדף
תפיסות עומק על סדר הדף היומי
- 62 שירת התורה
עלון חדש מבית שירת המועדים
- 63 מסביב לשולחן
שאלות ותשובות
בנושאים הלכתיים אקטואליים
- 65 מבחני לדעת
מבחן בדף היומי, במשנה ברורה
ובחפץ חיים ואהבת חסד

♦ אוסף הפרשה ♦

- 67 שיעור חומש
מאת מרן הגאון הגדול
רבי חיים פיינשטיין שליט"א
- 69 נחל אליהו
משיעורי הגאון
רבי אליהו דיסקין שליט"א
- 71 פניני פרשת השבוע
הרה"ג אשר קובלסקי שליט"א
- 73 יעלת חן
הרה"צ רבי יצחק שמואל גמזו שליט"א
- 75 מענה יחזקאל
הרה"ג ר' יחזקאל הרטמן שליט"א
- 79 עמק השבוע
עיונים וביאורים במהות הימים בשבוע הבא
הרה"ג ר' ראובן מלך שווארץ שליט"א
- 83 עלון לשבת
הרה"ג שלמה קולדצקי שליט"א
- 87 מחשבות טובות
מענה לבני הישיבות בנתיבי העליה
- 88 ואתה בן אדם
פרקי חיים מהגאון הגדול
רבי יחזקאל סרנא זצ"ל
- 93 החדשים מביט
צוף הוצאה לאור

מערכת 'אוסף גיליונות'

a0554006628@gmail.com

ראש המערכת:

הרב נתן פלדמן שליט"א

חברי המערכת:

הרב צבי קנול שליט"א

הרב חיים וכסלר שליט"א

הרב משה הכהן שליט"א

הרב עקיבא יוסף לוי שליט"א

הרב יוסף שלמה בייפוס שליט"א

מבית 'צוף'

הוצאה לאור



נתן פלדמן

בכל נושאי האוסף ניתן לפנות בטלפון

0554006628

ממגד גרש ירחים

פניני הלכה אגדה ומוסר משלחנו של רבינו הגדול
מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זצוקללה"ה

פרשת כי תבוא (שנה ז') תשפ"ו לפ"ק * גליון 257 * עיה"ק ירושת"ו * כתיב תלמידים

והלכת בדרכיו'

דרך קניין המידות

שנינו באבות (ב"ט) שרבי יוחנן בן זכאי אמר לתלמידיו צאו וראו איזוהי דרך טובה שידבק בה האדם, וכל אחד מהתלמידים אמר דבר אחר: רבי אליעזר אמר עין טובה, רבי יהושע אמר שרצה טוב, רבי יוסי אמר שכן טוב, רבי שמעון אמר הרואה את הנולד, רבי אלעזר אמר לב טוב.

ויש להבין למה אמרו דווקא מידה טובה מסוימת, הלא צריכים שיהיה לאדם את כל המידות הטובות, כמו שכתוב 'והלכת בדרכיו', וכגון מה שאמרו (שבת קלג, סוטה יד ועוד) מה הוא רחום וחנון אף אתה וכו', ולמה אמרו דווקא מידה אחת.

וכפי הנראה באמת אי אפשר להתחיל מכל המידות ביחד, ולכן אמר רבי יוחנן לתלמידיו צאו וראו איזוהי דרך טובה, כלומר מה הסדר, מאיזו מידה טובה להתחיל, כי אדם שרוצה להשתלם במידותיו, צריך להתרגל ולעשות פעולות שישפיעו עליו עד שההרגל נעשה טבע, ואי אפשר להתחיל הכל בבת אחת, ועל זה אמרו התלמידים: עין טובה, חבר טוב, שכן טוב וכו', כלומר שזוהי המידה הטובה שיש להתחיל ממנה.

וכמדומני ששמעתי ממרן הגרי"ג פוברסקי זצ"ל כי אדם שהוא מושלם במידה אחת, זה כבר גורם

שלמות בכל המידות! שלמות במידה אחת נותנת סייעתא דשמיא לשלמות בהרבה עניינים, וזה מביא לשלמות בכל המידות [א"ה]. במקום אחר הביא רבינו זצ"ל שמקורו בשבת ק"ח שאמרו כמה אמוראים 'יתית לי' שסייעתי מצוה אחת בשלמות, והענין בזה כי שלמות בדבר אחד מביאה לשלמות בשאר דברים].

ולכן אם אדם יהיה מושלם באחת מהמידות שאמרו תלמידי רבי יוחנן, עין טובה, לב טוב וכו', ממילא זה ישפיע שיהיה לו את כל המידות הטובות, ורק הייתה השאלה ממה להתחיל, מאיזו מידה טובה כדאי להתחיל, שהיא תביא לשלמות בכל המידות. כך יתכן לפרש בדברי המשנה.

ואכתי יל"ע כמה ששאל רבי יוחנן את תלמידיו מה הסדר וממה להתחיל, הרי מצינו סדר אחר שאמר רבי פינחס בן יאיר בברייתא (ע"ז כ, ב) תורה מביאה לידי זהירות וזהירות מביאה לידי זהירות וכן כל ההמשך, וכפי שביאר המסילת ישרים בספרו כל מידה ומידה לפי הסדר הזה, שכל דבר מביא לדבר הבא אחריו, ויש לעיין האם דברי רבי יוחנן ותלמידיו הם סתירה לסדר הזה או לא, וצ"ע במפרשים.

הפטרת כי תבוא

כתוב "התעניף עיניך בו ואיננו!" אם אדם מסיח דעתו כדרך עין מן התורה, מיד הוא שוכח את מה שלמד.

ובאמת רבי מאיר שמחה היה בעל זיכרון מיוחד למעלה מן הטבע, ואף פעם לא שכח ממה שלמד כלום, וידע את כל מה שכתוב בספרים שהיו בבתו, אך כשקם לפתוח את הדלת החזיק את הגמרא בידו שלא יסח תלמודו...

וכל זה, מפני שכתוב (משלי ג, יח) "ענין חיים היא למחזיקים בה", וביאר בנפש החיים (ד, לג) שצריך לדמות בנפשו כי אילו היה טובע בנחל שוטף ורואה לפניו אילן חזק, ודאי היה מתאמץ להחזיק בו בכל כוחו כדי שלא לטבוע, כך גם התורה היא אילנה דחיי, וכל זמן שאדם מחזיק בתורה ועוסק והוגה בה בקביעות, אי התורה מחזיקה אותו שלא יטבע, אבל אם יסיח דעתו רגע אחד מן התורה מיד עלול לטבוע, ובהו צריך לפחד תמיד שלא להסיח דעת מן התורה ולא תיפסק הדבקות בתורה.

והדבר השלישי "ורחב לבבך" היינו כי התורה שייכת רב במי שיש לו לב רחב, שמלבד מה שאינו מסיח דעת מן התורה, יש בלבו גם סבילות ורוחב לב לסבול את השני ולשמע את דבריו, לשמוח בשמחתו ולהשתתף בצעריו.

ועל כך נאמר "אז תראי ונהרת ופחד ורחב לבבך", היינו שבגאולה העתידה "אז תראי" - כנסת ישראל, כולנו נזכה למדרגה הזאת של "ונהרת" - אור התורה, "ופחד ורחב לבבך" - שלא יהיה היסח הדעת מדברי תורה, ויהיה בנו לב רחב לתורה ולמידות טובות.

אך ביתיים, שעדיין לא זכינו לגאולה, צריך כל אחד להשתדל בכל כוחו שלא להסיח דעת מן התורה.



דבריהם הם זכרונם

אלול

מראש חודש אלול זהו זמן ההכנה לימים הנוראים, שאז משה רבינו עלה למרום לקבל לוחות שניות.

ובחי' אדם (ח"ב כלל קל"ח) הביא מתנא דבי אליהו כי "ישראל היו נוהגים כל אותם הימים צום ותענית, ויום אחרון שבכולם דהיינו בעשרה בתשרי גזרו תענית ולנו בתענית, ולפיכך נקבע אותו יום דהיינו יום הכיפורים לכפרה לעולם, ולפי שהיו ימים אלו ימי רצון מאז, לכן בכל שנה ושנה מתעורר עוד הרחמים למעלה והם ימי רצון".

וזה מפני שהיו צריכים הרבה רחמים כדי לזכות להתרומם למדרגה שהיו ראויים ללוחות השניות, שהלוחות השפיעו השפעה של תורה, השפעה של קדושה ושל חירות מיצר הרע, ועכשיו בחודש אלול זה הזמן להתעורר ולהתחזק.

ולמותו בשגמרא לא כתוב שום דבר שצריכים לעשות באלול, במשך הדורות הוסיפו מנהגים כמו תקיעת שופר, ואמירת מזמור לדוד ה' אורי וישעי לאחר התפילה, וכל זה בשביל להתעורר ולזכור שאנחנו צריכים עכשיו להוסיף זכויות, ולעסוק בחיזוק האמונה כדי להגיע לשלמות.

*

כתוב בספרים כי "אני לדודי ודודי לי" ראשי תיבות אלול, והיינו שצריכים קודם את ההתקרבות שלנו - 'אני לדודי', ועל ידי כך זוכים לסייעתא דשמיא - 'דודי לי'.

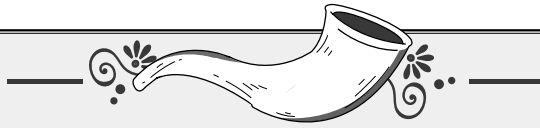
מה היא עיקר ההתקרבות וכיצד מתקרבים? מהו הדבר הגדול והחשוב ביותר אצל דודי?

הדרגה הגבוהה ביותר היא אהבת השם, שזה השער הקשיש בחובות הלבבות, ויש הרבה דרגות באהבה עד למסירות נפש כפשוטו מתוך אהבה, בדרגה של רבי עקיבא שאמר (ברכות סא, ב) כל ימי הייתי מצטער מתי יבוא לידי ואקיימו, אבל יש גם דברים קלים יותר שהם מענפי האהבה, וכמו שכתב המסילת ישרים בפרק י"ט כי השמחה בתורה ובמצוות היא מענפי האהבה, כל אהבת תורה ומצוות ומעשים טובים זה ענף מאהבת ה', שהשווה לזה מגיע מאהבת ה'.

אבל באמת אי אפשר לייצר ולעשות אהבה באופן מלאכותי, אלא זה דבר טבעי שיש בטבע האדם, והאהבה זה הפנימיות שיש בטבע האדם כבר מתחילת בריאתו, שכל אדם נברא עם הטבע הזה של אהבת השם, שאם לא כך מה שייך מצוה של אהבה, וכי אפשר לעשות אהבה ביניים, הרי אין זו אהבה אלא הצגה, אך זה המצוה (דברים ו, ה) "ואהבת את השם אלוהיך" שייכת מפני שיש לכל אחד מתחילת בריאתו את הטבע הזה של אהבת ה', והמצוה היא רק להוציא את הטבע מן הכוח אל הפועל, ולסלק את כל הנגיעות המפריעות לאהבה.

הרי זהו מה שהקב"ה דורש מאיתנו וזה קיים בטבע האדם, אלא שלא כל אחד זוכה לכך שהטבע הזה יצא לפועל, כי היצר הרע מפתה ומושך לדברים אחרים, ועבודתנו בחודש אלול היא להתחזק בזה.

וכפי ששמעתי מעשה שהיה עם הגאון רבי מאיר שמחה זצ"ל בעל "אור שמח" (סיפר לי אחד ששמע מאביו שהיה נוכח בשעת מעשה) שפעם ישב ללמוד ודפקו על דלת ביתו, וקם לפתוח את הדלת והחזיק בידו את הגמרא עם האצבע בפנים במקום שאחז, ושאלו אותו מדוע הוא עושה ככה, הרי יכול להשאיר את הגמרא במקומו ולעשות סימן היכן שאחז, והשיב ואמר הרי בדברי תורה



ימי הרחמים

עבודת ימי האלול וניצולם בשלימות

עולם" - עדיף לו שייקחוהו מן העולם ולא ימשיך לחיות, כי אם יחיה וימשיך בדרך של חסאים יהיה יותר גרוע ויקבל יותר גיהנום, ועדיף למות ולקבל פחות גיהנום, וכן אלו שקנו עולמם בשעה אחת, טוב היה להם שמתו ולא איבדו את מדרגתם, כי אי אפשר להשתנות ולקפוץ את כל המדרגות בבת אחת ולהחזיק מעמד בהן.

ואם כן כיצד נוכל בימים הספורים שנותרו לנו להתעלות ולחזור בתשובה שלמה.

הלימוד מ'בן סורר ומורה' - נידון על שם סופו

העצה היא כמו שידוע מבעלי המוסר, שהרי בן סורר ומורה נידון על שם סופו, ואמרו חז"ל (סנהדרין עב, א) "וכי מפני שאכל זה תרטימר בשר ושתה חצי לוג יין האיסלקי אמרה תורה יצא לבית דין להיסקל? אלא הגיעה תורה לסוף דעתו של בן סורר ומורה שסוף מגמר נכסיו ומבקש לימודו ואינו מוצא ויוצא לפרשת דרכים ומלסטם את הבריות אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב", והיינו מכיוון שהוא הולך בדרך הזאת שכן טבעו, הרי הטבע מושך אותו הלאה והלאה, עד שיגיע ללסטם את הבריות, ולכן נהרג כבר מעכשיו על שם סופו.

ואם במידה רעה אמרו כן, הרי מידה טובה מרובה ממידת פורענות (סוטה יא, א), ובודאי שאם אדם הולך בדרך כזוהי שותיה אותו למצב של שלמות, יש לו כבר מעכשיו את הזכויות על שם סופו.

וכן הביא רבינו יונה (ב, י) מדברי חז"ל "כל שמעשיו מרובים מחכמתו חכמתו מתקיימת", ולכאורה כיצד שייך שיהיו מעשיו מרובים מחכמתו, הרי אם אינו יודע ואינו משיג בחכמתו כיצד יעשה מעשים?

וביאר רבינו יונה כי זה שייך על ידי שאדם מקבל עליו לקיים את כל מה שילמדו אותו החכמים והמוכחים, וכל יום ויום יודוש וישקוד על דלותו מוכיחו, על ידי זה צדק לבש וקנה זכות על כל המעשים הטובים שהוא עתיד לעשותם, וקיבל כבר מעכשיו את הדרגה כאילו עשה.

וזהו העצה, לקחת דרך, שאינה קשה, אבל היא בטוחה, שבמשך הזמן יגיע על ידי לקיים כל המצוות בשלמות ולתיקון כל הדברים הצריכים תיקון, ובזה זוכה כבר מעכשיו בכל הזכויות של המעשים הטובים שעתידי לעשות, וכל מה שצריך לתקן נחשב מיד כאילו תיקן.

על ידי קביעות ללימוד המוסר - נידון על שם סופו!

ורבינו יונה שם כתב זאת לגבי שמיעת דברי מוסר, וזה לשונו: "כאשר ישמע מוסר החכמים והמוכחים יקשיב וישמע ויכנע ויחזור בתשובה, ויקבל בלבו כל דברי התוכחות, ושלא יגרע דבר מדבריהם, והנה האיש הזה ברגע קטן יצא מאפלה לאור גדול, כי עת אשר יקוץ ויכחיל ולבבו יבין ושב ויקבל ביום שמעו דברי המוכיח, ויקיים עליו להיותו עושה ככל אשר יורוהו תופשי התורה מן היום ההוא ומעלה, להזהיר כאשר יזהירוהו וידעי בנה לעתים, עלתה בידו התשובה ונהפך לאיש אחר. ומעת אשר קיבל זאת במחשבתו וגמר עליו ככה בלבבו, קנה לנפשו זכות ושכר על כל המצוות והמוסרים, ואשריו כי צדק נפשו בשעה קלה", עכ"ל.

היינו שאם אדם שומע דברי מוסר בכל יום ואוהב את התוכחות, אזי בודאי, מאחר שהוא אוהב ורוצה את זה, סופו שישתנה.

וכן גם על ידי לימוד ספרי המוסר, אם אדם מוכיח ומבקר את עצמו, ויש לו בכל יום קביעות לביקורת עצמית, על ידי זה הוא יודע את מה שצריך לתקן ואינו מסיח דעת מזה, וזה דבר ידוע שמולך לשלמות, ויש לו כבר מעכשיו שכר על כל השלמות שייגיע לבסוף.

ובסדרי הישיבה יש סדר קבוע ללימוד המוסר חצי שעה בכל יום, אכן גם אברכים שאינם משועבדים לסדרי הישיבה, אם יש להם קביעות יומית באיזה ספר מוסר, כל אחד לפי מה שהוא מרגיש שזה מחזק אותו ומושיך אותו, בודאי במשך הזמן זה ישיפע עליו שישתנה ויקבל את השלמות, ונקרא כבר מעכשיו על שם סופו.

וזהו הדרך הבטוחה שמביאה לתיקון כל הדברים הצריכים תיקון, ורבים העידו לי על עצמם שהתחילו ללמוד מוסר ומרגשים הרגשה מצוינת של אושר וסיפוק, כי בלימוד המוסר אדם מכיר את עצמו ומרגיש איך שהוא משתפר, ומקבל הרגשות חדשות שלא הרגיש אותם ודיועות חדשות שמדריכות אותו, ויש לו דרך סלולה לכל רגע ורגע, מה לעשות ומה לא לעשות כפי דרך התורה, וזו הרגשה מצוינת מאד!

וכאמור וזהו הדרך הבטוחה לתיקון כל המעשים, שגם בזמן הקצר שנותר לנו, אם נחליט מכאן ולהבא ללכת בדרך זו, ללמוד ספרי מוסר בקביעות ולקיים את כל דבריהם, נזכה כבר מעתה בכל הזכויות על שם סופו, ובזה נזכה בדין לכתיבה וחתומה טובה.

סגולת ימי האלול וחרדתו

בעל הטורים בפרשת נצבים כתב על הפסוק ומל השם אלוקיך את לבבך ואת גדולה מאד, ולכן אומרים סליחות, שעל ידי הסליחות והתפילה זוכים למעלה של הסרת ערלת הלב, והזמן לזה הוא חודש אלול.

והיינו שחודש אלול הוא זמן המסוגל לזכות לאהבת השם ומילת הלב, וזו זכות גדולה מאד, ולכן אומרים סליחות, שעל ידי הסליחות והתפילה זוכים למעלה של הסרת ערלת הלב, והזמן לזה הוא חודש אלול.

ועוד כתב הבעל הטורים "וכן לולא האמנתי לראות בטוב ה' (תהלים כז, ג) לולא אותיות אלול, שמאלול ואילך חרדתי נגד ה'", היינו שמצד אחד זה זמן של זכות גדולה מאד שאפשר לזכות בו למילת הלב, וזו סיבה לשמחה, אך מצד שני זהו זמן של חרדה.

מצד אחד זה זמן המסוגל להצלחה גדולה והתעלות גדולה ברוחניות, ומצד שני זה תלוי בחרדה, אם יש חרדה והרגשת אימת הדין, ואם אין חרדה אזי להיפך, מכיוון שזה זמן המסוגל להצלחה ולזכויות ומזלזלים ולא מנצלים את הזמן, התביעה גדולה מאד, למלא לא מנצלים ולא מחשבים את הזמן, והוא מצד אחד זמן של תוספת זכויות, ומצד שני זמן של חרדה אם לא מנצלים כראוי את הזמן.

איך בחודש אחד אפשר לשוב בשלימות?

החרדה שצריכה להיות בחודש אלול, כיון שידועים שיש חיובים שחייבים לקיים אותם, ואם לא מקיימים יש דין ומשפט, ויש פחד וחרדה מזה, וכדי לזכות בדין מחפשים זכויות, והזכויות לא התשובה, לחזור בתשובה ולתקן את כל מה שצריכים לתקן.

בשב ואל תעשה ובקום ועשה, להפסיק את החטאים בקום ועשה, ולקיים את מה שאל עושים בשב ואל תעשה, יותר תורה, יותר חסד, ויותר יראת שמים.

ובאמת הרי זו עבודה גדולה מאד, חיזוק בתורה ובחסד וביראת שמים, וכיצד אפשר בחודש אחד להגיע לשלמות בדברים האלה?

וביותר שהרי כתב הרמב"ם (הל' תשובה ז, ג) שיש חיוב תשובה גם מדעות רעות, והיינו מידות רעות ושאיפות עולם הזה הממושגות בטבע האדם, וצריך לשנות את הטבע שיהיו מידות טובות, וזה חיוב גמור כמ"ש והלכת בדרכיו, ואמרו חז"ל (שבת קלג ועוד) מה הוא רחום וחנון אף אתה וכו', וזה מהמעלות העליונות המבוארות בשערי תשובה שם, מעלת לכת בדרכי השם, ויש הרבה דרגות בזה.

ובאכן שלמה פ"א הובא בשם הגר"א "כל עבודת השם תלוי במידות", היינו שאם המידות אינן בשלמות כל התר"ג מצוות אינן בשלמות, "וכל החטאים מושרים במידות", מידות רעות הן הסיבה לכל החטאים, ו"עיקר חיות האדם הוא להתחזק תמיד בשבירת המידות ואם לא למד לו חיים".

ומאחר שחייבים לחזור בתשובה גם על מידות רעות, אם כן התשובה היא השתנות של כל מהות האדם, ויש להתבונן כיצד אפשר להספיק לעשות את כל זה בזמן הקצר של חודש אלול, וכי בחודש אחד אפשר לשנות את הטבע ולקבל שלמות במידות, וזהו ראי שאי אפשר לעשות הכל בבת אחת, וצריכים לעלות מדרגה אחר מדרגה.

אי אפשר 'לדלג' מדרגות' בהתלהבות רגעית

כמו שמצינו בגמ' (ע"ז יב, ועוד) ככה רבי ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת ויש קונה עולמו בכמה שנים, ואמר מו"ר הגר"א דסלר זצ"ל שזה מוזכר תמיד בגמרא על כאלו שהתעוררו לתשובה ברגע אחד ומיד מתו, ומשום שאם היו ממשיכים לחיות לא היו מחזיקים מעמד באותה מדרגה, כי השתנות מן הקצה אל הקצה נגד הטבע, אך כעבור יום אחד כבר נרגע למדי ונתקדחה דעתו, כי כן הוא הטבע מאד לרגע אחד, אך תיכף לאחר מכן ירד ממדרגתו, ורק זמן קצר יוכל להחזיק בזה.

וסיפר לי מרן הגר"מ שן זצ"ל שנכנס אליו פעם אדם אחד והתחיל לבכות על מצבו העגום שנכשל באיזה דבר, והיה שריו במצב רוח איום ולא היה יכול להירגע מעצרו, אך כעבור יום אחד כבר נרגע למדי ונתקדחה דעתו, כי כן הוא הטבע שהדעת מתקדחת בזמן קצר, ואי אפשר להחזיק מעמד הרבה זמן עם דרגה של קונה עולמו בשעה אחת.

לכן כל אלו שקנו עולמם בשעה אחת ומתו, היה כדאי להם למות, כי אם היו ממשיכים לחיות היו יורדים ממדרגתם.

וכן מצינו בתהלים (קלט, כד) "וראה אם דרך עוצב בי ונחני בדרך עולם", היינו שדוד המלך ביקש שאם הקב"ה רואה שהוא הולך בדרך של חטאים, אזי "ונחני בדרך

משנת רמ"ה

ממשנת רבינו מרן ראש הישיבה הגאון רבי משה הלל הירש שליט"א

פרשת כי תבא תשפ"ו

הוראת שעה

לבחור ישיבה אין שום שייכות לצבא!

[מתוך שו"ת עם רבינו שליט"א ב'ועידת בני הישיבות' - אב תשפ"ו]

שואל: ישנם בחורים המוטרדים משאלת הפרנסה, מאחר וחוששים שהגזירות ילכו ויתרבו, והקושי הכלכלי יילך ויגדל, ולפעמים מתגבט מחשבה בליבם, שאולי במקום לעסוק אחר החתונה בתורה יזמם ולילה צריך לחשוב גם על איזה מקור פרנסה. מה דעת מרן שליט"א בזה?

רבינו שליט"א: אני חושב שחלק מהשאלה היא האם נכון לעשות כשם שהיו עושים בחוץ לארץ, שהיו עוסקים גם בפרנסה. ובאמת כיום גם בחו"ל לא עושים כן, אמנם כשאני בחור אכן כך היה המצב, שכמעט כל בחור - אפילו הטובים ביותר - היו לומדים לימודי חול שלוש פעמים בשבוע למשך כמה שעות בלילה, ובמשך כשמונה שנים היו מסיימים הלימודים [במקום ארבע שנים ללימודים מלאים]. וזה היה נקרא אז בחור מצוין, שלמד כל היום תורה, ורק שלוש פעמים בשבוע לימודי חול. והיו כאלו בדרגה נמוכה יותר, שלמדו ארבע פעמים בשבוע לימודי חול, ועוד כמה מדרגות בזה. אמנם ללמוד רק תורה כל היום, ללא לימודי חול כלל, זה דבר שכמעט לא היה! אמנם לבסוף המציאות הוכיחה שלא צמח אפילו תלמיד חכם אחד מצורת לימוד כזו! ואפילו שלמדו תורה במשך שנים רבות! היו בחורים שלמדו בלייקוד כמה שנים, וגם אחרי החתונה למדו בכולל כמה שנים, ובכל זאת לא גדלו להיות תלמידי חכמים. הכרתי בחור שאחר לימודיו בישיבה למד עוד שתיים עשרה שנים בכולל, ולאחר מכן הלך להיות עורך דין.

אמנם כאמור מוצב זה היה בעבר, עד שבא מו"ר הגר"א קוטלר זצ"ל ושינה את כל אמריקה! והיום כל בחור טוב חוץ לכולל, ויושב ולומד שנים רבות, ומוצא איזו עצה כיצד להתפרנס. אבל מי שעושה להיפך, ומתכנן מראש לצאת לעבוד, אינני יודע כמה תועלת בפרנסה יהיה לו מכך, אבל אז ברור שיהיה לו הפסד גדול מאוד ברוחניות!

שואל: לו יצויר שהיה בצבא מסלול 'על טהרת הקודש' ללא פקפוק כלל, האם היה מותר להשתלב שם?

רבינו שליט"א: השאלה הזאת אינה נוגעת לבחורי ישיבה כלל! לבחור ישיבה אין שום שייכות לצבא! שאלה זו נוגעת רק לגבי מי שאינו לומד. וגם לגבי התשובה היא שאי אפשר לסמוך עליהם כלל! היום זה 'על טהרת הקודש', ומחר לא! ברגע שאדם נכנס לצבא המפקד יכול לעשות בו כרצונו, ואין מעכב בידו, וכפי שנזכרנו לראות כמה פעמים, בכל המקומות שעושים מסלולים שהם 'כאילו' על טהרת הקודש, שהם מבטלים את כל ההסכמים!

המלכת הקב"ה - ע"י השתעבדות לקיום התורה והמצוות

שאינו מצווה ועושה עדיף, ומה המעלה בכך שהוא 'דואג ומצטער תמיד'. אלא יסוד הענין הוא כפי שנתבאר, שיש חלק בשכר המצוה שהוא מצד העבדות שהאדם משתעבד לקב"ה ושומע למצוותיו, ובוה הוא מרבה כבוד שמים, וככל שאדם מרבה לדאוג ולהצטער בקיום המצוה הוא משעבד עצמו יותר לבורא יתברך. וזה הביאור במה שאמרו 'לפום צערא אגרא', שכן ככל שהצטער בקיום המצוה גדול יותר כך ההשתעבדות לקב"ה גדולה יותר, ולכן השכר 'הגמולי' מצד מה שהוא שומע לציווי הקב"ה גדול יותר, אבל השכר 'הסגולי' אינו תלוי בצער שיש בקיום המצוה.

ועל פי זה יש ליישב את קושייתו של הגר"י בלאור. שכן מה שהקשה שמאחר ו'גזל ועריות נפשו של אדם מחמתו' יש להקל בעונשם. זה רק לגבי העונש 'הגמולי' על מה שמרד במלך ועבר על דברו, אמנם לענין העונש 'הסגולי', דהיינו מה שהחטא משחית את הנפש, בזה ההשחחה של גזל ועריות היא גדולה ביותר, ולענין זה לא מועיל מה שיש לו קושי להתגבר ולהימנע מן החטא.

וכן יש ליישב את קושייתו השנייה, מדוע 'במקום שבעלי תשובה עומדים צדיקים גמורים אין יכולים לעמוד', הרי הצער שיש להם לכבוש את יצורם הוא באשמתם, ושום שהרבו לחטוא, ואין מגיע להם על זה שכר. שכן לפי מה שנתבאר שתוספת השכר על הצער היא רק משום שמראה בזה את השתעבדותו וביטול רצונותיו לקב"ה, נמצא שבעל תשובה שעושה את המצוות מתוך רצון וחשק, ומתגבר על הקושי שיש לו לכבוש את יצרו, מעלתו גדולה ממעלת הצדיקים, כיון שהוא מראה בזה שיעבוד לקב"ה יותר מהצדיק, ואף שהקושי נוצר באשמתו מחמת חטאיו, מכל מקום עתה כשכובש את יצרו הוא מרבה בכך כבוד שמים יותר ממצוותיו של הצדיק, אבל רשע שמקיים מצוה בחוסר חשק, אף שיש לו בזה יותר צער מצדיק המקיים את המצוה בחשק, מכל מקום בוודאי לא יטול שכר יותר מהצדיק, שהרי פשוט הדבר שאין הרשע משתעבד לקב"ה בקיום מצוה יותר מן הצדיק המחבב את המצוות, שכן חיובו המצוה מראה על ריאת שמים והשתעבדות לקב"ה, כמו שכתב המוסילת ישרים (פ"ט).

מבואר מכל זה, שבכל מצוה מלבד עצם קיומה יש בה עוד ענין, במה שהוא משתעבד על ידיה לקב"ה, וממילא נוטל עלינו להתחשב לפני יום הדין לקיים את המצוות מתוך הרגשת שיעבוד, מצד אחד לכבד את המצוות וללמוד תורה בחשק ובשמחה, ומצד שני להרגיש את העבדות, ובפרט בלימוד התורה, וזמו שכתב המוכבי אור, שאדם שאינו מצטער דואג בקיום המצוות אינו נוטל שכר אלא כמי שאינו מצווה ועושה, נמצא שמי שלומד רק כשמתחשק לו ללמוד מפסיד חלק גדול מן השכר. אמנם אם נרגיש מחויבות ללמוד בכל זמן ומצב שאפשר, ניכנס בגדר של 'מצווה ועושה', ש'דואג ומצטער תמיד', ובוה נשתעבד לקב"ה ונמליך אותו עלינו, ונזכה שידון אותנו במידת הרחמים. אמן.

כתב הגר"י סלנטר (אור ישראל אגרת ח'), ששכר המצוות הוא לפי הצער והקושי שיש בקיומם, כמאמר חז"ל (אבות פ"ה מ"ג) 'לפום צערא אגרא'. ולפיכך יתכן שיעשה אדם אותה מצוה בשני זמנים שונים, והשכר יהיה שונה בתכלית. כגון מי שלמד שעה אחת בזמן שדעתו היתה אז צלולה, ולא הרגיש צער בנפשו בזמן הלימוד, ובזמן אחר למד ג"כ שעה, אך אז היה הדבר קשה עליו ביותר, ודאי ששכר הלימוד שנעשה בקושי גדול בהרבה משכר הלימוד בלי קושי. וכן לגבי עונש העבירות, ככל שהיה לאדם יותר קל להימנע מן העבירה, ולא נמנע, יגדל עונשו, כמו שאמרו חז"ל (מנחות מג) 'גדול עונשו של לבן יותר מעונשו של תכלת'.

אמנם כתב עוד, שרשע שהרבה לחטוא, ומחמת כך קשה עליו קיום התורה והמצוות, לא יגדל משום כך שכרו על המצוות שמקיים, ולא יקטן עונשו על העבירות שעובר, כיון שהקושי והצער באו עליו מחמת אשמתו שהרבה לחטוא. וכן לאידך גיסא, הצדיק שמחמת ריבוי מעשים טובים הוקל עליו קיום התורה והמצוות, לא יקטן שכרו משום כך, שכן מחמת עבודתו הגיע למדרגה זו.

אלא שהקשה הגר"י בלאור (אור ישראל כוכבי אור מאמר ח) על יסוד זה, שהרי שינוי (הגיגה י"א) 'גזל ועריות נפשו מחמתו', ונמצא שיש קושי רב להתגבר על יצרו הרע בעבירות אלו, וממילא היה מן הדין להקל בעונשם עד מאוד. עוד הקשה (כוכבי אור נט), מדברי הגמרא במסכת ברכות (דג), 'מקום שבעלי תשובה עומדים, צדיקים גמורים אינם עומדים', וכתב על כך הרמב"ם (תשובה פ"ז ה"ד), 'כלומר מעלתו גדולה ממעלת אלו שלא חטאו מעולם, מפני שהן כושבים יצורם יותר מהם', ולכאורה לדברי הגר"י יש לתמונה, שהרי מה שהם צריכים לכבוש יצורם יותר מצדיקים הוא מחמת שהרבו לחטוא, ולהאמור היה צריך להיות שלא תהיה להם שום מעלה בכך על פני הצדיקים.

והנה כתב האמרי בינה (שו"ת ח"א סי' י"ג), שיש שני מיני עונשים לעוברי עבירה: האחד הוא 'סגולי', והשני הוא 'גמולי'. ה'סגולי' הוא מה שהחטא משחית את הנפש, כמו ששתיית סם המוות משחיתה את הגוף, ואילו ה'גמולי' הוא עונש על כך שעבר על ציוויו של הקב"ה והשחית את נפשו, וכמי שעובר על ציווי המלך ומשחית כלי יקר שלו, שעונשו גדול.

ונראה להוסיף בזה, שכמו כן בכל מצוה יש שני ענייני שכר, האחד 'סגולי' מצד עצם עשיית המצוה, שכשם שעבירה משחיתה את הנפש כך מצוה מחזקת ומבשרה את הנפש, והשני, שמוקבל שכר על כך שעשה את ציוויו של הקב"ה, ושיעבד עצמו לעבודתו.

והנה איתא בקידושין (לא), 'גדול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה', וכתבו התוס' שם (ד"ה גדול), 'נראה דהיינו טעמא דמי שמצווה ועושה עדיף, לפי שדואג ומצטער יותר מן יעבור, ממי שאין מצווה שיש לו פת בסלו, שאם ירצה יניח'. ולכאורה צריך ביאור, הרי בפשוטו מי

בדין "ארצך" לענין חיוב ביכורים

מדוע קנה אילן אחד אינו מביא

הרמב"ן הקשה על הרשב"ם מסוגיית הגמ' (שם פא. ב.) - הקונה שני אילנות בשדה חבירו חייב בהבאת ביכורים, אלא שנחלקו ר"מ ורבנן האם חייב בקריאת פרשת ביכורים, שלרבנן אינו קורא ולר"מ קורא. ומבואר שם כי המחלוקת היא האם הקונה ב' אילנות קנה קרקע עמהם או לא. (ונחלקו דווקא בקנה ב' אילנות, אבל הקונה ב' אילנות לכ"ע קנה קרקע ומביא וקורא.) והק' הגמ' - מדוע לרבנן בב' אילנות ולר"מ באילן אחד מביא ואינו קורא, הלא כשם שאינו קורא משום שהקרקע אינה קנויה לו ולא מתקיים בו "בארצך", מטעם זה גם יש לפטור מ'הבאה. ותי' הגמ' שבאמת הסתפקו האם קנה קרקע או לא ולפיכך מספק חייב בהבאה אך אינו קורא. והק' הרמב"ן שלדעת הרשב"ם לא קשה קושיית הגמ' - שהיות ולעולם יש לבעל האילנות שיעבוד בקרקע ליניקה אוי הוא חייב בהבאה, וגם אם לא מתקיים "בארצך" ואינו יכול לקרוא, בכל זאת חל עליו החיוב להביא מכח שיעבוד היניקה.

דעת הרמב"ם בקנה ג' אילנות

ונראה ליישב בהקדם דברי הרמב"ם, וביאור הגר"ח. כתב הרמב"ם (ביכורים פ"ב, י"ג) "הקונה אילן בתוך שדה חבירו אינו מביא לפי שאין לו קרקע. שלשה יש לו קרקע, ואף על פי שאין לו אלא אילנות בלבד הרי הוא כמי שקנה קרקע". ובהשגת הראב"ד כתב "לא כי, אלא מפני שבסתם קנה עמהם קרקע".

וכתב הגר"ח שלדעת הרמב"ם גם הקונה ג' אילנות אינו קונה גוף הקרקע שתחת האילנות, וכל תוקף הקנין הוא - קנין 'זכות נטיעה וזריעה לעולם', והיינו שאפילו אם יעקר אחד מהאילנות יכול לנטוע אילן אחר, וכיון שלענין נטיעה וזריעה הקרקע קנויה לו לעולם נחשב הדבר כקנין הגוף ושל כל מביא ביכורים וקורא.

והק' הגר"ח על תחילת דברי הרמב"ם שהקונה אילן אחד בשדה חבירו פטור מ'הבאה' - הרי למרות שאין לו קנין בקרקע ואפי' 'זכות נטיעה וזריעה', עם כל זאת עדיין יש לו 'קנין' לזמן בקרקע, שכן כל זמן שהאילן קיים אינו חייב לעקור

"ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך" (כו. ב.)

מחלוקת קנין פירות קנין הגוף

בגמ' (ב"ב קלו. ב.) מבואר שהלוקח שדה לפירותיה חייב בהבאת ביכורים, אלא שנחלקו ר' יוחנן ור"ל האם חייב בקריאת פרשת ביכורים - ר"י אמר 'מביא וקורא' וריש לקיש אמר 'מביא ואינו קורא'. נקודת המחלוקת מבוארת שם - "רבי יוחנן סבר קנין פירות קנין הגוף דמי, וריש לקיש סבר קנין פירות לאו קנין הגוף דמי".

והיינו שבפרשת ביכורים נאמר "בארצך", ולדעת ר"י מתקיים "בארצך" על ידי קנין פירות ונחשב קנין בגוף הקרקע ולפיכך 'מביא וקורא', ולדעת ר"ל נח' הראשונים כיצד לבאר דבריו, וכולהו.

ג' שיטות מדוע מביא ואינו קורא

א. דעת הרשב"ם - שחייב מדאורייתא ב'הבאה' היות ומתקיים "בארצך" מכח קנין פירות לחדו, שכן הקרקע משועבדת לו ליניקה, אלא שאינו קורא משום שאינו יכול לומר "אשר נתתה לי". ב. דעת תוס' - שאינו חייב ב'הבאה' אלא מדרבנן, אבל מדאורייתא פטור היות ולא מתקיים "בארצך", ומטעם זה גם אינו קורא. ג. דעת הרמב"ן - שחייב בהבאה מדין ספק דאורייתא. והיינו שיש להסתפק האם 'קנין פירות' נחשב "בארצך" והדבר מהווה ספק האם חייב בהבאה, ולפיכך מביא על ידי שמקדש את הפירות לגבוה, אך אינו קורא שמא לא מתקיים כאן "בארצך".

ביאור דעת הרשב"ם

והקשו תוס' - לדברי הרשב"ם שקנין פירות נחשב כשלי ומתקיים "בארצך", מדוע לא מתקיים "אשר נתת לי".

ונראה, כי על אף שקנין פירות' נחשב כשלי עדיין לא מתקיים בו "אשר נתת לי", היות ובחלוקת הארץ אשר עליה הוא אומר "אשר נתת לי" מדובר על בעלות גמורה של גוף ופירות, אבל בעלות לפירות אינה דומה לחלוקת הארץ ועדיין לא מתקיים בה "אשר נתת לי".

האילן ונמצאת הקרקע קנויה לו להעמדת האילן, הרי אומר שיש לו זכות בקרקע כעין 'קנין פירות', ואפילו למד קנין פירות לאו כקנין הגוף מביא ואינו קורא.

ותירץ, שהקונה אילן אחד אין לו בקרקע אפילו 'קנין לזמן' אלא רק 'זכות יניקה' לאילן שקנה, ועל כן אינו חייב בהבאת ביכורים היות ואין לו שום קנין בקרקע.

עוד תירץ הגר"ח, שהקונה אילן אחד אפילו 'זכות יניקה' אין לו בקרקע, אלא שהמוכר משועבד בשעבוד הגוף להעמיד לקונה את האילן שקנה - והיינו, שיתן לו את יניקת הקרקע.

ג' דרגות בקנין קרקע

ומבואר בדבריו שיש ג' אופנים של זכות העמדת אילן.

א. קנין בגוף הקרקע בתורת 'קנין הגוף', דהיינו זכות של זריעה ונטיעה לעולם. ב. קנין בגוף הקרקע בתורת 'קנין פירות', והיינו 'קנין לזמן' של 'גוף לפירות', שהיות והוא קנין לזמן נחשב כקנין פירות' וקנין הגוף הוא רק 'לעולם'. ג. שאין לו קנין בגוף הקרקע, אלא רק 'זכות יניקה' מהקרקע לאילן שמכר לו, או שאפילו זכות יניקה אין לו אלא רק שעבוד הגוף על המוכר להעמיד לו יניקת אילן.

ובאופן השלישי לא נחשב הדבר לקנין' שמחייב בהבאת ביכורים.

דעת הרשב"ם כהרמב"ם

ומעתה נראה כי דעת הרשב"ם היא כדעת הרמב"ם שבאמת גם ללא קנין ממשי בגוף הקרקע חייב ב'הבאה' - מכח זכות נטיעה וזריעה לעולם, אלא שמוסיף הרשב"ם שגם זכות יניקה מהקרקע נחשבת כקנין בגוף הקרקע לחייב בהבאת ביכורים. אבל בקונה אילן אחד (או ב' אילנות לרבנן) סובר הרשב"ם שאפילו זכות יניקה בקרקע אין לו, אלא כפי שכתב הגר"ח בדרך הב' שאין לקונה כלום מלבד זה שהמוכר משועבד בשעבוד הגוף להעמיד לו את אילנו - ובאופן שאין לו זכות בקרקע כלל לא מתקיים "בארצך".

ומעתה קושיית הגמ' מובנת היטב לדעת הרשב"ם - מדוע הקונה אילן אחד חייב בהבאת ביכורים הרי אין לו שום קנין בקרקע, ולא מתקיים בארצך, ואפילו 'זכות יניקה' אין לו.

משנת הישיבה

מתוך סדרת ועדי הדרכה לבני ישיבה

עבודת המידות (טו)

להתחיל להתרגל לחשוב כך באמת.

עוד עצה כתובה בספרים, להסתכל על גדלות הקב"ה לעומת האפסיות שלנו, כמה אנו קטנים וחסרי משמעות לעומת צור כל העולמים. להתבונן מה זה בן אדם, רגע אחד הוא כאן ורגע לאחריו כבר איננו, בכל רגע ורגע הקב"ה צריך להחיות אותו. וכאשר אדם מבין עד כמה הוא כלום, ממילא הוא מרגיש שאינו יכול להתגאות, שהרי אם הקב"ה ירצה ברגע אחד הוא כבר לא יהיה כאן.

עוד עצה מצינו במסילת ישרים (פכ"ז), שאדם צריך להתבונן בכך שאין לו סיבה להתגאות ברוב מעלותיו, מאחר וזהו חוק טבעו שחוק בבורא, כשם שהעוף אינו מתגאה בכך שהוא יכול לעוף, כי זו המציאות שבה הוא נברא, וכשם שאדם אינו מתגאה בכך שהוא מהלך על שתי רגלים, כך אין מה להתגאות בחכמה או עושר וגבורה וכיוצא באלו, שהרי הכל ניתן לו מאת הבורא יתברך.

לסיכום, אם ירבה האדם להתבונן בעניינים אלו שהזכרנו: א. מאין באת ולא אתה הולך. ב. שהוא אינו נחשב לכלום כלפי הקב"ה, אשר בכל רגע ורגע מקיים את המציאות שלו. ג. שגם המעלות שיש בו הם בדרך כלל מחוק טבעו, אזי הרצון להתגאות ייחלש במקצת. זה השלב הראשון בעבודה על מידת הגאווה.



חשבת דרכי

נקודות אור על פי משנת הגאון רבי משה שפירא זצ"ל

פרשת כי תבא

חודש אלול הוא אחרית שנה ומכוחה אנו חוזרים אל הראשית [ב']

עליהם כתוב "וחנותי את אשר אחון, אע"פ שאינו הגון ואינו כדאי". כולו מתנת חנם, "כי מצאת חן בעיני". והכי איתא במדרש רבה פרשת כי תשא (פרשה מ"ה) "וחנותי את אשר אחון באותה שעה הראה לו הקדוש ברוך הוא את כל האוצרות של מתן שכר שהן מתוקנין לצדיקים והוא אומר האוצר הזה של מי הוא והוא אומר של עושי מצות, והאוצר הזה של מי הוא של מגדלי יתומים, וכל אוצר ואוצר, ואח"כ ראה אוצר גדול אמר האוצר הזה של מי הוא א"ל מי שיש לו אני נותן לו משכרו ומי שאין לו אני עושה לו חנם ונותן לו מזה שנאמר וחנותי את אשר אחון, וחנותי את אשר אחון למי שאני מבקש לחון, וכן ורחמתי את אשר ארחם". זהו אוצר גדול של מתנת חנם, אבל הוא ניתן רק למי שיודע בוודאות וחש בכל נימי נפשו שלא מגיע לו כלום, כי אם הוא חושב שמגיע לו משהו אז הוא יקבל מהאוצרות שמהם משלמים למי שמגיע לו, אך האוצר הגדול הוא מתנת חנם, והוא ניתן רק למי שיודע שזו מתנת חנם, לכן צריך מישהו שבאמת אין לו.

זאת היתה חריגה של פעם אחת, גילוי רצון השווה לרצון של הבריאה, זה רצון שאינו בתוך המסגרת של המהלכים והחוקים של הבריאה עצמה. אלא הוא שווה לרצון של הבריאה עצמה, כולו חסד, חנם. ולא רק חנם אלא שהוא ניתן למי שבפירוש לא מגיע לו, כדאיתא בברכות (ז' ע"א) וחנותי את אשר אחון ורחמתי את אשר ארחם אע"פ שאינו הגון ואינו כדאי. לכן, ברית כרותה לתפילה זו, תפילת י"ג מידות הרחמים, שאינה חוזרת ריקם, זוהי התפילה שבזכותה אנו קיימים, ובזכותה קיבלנו את הלוחות השניים. מכח י"ג מידות הרחמים ירדה מעלינו גזירת "הניחה לי... ואכלם" (שמות ל"ב י') "הרף ממנו ואשמידם" (דברים ט', י"ד), חלילה.

בחודש זה יש אפשרות להתפלל להיברא מחדש בכח של מתנת חנם

חודש שלם, שכל כולו חודש של תפילה לגילוי של חידוש הבריאה. דבר זה הוא מחוץ לכל הגדרים והחוקים, ומחוץ לכל המידות שבהם העולם מתנהג, זה דבר שניתן חנם. מעתה, מובן למתבונן, כי החודש שבו מאיר וקיים הדבר הזה, ובו נתגלתה המציאות הזאת, הרי שחודש זה נושא בתוכו

אלול הוא "אחרית שנה" ובו חוזרת ומתגלה ראשית הבריאה

התחלנו לעסוק בשבוע הקודם בעניין האחרית והראשית, ונמשיך לבאר בזה.

התורה קוראת לאלול "אחרית שנה", והדבר מחויב. אחר שיש זמן מסוים שהוא "ראשית שנה" שזהו יו"ט של ראש השנה, הרי שיש גם זמן מסוים שהוא "אחרית שנה", וזהו חודש אלול. עלינו להבין מה היא המשמעות המיוחדת לחודש אלול כשלעצמו. "אלול" כמות שהוא, כחודש, ולא כמספר ימים של הכנה לקראת ראש השנה. אכן, הרי מצאנו שהחודש הזה יוצא מכלל החודשים, כי אין אף חודש שכולו הפך למצב של תפילה, זהו הדבר שנתייחד באלול כאשר חודש שלם כולו הפך לתפילה באותם י"ג מידות הרחמים, ונבאר כיצד המצב הזה נותן לו את השם "אחרית שנה".

בחודש אלול היתה הפעם היחידה שבה חזר והתגלה הבורא באותו הרצון הראשון של בריאת העולם. כי הנה, העולם נברא במידת הדין, זוהי המידה וההנהגה הקבועה שבה נוהג וממשיך העולם, ומידותיו של הקב"ה זאת ההנהגה הקבועה, אמנם עצם הרצון של בריאת העולם הוא הדבר היחידי שלא היה בדין. עצם הרצון של בריאת העולם הוא כולו חסד, כולו רצון טוב, וכמובן, לא היה בו שום דין. על זה מביאים חז"ל את הפסוק "כי אמרתי עולם חסד יבנה". הרצון הראשון הוא כולו רצון להטיב, ומאז ואילך הרצון להטיב הוא במערכת מסודרת. אין הטבה בעלמא, אין הטבה סתם. אכן, אם הקב"ה רוצה להטיב בסתם הוא יכול להטיב עוד ועוד, אבל הדבר ידוע שאין זו הטבה אמיתית, הטבה אמיתית היא לתת לבני אדם להרוויח את קיומם ביושר, להרוויח את קיומם בדין. לכן באותו רצון לבריאת העולם, שם לא היה דין, אבל משם ואילך היה דין. "מתחילה עלה במחשבה לברוא את העולם במידת הדין", היינו שכבר היתה מחשבה לברוא את העולם, ורק על האופן היאך לבראו היתה מחשבה לברוא במידת הדין, אבל עצם המחשבה לברוא את העולם בכלל, היא כולה חסד, כמובן.

הפעם האחת והיחידה שנתגלה אותו רצון טוב, אותו רצון שהוא כולו חסד. היתה בגילוי של י"ג מידות הרחמים,

את האפשרות לתפילה להיברא מחדש. העולם מתנהג בדיון והאדם אינו מקבל סתם אלא רק את מה שמגיע לו, אבל יש חודש אחד שכולו נושא בתוכו את הכח הזה, להתפלל ולבקש, והדבר מתקבל. ניתן כח בחודש זה שבו כביכול בורא העולם נתגלה ב"ג מידות הרחמים. ובו משה רבינו התפלל במשך כל החודש הזה עד שהוא התחיל להצליח לרצות בראש השנה.

מעתה, יש לנו כעת חודש שהוא האחרית. ואותה ה"אחרית" שפירושה הוא סוף, היא המאפשרת ראשית חדשה, זה ענינה של "אחרית", אחרית היא סוף, אבל כאמור זהו סוף שנעוץ בהתחלה, סוף שנוגע בהתחלה. זהו פירוש המילה "אחרית" בכל מקום בתורה שבכתב, וכפי שמצינו בנביאים שנאמר על רחל "יש תקוה לאחריתך", וכן "לתת להם אחרית ותקוה".

זוהי דרשת הגמרא מהפסוק "מרשית השנה ועד אחרית שנה" - "כל שנה שרשה בתחילתה מתעשרת בסופה", אם השנה היא "רשית" באופן זה של "ולרש אין כל" סופה שיש לה אחרית, היינו אחרית המביאה להתחלה חדשה, "יש תקוה לאחריתך".

כך אנו מוצאים כי השבת היא תחילה למקראי קודש, מחד, נקראת השבת סוף מעשה ובה נגמרה הבריאה, כך שהשבת היא "תכלית מעשה שמים וארץ", אבל היא גם תחילת כל מקראי קודש. הכוונה בזה כי בשבת נפתחו כל האפשרויות, כל המקראי קודש הם כולם ניסים גלויים, כל מה שאירע ברגלים, ולכן השבת היא תחילה למקראי קודש, זה מה שניתן לנו.

פירוש המושג "אחרית" הוא תמיד הדבר שאליו הולכים, מצינו בלשון הכתוב (ישעיהו מ"ו י) "מגיד מראשית אחרית", פירוש המילה "מגיד" בלשון הקודש הוא "ממשיך", כפי שידועה ההלכה של גוד אסיק וגוד אחית, והוא מלשון גדה של נהר. "מגיד" היינו ממשיך, ו"מגיד מראשית אחרית" היינו ממשיך מהראשית אל האחרית.

למדנו כי הדבר המיוחד שבחודש אלול הוא, שהוא נקרא "אחרית שנה", ואחרית השנה היא המביאה אותנו לקראת האפשרות של חיבור לראשית חדשה. וחודש אלול נהיה ל"אחרית שנה" משום שהוא היחידי שמחבר אותנו אל הרצון, שהוא ראשית כל הראשיות.

מכח התכלית אנו חוזרים לגלות את הראשית

עתה נחזור לבאר ולצרף את העיקרים שנתבארו, הנה, הראשית הולכת ונעלמת, אולם מה שמגלה אותה, את הראשית, זו התכלית. האחרית מביאה את ההארה של הראשית. כי הראשית שהיא עבר הולכת ומשתכחת, הראשית הייתה פעם, אבל הזמן ממשיך, ונמצא שרגע אחד אחר הראשית כבר יכולים לטעון שהדבר היה תמיד מאז ומעולם, והוא אף פעם לא נברא. הראשית הרי אינה נמצאת

איתנו, זהו דבר הסותר את עצמו לומר כן, ואם כן הראשית אינה יכולה ללכת איתנו יחד. אבל באמת הראשית אכן נמצאת איתנו, אם אנו מכוונים לקראת תכלית הרי שתמיד אנו צמודים לאותה "ראשית", "המגיד מראשית אחרית", כשאנחנו צמודים לאותה "אחרית" אז אותה "ראשית" מתגלה. היא לא מתגלה לכתחילה, אבל היא מתגלה מכח העובדה שאנו הולכים לקראת התכלית. כשאנו הולכים לקראת האחרית, הדבר הזה מגלה את הראשית. אברהם אבינו הסתובב בעולם וחיפש את הראשית. ומה שהוא מצא היה "שאי אפשר לעולם בלא מנהיג", היינו שלא יתכן שהעולם אינו הולך לקראת תכלית, ואז, כשהוא הגיע לזה, "הציץ עליו בעל הבירה", ואמר לו אני הוא בעל הבירה". לשון חז"ל שאברהם אבינו מצא בירה דולקת, וביאר בזה אחד מגדולי המפרשים שפירוש המילה "בירה דולקת" הוא מלשון "מה פשעי ומה חטאתי כי דלקת אחרי", אברהם אבינו גילה שהעולם דולק ורץ לקראת משהו, הבירה דולקת ורצה לקראת משהו, והוא הבין שזה לא יתכן, הכל מוביל לאיזה שהיא אחרית, וכשהוא הגיע לפה אז הוא גילה את הראשית, ואז "הציץ עליו בעל הבירה ואמר לו אני הוא בעל הבירה".

זו המשמעות של עומק הגילוי בחודש אלול "אני לדודי ודודי לי"

זאת המשמעות ברמז של "אני לדודי ודודי לי", "אני לדודי" היינו אני הולך אל..., אני הולך לקראת איזו שהיא תכלית, ואז, "ודודי לי", אז מתגלה אלי אותה התכלית, והיא מתגלה אלי כראשית. זהו עניינו של חודש אלול. התורה קוראת לחודש אלול "אחרית שנה". המילה "אחרית" יכולה להתפרש בשני אופנים וזו הבחירה שלנו כיצד היא תתפרש. המילה "אחרית" יכולה להתפרש כסוף, ואף את האופן הזה מצאנו בפסוק, חלילה, "אחריתה כיום מר", "מרה תהיה באחריתה". אולם האחרית יכולה להתפרש, וכך היא צריכה וחייבת להתפרש, כנעיצת הסוף שהוא הסוף הסופי, בנקודת כל ההתחלות כולם, זאת האחרית האמיתית.

אנו חיים בתקופה שהיא כ"אחרית שנה", וכאשר אנו מסתכלים מסביבנו, על כל מה שאנו רואים בעולם בדרך הטבע, בפשטות אנחנו רואים שהכל הולך לקראת סוף. אולם כאן הוא המבחן, כאן נבחנת נקודת האמונה החזקה, האמת, והציפייה האמיתית לישועה. אנו צריכים לראות את הכל כ"אחרית" ולא כסוף. כל מה שנראה כסוף, הוא באמת האחרית האמיתית. והיא באמת תביא אותנו לנקודת ההתחלה האמיתית. אם ה"אלול" שלנו יהיה "אחרית שנה" אמיתי, כראוי. אז ראש השנה הבא עלינו לטובה, יהא באמת "ראשית" חדשה, שתבוא עלינו לטובה.

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה על ספר משלי

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

שנאמרו בישיבה

קיום המצוות מתוך הבנה שזה הטוב האמיתי

יחלוקו'... ועל זה אומר הפסוק שגם במקרה כזה, האדם עלול לטעות בסוף את נחת זרועם...

אך עדיין הדברים מפליאים כל עין רואה. האם זו הסיבה היחידה שלא להצטרף לחבורת רוצחים - רק משום שהם עלולים לרצוח אותך? יש כאן רשעים שעוברים על החמורות שבחמורות, אנשי חסם ואנשי דמים, ודי בדין של 'לפני עור' כדי שלא לסייע ביד עוברי עבירה. מדוע הפסוק לא מתייחס לחומרה הנוראה של המעשה מצד עצמו, אלא רק לתוצאה הגשמית שעלולה להגרם ממנו? האם לא די בעצם העבירה כדי לומר לאדם שלא להתפתות ללכת עם כאלו אנשים?

וכי מצוות ליהנות ניתנו:

בסליחות לצום גדליה, בסליחה של העקידה (סליחה נ"ב) מתאר הפייט את הלשון שאמר יצחק אבינו לאברהם אבינו לפני העקידה (ואם כי לא נודע לי מאין מקורו, נראה פשוט שהוא לקוח מחז"ל): 'לא תחמול ולא תכסה' - אל תרחם עלי, מכיון ש'בי חפץ ונכסף, לבבי לו אחשוף' - הקב"ה רוצה בי ואני רוצה להמסר אליו.

ועל כך מוסיף יצחק ואומר: 'האם תמנעני סוף, רוחי ונשמתו אליו יאסוף', דהיינו, שגם אם תמנע מלשחוט אותי, בין כה וכה הקב"ה עתיד ליטול את הנשמה ממני, ואם כן לא תרויח מאומה...

ואף כאן הפליאה עולה מאליה, מה היה צריך יצחק 'לשכנע' כביכול את אברהם לקיים את ציווי הקב"ה, ומה ה'שכנע' הזה שהוא אומר לו - שגם אם לא אמות על ידך, אמות בלאו הכי על ידי הקב"ה...

כעין זה יקשה על הפסוקים בפרשת ויצא (בראשית ל"א), שהקב"ה התגלה ליעקב אבינו ואמר לו "שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך ואהיה עמך", ואילו יעקב קורא לרחל וללאה ומתאר להם בארוכה כמה הוא סבל אצל לבן, "כי בכל כוחי עבדתי את אביכן, ואביכן התל בי והחליף את משכורתי עשרת מונים" וגו', ורק לאחר מכן הוא אומר להם שהקב"ה הציל אותו והתגלה אליו לצאת מן הארץ.

וגם רחל ולאה, כאשר הן משיבות ליעקב הן לא עונות לו מיד "כל אשר אמר אלוקים אליך עשה", אלא קודם כל מקדימות - "העוד לנו חלק ונחלה בבית אבינו, הלוא נכריות נחשבנו לו כי מכרנו ויאכל גם אכול את כספנו" וגו'.

ולכאורה מה בכלל כל המשא והמתן, אם הקב"ה אומר ליעקב לצאת מבית לבן - הוא צריך לצאת בכל מקרה, ובשביל מה צריך טעמים ומה יועילו הטעמים. הלא כך גזרה חכמתו יתברך, וכך אמורים לעשות, אפילו לו יצויר שהסברה היתה אומרת להפך. אך יעקב אבינו, וגם

"בני אם יפתוך חטאים אל תובא, אם יאמרו לכה איתנו נארבה לדם נצפנה לנקי חנם, נבלעם כשאול חיים ותמימים כיורדי בור, כל הון יקר נמצא נמלא בתינו שלל, גורלך תפיל בתוכנו כיס אחד יהיה לכולנו, בני אל תלך בדרך איתם מנע רגלך מנתיבתם, כי רגליהם לרע ירוצו וימהרו לשפך דם" (א', י' - ט"ז).

'אל תלך בדרך איתם - כי רגליהם לרע ירוצו':

בפסוקים אלו בא שלמה המלך להדריך את האדם, מדוע 'אם יפתוך חטאים אל תובא' - אל תתפתה ללכת יחד איתם. ומה המקרה שבו הרשעים מפתים את האדם, הם אומרים לו 'לכה איתנו, נארבה לדם, נצפנה לנקי חנם... כל הון יקר נמצא, נמלא בתינו שלל'... אנחנו הולכים לארוב לאדם נקי, שיש לו ממון, להרוג אותו ולגזול את כל רכושו... ולמה כדאי לך ללכת איתנו? משום ש'גורלך תפיל בתוכנו, כיס אחד יהיה לכולנו' - גם אתה תתחלק יחד איתנו ברווחים, רק תבוא עמנו ותזכה לאכול מהשלל...

ועל זה מגיע הפסוק ומסביר לאדם מדוע הדבר לא משתלם לו: 'בני אל תלך בדרך איתם, מנע רגלך מנתיבתם, כי רגליהם לרע ירוצו, וימהרו לשפך דם'. מדובר כאן בשופכי דמים, שכל מטרתם היא להרע ולהרוג ולא לחמול.

אבל לכאורה אין שום הבנה בהסבר, הרי מדובר כבר באדם שהחוטאים אומרים לו במפורש: 'נארבה לדם' ו'נצפנה לנקי חנם'. יש להם מטרה גלויה לרצוח ולחמוס, ובשביל זה הם קוראים לו. אם כן מה הפסוק חידש לו, ש'רגליהם לרע ירוצו וימהרו לשפך דם'? את זה הוא כבר ידע לפני כן, ועל דעת כן הוא הצטרף אליהם...

ומפרש הגר"א שכך הכוונה בפסוק: 'וימהרו לשפך דם' - הם עלולים לשפוך גם את הדם שלך... בהתחלה הם קוראים לך לעזור להם, ואולי הם מבטיחים לך ש'גורלך תפיל בתוכנו, כיס אחד יהיה לכולנו', אבל כשם שהם חשודים על הרציחה כלפי אחרים כך בדיוק הם חשודים כלפיך, ואם תסייע בידם - לא תרויח מאומה. 'רגליהם לרע ירוצו, וימהרו לשפך דם' - סופך יהיה שיהרגו אותך בעצמך...

ומוסיף הגר"א שעל זה הפסוק כופל, גם 'אל תלך בדרך איתם' וגם 'מנע רגלך מנתיבתם', שאפילו אם האדם יבין מאילו שלא להצטרף בפועל לכאלו אנשים, הפסוק מזכיר אותו אף לא ללכת ב'נתיבתם', שהם הדרכים הקטנות שמובילות לדרך המרכזית. אותם רשעים יכולים להציע לו שלא לחטוא יחד איתם, אלא רק לעזור להם בהלוך, ללוות אותם עד המקום, ואף על פי כן הם יחלקו איתו בשלל - 'כי כחלק היורד במלחמה וכחלק היושב על הכלים יחדו

הרב על מנת לקבל פרס, ואם כן מדוע אנו אמורים להסתכל על השכר? אלא, ביאר רבינו יונה, זה ודאי שאינו אמורים לעבוד בשביל השכר, אבל אנו אמורים לדעת שיש שכר, "לעלות על ליבנו גודל חסדיו של מקום ב'ה". הקב"ה רוצה שנדע את עצם הידיעה שיש לנו שכר - כדי שנדע שהמצוות טובות בשבילנו. לא שנעבוד בשביל זה, אלא שנדע מה יש לנו על ידי זה.

ממילא גם להפך לענין הרע, החרטה הגדולה ביותר היא 'לא שוה לנו'. אנחנו מתחרטים על מה שעברנו על רצון ה' עד כדי כך שאנחנו מבינים שאפילו במציאות הגשמית הפסדנו ממה שעברנו. זהו הטעם שהפסוק כאן מדגיש דוקא את הנקודה של 'ימהרו לשפוך דם', כי ספר משלי לא בא רק להורות הלכות אלא בעיקר ללמד 'חכמה ומוסר', להסביר לאדם מהו הטוב, מהו הרע ומהי הדרך שהוא צריך ללכת בה, וכאן בפסוקים אלו הוא בא להראות לאדם את הרעה הטבעית שיש בחברת הרוצחים - שאם יצטרף אליהם הוא לא יפסיד רק במובן הרוחני, אלא גם במציאות הפשוטה, בסופו של דבר ישוב הרע על ראשו, והוא ימות מאותו דבר עצמו שבו חשב להרויח.

'אשריך בעולם הזה'

זהו יסוד הדברים בקצרה, אבל כאן כמובן צריכים להרחיב ולבאר, מדוע ההבנה הזו נצרכת כל כך, ומדוע היא לא סותרת את ענין ה'לשמה' - שהאדם יעשה את המצוות רק לשם הבורא שציווה, בלי לחשוב על שום סיבה אחרת.

ובאמת, ניתן לפעמים לראות כאלו שמסתובבים בעולם מתוך תחושה שאסור להעלותה על דל השפתיים, תחושה שכביכול אומרת רח"ל 'דב אורב הוא לי'... הקב"ה רוצה לתת לנו את העולם הבא, ולכן הוא נתן לנו לפני כן שבעים שנה של סבל, שאחרי שנסבול בהם נזכה לעלות למעלה... פה בעולם הזה אנחנו לא יכולים ליהנות ולהרגיש טוב, אלא אנחנו מוכרחים לקיים מצוות, כדי שרק אחרי זה בעולם הבא נזכה להתענג על ה' ולקבל תמורה על מה שעשינו...

פשוט וברור שמחשבות כאלו הן כפירה גמורה, שאין בהן אלא רח"ל גידוף כלפי מעלה. הקב"ה הוא תכלית הטוב שחפץ להטיב, והטוב שלו אינו מסתכם בעולם הבא, אלא קיים כל רגע ורגע, כבר כאן בעולם הזה. איך יתכן שהמלך הטוב והמטיב נותן לאדם משהו שלא טוב לו? אדם שחושב כך הוא אדם שלא דרך על מפתן היהדות.

המשנה בפרק קנין תורה (אבות ו', ד') אומרת: "כך היא דרכה של תורה, פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל, ואם אתה עושה כן אשריך וטוב לך, אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא".

הטוב שמזומן לאדם אינו רק בעולם הבא, אלא הוא גורם לו ל'אשריך', כבר בעולם הזה. וכיוצא בזה דרש מו"ר רה"י הגר"ש רוזנבסקי זצ"ל על הפסוק בתהלים (ל"ד, י"ג) "מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב", שלא כתוב רק 'חפץ חיים' אלא גם 'אוהב ימים', כי 'חיים' הכוונה לחיי הנצח, יום שכולו אורח, אבל הפסוק מוסיף ואומר גם את ה'ימים', הימים הספורים של האדם כאן בעולם הזה, שגם

האמהות הקדושות, לא מסתפקים במה שאמר הקב"ה אלא מוסיפים לתאר את כל הסבל שעברו בבית לבן. על מה ולמה?

גם הנוסח שאנו אומרים בוידיי הוא: "סרנו ממצוותיך וממשפטיך הטובים ולא שוה לנו, ואתה צדיק על כל הבא עלינו" וכו', ובגמרא ביומא (פ"ז, ב', וע"ש במאירי) מבואר שזה עיקר הוידיי, כי נוסח זה כולל הן חרטה והן קבלה לעתיד, ואם אמר רק את המילים הללו יצא ידי חובתו.

ושוב חוזרת השאלה: האם זה הנוסח שמבטא את החרטה - 'ולא שווה לנו'? שהעבירות לא משתלמות לנו? הרי גם אם חלילה העבירות היו 'שוות' לנו היה אסור לנו לעבור עליהן, ואנו צריכים להתחרט לא כי בסוף הפסדנו ואי אפשר לנו בבשר חזיר, אלא כי עברנו על מימרא דרחמנא שאמר לא לעשות. איך יתכן שאלו המילים של החרטה - שהמצוות היו אמורות לגרום לנו טוב, ואנחנו עצמנו הרגשנו את ההפסד...

'אנכי מצוך היום לטוב לך'

מכל זה מבואר יסוד אחד, שהמצוות ניתנו 'לטוב לך' והעבירות עושות את ההפך. כאשר הקב"ה נתן לנו מצוות, הוא לא נתן לנו סתם חוקים יבשים, אלא מסר לנו ספר הוראות, עצות מרחוק, מהי הדרך הטובה ביותר לחיות. אם האדם עושה את המצוות - לא זו בלבד שהוא מקיים את רצון ה', אלא הוא עושה את הדבר הטוב עלי אדמות, הן במובן הרוחני והן במובן הגשמי, ואם חלילה הוא עובר עבירות הוא יוצר לעצמו מציאות של רע.

וכאן מתבאר לנו שהאדם גם צריך להבין את המציאות, שהמצוות גורמות לו טוב והעבירות גורמות לו רע. אין ספק שיעקב אבינו רצה לצאת מבית לבן אך ורק משום שהקב"ה אמר לו, אבל הוא בא לתאר איך רצון הקב"ה הוא הדבר הטוב ביותר, גם בצורה הגשמית שנראית לעין. לפני שהוא אומר לאמהות שזה רצון ה' הוא מקדים לתאר עד כמה זה המצב המתבקש והנכון, אפילו לפי המציאות הפשוטה, ואז ממילא הוא מסיים שהקב"ה אומר לו 'עתה קום צא מן הארץ הזאת' - דוקא בגלל שזה טוב לנו לכן הקב"ה אמר לנו לצאת.

ואותו הדבר האמהות, הן מראות ליעקב אבינו שאכן הן מבינות שזה הדבר הטוב ביותר, ודוקא לכן אמר להן הקב"ה לצאת מבית אביהן. בסופו של דבר הסיבה לצאת היא רק משום שאמר הקב"ה, ו'כל אשר אמר אלוקים אליך עשה', אבל הן יודעות שהקב"ה רוצה בטובתן, והסיבה שהוא אמר היא רק בגלל שזה הוא הטוב.

לנו כמובן אין יכולת להבין את רצון ה', לא את הסיבה ולא את המסובב, ואנו לא אמורים לקיים את רצונו רק בגלל מה שאנחנו מבינים. 'כי גבהו שמים מארץ כן גבהו דרכי מדרכיכם ומחשבותי ממחשבותיכם'. אבל עם כל זה רצון ה' הוא שנבין את הטוב המוחשי שיש בכל מצוה, ואת הרע שיש בכל עבירה.

המשנה באבות (ב', י"ד) מבטיחה לאדם: "ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך", והקשה שם רבינו יונה, שהרי לעיל מינה שנינו 'אל תהיו כעבדים המשמשים את



נותנת להם לראות משהו חוץ ממנה. אך ממילא מאידך גיסא, אם האדם יתנתק מהתאווה, במשך הזמן היא תחלוף מאיתו והוא לא יבין מה תועלת מצא בה.

בגמרא בברכות (מ"ג, ב') אומר רב פפא דהיינו דאמרי אינשי, "תלה ליה קורא לדבר אחר ואיהו ידידיה עביד", גם אם תתלה לחזיר מאכל משובח של 'קורא' - החלק הרך שגדל בדקל, הוא ימשיך לעסוק בשלו ולהתגלגל באשפתות... הוא התרגל לחיות באשפה, ולכן נח לו באשפה והוא מעדיף את האשפה, אפילו שאם ייצא לרגע אחד הוא יגלה שיש דברים טובים יותר מאשר זבל...

השלב הראשון שצריכים להבין הוא שהבריאה ניתנה לנו בצורה הטובה ביותר, בלי שיחסר לנו מאומה, 'כי חנני אלוקים וכי יש לי כל'. אם בכל זאת אנו מרגישים שרע לנו בלי איזו סעודה דשנה או בלי איזה לשון הרע עסיסי, רח"ל, הכל זה בגלל שהתרגלנו אל התאווה. מצד הטבע המקורי שלנו לא היינו אמורים לרצות כאלו דברים ולא לחפש אותם. לפיכך אומרת המשנה שרק 'אם אתה עושה כן' אתה מבין איך יש חיים של 'אשריך', כי לפני שהפסקת את ההרגל - אתה עדיין שקוע בתוכו, ואין לך את האפשרות לחזור לטבע המקורי שלך. רק אחרי שתתחבר לעמלה של תורה ותעזוב את הדמיונות, אז תגלה שהכל מסביב היה אשפה, בלי שחיית את החיים המאושרים באמת...

ועל כך יש להוסיף עוד הבנה מוכרחת, שה'טוב' וה'רע' הרוחניים והגשמיים הם אותה מציאות בדיוק. אנשים יכולים להרגיש כאילו יש טוב רוחני וטוב גשמי, ולא קרב זה אל זה, יש איזה טוב גבוה ושמימי שנמצא בעולם האצילות, ולמטה בעולם העשייה יש 'טוב' אחר הפוך לחלוטין, כשביניהם מוחיצה של ברזל שמפרידה את זה לעומת זה...

אולם האמת היא שהטוב הגשמי הוא השתלשלות מהטוב הרוחני, ואין שום מפסיק ביניהם. ה'טוב' היא מציאות אחת של טוב, שקיימת למעלה וקיימת למטה, למעלה היא יכולה להיות בצורה רוחנית גבוה מעל גבוה ולמטה באה היא עצמה ומתבטאת בחיים טובים בצורה מוחשית. אותו דבר ה'רע', גם הוא מציאות אחת של רע, האדם יכול לקלקל למעלה בעולמות העליונים, אבל גם הסבל המציאותי פה למטה הוא השתלשלות מהרע הרוחני, שיכול להתבטא בצער ויסורים מוחשיים כאן בעולם הזה.

אם האדם מקיים מצוות - הוא משפיע בפועל מציאות של טוב, והוא לא רק זכאי לשכר לעתיד לבוא, אלא הוא הפך את החיים עצמם לחיים של טוב. וכן להפך, אדם שעבר עבירות יצר השפעה של רוע בעולם, ומלבד העונש שהוא גרם לעצמו, הוא נמצא בתוך מציאות של רע שפוגמת לו את צורת החיים. כשהקב"ה נתן לנו מצוות ועבירות הוא לא נתן לנו חוקים בעלמא אלא שני דרכים: "את החיים ואת הטוב ואת המוות ואת הרע". המצוות הן מציאות של חיים ושל טוב והעבירות הן מציאות של רע, והטוב והרע הם דברים מציאותיים ובלתי מחולקים, כשם שהם קיימים למעלה כך הם קיימים למטה.

ממילא ההבנה הבסיסית בקיום המצוות היא שכל מעשה יוצר מציאות של טוב. לא רק הכנה לטוב שיהיה לעתיד

בהם אפשר 'לראות טוב' אם האדם זוכה לקיים את ההמשך - "נצור לשונך מרע" וגו'.

אלא שכאן יבוא האדם וישאל, סוף סוף איך באמת החיים של 'חיי צער' יכולים לגרום לי 'אשריך בעולם הזה'... המשנה במפורש מדברת על 'חיי צער', שהאדם ישן על הארץ, אוכל רק פת במלח, ושונה מים במשורה (שהיא שיעור זעום ביותר של אחד מל"ו בלוג, כמפורש בב"מ ס"א, ב' ובב"ב פ"ט, ב'), וכיצד אומרים לנו מיניה וביה שחיים כאלו של 'צער' הם חיים של 'אשריך'?

אותו דבר אדם שחוסם את פיו, הרי כל אחד יודע איזו הנאה יש לספר דבר חדש ולשמוע מה הבריות אומרות עליו, וכל אחד יודע איזה קושי יש לפעמים לנעול את השפתיים ולשתוק, קושי שיכול לעלות בדמים מרובים, ועם כל זה אומר לנו הפסוק 'אוהב ימים לראות טוב', שכבר בעולם הזה מרגישים את הטוב מ'נצור לשונך מרע'... הא כיצד?

וידוע שאת השאלה הזו עצמה שאל גביר אחד את הגאון רבי מאיר שפירא מלובלין, כיצד יתכן 'אשריך' יחד עם 'חיי צער תחיה', והשיב לו רבי מאיר שעל זה גופא אומרת המשנה: 'אם אתה עושה כן'... לפני שאתה עושה כן - באמת לא תוכל להבין, ורק אחרי שאתה עושה בפועל - אז תוכל להבין...

אלא שזה עצמו מצריך הסבר, מדוע רק אחרי ה'אם אתה עושה כן' אפשר להרגיש את הטוב בעמלה של תורה, וכיצד אפשר לצוות על האדם מלכתחילה לחיות חיי צער?...

ואני קרבת אלוקים לי טוב - כי רק זה הוא הטוב:

התשובה לזה היא, שחלק גדול מה'טוב' שמצוייר אצל האדם כולו דמיון שאין בו כלום. ישנו משל ידוע מהקדמונים על מלך שחלה, ואמרו לו הרופאים שרפואתו היא ללבוש בגד של אדם שאין לו מאומה. הלך המלך, חיפש וחיפש, עד שמצא אדם יושב בשדה ערום ועריה, חסר כל פשוטו כמשמעו, אין לו לחם לאכול ולא מים לשתות. אמר לו המלך: עליך אומרים שאין לך כלום בחיים? השיב לו האיש: מדוע אין לי כלום? לא חסר לי שום דבר... רק תואיל ברוב טובך לזוז ממני הצידה, אתה מסתיר ממני את אור השמש...

כל הבריאה ניתנה לנו בצורה של 'לא חסרת דבר'. אם האדם יודע להסתפק במה שהוא צריך, לא אמור להיות חסר לו כלום. כל הסיבה שהוא מרגיש שחסר לו היא מכיון שהוא הרגיל את עצמו לכל מיני דברים שהוא לא באמת צריך אותם.

כך כותב החינוך על המצוה של 'לא תתורו' (מצוה שפ"ז), שהתאווה עצמה מושכת את האדם וגוררת אותו אחריה, שכל שהוא יתרגל יותר לתאווה כך הוא יצטרך אותה יותר. ושם מביא החינוך את הדוגמא של שתיית היין, שמי שלא התרגל לטיפה המרה - אין לו שום תאווה אליה, אבל אלו שהתרגלו - לא תשבוע נפשם לעולם ביין, "ולפי הרגלים נפשם בו תחזק עליהם תאותם". הם יכולים להתנדנד ברחובה של עיר, להתפלש בתוך קיא ורפש, ולהסתכל על כל העולם כמשוגעים - אין אתם מפסידים את התענוג הגדול של החיים?... התאווה כובלת אותם בתוכה ולא

שקיימת הן בזה והן בבא, גם הטוב המציאותי של העולם הזה יכול לשמש לנו משל עד כמה המצוות הן הטוב האמיתי. אפילו יצחק אבינו בא להגיד לאברהם, שהוא לא יפסיד חלילה מאומה מהעקידה, שהרי אם הקב"ה רוצה שבנו ימות - הוא ימות בכל מקרה, ואפילו עין בשר יכולה לראות שאין כאן שום הפסד... 'אין אדם שומע לי ומפסיד' - לא יתכן שיגרם שום רע לאדם ממעשה מצוה, ואפילו 'רע' פשוט שרק נראה רע...

כאשר אנו עומדים לפני הימים הנוראים, שוב ישנה מעין תחושה מזויפת שעלולה לחזור ללבבות, הנה, הגיעו הימים הנוראים, פשוטן כמשמען... בשיחה שמסר בישיבה אמר המשגיח הגר"י מנדלסון שליט"א בשם הגר"ר ירוחם ממיר, שיש החושבים שיום הדין בא עלינו כמו ליסטים מזויין... מחשבה כזו היא סילוף גמור, שנובעת מאותה טעות - כאילו דיני שמים מלמעלה הם דברים נפרדים מאשר הטוב שיש לנו למטה... אם האדם נופל ח"ו במחשבות כגון אלו, הן רק גורמות לו לברוח מיום הדין ולא להתחבר אליו באמת, ואם כן לדידו אין הכי נמי, באמת קשה להרגיש את התחושה הטובה שאמורה להיות...

האמת האמיתית היא כמובן שאין לנו דבר יותר טוב בעולם מאשר ימי הדין. רק אחרי שאנו עוברים את הדין, אנו יכולים להתנקות, להחזיר לעצמנו את המציאות של הטוב וכך לזכות לכל הטוב האמיתי עלי אדמות. מו"ר מרן הגרא"מ שך זצ"ל היה מבאר תמיד את החסד המופלא שיש לנו ביום כיפור: בכל שנה מחדש אנו מתלכלכים שוב בבויץ, וכל שנה מחדש הקב"ה מנקה אותנו בחזרה, אבל אם היו חולפות כמה שנים בלי אותו נקיון - הבויץ היה מצטבר כל כך עד שלא היה שייך לנקות אותו...

רק אחרי שהאדם מבין, חי ומרגיש עד כמה הקב"ה רוצה בטובתו, ועד כמה הטוב גדול כל כך עד שהוא קיים בכל דבר ודבר עלי אדמות, אז הוא יכול להתחבר לקב"ה ולהתדבק בתורתו. הוא עובר גם את ימי הדין מתוך תשובה אמיתית ורצון לחזור בחזרה. אחרת חלילה וחס הוא יוצר אצל עצמו רק את ההפך הגמור.

לכן עיקר החרטה היא אותן מילים ספורות: "סרנו ממצוותיך וממשפטיך הטובים - ולא שוה לנו". אנחנו לא סתם מקיימים את המצוות, אלא מבינים שהם 'משפטיך הטובים', הם הדבר הטוב ביותר שקיים לנו, עד ש'לא שוה לנו' לעבור עליהם, אפילו בהשתלשלות הגשמית והפשוטה שמגיעה דרך המצוות. ודוקא מתוך ההבנה הזו ניתן להגיע לחרטה השלימה, לחיות את אהבתו של הקב"ה אלינו ורצונו להיטיב, ומתוך זה להתחרט על מה שעברנו על רצונו. הכל מתוך אותה הרגשה ברורה, נוכחת וקיימת (הושע ב', ט'): "אלכה ואשובה אל אישי הראשון, כי טוב לי אז מעתה".

לבוא, אלא טוב מציאותי שקיים בעצם המצוה. אם האדם לא מרגיש את הטוב - אולי הוא עדיין לא זכה ל'אם אתה עושה כן'... אבל מצד המציאות המקורית - כל אחד אמור להרגיש את הטוב על בשרו ממש, בצורה מוחשית וברורה, שהמצוות גורמות "לטוב לנו כל הימים לחיותנו כהיום הזה".

ובאמת כל אחד שזכה לשבת באהלה של תורה יכול להעיד על עצמו, איזה הבדל יש בתחושה בין סדר רצוף של כמה שעות לבין בטלה אחרת של כמה שעות... איזו הרגשה מרוממת יש אחרי מעשה טוב, אחרי התגברות כל שהיא ואחרי נצחון מסויים של היצר, הרגשה שאי אפשר לתאר במילים, ש'רק אם אתה עושה כן' אתה יכול להבין כי רק זה הוא הטוב, וכל זולת זה שיחשבוהו בני האדם לטוב אינו אלא הבל ושוא נעתה... זאת היא המציאות ואין בלתה, ואם יש כאלו שחושבים אחרת, אין זה אלא משום ש"לפי הרגלים נפשם בו תחזק עליהם תאותם".

טעמו וראו כי טוב ה':

וכאן בפסוקים מתבאר לנו, שלא זו בלבד שהקב"ה נתן לנו את הטוב ואת הרע, אלא הוא רוצה שנבין עד כמה המצוות הן הטוב והעבירות הן הרע. אם האדם מקיים את המצוות כמי שכפאו שד, בלי להבין שיש כאן מלך שרוצה בטובתו, אם כן העיקר חסר מן הספר והוא מחטיא את עיקר המטרה שהמצוות ניתנו לנו: "לטוב לנו".

משום כך יש ענין שאפילו בפן הגשמי, האדם יתבונן עד כמה המצוות גורמות לו טוב והעבירות רע. וכאמור, ודאי שהטוב הגשמי הוא רק טפל לעומת העיקר, וברור שאין לקיים את המצוות בשבילו אלא רק לשם גבוה, אבל גם זה יכול לשמש אמצעי בשביל להתחבר למטרת המצוות ולהגיע לאהבת הבורא שציווה עליהן. אם האדם לא יבין עד כמה המצוות הן מציאות אחת של טוב - לא יהיה קל לו יותר להגיע ל'לשמה', אלא אדרבה, קשה הרבה יותר, והוא רק יתרחק מעבודת ה' הרחק כמטחוי קשת.

בזמנו בישיבת פוניבז' היה בחור שנפגש עם נערה לצורך שידוכין, ובא להוועץ במרן המשגיח הגרא"א דסלר זצ"ל. שאל אותו הרב דסלר מה אומרת הבחורה, והבחור תיאר שהבחורה אמרה שהיא מוכנה להקריב את כל החיים בשביל תורה... אמר לו הרב דסלר: בחורה כזו אינה בשבילך. מי שמרגיש שהוא 'מקריב' בשביל תורה - לא תחלוף תקופה ארוכה והוא כבר לא יהיה מסוגל להקריב... בשביל לחיות חיים של תורה צריכים להרגיש שאלו הם החיים הטובים, לא צריכים שום הקרבה בשבילם... רק כך אפשר להמשיך עם חיים כאלו לאורך ימים ושנים...

זה מה שרוצה ה' מאיתנו, שנבין מה הם החיים הטובים באמת. ומכיון שהמצוות של הטוב היא מציאות אחת,

ס"ת שרוי בצער

הציבור נקרא להמשיך להעתיק בתפילה ובתחנונים ולהרבות בלימוד התורה
לרפואתו השלימה של רבינו מרן רה"י הגאון הגדול ר' ישראל בונם בן חיה רויזא' שליט"א בתושח"י
והן קל כביר לא ימאס תפילת רבים.

נחלת בנימין

רבינו ראש הישיבה מרן הגאון רבי בנימין סורוצקין שליט"א

פרשת כי תבא

פניני נחלה

בדין מזבח דהר עיבל

ובאת אל הכהן וגו' ואמרת אליו

הגדתי היום וגו' (כו, ג)

לקמן (בפסוק ה) כתיב "וענית ואמרת לפני ה'", ואילו בקרא זה כתיב רק "ואמרת אליו". והנה בפרש"י לקמן (שם) כתב "וענית" לשון הרמת קול. וכן הוא בגיטין (פג, א) "כל עניה האמורה בתורה הרמת קול הוא". לפי"ז נראה דכל דין הרמת קול שנאמר במקרא ביכורים הוא רק במה שאומר לפני ה' ארמי אובד אבי, אולם מה שהוא אומר לכהן הגדתי היום, כיון דכתיב ואמרת ולא וענית ואמרת, אין זה בהרמת קול. והנה בדעת זקנים מבעלי התוס' כתבו וז"ל "וענית ואמרת, קריאת ביכורים הוא בקול רם אבל קריאת וידוי מעשר בערתי הקדוש מן הבית הוי בקול נמוך דלא כתיב וענית כי אם ואמרת, והוי שידס הפיוס וידוי נמוך ומקרא רם תענה" עכ"ל. ר"ל דקריאת ביכורים נאמרת בקול רם ואילו קריאת וידוי מעשר היא בקול נמוך. ועי' פ"ה.

ולפמשי"ג גם בקריאת ביכורים עצמה חלוקים הם אמירתי והגדתי שנאמרה להכהן, ממה שהוא אומר לפני ה'. דאילו מה שנאמר לפני ה' נאמר בקול רם, ואילו האמירה לכהן היא בקול נמוך, וחד דינא ליה עס מצות וידוי מעשר שנאמרת בקול נמוך.

ובאמת יש לומר עוד, דהנה בכל מקרא ביכורים רתתי איתנייהו ביה, דין קריאה ודין וידוי. דהנה (בפ"ב דביכורים מ"ב) תנן "יש במעשר וביכורים משאכא בתרומה שהמעשר והביכורים טעונים הבאת מקום וטעונין וידוי ואסורים לאונן ר"ש מתיר וחייבין בבעור ור"ש מוסיף". ובייחוד שם (ה"ב) "וטעונין וידוי קדש קדש עליון, ופרך בירושלמי "תנינן כל אילין מיליאי ור"ש פליג, וגבי וידוי לית ר"ש פליג, והיינו דהוקשה לירושלמי דאי לית ליה לר"ש ג"ש דקדש קדש איך למה מדיה ר"ש דביכורים טעונין וידוי, ותי' בירושלמי "וידוי זו קריאה ולית ר"ש פליג דכתיב וענית ואמרת". ועי' בבבארי הגר"א שם "ומשני וידוי דביכורים זו קריאה דכתיב בביכורים וענית ואמרת, וענית זו קריאה ואמרת זו וידוי" עכ"ל. ר"ל דמה שביכורים טעונים וידוי לא לפיכך ליה מודידי האמור במעש, כ"א דהקריאה עצמה בביכורים תורת וידוי בה, ובאמת תרי מילי איכא במצות קריאה, חדא מצות קריאה וענית זו קריאה, ושנית מצות וידוי, דואמרת זו וידוי, יעושה"י.

ולפמשי"ג נראה דמצות וידוי מתחלת מיואמרת אליו הגדתי, דשם לא כתיב וענית כ"א ואמרת, ובקריאת הגדתי איכא קיום מצות וידוי ולא מצות קריאה, ולכן דינו בקול נמוך כדין וידוי מעש דהוא בקול נמוך ולא בקול רם. ואילו מצות קריאה מתחלת רק מארמי אובד אבי, דכתיב ביה "וענית ואמרת לפני ה' וגו'", ודינו בקול רם וכמשי"כ.

והנה תנן בסוטה (פ"א מ"ב) "וידוי מעיש נאמרת בכל לשון ואילו מקרא ביכורים נאמר בלשון קודש". וכתב רש"י (סוטה דף לב, א) "מקרא ביכורים, שהיה קורא מארמי אובד אבי עד סוף כל הפרשה". ולבאורה צ"ע דהרי מצות מקרא ביכורים מתחילה מהגדתי היום, אולם לפמשי"ג אתאי היטב, דמצות קריאה דיינה בלשון הקודש מתחילה מארמי אובד אבי, דאילו אמירתו לכהן הגדתי היא מכלל מצות וידוי ונאמרת באמת בכל לשון, וכמשי"כ.

לך נביא לעבור על אחת מכל מצות האמורות בתורה כאלהיו בהר הכרמל לפי שעה שומעין לו" עכ"ל, והוא דין בכה"ת דע"י נביא מותר לעבור על כל איסורי תורה לפי שעה, וא"כ למה בעינן להתיירא דנביאי במסוים לאיסורא דשחוטאי חוץ, והרי בכל איסורי התורה יש היתר לעבור עפ"י נביא, וצ"ע, וז"ל (וכן הוא בכתבי הגר"י ובחסידים ק"ב ג) דאילו משום דינא דאליו תשמעון אין זה רק התיירא בעלמא לעבור על האיסור, אך מ"מ אין עליו הכשר הקרבה דאין תורת הקרבה בחוץ, ולזה בעינן להך דינא דככל מקום אתה מקריב שיש עליו הכשר הקרבה, וקרב בתורת קדשי במה קרב גם בחוץ.

אולם נראה לחוסף בזה, דהא דנאמר דין מסוים דיש להקריב ע"פ נביא בחוץ גם בזמן איסור במות אין עיקרו של ההיתר, דהותרה ההקרבה בבמה גם בזמן איסור במות והוי קרבן במה, אלא דעיקר הדין בזה הוא דעפ"י נביא הותרה הקרבה בחוץ, וכל עצמו של דין זה הוא הכשר הקרבה בחוץ ולא היתר במה, ויסוד ד"ז נלמד מהא דאמר רבי אבא בר כהנא (תמורה דף כ"ב) "שמונה דברים התיירו באותו לילה [בבמת גדעון] חוץ לילה וזרות וכלי שרת וכו'" ע"ש, וצ"ע כיון דהותרה ההקרבה בבמה ממילא דדינו בזה ובלי כ"ש, ולמה הוצרכו להיתר בפ"ע והרי בבמה אין דין כהן וכ"ש, ובע"כ מבוואר מזה דאין זה היתר הקרבה בבמה בשעת איסור במות, אלא הכשר הקרבה בחוץ, ודין הקרבתו הוא כדין קרבן מקדש דמעיקר הדין בעי כהן וכ"ש, ועל כן הוצרכו היתר מיוחד להקריבו ע"י זר ובלי כ"ש, וכמשי"ג.

מעתה נראה דאף דקרב בחוץ ולא היה שם אהל מועד מ"מ כיון דהיה ע"פ נביא הרי הוכשר הקרבה בחוץ ודין הקרבתו הוא כדין קרבן מקדש ובעינן בהקרבתו כל דיני קרבן מקדש, ובאמת אין להקריבו על במה, ולכן כתיב בקרא ובנית שם מזבח לה' דבעי מזבח ולא במה וה"נ מה דכתיב מזבח אבנים לא תניף עליהם ברזל ואבנים שלימות תבנה את מזבח ה', הוא מה"ט דכיון דהקרבתו היא בתורת קרבן חוץ ממילא בעינן שיהא עליו תורת מזבח, ובעינן שלימות ולא שיהיה בהם ברזל, ודו"ק.

ובנית שם מזבח לה' אלקך מזבח אבנים לא תניף עליהם ברזל אבנים שלימות תבנה את מזבח וגו' והעלית עליו עולות וגו' וזבחת שלמים ואכלת שם וגו' (כו, ח)

וצ"ע דלכאורה דהא דהקריבו קרבנות בהר עיבל הוא משום דהיתה בזמן היתר במות דמשעברו את הירדן הותר להם במות, וכן הוא בפרש"י פרשת ראה (דברים י"ב, ח) שכתב וז"ל "כשתעברו את הירדן מיד אתם מותרים להקריב בבמה", ולכן הותר להם להקריב עולות ושלמים כדין הקרבנות הקריבים בבמה.

מעתה צריך ביאור הא דנאמר בקרא דין אבנים שלימות ודין לא תניף עליהם ברזל, דכל דינים האלו הם דינים הנוהגים במזבח, אבל בבמה לא בעינן אבנים שלימות ואינם אסורים להניף עליהם ברזל, וגם למד דאין להקריב קרבנות על הסלע ובעינן שיבנה מזבח אבל הא מיהא אין בו קדושת מזבח ואינו מקדש פסולים ועוד דמבוואר בזה (ק"ב ג) דקדש וכשעוד צ"ע אין מעכבין בבמה קטנה וצ"ע, ובאמת עוד צ"ע דמדברי רש"י בזה"כ פרק חטאת (ק"ב ב ד"ה באו לגלגל) ומדברי הרמב"ם בפ"ה"מ (פרק י"ד ס"ט) משמע דלא הותרו להם במות רק משהגיעו לגלגל וקודם לכן לא הותרו להם כלל במות, ולכאורה צ"ל דכ"ז היה בהוראת שעה, וצ"ע.

שוב ראיתי ברד"ק יחושע (ה' ה) שכתב ואמרו אין במה ניתרת אלא ע"י נביא שנאמר אז יבנה יחושע ודבריו לכאורה סתרי אהדי דשם בתחילת דבריו כתב ואז הותרו הבמות כ"ז שהיה לגלגל [וצ"ע דהר עיבל היה קודם בואם לגלגל].

ונראה ביאור דבריו דכבר הארכנו שהיה בפרשת ראה (י"ב, יג) יעו"ש בפרש"י שהיה מהספרי (פ"ס ק"ט) "אבל אתה מקריב על פי נביא כגון אליהו בהר הכרמל" עכ"ל, וכפ"ה"ג, הוא דין מסוים באיסורא דשחוטאי חוץ דע"י נביא מותר להקריבו בחוץ גם בזמן איסור במות.

ולכאורה צ"ע דהנה בספרי בפרשת שופטים (פי"ט ק"ה) איתא וז"ל "ואליו תשמעון אפילו אמר

בענין מסירת התורה לשבט לוי

ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע עד היום הזה (כס"ג)

ומעתה נר' דהא דאמרו מה אתה משליט את בני שבטך עליה, היינו לענין תורה שבע"פ, דמשה רבינו נתנה לבני שבטו שהם יירשוהו והם שורו משפטיך לישראל, והיינו משום דמאז ומעולם הוא נחלת הלויים וכמו שהביא הרמב"ם (ב"פ מהל' ע"ז ה"ג) דיעקב ד"הבדיל את שבט לוי ומינהו ראש וחשיבו ביישיבה, ובאמת שהם עיקר תופשי התורה וכמו שכתב הרמב"ם (ב"פ מהל' ע"ז ה"ג) וילמה לא זכה לוי בהנחלת ארץ ישראל וכו' מפני שהובדל לעבוד את ה' לשרתו ולחורות דרכיו הישרים ומשפטי הצדיקים לרבים שנאמר יורו משפטיך לעינק ותורתך לישראל, דב"ד הגדול הם עיקר תורה שבע"פ והם עמוד ההוראה ומהם חוק ומשפט לישראל שנאמר ע"פ התורה אשר יורוך ועל אותם משפט אשר יאמרו לך, והם הדברים שלמדו ונתנו לנו, וזהו השמועה והם תורה שבע"פ ואחד דברים שלמדו אותן מפי דעתן ואחד מן המדות שהתורה נדרשת בהן, הכל ב"ד הגדול הם עיקר תורה שבע"פ, ובאמת מעיקר הדין היה צריך להיות דב"ד הגדול הם משבטו של לוי כמו שנאמר יורו משפטיך לעינק ותורתך לישראל, וזהו הכוונה שמהם רבינו רצה להשליט שבטו של לוי על התורה, דהיינו שיהיו הם המושלים בתורה שבע"פ לפרשה כפי הבנתם, ובאמת גם לאחר שבאו והתלונו נשאר דמשה שיהא בו כהנים ולויים כמו שנאמר ובאת אל הכהנים הלויים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם.

וזהו שבא למשה בסוף אהבתו עמדנו בסיני וקבלנו את התורה ונתנה לנו, כלומר דקבלנו את התורה דהיינו תורה שכתב וגם נתנה לנו תורה שבע"פ, וזהו כפל הלשון דקבלנו את התורה וגם ניתנה לנו, דהקבלה היא התורה שכתב ונתנו לנו היינו תורה שבע"פ, וזהו באמת מה ששם משה על הדבר, שראה שהם דבקים ותפסים במקום, וכדיאיתא בתוכם פרשת חז (ס"ג) דלא תמצא תורה שבע"פ אצל מי שיקבע עונג העולם אלא במי שממית עצמו עליה, ותורה שבע"פ קשה ללמוד ויש בה צער גדול שהיא משולה לחושך ולא קבלו עליהם את תורה שבע"פ שמה שבע"פ עליהם הר כגגית ואינו לומד אותה אלא מי שמוחב את הקבלה בכל לבו ובכל נפשו ובכל מאוהו, וזהו ששם משה שראה בזה שרצו גם הם לשלוט על תורה שבע"פ שצריך להתייעץ ולעמוד בה, וע"כ שמה משה מאד, וכמשיכ הרמב"ם, דאע"כ דעיקרו הוא נחלת הלויים אולם כל רק שבט לוי אלא כל אדם אשר דבדו רוחו אותו וחיבנו מדעו להבדיל יכול לקבל על עצמו עמל התורה להיות נמית עמל עליה, וזהו מה שאמר וידבר משה והכהנים הלויים אל כל ישראל לאמר הסכת ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם לה' וגו', ועי"ש בספרנו דהואיר אותם על העיין בתורה, [בהיותו מוטל על הכהנים ללמד דעת את העם שנאמר יורו משפטיך לעינק] ועי"ש והדברים מובארים היטב עי"ש, דלקבל תורה שבע"פ צריך להיות מוכן לזה.

מעתה נראה דזהו מה דכתיב ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע עד היום הזה, כלומר דרק או שקבלו עליהם ללמוד ולהיות יגיעים בתורה שבע"פ ניתנו להם הכלים ללמוד, הלב לדעת והאזנים לשמוע דהיינו לשמוע ועוד להבין דבר מתוך דבר, [הכמה דעה ובינה], דכל שמקבל עליו עול תורה נותנים לו את הכלים שדרושים כדי להבין ולהשיג עמקי סודותיה, דקדוש היא הקבלה וא"כ מקבלים את הכלים, וכמשיכ רש"י עי"תא שמה שמוע תשע"ו (שמות י"ט ה') אם עתה תקבלו עליכם יערב לכם מכאן שכל התחלות קשות, כלומר אם תקבלו עליכם בלי שום תנאים בסופו יערב לכם דאז תקבלו את הכלים כדי ללמוד את התורה יועתה, יע"ש.

יעירש בפרש"י שכ' "שמעתי" [מהו היום הזה] שאותו היום שנתן משה ס"ת לבני לוי כמו שכתבו ויתנה אל הכהנים בני לוי באו כל ישראל לפני משה ואמר לו משה רבינו אף אנו עומדים בסיני וקבלנו את התורה ונתנה לנו ומה אתה משליט את בני שבטך עליה ויאמרו לנו יום חור לא לכם ניתנה, לנו נתנה, ושמה משה על הדבר ועי"א ל"ה היום הזה נהיית לעם וגו' היום הזה הבנתי שאתם דבקים ותפסים במקום" עכ"ל.

וגר' ביאור הדברים ע"פ דברי הספרי בפרשת האזינו (פיס' שלה) ויאמר אליהם שימו לבבכם לכל הדברים וגו' מלמד שצריך אדם שיהיו עיניו ולבו ואזניו מכוונים לד"ת, וכ' מרן הגרי"ז [פרשת בשלה] בביאור הדבר, דהנה התורה שבע"פ נחלקת לשנים ושני מח' יש בה, הא' הלכות ודינים שנמסרו למשה מסיני והיא הקבלה, ושנית דינים הלומדים אותן בעצמן ע"י מדות שהתורה נדרשת בהן וזהו שאמר להם משה שימו לבבכם וגו' דאחר שלמד להם התורה שכתב ושבע"פ דהיינו הדינים המקובלים, כענין שנאמר כתבו לכם ושימה בפיכם דהיינו תורה שכתב ושבע"פ, אמר להם שישמרו לב לדרוש בעצמם דבר מתוך דבר במדות שהתורה נדרשת בהן, וזהו דברי הספרי שצריך אדם שיהיו עיניו ואזניו ולבו מכוונים לדברי תורה, דענינו היינו תורה שכתב, דאסור לאומרו בע"פ ורק לקרוא אותה מתוך הכתב, ואינו היינו תורה שבע"פ לשמוע הדינים המקובלים וזה אדרבא אסור לומר וכן להעבירו ע"פ, ולבו היינו להבין דבר מתוך דבר לדרוש במדות שהתורה נדרשת בהן יע"ש.

מעתה נר' פשוט דהן הן הדברים שנאמרו כאן דלא נתן ה' לכם לב לדעת לדרוש את התורה בעצמן ועינים לראות התורה שכתב ואזנים לשמוע הדינים תורה שבע"פ, עד היום הזה והנה אע"כ דנתן לשבט לוי את התורה מ"מ לאחר שבאו לפניו מסר ס"ת גם לשאר שבטי ישראל, ע"י שם (דברים ט"ז) ויכתב משה וגו' ויתנה אל הכהנים בני לוי וגו' ואל כל קנני ישראל, ועי' בשפת חכמים שם.

והנה אע"כ דנתן תורה גם לשאר שבטים מ"מ דענינו דיש ענין מיוחד בס"ת שנתן לבני לוי, דס"ת הזה שנתנה לשבט לוי הוא הס"ת שבעורה ששמו אותו בצד הארון וכמשיכ הרמב"ם ס"פ ויך (דברים לא, כד-כו) יע"ש, והנה בפרשת שופטים אצל ס"ת של מלך כתיב (ש"ס י"ח) וכתב לו את משנה התורה על ספר מלפני הכהנים הלויים, ועי' ברמב"ם הל' מלכים (פ"ג ה"א) דהס"ת מוגה ע"פ הספר שבעורה ומקורו הוא בספרי (שם) ע"פ הגהות הגר"א, דע"י ס"ת זו שנתנה ללויים מוגהים כל ס"ת הכתובים לאחר מכן, ונמצא דגם לאחר שחור משה נתן ס"ת לכל השבטים [וכתב י"ג ס"ת] מ"מ אותו ס"ת שכתבו ראשון ומסרו לשבטו היא מנעלה משאר ס"ת דע"י מוגהים כל שראר ס"ת.

והנה כבר האריך הבית הלוי (פרשת יתרו) לפרש מה דהמלאכים בקשו שיתנו להם התורה וכי ס"ד שהם יקיימו המצות, והרי רובם תלויים בגוף, ורק דהכונה היא דעיקר תורה שבע"פ היא הכללים והמבוא שהתורה נדרשת בהן, ועי' הכללים והמבוא מתפרשת התורה שכתב, ונתחדשו בו חידושי דינים לאין סוף וארוכה מארץ מידה, והתורה ניתנה לישראל שיהיו הם דורשים אותה וכפי שהם מסכימים הכי הוא האמת וכמו שאמרנו בכ"מ לא בשמים היא, וזהו שרצו המלאכים ובקשו שיתנו להם התורה ולא להאדם, ויהיה האמת כמו שהם ידרשו וזהו שאמרנו מה אנוש כי תזכרנו וכן אדם כי תפקדנו, שאין אדם כדאי שתזכרו אותו כלל, ומכשיכ למנותו פקיד וממונה ושליט על התורה, תמשיחו במעשה ידיו כל שעת תחת רגליו שתשים אותו גם למושל ושליט על התורה יע"ש.

ביאורי תפילה

אם תקום עלי מלחמה בזאת אני בוטח, אחת שאלתי וגו' שבתי בבית ה' כל ימי חיי

במדרש שוחר טוב (תהלים כו) איתא ואין זאת אלא תורה שנאמר וזאת התורה, ובסנהדרין (פס"א) אמר רבי אבא בר כהנא אלמלא דוד לא עשה יואב מלחמה, ופרש"י דדוד היה יושב ועוסק בתורה, וזהו שאמר דוד "אם תחנה עלי מלחמה לא יירא לבי וגו' בזאת אני בוטח", ולכן "אחת שאלתי" שכולל להיות מאלו שנוהגים במדת רשבי של "שבתי בבית ה' כל ימי חיי לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו".

ובתנא דבי אליהו רבא (פס"ה) איתא ויהי בהיות יהושע ביריחו וישא וירא וכו' לפיכך הייתי אומר אשרי אדם מרבה ביישיבה ומפלהל בטורח וממטע בסחורה, ויושב והוהה בד"ת בכל יום תמיד, וכן הוא מפורש בקבלה ע"י דוד המלך שנאמר "אחת שאלתי מאת ה' אותה באבק" עכ"ל, והנה שר הצבא בא על שלא לנו בעומקם של ההלכה (ראח מגילה א, א), כלומר שלא היו עוסקים בתורה שבע"פ שהיא העומק של ההלכה, וזהו דמגנא ומצלא, הלימוד של תורה של ע"פ, וזהו שביקש דוד להגות בתורה כל ימיו, ועי"ז זה יזכה לנועם ה', הנעימות והמתיקות של התורה מתוקים מדבש ונופת צופים, דאין זוכים בו כ"א ע"י שמרבה ביישיבה ומפלהל בטורח, וזהו שבתי בבית ה' ומפלהל בטורח וכדיאיתא בתנא דבי אליהו הנ"ל, ועי"ז זה זוכים לנועם ה' שבא ע"י היגיעה והעמלות יגיעת ומצאת תאמין

אולם מלבד זה ישנו ענין נוסף של 'לבקר בהיכלו', שהיא הפנמימות של התורה וסודות התורה דתנן במד"ר דאין זוכין לה אלא הלומדים תורה לשמה, וכמשיכ בנפש החיים, ועי' בית הלוי (פ' יתרו) וזהו גם בכלל הלימוד שמשמרתו, (והוא אורי וישעי - אור התורה), לימוד תורה שבע"פ מתוך יגיעה וטורח.

עינינו גל

זרית ציון לא יאה

ה"מזוזה" של ארץ ישראל

ובריקאנטי (על עשרת הדיברות) פירש בפס': "קול גדול ולא יסף", שהיו בו כל הפנים המשתנים והמתהפכים לטמא וטהור לאסור ומותר לפסול וכשר, כי לא יתכן להאמין שהיה הקול ההוא חסר כלום, ולכך בגודל הקול היו הדברים מתהפכין מכל צד זה לעומת זה, וכל אחד ואחד מן החכמים קיבל את שלו, כי לא הנביאים בלבד קיבלו מהר סיני אלא אף כל החכמים העומדים בכל דור ודור, כי כ"א קיבל את שלו... ועל הענין הזה אמר "אלו ואלו דברי אלקים חיים הם", כי אם היה אחד מהם טועה בקבלתו לא היה אומר כך, ואלו הם שבעים פנים שיש לתורה המתהפכין לכל צד, כי נחלק הקול ההוא לע' ענפים כאשר ביארנו. עכ"ל. והשל"ה פ' ד' קולות של מתן תורה, כל אחד מהם נכלל מעשר קולות, והם שבעים. **ואיתא** בקדמונים דתרועה"ה נוסריקון ע' תורה, שרומז על שבעים פנים לתורה, וראש השנה נקרא יום תרועה, כי שופר של מתן תורה מזכיר את קול השופר של מתן תורה, ולפי מה שכתב בריקאנטי הנ"ל נתבאר שהיו כלולים בו ע' קולות, ולכן אנו מעוררים בראש השנה "זכרון תרועה" לע' פנים שבתורה, והם מתחדשים בכל שנה, "אורי" בראש השנה, לזכות לחלק חדש ולאור חדש בתורה, וזהו קול גדול ולא יסף, ולא פסק...

ג. ובחשוקי חמד (הקדמה לב"ב) כ' דמרגלא בפומי דמרן הגר"ש אלישיב, דברי התוס' יו"ט על מה שהרמב"ם פ' את המשנה במסכת נזיר (פ"ה מ"ה) שלא כפירוש הגמ' "הואיל ולענין דינא לא נפקא מינה ולא מידי, הרשות נתונה לפרש, שאין אני רואה הפרש בין פ' המשנה לפ' המקרא, שהרשות נתונה לפרש במקראות כאשר עינינו הוראות חיבורי הפירוש' שמימות הגמ', אלא שצריך שאל יכריע ויפרש שום דין, שיה' סותר דעת בעלי הגמ', עכ"ל. ומצאתי דנרמז כן במדבר רבה (נשא יג, טו) בקרבנו של נשיא יששכר: "שבעים שקל בשקל הקודש" למה, כשם שיין חשבונו שבעים, כך יש שבעים פנים בתורה... למה נאמר "מוזק אחד" שדברי תורה שבכתב ודברי תושבע"פ כולם נתנו מרועה אחד, כולם אל אחד אמרן למשה מסיני, משמע דגם בתורה שבע"פ יש גילוי של שבעים פנים. **ואשריהם עמלי התורה, שהולכים ומחדשים בתורה בלי גבול.**

א. בכניסה לארץ ישראל נצטוו ישראל להעמיד אבנים ולשוד אותם בשיד, ולכתוב עליהם את כל דברי התורה הזאת באר היטב, ופי' רש"י בשבעים לשון. והפסוק אומר שזקוקים לזה בשביל לזכות בארץ ישראל, כי אי אפשר לזכות בארץ ישראל בלי תורה, כמו שאמר הפס': "והקמת לך אבנים גדולות ושדת אתם בשיד, וכתבת עליהן את כל דברי התורה הזאת בעברך, למען אשר תבא אל הארץ..." וכ"כ רבינו בחיי בשם הרמב"ן: "למען התורה הזאת אתה בא אל הארץ, נתן טעם למצות הקמת האבנים כי לא זכינו לירושת הארץ אלא בזכות התורה, ומטעם זה תקנו רז"ל להזכיר תורה בברכת הארץ".

ויש פירשו, שכשם שבכל בית נצטוינו לקבוע מזוזה שבה פרשת קר"ש שהיא תמצית התורה, כך בכניסה לארץ ישראל נצטוו להעמיד מזוזה ענקית כוללת, ולכן היה כתוב שם את כל התורה, כדמב' ברמב"ן בפס': "וכתבת עליהן את כל דברי התורה הזאת" - זה יורה שכל התורה כולה כתובה עליהן, וכן כתוב בספר תאגי, שכל התורה היתה כתובה בהן "מבראשית" עד "לעיני כל ישראל" בתגיה וזיוניה ומשם נעתקו, ע"כ.

והוא מה שחוזר ואומר רבינו גאון ישראל מרן הגר"ד לנדו שליט"א שאין לנו אפשרות להתקיים בארץ ללא בני הכוללים והישיבות עמלי התורה, כי בלעדיהם הארץ היתה צריכה כבר מזמן להקיא את כל יושביה, ורק בזכות עמל תורתם יש עדיין לכלל ישראל כוח ויכולת לשבת בארץ. ולהנ"ל יש לומר דכמו שיש "מזוזה" כללית בשערי הארץ, והם האבנים הנ"ל, כך יש "תפילין" לארץ ישראל, והם עמלי התורה, וכמב' בברכות (ו) שבתפילין דקוב"ה כתוב "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ".

ב. ומה שנכתב עליהם התורה בע' לשון, רומז לכל מגוון הסגנונות וצורות הלימוד שיש בתורה, כמו שמצינו היום כל מיני סוגי כוללי הלכה, ולימוד ש"ס באופן של דף או עמוד, או כוללי זרעים וטהרות, דבכוח קדושת ארץ ישראל, אשר שקולה כנגד כל השבעים אומות, ניתן להשיג את כל השבעים פנים שיש בתורה שהם נסתרים בשבעים לשון שיש בעולם.

הודאה לה' על כל השנה

א. יש סגולה ידועה לומר בכניסת יום ראש השנה, את י"א הפסוקים הראשונים של הפרשה, שהם מתארים את ההכרת הטוב שיש לנו להקב"ה על כל הטוב שמשפיע עלינו, ויסוד הכרת הטוב הוא ההכרה הפנימית שכל ההצלחות שלנו הם אך ורק ממה שה' נתן לנו, וזהו הכניסה הנכונה לימי המשפט.

וההסבר בזה, כמש"כ רבינו בחיי שעי"ז מתהפכת מידת הדין לרחמים, שהביא מה שדרשו "השקיפה ממעון קדשך", עשינו מה שמוטל עלינו לעשות, עשה אתה מה שמוטל עליך... ומה שהזכיר לשון "השקיפה" ואינו נזכר לעולם בשום מקום אלא בפורענות, להורות כמה גדול שכר המצות כשהיא בשמחה שהיא מהפכת מידת הדין למידת רחמים, וכן דרשו רז"ל (ירושלמי מע"ש ה,ה): אר"ח בר פפא בא וראה כמה גדול כחן של מתנות עניים, שכל "השקיפה" שבתורה לרעה וכאן לברכה". עכ"ל. ובכל סיום שנה יש בחינה של "עשינו מה שמוטל עלינו לעשות" בכלל עבודת השנה בפרטי המצוות עד כמה שהיה באפשרותינו, וכשאנו מכירים טובה להקב"ה על כך, ומודים לו על כל הטוב שנתן לנו, אנו זוכים להשקפה לטובה שאף הוא עושה מה שמוטל עליו כביכול - לברכינו.

ובפרט השנה, שהיתה מלאה בניסים והגנת הקב"ה עלינו, וארה"ב ואיראן מתקוטטים ביניהם ומשאירים אותנו מחוץ למלחמה, וגם כשאותם ציונים גאוותניים שאפו להראות את כוחם ועוצם ידם, והתחננו להכניס עצמם בכוח, ולהתערב במלחמה בהתקפה נוספת, עצרה אותם ארה"ב, וכ"ז נס גדול עבורינו שהאומות מתגוששים ביניהם וכך מותירים אותנו בשלוותינו. ולא נשכח שהשנה גם השתחררו כל החטופים.

ב. ומי יכול להכיל את השמחות והחתונות של כלל ישראל שמתרבות מעת לעת עם התגדלות והתרחבות הציבור לאין שיעור, ואם קצת נתבונן לא נפסיק להתפעל ולהתרגש מגודל הסיעתא דשמיא שנשפכת על החרדים לדבר ה', בכל עריכת השמחות כמימים ימימה, וזאת למרות יוקר המחיה ועליית המחירים התלולה בשנים האחרונות, בכל מה שנוגע לעריכת שמחות, ושמעתי שמדי לילה נערכות כ-70 חופות וחתונות שמחות ומושלמות עד הפרטים היותר קטנים, כשעלותם הכוללת משוערת באיזור בכ-8 מיליון ₪ שמוציאים החרדים מידי לילה על עריכת חופות וחתונות, ומאין לציבור שמצויים בו אברכים לרוב, כזה שפע עצום של כסף וממון? הלא כל זה הטבה עצומה של הי"ת, להוריק לאהוביו שפע רב בלי גבול!!

ומי יכול לתאר את "מפעל" הנישואין הכביר הזה, איזה מן היקף של "תוצרת" של כ-70 בתים מפוארים שנבנים מדי לילה, הרי אין שום מפעל בעולם שמייצר דברים כה גדולים בכזו תפוקה יומית, לא מפעלי הטיילים של איראן, ולא מפעלי ההייטק והשבבים של אילון מאסק, וכל זה חסדים רבים של הי"ת על דורינו הדל, להמשיך להוריק עלינו שפע עד בלי די.

ומסופר ששאלו את מרן הגר"ח מוולאז'ין אחרי שהקים את הישיבה שלו, מה עושים הבחורים בישיבה? ענה הגר"ח: אוכלים וישנים!!! כלומר, התפלאו השומעים? הסביר מרן הגר"ח: הבחורים רק אוכלים וישנים וכל שאר הזמן לומדים!!

וכך אם חילוני ישאל מה חרדים עושים? נוכל לענות שהם אוכלים כל יום סעודות מפוארות באולמות!! כי עקב גידול וריבוי המשפחות, אין לך חרדי שאין לו כמה וכמה שמחות בכל חודש שהוא מחוייב להשתתף בהם, בבריתות ובר מצוות וחתונות, ובכל מקום עורכים לו ארוחות מפוארות באולמות פאר, ובכל שאר הזמן הם ברוך ה' יושבים ולומדים ללא הרף.

ג. ואפי' בענין גזירת הגיוס שעדיין מרחפת עלינו לצערינו הגדול, ולדאבונינו היו כמה עשרות בחורים ואברכים שנעצרו ועונו בהרחקה מהיכלי התורה וממשפחתם ללא עול בכפם, הרי בוודאי שהמצב היה יכול להיות חמור פי כמה, ואין היינו נראים אם היו עוצרים כמה מאות מידי חודש רחמנא ליצלן, ופשיטא שמצידם היו רוצים וחפצים לעשות כן בכל מאודם, אך בכל דור עומדים עלינו לכלותינו, והקב"ה מצילנו מידם.

וכנגד ביטול המילגות לעריקים ושאר ההצקות הכספיות העצומות, הראה לנו הי"ת את רחמיו הגדולים, שעורר את נדיבי עם, להוריק מאות מליונים בשלשת השנים האחרונות, להקים את "קרן עולם התורה" ומי היה יכול להאמין לפני ג' שנים, שזקני גאוני וחכמי הדור שליט"א, יוכלו לכתת רגליהם בקהילות התפוצות בכל קצויו עולם, ויצליחו לגייס מליונים כה רבים בכוחם הדל, הרי זה דבר מופלא ביותר מעל הטבע.

ויחד עם זה עלינו לשבח על כל התרחבות הקהילות ושלל הישיבות גדולות שהולכות ומתרחבות ומגדילות את מספר תלמידיהם, וכי אין זה נס שהישיבות יכולות להתרחב ולגדול בבחינת "ארץ הצבי" שעורו נמתח ונמתח, ובכל שנתון ככל שהוא הולך ומתרחב, בסופו של דבר נמצא מסגרת מתאימה לכל בנינו ובנותינו, חרף כל הגזירות וההטרדות של הבג"ץ.

ויהי"ר, שהקב"ה יברך אותנו גם בשנה החדשה, אל מול כל האתגרים בשלהי הגלות, שנזכה כולנו לגאולה שלימה בב"א.

חיוב השמחה בתורה ובמצוות

א. אחרי הקללות כתוב בתורה (דברים כח) שהם: "תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב". וכן כתוב "עבדו את ה' בשמחה בואו לפניו ברננה", ואמרו בזה"ק (פר' תרומה קסה,א): מי שהוא בצער ובדוחק הפרנסה, ולא יכול לשמוח בליבו, ובדוחקו הגדול רוצה לבקש רחמים לפני מלך עליון, לא יתפלל כלל, ולא יכנס בעצבות כלל, כי אינו יכול לשמח את ליבו ולעלות לפניו בחדוה, ומה תיקונו של אותו אדם, הרי כל השערים ננעלו ונסגרו, אלא עצתו שיבכה כיון ששערי דמעות לא ננעלו, ואין דמעה באה אלא מתוך צער ועצבות, וכל אלו שממונים על אלו השערים, כולם משברים את המנעולים ועולים הדמעות ואותה תפילה עולה לפני המלך הקדוש, ע"כ (מתורגם), ומבואר, שצריכים לעבוד את השי"ת בשמחה ובטוב לבב. ואם אין באפשרותו לעשות כן, יתפלל לפחות מתוך בכי ודמעה, כי שערי דמעה לא ננעלו.

ומעתיקים דברי שעה"כ (א,ג), איך שהאריז"ל הזהיר מפני העצבון, שאם יהיה עצוב בשעת התפלה אין נפשו של האדם יכולה לקבל האור העליון הנמשך עליו בשעת התפלה, חוץ משעת היודי שמתוודה ומפרט את חטאיו אז טוב להתעצב בלבד, אבל בשאר התפלה אם יתעצב האדם עי"ז נמשך לו נזק גדול וכו'. אבל צריך להראות לפניו יתברך הכנעה גדולה באימה ויראה. אמנם תהי' בשמחה יתירה וגדולה ככל האפשר כדמיון העבד המשמש את רבו בשמחה יתירה, ואם משמשו בעצבות עבודתו נמאסת לפניו, וכמעט שיעיקר המעלה ושליומות השגת רוח הקודש תלויה בדבר זה, בין בעת תפלתו ובין כשעושה איזו מצוה משאר המצוות, וכמו שאמרו בגמרא (ברכות ל,ב) מההוא דהוה קבדח טובא ואמר אנא תפילין קא מנחנא, ואל תבוז לענין זה כי שכרו גדול מאד. עכ"ל.

ועפ"ז כתב בסידור הרש"ש (כת"י, שער רוה"ק, י,ב), שצריך האדם בקיימו כל מצוה או בהתעסקו בתורה או כשמתפלל התפלה להיותו שמח וטוב לב יותר מאשר מרויח או מוצא אלף אלפים דינרי זהב, וכמו שמצינו בגמ' (שם) אנא תפילין קא מנחנא וכו', וזהו פירוש תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל. פי' תשמח יותר מכאשר תרויח רוב כל ממון שבעולם, וזהו "מרוב כל", פירוש מאשר הוא רב כל. ע"כ. והוא פירוש יפה בפס'. וכ"א יחשוב לעצמו מה היה הכי שמח לקבל מכל מנעמי עוה"ז, וכך יוכל לשער איך צריך לשמוח בעבודת ה' יותר משמחתו באותו דבר ממנעמי עוה"ז.

ב. ונודע מש"כ האור החיים הקדו' בפרשתנו על הפס' "ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה' אלוקיך", שירמוז במאמר בכל הטוב, על התורה, כאמרם, אין טוב אלא תורה, שאם היו בנ"א מרגישים במתיקות ועריבות טוב התורה, היו משתגעים ומתלהטים אחריה, ולא יחשב בעיניהם מלא עולם כסף וזהב למאומה, כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם. עכ"ל. ויש להתבונן בזה, שכל הטובות היינו כל מיני שמחה ותענוג שיש בעולם, בנופים משגעים, וכלי זמר בקונצרטים וערבי שירה מרגשים, ובתים מפוארים, ומפלים והרי עד, ויערות ופרדסים ושדות וגינות נוי, וכל מיני עושר וזהב ממון ומרגליות ופנינים שיש בעולם, ומשחקים, וסוגי האוכל, ותענוג שיחת החברים, ושלל התאוות שיש בעולם, את הכל ממש התורה כוללת, ומי טיפש להפסיד את כל הטוב הזה מפני שאינו מכיר מתיקותה.

והלומד ושמח בלימודו מקיים מצות תלמוד תורה לשמה, ואף שהלומד רק לתענוג בלבד נחשב לא לשמה, מ"מ מתוך שלא לשמה יבוא לשמה ונוטל שכר על כך. ואמרו חז"ל בילקוט (עקב): "הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונופת צופים", יכול מפני שהם נחמדים ומתוקים נמנעתי מהם, ת"ל גם עבדך נזהר בהם, וכן הוא אומר "שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב", וזה נראה כמדרש פליאה, מהיכי תיתי שימנע האדם את עצמו מהם דוקא בגלל שהם מתוקים.

ופירש בהקדמת שו"ת חזון עובדיה (ח"א), על פי מש"כ האגלי טל בהקדמתו, להוציא מליבם של טועים שלא הבינו שיעיקר הלימוד להיות שמח ומתענג בלימודו, כי אדרבה אז התורה נבלעת בדמו, וכשנהנה מדברי תורה נעשה דבוק כולו לתורה. וזהו שאמר דוד דאף ששמח בתורה לא היה נמנע מלעסוק בה ולא חשש שיחשב עי"ז שלא לשמה, (וקמ"ל) שלא נאמר שצריך לעסוק רק בדברים שאינם משמחים את לבו, דגם עבדך נזהר בהם, כלומר שע"ז הוא מזהיר נשמתו.

ג. וידועים דברי האריז"ל בשמח"ה אותיות מחשב"ה דהכל תלוי במחשבתו, שאם מתבונן ומבין את גודל הזכיה להיות עבד ה', ואת גודל שכר המצוות בעוה"ז ובעוה"ב, ותיקון נפשו ונשמתו בכל מצוה שעושה, וכ"ש בתלמוד תורה כנגד כולם, שתיבה אחת של תורה שקולה כנגד תר"ג מצוות, הנה ע"י שיתמיד במחשבות כאילו הרי לא יוכל שלא לשמוח, אבל כשאינו חושב על כל הטוב הזה, אזי הגוף גורר אותו לשקיעה בהבלי עוה"ז, וממילא אין לו התבוננות בגודל מעשי המצוות ועי"ז מגיע לעצבות. ויה"ר שנתברך בשנה שמחה ומתוקה.

דלת לשטחים חדשים בתורה

א. בפרשה כתוב: "והיה אם שמוע תשמע בקול ה' אלקיך לשמור לעשות את כל מצוותיו אשר אנכי מצווך היום, ונתנך ה' אלקיך עליו על כל גויי הארץ", ובמדרש רבה אמרו לפרש מהו "אם שמוע תשמע": "...זהו שאמר הכתוב (משלי ה, לד) "אשרי אדם שומע לי" אמר הקב"ה, אשריו לאדם בשעה ששמועותיו לי (כלומר, שכל הלימוד תורה שלו הוא לשמה), מהו "לשקוד על דלתותי" - אמר הקדוש ברוך הוא אם הלכת להתפלל בתוך ביהכנ"ס אל תעמוד אצל הפתח החיצון להתפלל שם, אלא הוי מתכוון להיכנס דלת לפנים מדלת, לשקוד על "דלתי" אין כתיב, אלא על "דלתותי", שתי דלתות, ולמה כן, שהקב"ה מונה את פסיעותיך ונותן לך שכר" עכ"ל.

והנה בפשטות כתוב כאן הלכה פסוקה, כמו שכתב ה'עץ יוסף' כאן, שכאשר יש שתי דלתות לביהכנ"ס, האחת דלת העזרה שלפני ביהכנ"ס, והשניה להיכנס לביהכנ"ס עצמו, לא ישאר להתפלל מבחוץ כשהוא בעזרה, אלא יכנס לתוך בית הכנסת והקב"ה משלם לו שכר פסיעות. ועד"ז אמרו חז"ל שגם כשנכנס לתוך ביהכנ"ס, יכנס שיעור ב' פתחים ואז ישב.

ב. אך הנה, בכל דברי חז"ל יש עומק לפנים מעומק ודלת לפנים מדלת, וה'שפת אמת' כל שנותיו היה דורש דרושים נפלאים בביאור מדרש זה בכמה פנים ואופנים שונים עיי"ש, ונביא כאן סגנון אחד שאמר (בשנת תרל"ב) שיש בו מוסר גדול. וז"ל: במדרש, אשריו לאדם בשעה ששמועותיו לי, פ' 'שמועותיו', להיות מוכן תמיד לקבל ולהאזין דברי ה"ת, שיש בכל דבר קול דבר ה', שכל דבר במאמר נברא, ונגזר בו כוח דבר ה', וזה שצריכיך למצוא הארה הגנוזה כנ"ל, ויש פנימיות יותר ויותר עד אין שיעור. וזה שאמר 'דלתותי' שלא יסבור שכבר בא להאמת, רק לידע תמיד שעומד אצל הפתח, ודלת מלשון דלות, שעל ידי זה נפתח לו דלת לפני דלת, כנ"ל.

וממשיך עוד ואומר: "ובפרט באיש ישראל יש נשמת חיים ששומע תמיד קול התורה, רק שגם זה נסתר לאדם, וזהו שאמר בפרשתו 'שמוע תשמע' שישמע את הנשמע לו ("צו דער הערין דעם דערהער" כלומר: להבין את העומק שמונה בוורט ובחידושי תורה) שצריך האדם להיות מוכן תמיד בלי הפסק רק לשמוע דבר ה' יתברך, וממילא נפתח לו כשיש עת רצון, רק שיהיה האדם עומד תמיד אצל הפתח כנ"ל, וזהו 'ששמועותיו לי' שכל החושים יהיו מוכנים לקבל ולהאזין דבר ה' יתברך, לא לדבר אחר, עכ"ל. וזהו עבודת התבוננות גדולה.

ואכן דבריו כאן ממש קילורין לעיניים בכל מהלך הגדילה הראוי לעמלי התורה ומבקשי החכמה, שאם אדם באמת חפץ לזכות להיכנס לעומק לפנים מעומק בתורה הקדושה, אל לו להסתפק בדיעותיו הקדומות, אלא עליו להפוך שוב ושוב בדברים שכבר שמע וכבר ידע בעבר, להתבונן בעומקם עוד ועוד, ולמצוא מרגליות ואוצרות המסתתרים בתוך הדברים.

וזה הגדרה נפלאה ביותר מה שכתב שם בביאור אם שמוע תשמע, "שישמע את הנשמע לו" כלומר שיעמיק בכל ידיעה שיש בחז"ל, לגלות מה שמסתתר בין שורותיה דוגמת מה שראינו במדרש זה מיניה וביה, שאף שבדאי הוא מתפרש כפשוטו שיש להיכנס לביהכנ"ס בשתי פתחים, אלא שנגלה כאן עומק נפלא שחז"ל הסתירו וטמנו בתוך פשטות דיבורם.

ומהלך זה גופא יביא את האדם לדרגה המבוקשת שיהיו כל שמועותיו לי, וכדפירש שם: "שכל החושים יהיו מוכנים לקבל ולהאזין דבר ה' יתברך, לא לדבר אחר", כי יבין שעוד הרבה יש לו מה לגלות, וזה גופא יגביר אצלו את הצמאון לחפש את המטמוניות שבתורה, ויהיה מרוכז רק בזה, במקום לחפש כל מיני פולטיקה ושטריות שממלאות חוצות קריה.

ג. רה"י דתפרח, הגאון הגדול רבי יעקב פרידמן שליט"א, בכל שנה בשיחות או בועדים, מביא את דברי הסטיפלער זי"ע שעיקר התשובה של בן תורה הוא "לפרוץ שטח חדש בלימוד", כלומר, להכניס עצמו לעוד שטח חדש בתורה, אם "לרוחבה" כמו לימוד עניינים חדשים במשניות קדשים זרעים וטהרות, בהשלמת ש"ס בבלי וירושלמי, במדרשים, ובנ"ך ובכל שאר חלקי תורה שנדפסו. וכ"ש "לעומקה", בבירור סוגיות בעיון עמוק, כתיבת חבורות, חזרות ושנינו, שבכל אחד מחלקי תורה אלו אפשר לזכות לתוספות מרובות על העיקר, לשכלל השכלתו והבנתו בתורה בשטחים חדשים.

וזהו גדר "דלת לפנים מדלת" שיש בתורה, שלא לחשוב שכבר יודע וגמר והשיג וסיים... כי באמת לפי עומק התורה עוד לא התחיל להשיג את עומקה, ורואים בחוש אברכים שבגיל מתקדם פתאום נפתח להם שטח חדש, ע"י שגילו רב חדש, או חבורה חדשה, בשאר חלקי תורה שלא הכירו, וצריך לפתוח דלת לזה, ולא להשאר מקובע בישנות ובמה שהורגל. **ובשנים** האחרונות נפתחו עמקי פנימיות התורה, ועל ידי שנתרבו הלומדים בתחומים אלו, נתבהרו הדברים ונהפכו לנגישים, ובכל ערי וקהילות הקודש יש עשרות רבות של לומדים, בשיעורים וחבורות לרוב, ומלאה הארץ דעה את ה'.

{ אז נדברו }

פרשת כי תבא תשפ"ו | גליון מספר: 744 | לסדר: יבאא עלך כל תברכות האלה והשקן

להצטרפות לרשימת
התפוצה במייל:

A8447168@gmail.com

למחבבות בפסוק:
077-4448588

חדש!

ניתן לקבל את העלון
בפסוק:
מערכת אוצר הגליונות:

02-3132641

קוד עלון: 1233

- תרומות!!
- תרומות!!
- תרומות!!
- תרומות!!
- תרומות!!
- תרומות!!

כן... צריך תרומות...
חז"ל או ח"ק
העיקר לתרום...

לתרומות ולהוראות

קבע לעלון:

באשראי: "נדרים"

פלוס" (קופה: עלון אז נדברו)

בטלפון:

0799-654321

בבנק: בנק פאגי
סניף 182

חשבון 747815

ע"ש: שב שמעתא
(מוכר להחזר מס)

למענה אנשוי:

052-7683095

שוטר בחיים לא יעצור אותך בנימה מסוג: 'די... אתה בלתי נסבל'!!

כידוע: מי שמדבר באמצע חזרת הש"ץ גדול עונו מנשא!! את זה כולם יודעים לצטט זה גם מרוח על לוחות המודעות... אבל אם תשים לב: אף אחד עדיין לא הסביר לי למה... בינינו... מה כ"כ נורא?? מהי הקדושה המיוחדת שיש בחזרת הש"ץ שזה חמור יותר מכל דבר אחר??

אז אני אפתיע אותך!!! ואני מציע שאדברה... בא נלך הפוך!! במקום להסביר עד כמה חמור לדבר בחזרת הש"ץ... ההיפך! בא נראה אותך מלמד זכות למה כ"כ קשה לנו לשתוק בחזרת הש"ץ... בא נראה אותך מנמק ברהיטות ובהיגיון למה אני צודק בזה שכ"כ קשה לי לשתוק בחזרת הש"ץ... קדימה... אני נותן לך לחשוב על זה דקה וחצי..... כן... מה יש לך לומר?? מאוד פשוט!!! הרי כל המושג של חזרת הש"ץ... בשביל מי זה נועד??

בשביל אלו שלא יודעים להתפלל... נכון? אז יופי... אני במקרה יודע להתפלל... ואני הרגע!! הרגע סיימתי תפילה שבלחש!!! זהו... אני כבר 'מפולל', אלא מאי? יש כמה שלא יודעים... בסיידר... אז אלו שלא יודעים... שהם ישתקו... שהוא יקשיבו לש"ץ ויגידו אמנ... ואילו אני?? תנו לי לחיות... מה אתם רוצים ממני?? אני כבר סיימתי!! (זה בדיוק כמו שסיימתי להתפלל ומישהו מסמן לי צענטער, בהתפלל... מה אני עונה לו? לא... התפללתי... אני כבר 'מפולל', אז אותו דבר כאן)!!!!!! תתפלל לשמוע... אבל כעת, כשאני בשנת אבילות, פתאום נפל לי האסימון, שכל יום אני פה על תקן של 'עבודות שירות'!! אני עושה חזרת הש"ץ... בשביל מי? בשביל אלו שלא יודעים ??

סליחה... שישלמו!!! שישלמו לי... שישלמו לכל העשרה אנשים שנאלצים פה לעמוד דום ולשתוק בשבילם... שישלמו לנו גם את השמירת סדרים בכולל שהפסדנו בגלל החזרת הש"ץ שאנו נאלצים כל פעם מחדש לשמוע שוב ורק בגללם... אה... מה אתה אומר?? הנה לך סיבה מאוד הגיונית למה מאוד קשה לנו לשתוק בחזרת הש"ץ... (אני כמובן לוקח בחשבון שעד רגע זה לא חשבת על הזוית הזו, אבל בינינו... זה לא משנה, כי גם אם לא ידעת להגיד במילים האלו אבל אליבא דאמת זה הטיעון... כי בסופו של דבר החוסר סבלנות שלנו בחזרת הש"ץ זה יושב על תחושת המיצוי בשבילי חזרת הש"ץ זה 'סתם' חזרה, ולכן יש תחושה טבעית של חוסר עניין... שבמילים אחרות זה- מה אני אשם שיש כאלו שבשבילם צריך לחזור שוב...) עד כאן שימשת כעורך דין שמייצג אותנו!!! יופי... כעת- אחרי שהבנו את עצמנו... (שזה דבר חשוב מאוד לכשעצמו) תכל"ס... כעת מתעצמת השאלה ביתר שאת: אם כך למה מי שמדבר בחזרת הש"ץ גדול עונו מנשא??

והתשובה היא כך: אני אגיד את זה במשפט אחד ואח"כ אסביר:

לדבר בין ברכה לאכילה, **זה הפסקה!!** לדבר בין גאולה לתפילה **זה אסור!!** מי שמדבר במקומות האלו עבר על איסור!!! לא פחות, אבל גם לא יותר... אבל מכאן ועד 'גדול עונו מנשא', הדרך ארוכה, כי 'גדול עונו מנשא' זה אומר ש... שיש פה נימה אישית... נימה של תסכול... די... אתה בלתי נסבל... אי אפשר איתך... לך מכאן... כלומר: לדבר בחזרת הש"ץ זה לא כ"כ איסור!!! (פשוט וברור לי שמי ששאל מפני הכבוד באמצע ברכת יוצר אור, זה יותר חמור, כי זה אסור מדינא) לש"ץ אסור לדבר באמצע ברכה, אבל אני?? לי אין איסור באופן רשמי... אז אמנם אסור- זה לא אסור!!! אבל גדול עונו מנשא... זה כן... אה... הייתי מאמינ?? שיש דבר שהוא לא אסור ולמרות זאת גדול עונו מנשא? **אז זהו שכן!! ואיפה שייך כזה דבר??** במה שנקרא ראש קטן!!! יש מושג שנקרא '**ראש קטן**' אני תקני... אני איש חוק, לא עובר על איסורים... אבל אני מממזה לא בקטע... לא בענייני... לדוגמא: תחשוב שאנחנו באירוע פטריוט... כעת כל הקהילה או הישיבה ביחד רוצים ליצור גיבוש ועידוד כדי להתחזק ביחד (או לצאת בהתרמה וכדו') תחשוב שיש פה מישהו שכל כמה משפטים הוא שולח עקיצות... חשב לו 'לדייק' את הדברים... ותוך כדי לזרוע משפטי נחיתות שאין פה כלום... והמצב 'באקאנטיס', זה מפוצץ!!! הנה לך דוגמא של 'גדול עונו מנשא', מילא היית מחזרים את האירוע ולא מגיע... מילא היית מכבה את האור, בסדר... היינו בסוף סולחים לך... אבל להיות יחד איתנו באירוע של העצמה, ואתה תוך כדי מוביל מהלך נגד ומתירס??... אל תתפלל אם זה יגרום התפרצות לא נעימה של תסתלק מפה לכל הרוחות...

ובכן: כלפי מה הדברים אמורים??? יש מושג יהודי שנקרא בית כנסת. ויהודי אמור לבא לבית הכנסת להתפלל במנין... למה?? אז תמיד חשבתי שיש דין של קדיש, קדושה, ברכו, יש דין של קריאת התורה, יש גם סתם ככה עניין להתפלל בציבור... וגם יש עניין להתפלל דווקא בבית הכנסת... אז זהו!! שכל מה שאמרת עכשיו זה חיוור... חיוור וחלש מאוד... כי כל הערכים שהזכרתי עכשיו זה בקושי דינא דגמ'... זה ממש על גבול של 'עניינים'... וכי יש חובה גמורה להגיד כל יום יאה שמייה רבה וקדושה? נו?? (אולי מישהו יעליף להוציא לי איזה דיוק מ"ב"ב שמשמע ממנו שזו חובה) להגיד שחובה להתפלל במנין? זה בוודאי לא... וכי חובה להתפלל בביהכ"ס?? גם מאוד קשה להגיד... אז זהו!! שאכן כן... כל המושג של בית כנסת ותפילה במנין וקדיש וקדושה... מאוד קשה להצמיד לזה את המילים חובה, ואסור, וחייב... **אבל!!! כאן מגיע האבל הגדול!!**

תנסה לרגע לדמין את כלל ישראל בלי בית כנסת וג' תפילות במנין??

תנסה לדמין יהודים שלא נפגשים 3 פעמים ביום סביב קדוש קדוש קדוש? אז אני רוצה להודיע לך: אם לא היה לנו בית כנסת וג' תפילות במנין... לא היה נשאר מכלל ישראל שריד ופליט!!! שמעת?? לא היה נשאר זכר!! קח את השחרית הכי אפרורי ומפקק שאני ואתה נפגשים ואומרים: ברוך ה' המבורך לעולם ועד... ותדע לך שבזכות זה אני ואתה נשואים ליהודיות ולא לגוייות!!!! שמעת מה שאני אומר לך?? **המשך בעמוד 3-4 בגיליון זה...**

איך יכול להיות שיש כוחות זרים שיכולים לפעול נגד רצון ה'??

יש גמ' בסנהדרין (זס): אמר רבי יוחנן: למה נקרא שמם כשפים?? שמכחישים פמליא של מעלה!! מה פירוש?? קורה שבשמים נגזר בר"ה שפלוני יהיה באושר ועושר... אלא שלפתע מגיעה איזה מכשפה ועושה לו ככה ככה ומשנה תכנית ויכול להזיק לבן אדם למרות שבשמים נגזר אחרת, ואז הגמ' מיד שואלת: והרי מסופר על ר' חנינא שמכשפה אחת רצתה להזיק לו בכישוף והוא צחק ואמר לה: לא יעזור לך כלום: כתוב 'אין עוד מלבדו!! ואפילו לדבר כשפים?? במילים אחרות ר' חנינא שר לה 'ידעתי כי הנני בידך לבד וכו', ואם ככה שואלת הגמ': איך ר' יוחנן אומר שיש מקום לכשפים להכחיש ולבטל גזירת עליון? עונה הגמ': שאני ר' חנינא דנפשי זכותיה- יש לו הרבה זכויות!! בקיצור: מה יוצא מכאן??

שאלו הכי נמי, עקרונות קיימים כל מיני כוחות בעולם שיש להם מרחב לפעול גם נגד גזירת שמים... וכאן צריך זכויות... לר' חנינא יש זכויות ולכן המכשפת לא יכלה עליו... אבל אם אין מספיק זכויות זה יכול להיות בעייתי... והשאלה וזעקת עד לב השמים: באמת איך זה יכול להיות?? וכי חשדי קובי' שמאפשר לכוחות זרים לעשות דינא בלא דינא??

אז כמובן שהנושא הוא די רחב... אבל כעת אתמקד בעיקר ביריעה זו...

הביאור בזה הוא כך... עוד מעט יש בחירות... ובבחירות כידוע יש חוקים וכללי משחק מאוד נוקשים!! ולפעמים מדובר בקרב על חודו של קול ואין פה כחמות... בסוף יום המספרים אומרים את שלהם, עכשיו ככה: אחד מחוקי ספירת הקולות זה שאם בקלפי ספציפית התגלו זיופים וקולות כפולים... אוטומטית פוסלים את כל הקלפי... שזה אומר: שיכולה להיות קלפי שיש בה עשרות אלפי קולות וכולם לפתע הלכו לטימיון... אלו כללי המשחק!! והנה!! קרה לא פעם ולא פעמיים שהייתה מפלגה שכמעט עברה את אחוז החסימה... והיה חסר לה מאות או עשרות קולות בודדים... אבל מה לעשות!! יקוב הדין את ההרה!! ואז כמו תמיד מתעוררת הטענה: רגע... הרי היו כמה קלפיות שנפסלו... ולמפלגה שלנו היה שם מאות קולות... ואם רק לא היו פוסלים את הקלפי הזו היינו עוברים... אם כך זה לא הגון, כי יש לנו את הקולות הנדרשים, ומה אנחנו אשמים שהקלפי נפסלה??

נו... מה עונים להם?? נכון!! אתם צודקים שיש לכם שם קולות, ואתם גם צודקים שאתם לא אשמים שהקלפי נפסלה... אבל!! זה לא משנה!! היות וחלק מכללי המשחק זה הקלפיות שנפסלות... אז זה נהפך להיות חלק מהשקלול של מספרי הקולות... וזה אומר שכל מפלגה שרוצה לעבור את אחוז החסימה צריכה לקחת בחשבון שא"א להיצמד ממש למינימום, כי חייבים לקחת ברזרבה את הבאלי והפסלות של הקולות שנאבדים, כך שזה לא נכון לומר שהיה לכם מספיק קולות **כי לאו לא היה לכם!!** לא היה לכם את המרווח והרזרבה הנדרשת בשביל הבאלי והנסרות של הקולות האבודים... (ככה זה בכל דבר, אף בן אדם לא יוצא לדרך עם כסף מדויק... תמיד צריך להצטייד עם רזרבות... כי ככה זה)

עד כאן המשל... ועתה נחזור לענייננו בדיוק כמו שבבחירות אסור להיצמד לשקל צריך להצטייד עם רזרבות... ככה זה גם בעבודת ה'... כל עובד ה', בשביל להתניע קדימה צריך זכויות... השאלה כמה?? אז אני לא יודע כמה... מה שבטוח: לא מומלץ להיצמד למינימום!! מומלץ מאוד להצטייד עם רזרבות... תרבה בזכויות... תשריין לעצמך בצד תכנית חסכון עם מטענים של זכויות על כל צרה שלא תבא... ההמלצה היא שלא להגיע לקרב יותר מידי צמוד בין הזכויות לחובות כ'... כי בדיוק כמו שבבחירות יש קולות שנאבדים כי זה חלק מכללי המשחק... אז גם בעבודת ה'... זה לא צחוק... זה מגרש רציני לכל דבר... ויש כוחות מסוימים שמסתובבים בעולם שיש להם רשות לזנב מפה ומשם... 'ליישר עוגות' זה חלק בלתי נפרד מהבאלי... ולכן צריך תמיד להצטייד עם רזרבות של זכויות... כשאותה מכשפה ניסתה לאיים על ר' חנינא שהיא תפסול לו כמה קלפיות ותכחיש את הסיכוי שלו לעבור את אחוז החסימה... ר' חנינא צחק עליה... יש לי עשרות מיליונים של קולות... אני בין כך הולך להיות מפלגת שלטון!! (צדיק מושל ביראת אלוהים) העקיצות שלך לא מזיזות לי... אבל היהודי הבינוני שהולך על השקל ונצמד לאחוז החסימה של ספרם של בינוניים... אצלו זו בעיה... אצלו מספיק התכווצות קטנה והוא יוצא מהתמונה... הבנת את התשובה??

זה כששפים כביכול מכחישים כח של מעלה... אין הכוונה שמישהו פה יכול לשבש תוצאות בחירות... אלא מאי?? חלק בלתי נפרד מחוקי הבחירות שיש קולות שעלולים להיאבד והם 'מכחישים' את הכח של המפלגה וממילא לא נותר לך אלא מראש לשקלל את זה בהיערכות ולדעת שצריך להצטייד מראש ברזרבות של זכויות... אחרת יש כאלו שמזנבים בך...

ואני רוצה לעצור רגע ולגעת בנקודה לא פחות חשובה: יש כאלו שחושבים שעבודת ה' זה כמו הילדים שבאו להיבחן אצל גדול הדור, שכבר שבועיים לפני כן ניתן לנסח את הכתבה שגדול הדור התפעל מאוד מהידיעות שלהם... אז זהו שיש כאלו שחושבים שככה זה גם בעבודת ה'... זה משחק מכור מראש... זה קצת מאתגר... צריך טיפה להזיע... אבל עוזב... בסוף כולם יקבלו תעודת הצטיינות... אז זהו שלא!! זה סיפור רציני!! יש פה מלחמה!! הקב"ה שלח אותנו למגרש מר... יש פה מאבק לא חובבני... יש פה שחקנים משני הצדדים, ואם מישהו פה ירדש בשמירה השני בסוף יקח... לכן לטעמי, המושג של הבחירות זו אחת הדוגמאות הכי מוצלחות... כי אם תשים לב בדור שלנו כל פוליטקאי יכול לקשקש מה שהוא רוצה בלי שום צורך לעמוד במבחן תוצאה... והמקום היחיד שנאמן למבחן התוצאה ללא כח וללא שרק זו תוצאות הבחירות... שם כולם מבינים שאין פה מה לשחק... זה רציני...

צריך לדעת שגם בעבודת ה'... זה לא צחוק!! זה עסק רציני לכל דבר!! ה' שלח אותנו לעולם מורכב שיש בו עירובים אור חושך... שקר ואמת... זה כל הטריוויה!! כל הפונציאל העצום שיש כאן בעבודת ה' זה רק בגלל תנאי העבודה הכ"כ מורכבים והחיוכים על בסיס קבע מול שלל 'פרצופים' פחות רציניים!! וצריך לשקלל גם את הבאלי ואת הקולות האבודים ואת פריצות הסייבר של הכשפים וכו'... אבל רגע רגע... בעצם למה זו בעיה שלי? למה אני אשם שהם עשו לי את זה?? מה פירוש למה... זו עבודת ה' שלך!! זו מפלגה שלך!! זה העסק שלך!! ובעל עסק שהולך לעשות את כל הקופה לעצמו, הוא גם צריך לקחת את מלא האחריות על הגב שלו... בקיצור: זה עסק רציני!! צריך לשקלל שלל סיטואציות... כן אדוני... אתה באמת רוצה להיות בעל ההטבה... תתפוס את המשכונת חזק... כי לא יתוורו לך... בקיצור: כל אחד יקח את זה לאן שהוא רוצה, אם כעת אלול אז נא לשריין עוד כמה זכויות מהצד... ולמי שהקושיה הזו הטרדיה אותנו... דע לך שזה מטופל... כעת נגענו רק בחלקיק מהשטח... מי שעבר את אחוז החסימה זו מפלגה פרטית שלו!! בעל ההטבה ההיא... (עוד מילה אחת: לאלו שחוששים מכישופים, ננוח דעתכם, מאז שהאינטרנט פרץ לעולם, הכישופים קיבלו בית ושקעו בתהומא רבה של הרשת, כך שהעולם נקי ואכמ"ל)

לקראת יום הקדוש ראש השנה הקרב ובא, יצאנו בהדפסה מחודשת של שתי החוברות המבוקשות מהעבר.



חוברת זו מומלצת בחום למי שמעוניין אחת ולתמיד להבין מה זה ה'דבר' הזה שנקרא ראש השנה!!! מה האירוע... מה רוצים... לאן רוצים להגיע... לשים את האצבע על הנקודה ולהבין את הוידר...

רבים העידו שחוברת זו שינתה להם לא רק את ראש השנה... אלא גם את הראש בעצמו... **מומלץ מומלץ!!**

כמו כן: ה'מחזור' האהוב לר"ה לאמהות הצדקניות שמבולות ביניה בדמעה בשליחותם עם הילדים בשעת התקיעות... מתורגם גם לאידיש ואנגלית...



החוברת 'הלוח להרגיעו ישראל'

המתייגעת ומזיעה כהוגן בהטמעת הפיוט 'וכל מאמינים'!!!! תפתח מחזור של ר"ה ותתחיל לעבור על הפיוט קטע קטע ותענה לעצמך בכנות עד כמה אתה מאמין בזה... 'וכל מאמינים שהוא טוב לכל, מ- עד עשר כמה אתה באמת מושוכנע בזה? תחשור טוב לפני שאתה עונה... 'וכל מאמינים שהוא פתוחו ידו, תסתכל לי בעיניים: עד כמה אתה מאמי לרבש"ע שאכן פתוחה ידו? תחשוב טוב לפני שאתו עונה.

זה הנושא של החוברת הלוח להרגיעו ישראל!!

עד היום הייתה לי אמונה ב-ה'!!! בר"ה זה אני מקב על עצמי להתחיל להאמין גם ל-ה'!!!

לעשות סוף להחרפה ולחוסר אימוץ שצברנו מול ה'... החוברת מומלצת גם!! גם לאלול... ובעיקר לתמיד



כמו כן: נותרה כמות מוגבלת של החוברת 'אני לאול' ניה לקנות במוקדים להלן.

פירוש מוקדי המכירה בעמוד 5 בגיליון זה

המשך- ד"ר... תבין עניין... תהיה איתנו...

אתה לא מסכים איתי?? נשמע לך מוזר?? בבקשה... תנסה לקלף את כל בתי הכנסיות... את כל ההווי של השטעטלה היהודי שסביב השטיבלאן... תנסה לדמיין שכל אחד מתפלל בבית... ואנחנו נפגשים רק בועד בית... במכולת ו... ואולי גם בפריימריז של אגודה ודגל וזהו... אם ככה זה היה... לא היה יהודי אחד שומר תורה ומצוות!! כולם היו אוכלים נבלות וטרפות!! מי שמבין את האסטרטגיה הזו מבין... ומי שלא... על זה נאמר 'כשתגדל תבין...' זאת אומרת: ההווי של בית הכנסת... זה לא דאורייתא ולא דרבנן, בקושי אפשר לקרא דינא דגמ'... אבל זה היציקה של כל היידישקייט!! כל היידישקייט שלנו נזקף לשחרית מנחה ומערב האפרוריים האלו...

עד כאן ברור?? אז דבר ראשון: עצם המסר הזה לכשעצמו הוא מאוד חשוב... כי בינינו... הרבה פעמים אני מגיע לבית הכנסת ויש תחושה כזו ש... שאני לא עושה פה כלום... אני מכריז 'הא שמה רבה מברך', ואני לא לגמרי מבין איפה זה בדיוק פוגש אותי בחיים... איפה אני מבצע את זה?? אני מכריז בדרמטיות בברוך שאמר את התכניה של הבוקר הזה: 'ברוך... המהולל בפה עמו, משובח ומפואר בלשון חסידיו ועבדיו, ובשרי דוד נהלל... ונמליך ונזכיר שמך מלכנו', ולפעמים אני חושב לעצמי בלב... גר רגע: אולי נמניך ציפיות... כי תשמע... לפי ההכרזה הנלהבת שלי בברוך שאמר זה נראה שאני וחברי הולכים פה הבוקר לעשות מעמד נורא הוד של אתכנסו... 'נהלל ונשבחך ונפאריך', ובסוף... בסוף אתה יודע איך זה נראה?? עוד איזה שחרית עייף ומפקה...

אז זהו שלא!!!! לא הבנת!! עצם המפגש היומיומי הזה שוב ושוב מול 'ברוך ה' המבורך לעולם ועד', הוא מבצע יידישקייט בפועל!! עצם המעמד שמתאספים עשרה אנשים ג' פעמים ביום סביב 'קדוש קדוש קדוש' וה' ימלך לעולם ועד... זה ביצוע של... יהא שמה רבה מברך! זה שהמפגש הזה לא מרגש ולא דרמטי ונשמע מאוד יבש ואפרורי... זה לא מפריע לו לשמש מערך הבקרה שאחראי על כל שלווחות היידישקייט... וזו הסיבה שאם תשים לב... יש הרבה טעמים בתפילה שהם כאילו לא קשורים... לדוגמה: כל בוקר, בתחילת התפילה 'תקנו לומר איזהו מקומן וברייתא דרבי ישמעאל י"ג מידות שהתורה נדרשת בהם... (לשון הטור וש"ע) רגע... למה אני צריך להגיד את זה כל בוקר?? מה זה קשור לתפילה?? 'כדי שזכרה כל אדם ללמוד כל יום מקרא משנה וגמרא...' רבש"ע: אני אברך!! אני כבר לומד כל היום גמ', שעל גמ' נאמר שהיא בלולה מהכל... מה אני צריך 'איזהו מקומן' ורבי ישמעאל?? מה אני אשם שיש יהודים שלא פותחים ספר כל היום, לכן יש לי פה משניות וגמרות שחוזרות על עצמם כל יום אותו דבר שוב

ושוב?? (מספיק קשה לי לעשות חזרות על מה שלמדנו בזמן שעבר, אז לחזור כל יום על אותו דבר? מה... אני יענקלה הכייניס??) ומה שהכי קשה לי 'שמכניסים' לי את זה בתוך התפילה? כאילו תופסים אותי בכח... תבין: אין לי זמן!! לא התכוונתי להגיע פה ליום שכולו תורה... רציתי להתפלל ולגמור... נו... מה התשובה?? ההלו... יש לך טעות... אתה חושב שבאת לשחרית...?? באת להתפלל...?? מה פתאום!! נכנסת כעת למרכז הפיקוד והביצוע של יתגדל ויתקדש שמה רבה כאן בעולם!!

כאן בבית הכנסת זה מתבצע יידישקייט!! איפה? מתי? כאן ועכשיו!! המפגש המשעמם והחדגוני והיבש היומיומי הזה... כאן זה קורה!! וממילא אנחנו פה במעמד הרבה הרבה יותר אסטרטגי ממה שאתה מדמיין... המפגש הזה של תפילת שחרית במנין מידי בוקר, נועד כדי לתת מעטפת והחבילה היומית שמבטיחה את הנצחיות היהודית...

אנחנו בשחרית הזה, חדורים לשריין ולאבטח שכל היהודים למדו מקרא משנה וגמ', אנחנו גם צריכים להבטיח שלא עברו ג' ימים שלא עסקו בתורה, ולכן אחת לג' ימים יש פה קריאת התורה שני וחמישי, בכל שבת מברכים אנו נעשה כאן 'טקס ברכת החודש', יכול להיות שהיה כאלו שיעשו מזה אלע עניינים... אבל בינינו... בשקט בשקט, הסיבה הפשוטה לברכת החודש זה כי חשוב לנו לוודא ש'חברים כל ישראל', כולם יאחזו קשר עין מול התאריך העברי... (כן... לך זה אולי מובן מאליו, אבל קח בחשבון שיש יהודי שרק הלוח של יוני יולי אוגוסט נמצא אצלו בבית ואצלו כעת התחיל ספטמבר, נו... מי יתזכר ויתאם איתו שההלל... יש תאריך עברי, והחגים בדרך, וצריך כבר עכשיו לתאם מול הבוס את 'החופשה' של ר"ה ויום כיפור, אה... חשבת על כזה דבר?? בשביל זה עושים טראסק שלם של ברכת החודש... ואחרי שזה השיקול האיסטורי, כעת יש סיבה טובה גם לחטוף מלאכים... כי מי שלוקח אחריות על אחרון נדחי ישראל שישאר איתנו בפנים, יכול גם לפעול אלע אלע ישועות... על זה נאמר: 'בזכות תפילת רב/רבים אמן (סלה) מידי שבת אנו נקרא בבית הכנסת 'במה מדליקין' וגם נזכיר את המימרא ש'חייב אדם למשמש בכיסו בערב שבת', ולמה?? כי אולי אתה יודע בע"פ את מ"ב ח"ד... או לחילופין, בשטעטעל שלך יש עירוב מהודר ואפשר לטלטל חפשי (ממש כמו לאכול בן פקועה בלי שחיטה) אבל יש יהודי שאצלו אין עירוב, מי יזכיר לו לנער כיסים ולהדליק נרות שבת לפני שבת ולא בסעודת שבת?? אנחנו!! כולנו כאן ביחד... ואח"כ שוב יהיה קדיש... ויגידו יתגדל ויתקדש שמה רבה!! מה קרה? כן... כעת ביצענו בפועל יתגדל ויתקדש... איך? כי כעת אנחנו באמצע לתפעל מערך איסטרטגי שמזכיר לאחרון היהודים לבדוק כיסים. ולקבל שבת... אנחנו פה באירוע של יתגדל ויתקדש!!

עד כאן ברור??? ומעתה: נחזור לעניינים... אם אתה זוכר, שאלתי מקודם: מה העליהם נגד מי

שמדבר בחזרת הש"ץ?? מה קרה? למה גדול עווננו מנשא??

התשובה היא: כפי שהקדמתי... גדול עווננו מנשא זה שפראך של תסכול... זה לא עניין של איסור וחומרת עבירה... זה קעס על בן אדם שמתנהג בנימוק וניכור מהאירוע שלשמו התכנסנו... תבין עניין!! הרי כפי שסיכמנו התאספנו כאן בביהכנ"ס לא בשביל משימה נקודתית. לא כדי לסמן וי על תפילה והחוצה... בית הכנסת זה מטה וחפ"ק וחדר המבצעים שבו אנחנו מתאספים מידי יום ומפקחים מהשטח לוודא שיש לקב"ה עם נבחר שממליך אותו... במילים אחרות: בית הכנסת הוא המעטפת שמבטיחה את המשכיות היידישקייט!! ולכן צריך להביע נכונות ואחריות פטריוטית לדאוג שעד אחרון נדחי ישראל יקבל כאן את הערכה והמעטפת הרוחנית היומית שלו... ובשביל זה יש לנו בין הייתר חזרת הש"ץ!! שלא נועדה בשבילך... אלא בשביל היהודי שלא יודע להתפלל... אבל תהיה פה!! צריך את הנוכחות שלך כאן באירוע!!

אז נכון... אתה כבר סיימת להתפלל... אבל אז מה... זה בית שלך? זה בית של ה'... וה' עדיין לא סיים... ה' לא סיים עם היהודי הפשוט שיקר לו... ואנחנו לא יוצאים מכאן עד שלא נסגור את הקצוות... לוודא שאחרון נדחי ישראל יצא מכאן עם ערכת היידישקייט שה' מחכה לה ממנו... פה טמון הגדול עווננו מנשא!! למה אתה לא מחובר לרעיון הכללי...

---תכל'ס: כלפי מה הדברים אמורים??

אנחנו כעת בחודש אלול... ועוד מעט מגיע ר"ה ואני מסתכל לי בלוח שנה וחשכו עיני, שוב ר"ה חל בשבת!! כמה שאני מנסה לעבוד על עצמי... זה קקקשה לי... כי מה לעשות שקבלתי חינוך טוב ולימדו אותי שהליגע'ר תקיעת שופר זה מכרה זהב... ולמעלה בקודש הייליגע ד' המינים... וברגע שזה חל בשבת אז אין!! אין לנו שופר וד' המינים דאורייתא זהו כואב לי!! ומה שהכי צובט לי בלב... זה שהכל בגלל היהודי הזה שיש חשש שמא יטול בידו ויולינו ד"א ברה"ר... היהודי הזה מהלך עלי אימים!! הוא לקח לי כבר כמה תקיעות שופר, כמה ד' המינים... והוא ממשיך!! ולא זו בלבד אלא השנה הספקתי להכיר את היהודי הזה מעוד כמה צמתים... הנה... אני בשנת אבילות... וכל יום אני עושה פעמיים חזרת הש"ץ רק בשבילנו... (אגב: אפילו תודה רבה הוא לא אמר לי) כל יום אני צריך להגיד ר' ישמעאל אומר... כדי שהיהודי הזה יפתח ספר... תגיד לי: מה אני עוד אמור לעשות בשבילי? (אגב: יש לי עוד רשימה ארוכה של דברים שאני מנוע לעשות בגללו ואכמ"ל)... נו... מה עושים איתו?

אז ככה: כעת יש לי ברירה... או להמשיך להתעצבן... או לנסות להבין את הסיפור שלנו!! מה הקסם של היהודי הזה... שחז"ל כ"כ מוכנים לבא לקראתו ולא זו בלבד אלא גם מפעילים ומגייסים אותי בשבילו?

אז אין ברירה אלא להבין את התמונה הרחבה

האסטרטגיה הזו!!! אם עד היום, כשהגיע ר"ה הייתי עסוק בלקנות מקום! אני עסוק בעצמי! אני צריך מקום הכי טוב כדי שאוכל להתפלל הכי טוב... אם בזה מתחיל ונגמר הר"ה שלי... אז תשמע... יום הדין הגיע... אמנם ב"ה הסתדרתי עם מקום טוב בביהכ"ס... אבל מה עם מקום טוב בספרן של צדיקים? ה' יעזור... זוחלים ורועדים... בפרט שיש פה את היהודי הזה שכבר תפס לי את המקום של השופר והלולב... אז ירחם המרחם, יהי רצון שיהיה לי ישוב הדעת במקום שלי ושאני אצליח להתפלל טוב... ואז, אם אזכה להתפלל 'תפילה שליומה' ה' יתן שנה טובה אמן.

עד כאן מסלול אחד!!! אבל באותה מידה אפשר לצאת מה'מקום'!!! לגשת בתפיסה שונה לגמרי... יש פה בית הכנסת... ואני מתכנן להגיע בראש השנה לבית הכנסת... לא רק בשביל להתפלל... ולא רק בשביל תקיעת שופר (שלא תהיה) אני מגיע לכאן כדי להמליך את ה'!!! ואבינו מלכנו: אני לא חדש כאן... המלכתי אותך לאורך כל השנה בביהכ"ס ביום יום, ובאתי כאן להביע את נכונותי להמשיך ככה גם בשנה הבאה... ואני מודע לכך שביהכ"ס מתמקדים במלכות שמים וזה כרוך באיסטרטגיה שליומה... לדאוג שאחרון היהודים יגיד ברוך ה' המבורך (זו הסיבה היחידה שאומרים ברכו בסוף התפילה... כי ה' ישמור... אולי יש יהודי אחד שהגיע מאוחר, והוא לא שמע את הברכה הראשון, ועלי מוטל לסגור גם את הפיה שלו) אני פה מידי בוקר דואג שאותו יהודי ילמד מקרא משנה וגמ', ועכשיו נודע לי שקיים חשש שהוא עלול לטלטל את השופר בשבת... אז החלטנו 'לרדת' מתקיעת שופר בשנה זו... הנה לך... כשככה מגיעים לביהכ"ס בר"ה המינים ומגילה... אני נושא את לא צ'ק רב בשופר וד' המינים ומגילה... אני נושא את היהודי הזה על ליבי בכל חזרת הש"ץ מתוך הכרה שלהעניק המעטפת ביטוח של ידידישקייט זה אירוע שלי... אז כשאני מגיע לר"ה שחל בשבת עם אותו יהודי, אני באמת לא צריך שופר... אני תוקע בו!!! אני ממליך את ה' עם כל היקף האחריות שלי על כבוד שמים לאורך כל השנה... מי צריך שופר ואין לז' מי שבית הכנסת מתבטא אצלו בזה שהוא קנה מקום וזהו!!! בזאת הסתיים האירוע, אבל מי שניגש לביהכ"ס באיסטרטגיה של הבנה שכאן מקום הביצוע של המלכות ה' בפועל... הוא בליגה אחרת!!! הוא בכלל לא בצד הנתבע... הוא חלק מצוות התובעים מלכות שמים!!! עד כאן ברור?

ובכן: כעת גילוי נאות!!! כל מה שכתבתי כאן, אני לא אווז בזה בגרוש! ממש לא!! כמדומני שלאחוז בזה ממש, זו מדרגה ממש גבוהה...

רק מה? אני כן יכול לציין בסיפוק שלכה"פ זיתי לראשונה להיאחז בכזו הבנה... לפחות הבנתי את זה... וזה גם הרבה מאוד!! סו"ס אני קולט שהשחרית מנחה מעריב שלנו זו תמונה הרבה יותר נרחבת... ואם אני רק אמשך על המהלך הזה, זה משהו את לא הסתכלות... אם עד עכשיו הייתי קצת עצבני ודורן בתפילה כי אני כל הזמן רב עם

עצמי לכוין, ולהתרכז... אז לא!!! כעת אני קולט שהמעמד של התפילה כמות שהוא, הוא האירוע!!! כשאני אומר יהא שמייה רבה... נכון שצריך לכוין!!! אבל אני בעיקר מדבר על מה שקורה כאן... עכשיו: שוב!! הנושא שהוזכר כאן הוא באמת גבוהה... הוא באמת הסתכלות של רוממות שאני ואתה לא בהכרח לא אווזים שם... אבל מה לעשות... השנה לא שאלו אותנו... השנה לא הולך להיות תקיעת שופר בר"ה... ולמה?? כי חז"ל העמידו אותנו בפני עובדה שאנחנו צריכים לתקוע בשופר של אותו יהודי... אני מכין אותך מראש: אווטו מתקרב ר"ה ויהיה את היהודים החרדתיים שידעו לשחזר שפעם אחרונה שר"ה חל בשבת זה היה שנת התשפ"ד שאחרי הגיע הטבח בשמ"ת... והרי 'כל שנה שלא תוקעין לה בתחילתה מריעין לה בסופה', אז זהו!!! שאנחנו לא באמת חוששים מזה מהסיבה הפשוטה, שאם חז"ל אמרו לא לתקוע, אז אנחנו כן תוקעים!!! אמנם לא תוקעים בשופר... אבל תוקעים בעצם החז"ל!!! אנחנו צריכים להתאמן על היהודי הזה ש-בו אנחנו הולכים לתקוע...

היהודי הזה מסמל את האחריות האיסטרטגית שיש לנו בעבודת ה'...

בא נהיה כנים... הד"ל היראים שבהם מאוד חזקים בהרגש הזה!!! זה הקו והערך שהכי מוביל אותם בעבודת ה'... דא עקא שהם לוקחים את זה לשירות בצבא למען עם ישראל... (בשביל לשמוע דתי לאומי איך הוא מדבר על הגיוס לצבא בעיניים בוערות של גילוי אחריות ציבורית ונכונות לשמור ולהגן למען אחרון נדחי ישראל כולל השמאלנים... אני באופן אישי שומע פה נקודת אור שקצת חסרה לי אצלנו... דא עקא שכגודל ההתרגשות ככה גודל האכזבה **לא** הם לוקחים את זה... לשירות בצבא... ממש בגדר הודו נהפך עליו למשחית... ואני יודע שאני הולך לחטוף על השתי שורות האלו מאותם שאם דעת אין להם הבדלה מניין...) ואנחנו צריכים לקחת את ההרגש העוצמתי והעמוק הזה 'לשירות' במקום הכוון!!! אני משרת בבית הכנסת... אני בשירות של האומה היהודית למען כבוד שמים!! אני עומד על משמר (-לא ארצנו אלא-) היידישקייט בלקחת אחריות על כל המעטפת... לדאוג ש-ויאתי כל לעבדך ויברכו שם כבודך וכו'... ואיך?? כאן בבית הכנסת!! זה מגיע לידי ביטוי אם בחזרת הש"ץ שאני חלק מהעניין ואני חלק מצוות העשייה ששותקים כדי לתת מענה לאלו שלא יודעים... ו... ואם זה בזה שיש לי אחריות ציבורית ולכן אני לא אוציא מכשיר חכם... אני לא אעשה מה שמתחשק לי כי אני מבין ש-לי זה לא בעיה... אני לא אגלה אטימות וניתוק כאילו רק אני פה ודואג רק לעצמי... כמו שאני יודע לא לעבור באדום לידים קטנים כי אני מספיק בוגר לגלות אחריות סביבתית... כך גם ברוחניות, אני מקבל על עצמי להפסיק להיות חרדי 'על הרצף', לא להיות מנותק תקשורת מגודל המשימה שמוטלת עלינו בשיתוף פעולה להוביל את עם הנבחר למצא חן בעיני ה'. אני עירני ומבין שיש צורך במערכתיות הגנה מרוחות זרות... וזה חייב להיעשות ביחד... בהרמוניה... אני יודע להיות חייל!!! יודע לקבל פקודות מגדולי ישראל לא בגלל שטיפות מוח של בחירות, אלא בגלל שאני מספיק בוגר

לקלוט את התמונה הרחבה, כשאני אסיים לשרת!!!! לשרת בצבא ה', אני כבר לא אצטרך לשבור את השניים למה החרדים לא משרתים בצבא... כי אני אדע איפה אני כבר משרת!!! (כל עוד אני חרדי שחושב רק על המקום שלי בבית הכנסת ותו לא... מה הפלא שאני לא יודע לענות למה חרדים לא משרתים... כי... כי מה זה בכלל לשרת... ממתי שירתתי משהו? ממתי הסכמתי לחשוב מחוץ לד' אמותי בתוך בית המדרש?)??

לפי סדר הדגלים והחודשים, חודש אלול שייך לשבט גד!!! שבט גד מתייחד בגדודיות!! שבט גד מייצג את הנאמנות למערכת... המיומנות של גד זה להיות חייל במלכות ה' ולקבל הוראות מגבוה! שבט גד הכי נאמנים למשה רבינו ולכן הוא גם נקבר בנחלתם ויהושע בן נון סומך על שבט גד בעיניים עצומות... מכרז' ביהושע ועד סוף 14 שנים שכבשו וחילקו בני גד לא זזו מידו של יהושע, והם אלו שחידשו את המושג מורד במלכות חייב מיתה (עיי' יהושע א') גם כשדוד המלך בורח מאבשלום וכל עם ישראל מפנה אליו עורף... לאן דוד המלך בורח?? למחניים!!! לנחלת גד!! לגד יש נאמנות ואחריות ציבורית... להבין שיש פה תמונה רחבה ואיסטרטגית ולהסכים להיכנס תחת אחריות ציבורית.

אני יכול להגיד בנימה אישית, לי באופן אישי קשה עם גד!! כי אני יהודה בכל נשמת... אני שייך לכה היחיד... אני אנטי ממסדי, קשה לי מאוד להיות מוכתב למערכת... אבל לכן מה?? לכן אני אבחר מראש השנה? ראש השנה זה מערכת! בר"ה המלך רוצה את כל העם שלו ביחד!! שיעשו כולם אגודה אחת, אז אין לי ברירה... גם אני מחויב לתפילה אחת, גם אני מחויב להיות מאותם עשרה שמגויסים בבית הכנסת בחזרת הש"ץ לתת מענה ליהודי שלא יודע להתפלל... את כח היחיד שלי אני אשמור לרגעים שבהם אני מוצא את עצמי לבד... יש לי מספיק רגעים כאלו ש'ה' רוצה אותי בגודל טבעי בלי הקביים של המערכת... אבל ביום יום אני משרת קבע בבית הכנסת!! מתוך מחויבות אישית לכלל ישראל!! אני מבין שיש דברים שאני לא יכול לעשות כי אני פה בשירות... כן... בחור אלטער... נכון שאתה כבר עצמאי... המשגיח כבר יודע שלא מעירים לבחור בגיל שלך... אבל אז מה... אתה צריך לשרת!!! זה מצפון אישי שלך... יש פה בית מדרש!! מקום שמגדלים בו תורה... ואמורים להיות פה חיילים שולוקחים אחריות אישית על כבוד שמים שמתגלה בבית הזה... מה יש לך לומר להגנתך בענין הזה? האם אתה וחברך, יצא לכם פעם להשתמש בכובד המשקל שלכם כבחורים מבוגרים כדי ליצור משוואה נוקשה וחסרת פשרות של עמידה נחרצת על פרצות רוחניות... (החל מעישון סיגריות חמש דקות לפני השקיעה בע"ש וכלה ב'כלים מכלים שונים' שעל זה נאמר 'היו שריה כאלילים' מה איל זה, ראשו של זה בצד זנבו של זה, כך ישראל שבאותו הדור כבשו פניהם בקרקע ולא הוכיזה את זה... ישנה התעוררות שיכולה להתחיל רק מהקומה של הפנימיה, אל תחכה שזה יגיע מלמעלה...) כוחותינו שבששח!! החיילים שיכולים להגיע בר"ה ולהצדיע... ה' מלך ה' מלך ה' מלך...



להלן מוקדי המכירה מהווים "למכירה" או נדברי

ירושלים:

רח' נחמיה 10 קומה ג'

גבעת שאול, רח' בן עזריאל - 054-8491554

בית גן - משפחת נוישטט רח' הרב פראנק 29

רוממה - המ"ג 29 - 052-7682281

רמות ד' - רובין 47 - 054-8419684

נוה יעקב - 054-8500615

אופקים - משפחת שפירא: 053-4112035

אחיסמך - 053-4162979

אלעד - רחוב ר' יהודה הנשיא 81 - 03-9073067

אשדוד - הרב צור - 050-4120311

בית עילית - אזור רמי לוי - 054-8450998

בית שמש - נהר הירדן 9 ר"ב - 058-3294147

בני ברק - קיבוץ גלילות 9 - 055-6728458

חז"א 34 - 052-7117271

רח' הרב קוק/הרצוג - 0527603814

אזור גן ורשא - 0534166085

פרדס כץ אבן-צירא - 0548494663

פרדס כץ ב"כ"ס אלת השחר - 0548578226

זכרון יעקב - 054-8439757

חיפה: הר"ח - גולדמן - 054-8423047

פולק, גולדה 15 - 052-7683095

נ"ש: זלושינסקי 121693 - 0527121693

טבריה - 054-8441354

טלו סטון - קפלן, הר"ח 6 ק"ג - 052-7688584

כרימאל - 0527136165

מדינת עילית: קצות החושן 14, - 052-7174781

חפץ חיים 14 - דרבקין - 0527634753

גרין פארק - 0527644795

עפולה - 052-7686876

פתח תקוה - (מרכז העיר) - 0504124235

צפת - 052-7181828

רכסים - 054-8415410

תל ציון - 052-7150166

תפרה - לימן - 055-6705003

הספר הלכה בקרוב ממש למעשה



לפניך המושך מודגם הפרקים מהתאריכים כדלהלן:

יא תשרי - מוצאי יו"ט, לך אכול בשמחה לחמך...

י"ב תשרי - הפיזיותרפיה הרחוקה בד' ימים שבין יו"ט

לסוכות

י"ג תשרי - הסוכה המוקדשת ביותר בירושלים.

י"ד תשרי - הסוכה העמוסה ביותר בירושלים.

ט"ו תשרי - ליום יש פעמיים אלו, השופר זה ד' המינים

ט"ז תשרי - ראיתי נכון?? מוטי מהישיבה רוקד עם קדושי

עליון??

י"ח תשרי - ולפתע תרועת הצוצרות פילחה את החשיכה.

י"ט תשרי - סערת רגשות סביב ע' פרים דהג... כ"כ הרבה

דמויות

כ"א תשרי - שיעורי חוה"מ והיום השיעור בירושלים יהיה

בעניין...

כ"א תשרי - וכעת נפליג הרחק, אי שם בשדה בחוה"מ...

כ"ב תשרי - ש. שקט! יהודא שלים! אבא ישן! בשלום

יחדיו אשכבה

פרק ב': הכבשה של מעשר בהמה שהפתיעה בנשימותיה האחרונות...

תקציר: בשבוע שעבר ר' חצקל יצא עם שיירה של מעשר בהמה לירושלים יחד עם מביאי הביכורים של עירנו, אלא שאז הוא הבחין בכבשה שהולכת מידי לאט ומתברר שהיא מסוכנת!!! בהתחלה התאמצנו לתת לה צאנא לשרוד את הדרך כדי להקריב, אבל המצב כעת רק מחמיר, וכעת מסתמן שלא תהיה ברירה אלא לעצור איתה בצידי הדרך ולהמתין בסבלנות שתשיב את נפשה לבוראה... זה לא נעים, מדובר בגולה שצריכה קבורה כדון קדשים, ויענקי נבחר לעבודה השחורה, לעצור כאן איתה עד שזה יקרה, לבגדים השיירה ממשיכה, אבא ואמא נפרדו מיענקי, אמא ציידה אותו בבגדי החלפה מטומאת גבילה, להתראות יענקי, נקווה שעוד בערב הזה נהיה מאחורי זה ואתה עוד תספיק את השיירה לפני הבוקר... עד כאן...

ואכן נפרדנו מיענקי... המשכנו ללכת עוד ארבע שעות ואז הגיע שעה תשיעית - שליש יום, והגיע הזמן לעצור ולנופש עד מחר בבוקר... אבא הלך ללון בעומקה של הלכה בבית המדרש המאולתר... ואילו אמא כל הזמן חושבת על יענקי, איפה הוא... מה קורה עם זה... איפה זה אוחז... אמא תפסה עמדת צפיה אחורית, וכל כמה דקות שוב סוקרת את האופק... אולי... אולי יענקי בדרך... שעה תשיעית... עשירית...

אז!!! ממש סמוך לשקיעה... לפתע!!! הנה... אני מזהה אותו... זה יענקי... אני רואה אותו מרחוק... הוא מגיע... מעניין מאוד: זה קרה יותר מידי מהר!! היינו בטוחים שיש לכבשה הזו עוד כמה שעות לחיות, ואז היא רק תמות... ואז הוא יצטרך לקבור אותה... ואז הוא יצטרך לרוץ לטבול, ולהחליף בגדים, וקיוונו ש"כזה" עד מחר בבוקר הוא ידביק אותנו... לא האמנתי שעוד לפני השקיעה אני רואה אותו מדביק אותנו.

יענקי הלך והתקרב... והשקיעה יחד איתו... ואז בדקות האחרונות... רגע לפני שהחשיך אמא זיהתה שיענקי שחב משהו כבד... הוא נשך מידי לאט... מה יש?? מה יכול להיות? אמא הזניקה את הילדים... רצו מהר לקראת יענקי, נראה לי שהוא צריך עזרה... חלפה חצי שעה ויענקי מופיע כולו מחויך!!!

אמא שאלה אותו: מה זה השק הזה שיש לך בידייך?? יענקי צוחק צוחק... אל תשאלו מה קרה... עשיתי כדברכם, תפסתי לי פניה בצד עם הכבשה... התיישבתי לי איתה בשעותיה האחרונות, ידעתי שמחכים לי כעת כמה שעות טובות!!! אני לא מהמר לשום מקום... התחלתי לגרוס את כל המימרות ששמעתי מדייני גזירות אדמו"ר וחנו בן אבישלו... מידי פעם בדקתי מה שלום הכבשה... נתתי לה קצת לשותות... לבגדים הכל היה רגוע... **ואז לפתע!!! ללא הרעפה מוקדסת!!!**

הופיע שם שור ענק מסתם... קרניו מצופות שחור כפי... הוא היה נראה בהחלט זחוח, סו"ס הוא קיבל הרבה כבוד, וכנראה לא מצא חן בעיניו לראות בכבשה שוכבת בצד במרה שחורה... והוא התקרב אליה ונתן לה מכה בעינה!!! בשניה האחרונה זינקתי עליו ודחפתי אותו... אחרת היא הייתה מתה במקום... אבל תכל'ס, הוא התקרב לתת לה מכה הגונה... אני בודק את הכבשה ומה אני מגלה?? שבר רגלי! שבר מובהק... לייתר בטחון רצתי לחפש בקי במוסין... ותוך רגע הוא אישר שהיא בעלת מום מובהקת!!!

וכאן רבת אחת נכנסתי למיחז נד כיוון השעון... ההלו... יש לי מה כבשה שעד הרגע היא הייתה קדשי מזבח ומסוכנת ולא יכולתי לעשות איתה כלום... אבל כעת שפל בה מום, אני יכול להזדרז לשחוט אותה!!! אם אני מספיק לשחוט אותה לפני שהיא מתה... חסכתי פה טומאת גבילה... והרווחתי כאן בהמת חולין שאפשר להאכיל עם רב... אבל אם אני קצת מחכה עוד טיפה... לך תדע... זה עניין של רגעים... בפרט כעת שהיא חטפה מכה... בקיצור: סתתי וחיפשתי מהר מהר מישהו שיש לו סכין שחיתה... (אחלמתי שאצטרך סכין, אני הצטיינתי רק עם מעדר של קבורה) מצאתי מישהו עם סכין... נעמדתי בריכוז ובדקתי את הסכין בצפון ובשר הלך ושבר ובג' רוחות הסכין... וחזרתי בריצה לכבשה... ו... ו... אני רואה שהיא עדיין נושמת... כעת זה נראה שזה ממש הנשימות האחרונות... השתדלתי לשמור על קור רוח כדי שהשחיתה תהיה כראוי... ושחטתי שני סימנים עם הוורידים... ואז!!!

מיד עקבתי אחריה בדריכות... ו... והנה... יש פירכוס... גם יד... גם רגל... גם פטטה ידה וגם החזירי!!! **מל טוב... נשמי לחוחה...**

הספקנו!! המבצע הסתיים בהצלחה!!! (ק)... כששוחטים בהמה מסוכנת, יש דין מיוחד שצריך לוודא שהיא הייתה חיה בשעת השחיטה, ולכן צריך לבדוק שהיא פירכסה ביד או ברגל, והינה שהושיטה יד החזירה, שזה מראה סימן חיים, שהיא נשחטה כשהיא חיה) סיים יענקי ואמר: אז הנה אני פה!!! עם בשר חולין לערב הקרוב לבריאות לכל מאן דבעי... ושבו אמא בבישולים על אם הדרך... אמא הכינה טשולנט בשרי משוקע עם בשר כבש, מוגש ללומדי התורה בבית המדרש הנייד לעולי הביכורים... יאכלו עניים וישמחו...

אמנם יש לציין שאבא היה קצת עגום... סו"ס שתי קדשי מזבח ירדו מהרשימה... אמא רצתה לרומם את המצב רוח של אבא והזכירה לו... אתה זוכר את הסיפור עם הכבשה שכמעט נילדה לנו פה באמצע הדרך...

אבא חיך ועיניו הצטנפו... היו ימים... הכל התחיל מזה שפעם היינו עניים מרודים... היינו בדקות ממש גדולה... ולא תאמינו, כשאני ואמא עלינו לירושלים בשנים הראשונות לא היה לנו כסף אפילו לקנות כבש אחד של חגיגה!! (מה הפלא שאבא שלנו כ"כ גרישי לעניים) כל פעם היה נס אחר... אז באחת השנים כשעלינו לרגל... תפאום באמצע הדרך מישהו עמד והציע לי לקנות כבשה מאוד מאוד בזול!!! אמרתי לו: מה הבעיה שלה?? והוא ענה לי: החסרון היחיד שלה שהיא מעוברת וממשה עומדת ללדת!! אני דווקא התלהבת... מה הבעיה?? מה איכפת לי שהיא מעוברת... אדרבה??... והוא התחמק... תכל'ס... אתה רוצה אותה או לא??

פצצתי על המציאה המוצא של רב!! ויצאתי ממנו שמו טוב לב... וכבר התחלתי להשתעשע בדמיוני, אם היא תספיק ללדת עוד לפני פסח... אז אולי חולל יהיה זכר, ואז אני ארזיש יהיה עולת אריה והיא תהיה חגיגה בדרך פגשתי את חבר שלי וסופרתי לו עם ברק בעיניים על העיסקה... הוא רק שמע שהיא מעוברת ו... והוא התחיל ל... להשתעל... מה קרה? מה הבעיה?? לא!! אין שום בעיה... רק בהמה מעוברת זה משהו שעלול להתפתח להרפתקה!!! חלפו יומיים של הליכה וכבר הספקתי להבין...

פתאום הכבשה נעצרה באמצע הדרך וחשכו עיני... הוציא העובר את ידו!!! אוי אוי... אם ככה אנחנו בצרות... ולמה? כי ברגע שהעובר הוציא יד, זהו!!! הממשעות היא שהיד טריפה... (ובשר בשדה טריפה, כל מה שיצא חוץ למחיצתו הוא טריפה, ובשלה העובר להוציא יד זה נקרא לאת חוץ למחיצה) אמנם חוץ מהיד, הכל בסדר... העובר נותר בשחיטת אמו, אבל ליד כבר אין תקנה... (מה שבטוח: העובר היה כבר לא ליד קרבן)

תכל'ס... הגענו למקדש עם הכבשה שלבגנתי לא ילדה כדי להקריב אותה לחגיגה!! רגע לפני השחיטה עדכנתי את הכהן שתדע שיש כאן עובר שהוציא את ידו... הכהן רק שמע את זה ונחרד... והסתלק ללא אומר ודברים!!! תבין: היות והיד של העובר טריפה, אז גם העובר עצמו נותר בשחיטת אמו, אבל היד נשארה טריפה, והעובר הוא מגע טריפה, ומסתמא את הקודש... אף כהן לא מחפש להינכס להרפתקה הזו!!! סיים אבא את סיפור הנוסטלגיה ואמא סיכמה ואמרה: מה שבטוח... והיה ראשיתך מצער ואחריתך תשגה מאוד, כיום אנחנו זוכים להביא איתנו 19 מעשר בהמה... ואבא כמובו הוסיף: פחות 2...

הוא בזבז רק 30 שנה על ריק... אבל גם להזיע מאה שנה, ולאגור מילאדריס... ולסחוב אשליה במשך 120 שנה... ואחרי כאלות הכל, בסוף למות!!! כל כזה אחד מתבטא שלמה המלך: אמרתי טוב ממנו הנפל) אז וזהו הברכה היחידה חזק הברכה הקללה היחידה.

הברכה היחידה: אשר תשמעו בקול ה', והקללה היחידה אם לא תשמעו נו... אם ככה, אז מה קרה פתאום בבי תבא שזה נהיה 98 קללות??

העניין הוא כך: היות והקללה האחת והיחידה היא העסוקה והסחת דעת בלתי פוסקת סביב ענייני העולם הזה... אז בפרשת כי תבא, התורה בסה"כ יורדת לפרטים איך זה עובד... איך אפשר להעסיק בן אדם במשך כל החיים שלא ימצא אפילו רגע אחד לחיי הנצח...

ופה יש נקודה מעניינת: יש לי שאלה פשוטה: כתוב בתורה 98 קללות!!! זה מלא מלא דברים!!! והשאלה זועקת: איך בן אדם אחד יכול לעבור כ"כ הרבה קללות בחיים?? לדוגמא: ידבר ה' בך את הדבר עד **כלות** אותך!!! מיד אח"כ כתוב ויכח ה' בשפלות וגו' ורדפו עד **אבדך**... ואח"כ שוב כתוב: יתן ה' את מטר ארצך ויבא ופער עד **השמדך**!!! אני לא מבין: איך אתה יכול שהדבר **יכלה** אותך... אז זהו... זכרוננו לברכה... הבן אדם מת במגפת דבר... אבל לא! מתברר שהוא ממשיך לחיות... המשיך לשחפת וקדחת ודלקת עד... עד **אבדך**... כתוב שזה ידדף אותו עד אבדך... נו... ומיד אח"כ הוא שוב קם לתחייה, אחרי הדבר שכלה, והשפחה והקדחת שהאבידו אותו, אח"כ יתן ה' את מטר ארצך אבק עד... עד **השמדך**... רבש"ע: איך בן אדם יכול גם להתכלות בדבר גם להיאבד בשפחה ואח"כ גם להישמר בממטר של האבק וכי'??

אז לא תאמין מה התשובה... אני מכין אותך מראש: ברגע הראשון זה ישמע לך די עקום!!! אבל אם תעמיק ותתבונן בזה, אולי תסכים איתי...

הרי כך: למען האמת ה-98 קללות... לא בטוח שזה נראה קללות... יתכן שכלכל חוץ זה מבוטא 98-98 קללות!!! 98 הישגים!!! 98 סיכילים!!! לצורך העניין אני אדגים לך את זה בנסיח מוכר בדורנו: לפניך נאום ראש הממשלה (בסיס קדוציה איסק) כשהתפרצה מגפת הקורונה, פעלנו בנחישות לעצור את מעגל ההדבקה ולקדם חיסון ואכן ניצחנו את הדבר עד הסוף!!! מחיאות כפיים סוערות!!! והוא ממשיך:

אלא שאז התפרצה שחפת... צוותות ההצלה עבדו ללא לאות, הפעלנו טכנולוגיות משוכללות עד שהתגברנו על האיום... זו הייתה משמיה חרבת הרקיע שגבתה ממור דמים כבד, ואז ניצחנו את השחפת!!! לאחמ"כ הגיעה הקדחת והדלקת השדפון והירקון, הפעלנו את כל הגורמים הרלוונטיים, כוחותנו פעלו ללא לאות ביבשה ובים ואביר במבצע חילוץ שהסתכם ב-800 מיליון דולרים, ושוב הבאנו לנצחון!!! (מחיאות כפיים סוערות) ואז!!! קפדה אותנו מכת בצורת קשה, השמים נהיו נחושת והארץ ברזל, ואז קידמנו את מערכת ההתפללה המשוכללת בעולם, זה היה כרוך בהיטל המים שעלה למדינה דמים מרובים, ואז אכן ניצחנו את הבצורת!!! כל ההישגים האדירים האלו נעשו במשמרת שלי... ושוב מחיאות כפיים סוערות... עד כאן נאום הבחירות של... לא משנה מי...

שם לב: תשעים ושמנה קללות... במילים אחרות זה 98 העסקאות!!!

אם תסתכל מכת דבר עד כלות אותך!!! זה לא עד כלכל... כי בסוף אותה הצלחנו להתגבר עלי... ו... ומיד עברנו לקללה אחת... שגם עליה בסוף סימנו וניצחנו אותה וחזרו חלילה... כן... תשים לב: מדינת ישראל מציגה המון הצלחות... אבל המכנה המשותף בין כולם כמעט ללא יוצא מן הכלל... שכל ההצלחות מתקדמות ב**סיכיל אימים**!!! כלומר: סיכלנו סיכון אחד בהצלחה מטאורית, ומיד עברנו לסיכון הבא, שגם אותו בסוף סיכלנו, וכעת יש שני הישגים, ואח"כ הגיע עוד סיכון ועוד ועוד ואת כולם סיכלנו, אבל בשרה השתתחונו... יש שקשת פיקח קולט שאנחנו עומדים באותו מקום... אתן דוגמא עזובה: תרפ"ט ותשפ"ד... מה המכנה המשותף ביניהם?? בתרפ"ט היה טבח של אספסוף ערבי, ו-87 יהודים מתו, וחלפו כמעט מאה שנים וב-תשפ"ד היה טבח שוב ורק 1500 יהודים מתו... נו... אז אם אני אשאל בצניעות, אם ככה... מה עשיתם במשך מאה שנים?? מה יענו לי?? הווי... שתהיה בריא... בתרפ"ט לא הצלחנו לסכל שום אישים... והברכה נכנסו וטבחו ולא הפרעה, אבל בתשפ"ד... אהנו כבר מדינה עם כיפת ברזל, עם חץ 1... חץ 2... חץ 3... עם גדר רואה יורה... יש אינספור אימים שסוכלו עם עליונות אווירית וטכנולוגיות הכי משוכללות, והכל נכון... ותכל"ס... סוף כל סוף במבחן התוצאה מתרפ"ט ועד תשפ"ד אהנו עומדים על אותה משבצת!!!

כל ההבדל הוא שר' דוב הלוי הספיק לאורך השנים האלו ללמוד את כל התורה כולה ולסגל אינספור הישגים ומעש"ט... והמנטל"ל בן גוריון קיבל ריפוי בעיסוק, מפתריט, לכיפת ברזל, ומשם לקלע דוד, ומשם לחץ 2 2 ובעת הוא אווז בטיל מצרד שזו הקללה בתורתנו להעסיק את מי שנוב אורחות חיים, והקללה תדאג להעסיק אותנו...

האם הבנת את התשובה?? מקודם שאלתי: איך יכול להיות שכן אדם אחד יעבור 98 קללות? התשובה היא: לא! נראה לך שביצי חטף 98 תניקם?? מה פתאום! הוא התגבר וסיכל 98 תניקם... הוא סיים עם הקורונה, ואח"כ עם עזה, ומשם עם לבנון ומשם איראן, וקח בחשבון שאת כל זה הוא עשה בהצלחה מרובה... ותכל"ס... בשרה התחתונה יש לנו עסק עם בן אדם בן 75 שכל חייו עסקו... במה?? בלסכל אימים!!!

ובאותה שעה יושב אברך במיר, ולמד את כל הש"ס והשתלם ב-48 קנייני תורה ומגדלתו ומרממתו על כל המעשים וזכה וזיכה את הרבים וניצל כל יום של הווה לתרגם אותו לנצח... לא תצפה שלאברך היה הישגים כ"כ מרשימים כמו לצבא... כי ההישגים המרשימים הם דווקא בקללות... שם יש הרבה חורמים... הרבה בשר... הרבה כתבות... זה כל הזמן לסיים עם קללה אחת ולעבור לשניה... אבל הברכות?? הברכות מאוד 'משעממות'!! הברכות הם בסה"כ שקט תעשייתי, מה שנקרא תזכה למצוות... אבא שלי לא סיכל שום איים, ולא המציא שום מערך הגנה... אבל בזמן הזה הוא פשוט ישב ועסק בתורה... וזה מה שהוא איחל לי, והה גם מה שאהיה תאחל לבניך: יהי רצון שיהיה לך שקט תעשייתי ותנצל אותו ל-ברכה אחת היא לך אבא!!! עניין לנוכח ביטון, פיך ידבר חכמות ולבך יהגה אימות ידיך יעסקו במצוות, רגליך ירצו לעשות רצון אביך שבשמים... החלום שלי ושליך זה להגיע ביום מן הימים לעולם האמת ולהגיד: ידעתי!!! הבנתי ענייני... אחאפס...

ברשותך קורא יקר: התחדש לי וורט מרגש מהרהורי לב, ואני מרגיש צורך לשתף... כידוע: החיי אדם מביא ברכה מיוחדת ומרגשת שהאבות נהגו לברך את הבנים בערב יום כיפור... והתבוננת: מה מיוחד דווקא בברכה הזו שכלל ישראל ראו לנכון לייחד אותה לערב יום כיפור?? חשבתי לומר כך: כל אבא מאחל לילדים שלו שיהיה להם הכי טוב... במה?? במה שיהם צריכים... כל אחד והסיפור שלו... אבא הרי יודע מה קורה עם הילדים שלו... אז אצל שלומי יש בעיות כלכליות... הלב של אבא כואב איתו ומאחל לו מכל הלב שתגיע רווחה כלכלית... ויענק מאוד רוצה לשדרג ולהתרחב ואבא מפרגן לו... מאחל לו שיעציל כבר למצא דירה, בקיצור: כל אחד ומשאלת הלב שלו... אבא איתו... מאחל לו שיעציל.

אבל!!! עבר יום כיפור כל אחד מאיתנו ניגש לאבא...

אבא... הפעם אני רוצה לבקש ממך ברכה מיוחדת!!!

הרי יום אחד יגיע מאה ועשרים... ואהה כבר תסתכל עלי מעולם האמת. וגם אז!! גם אז אני אשתוקק לקבל ממך ברכה... ואני בטוח שגם אתה תרצה אז לברך אותי... דא עקא שאז ?? ! אז כבר לא תוכל לברך אותי!! (ק"ל: אין שלטון ביום המוות, ולכן מתיש לא יוכל לברך, כמו שכתוב ואת הברכה אשר בך משה לפני מותו... רק לפני ולא אחרי, וזכו שנתנו... לא המתיש ההלוקה... ואהנו נברך... לכן אבא, אנה ממך... כעת בערב יום כיפור כשאנחנו לבושים כבר בלאו הכי בבגדי מתיש- בקיטל... אני רוצה שתברך אותי- **מה שתראה לברך אותי בשנתיה שם בעולם האמת!!!**

כשתהיה בעולם האמת... לו יצויר שיאפשרו לך לברך אותי... מסתמא הברכות שלך יהיו קצת שונות... כי בעולם האמת, גם המשאלות הם יותר אמיתיות, אז אבא... תנסה לחשוב, כשתהיה בעולם האמת, מה תרצה אז לברך אותי... ותברך אותי הברכה הזו כבר עכשיו!!!

מתברר שזו בדיוק הברכה של ערב יום כיפור!!! אחד לאחד!!!

בערב יום כיפור אבא שוכח הכל... שוכח פרנסה, שוכח בריאות, שוכח את ההשקעות, ביטוח לאומי, טופס 4... שוכח את כל הפיזיקס, והוא מתחיל לברך: ויהי חשקך בתורה ומצוות, עניין לנוכח יביט, פיך ידבר חכמות, לברך יהגה אימות, ידיך יעסקו במצוות, רגליך ירצו לעשות רצון אביך שבשמים וכי' וכי'... **מה הביא אותי להרגיש הזה??**

פתאום נזכרתי שאוטוט מגיע עי"כ, וכל שנה הייתי מגיע להתברך מאבא שלי ועכשיו...?? מה יהיה?? ואז חשבתי לעצמי, רגע... לו יצויר שאבא שלי כעת היה יכול לברך אותי... מה הוא היה מברך??

ברכה אחת ויחידה!!! בני היקר: עזוב הכל... שים הכל בצד... זרק את הכל... תכנס לבית המדרש ותצלול שם דוך... אל תבזבז דקה אחת על עוה"צ... אל תסיח דעת שניה אחת מתורה... תהיה ממוקד מאה אחוז רק רק רק ברצון ה'... עזוב עזוב... שום דבר אתה לא לוקח איתך חוץ מתורה ומעשים טובים... וכו'... נכון זו תהיה הברכה של אבא שלי??

אז הנה! משם הלכתי להציץ בברכת האב של ערב י"ז ומה אני מגלה לתדהמה?? שאבא שלי לא חיזה! לעולם האמת, בדיוק מה שהוא היה מברך אותי השנה מעולם האמת, זה מה שהוא בירך אותי שנה לפני כן... לא נותר לו אלא לעשות- אחד אפס! אני כבר הקדמתי...

יש קשר בין פרשת כי תבא לפרשת ראה... בשניהם כתוב ברכות וקללות, אבל בכל זאת יש הבדל! בפרשת כי תבא יש **ברכות** ויש **קללות**... אבל בתחילת ראה אין ברכות וקללות... מה יש כן?? אז אנוכי נותן לפניהם היום ברכה!!! וקללה!!! בראה יש רק ברכה אחת!! ורק קללה אחת!!!

מהי הברכה האחת?? את הברכה אשר תשמעו אל מצוות ה' אלוהיכם...

ומהי הקללה האחת?? והקללה אם לא תשמעו אל מצוות ה' אלוהיכם...

נניח איך אתה מסביר את זה? איך יכול להיות שפרשת ראה יש רק ברכה וקללה אחת... ואילו בפרשת כי תבא לפתע קללה אחת הצמיחה 98 קללות... תכל"ס, יש קללה אחת או 98 קללות??

התשובה היא: כן!! אליבא דאמת יש רק ברכה אחת ורק קללה אחת!! כי מי שמחובר לאמת האבסולוטית מבין כמו אבא שלי שנמצא כעת בעולם האמת... אבא שלי כעת לא מוכן לברך אותי שום ברכה... רק ברכה אחת ויחידה: שב ותלמד... תעשי מצוות... אל תבזבז קלל אחת על העולם הזה... אם אני אף לא לקבר של אבא שלי שיתפלל לה' שאני רוצה לשפץ ולהרחיב ולהיגות מהחיים...?? תסלה לי... אני מפחד שהוא רק 'פריעי' ליי! [כן] עצה טובה לכל מי שיש לו הורים בשמים, אם יש לך משאלת לב חומרית, לטובתך!!! אל 'תדבר' על זה עם ההורים בקבר, הם עלולים לצאת ענעליך מהקבר... כן... כמו שכשהיית ילד ואכלת סוכריות והרסת את השניים ההורים 'הפריעי' לך... הם עלולים 'הפריעי' גם עכשיו... ממילא בכל מה שנוגע לחומריות והתנתות לא תתחיל איתם... לא תקש מהם שיהיו 'ישר' בנושא הזה, כבר היו דברים מעולם שביקשתי מההורים שלי שיהיו מליצי יושר לרבה בחייד שירד לי מהוויד, והם היו בהחלט מליצי יושר שרק ימשיך ככה. אמנם רבש"ע זה סיפור אחר, זה מידת 'יחסיני' עמו שם, איפה שאתה)

ולעומת זאת הקללה האבסולוטית הגדולה ביותר לא להחמיץ ולבזבז את החיים על כסף ושחיתות והשקטות והמעמד והכבוד... כי שוב: כאן שולח לשון לחלוץ לשון את דברי הרמב"ם בה"ה' תשובה פ"ט שבעולם שלנו אין לא שר וכל עונש, העולם שלנו זה הוא מוכר זהב!!! הברכה הכי גדולה זה שקט תעשייתי כדי לאגור ולצבור כמה שיותר לעולם הבא, ואילו הקללה הכי גדולה זה להיות עסוק ומוטט ומוטט לענייני העולם הזה ופשוט להפסיד את יום הבחירות ולהיזכר מאוחר... זה הכל!!

אין עיוות יותר גדול מהסיכומים של העיתונים מה קרה בשנה שעברה, כי שם כתוב מי הרחיק הכי יתר ברכה כסף ומי הפסיד, והאמת האבסולוטית היא שהברכה הכי גדולה שמי שהצליח לבזבז כמה שפחות זמן והיה פנוי לתורה ומצוות, והקללה הכי גדולה זה מי שבזבז המון המון זמן יקר... על מה? לא כ"כ משנה על מה... אם זה על עסקים מצליחים חובקי עולם או על סתם קווי יניעס... אין הרבה הבדל ביניהם (כמובן שקווי יניעס זה יותר קללה כי אם כבר להיות מקולל לפחות תירחי כמה שקלים על הדרך) הצד השווה ביניהם, שאת שניהם לא לוקח איתו לנצח נצחים...

(הבין: אין קללה יותר גדולה מלצוץ מלמילאדריס וחי 120 שנה באושר ועושר ו... ובסוף אחרי הכל... תנשם מה קרה לו?? זה מלא מלא... אין אדם מקולל ממנו!! כי תבין: מילא הוא היה מביגל שלוששים... לפחות

לחונן
לא תעשה פו
 שלא להוציא בדי הארון
 שנאמר לא יסורו ממנו
לא תעשה פו
 שלא יזח החשן מעל האפוד
 שנאמר ולא יזח החשן וכי
לא תעשה פח
 שלא יקרע המעיל
 שנאמר כפי תחרא יהיה לו לא יקרע

שיעורי בינה

שיעורי מדינת ד"ר האנן הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
 לפי סדר המצוות לדרכ"ס

אסורה בלאו בפני עצמו, והקורע עובר אף אם קרע שלא בדרך השחתה. ואהכי כתב המנחת חינוך (מצוה קא) דהקורע את המעיל בדרך השחתה עובר בשני לאוין - בלאו של קריעת המעיל ובלאו של "לא תעשון כן".

והכי נמי גבי הסרת בדי ארון כתב הרמב"ם (פ"ב מהל' כלי המקדש ה"ג) "ונזהרים שלא ישמטו הבדים מן הטבעות, שהמסיר אחד מן הבדים מן הטבעות לוקה", ולא הזכיר דרך השחתה, וצ"ב מאי שנא ממזיח חושן שעובר רק כשעושה דרך השחתה, אך כאמור, אפשר דהמזיח את החושן שאני דנאמר בו "לא יזח" וקרינן ביה "לא יסח" שהוא לשון נתיצה כדכ' הרמב"ן.

תמיהות בדברי רש"י

רש"י מפרש את הפסוק "לא יקרע" שנאמר על המעיל, וז"ל - "לא יקרע - כדי שלא יקרע, והקורע עובר בלאו, שזה ממנין לאוין שבתורה, וכן 'ולא יזח החושן', וכן 'לא יסורו ממנו' הנאמר בבדי הארון". ודבריו טעונים הסבר, דמפורש בגמ' דלא כתיב 'שלא יקרע' ללמד דאין כוונת הכתוב לצוות על עשיית המעיל באופן שלא יקרע, אלא לאסור את הקריעה בלאו. ועוד צ"ב מה שפירש שהקורע עובר בלאו, דאם כוונת הכתוב 'שלא יקרע' ממילא אין בו לאו.

רש"י מוסיף על הפסוק "לא יסורו ממנו" וכתב "לעולם". וצ"ב מאי קמ"ל.

תמיהה על הריטב"א לענין חורש עם בדי ארון

זאת ועוד, תנן (מכות כא): "יש חורש תלם אחד וחייב עליו משום שמונה לאוין", ומקשה הגמ' (שם כב.) "ולחשוב נמי המזיח החושן מעל האפוד והמסיר בדי ארון". ופשט הדברים מוקשה, דאי מיירי שעושה עבירה נוספת עם החרישה, א"כ ליחשוב נמי את כל האיסורים שאפשר שיעשה עם החרישה, ומאי קושיה לענין מסיר בדי ארון ומזיח חושן דווקא. ומפרש הריטב"א היכי משכחת לן דעובר על שני לאוין אלו בחרישה, דמיירי שלקח את הבדים מהארון וחורש בהם, ועם החרישה ממשיך ועובר בכל רגע על לאו של 'לא יסורו'. (וכע"ז מבאר בערו"ל לגבי מזיח את החושן).

ודברי הריטב"א מרפסן איגרא, מדוע עובר בלאו על החרישה, דאחר שהסיר את הבדים מטבעותיהם נגמר האיסור, ומדוע ממשיך לעבור על הלאו בעת החרישה. ובפשטות אין חיוב להחזיר את הבדים למקומם אך גם אי נימא שיש חיוב להחזיר, אינו עבר על לאו אלא על ביטול

שלושה לאוין נאמרו בכלי המשכן ובבגדי כהונה וענינם אחד: אסור להוציא את בדי הארון מטבעותיהם שנאמר "בטבעות הארון יהיו הבדים לא יסורו ממנו" (שמות כה טו). אסור לנתק את החושן מהאפוד שנאמר "וירכסו את החושן מטבעותיו אל טבעות האפוד בפתיל תכלת... ולא יזח החושן מעל האפוד" (שם כח כח). ואסור לקרוע את שולי המעיל של כהן גדול שנאמר "והיה פי ראשו בתוכו שפה יהיה לפיו סביב... לא יקרע" (שם שם לב).

ג' הלאוין מתארים את צורת הארון החושן והמעיל

מבואר בגמ' (יומא עב.) דאין לומר שבאלו הפסוקים נאמרה צורת הארון והבגדים, שצריכים להיעשות באופן מסוים - דהיינו שיש לעשות את הארון באופן שהבדים יהיו דחוקים בתוך הטבעות ולא יצאו ממנו, ולקשור את החושן אל האפוד בחוזק של ינתק ממנו, ולתפור את שולי המעיל עם שפה בחוזק בכדי שלא יקרע, אלא נאמר 'לא יסורו' 'לא יזח' 'לא יקרע' לאסור בלאו את הסרת הבדים והחושן ממקומם ושלא לקרוע את המעיל.

חילוק בין צורת הלאו של מזיח חושן

ובין הלאוין של קריעת המעיל והסרת בדי ארון

הרמב"ם (פ"ט מהל' כלי המקדש ה"י) פוסק דהמזיח את החושן מעל האפוד ומפרק את חיבורן דרך קלקול והשחתה לוקה. ולא נתבאר בדבריו מהי דרך השחתה ולא הזכיר מקור להא דלוקין רק כשנעשה בדרך השחתה. ואפשר דמפרש את לשון הכתוב 'ולא יזח' כמו שמאריך הרמב"ן לפרש שהוא כמו 'יסח' שעניינו נתיצה וניתוק.

מאידך לענין איסור קריעת המעיל כתב הרמב"ם (שם ה"ג) וז"ל - "והקורע פי המעיל לוקה שנאמר לא יקרע, והוא הדין לכל בגדי כהונה שהקורע דרך השחתה לוקה". הרי דהמעיל אסור בקריעה בכל גוונא ושאר בגדי כהונה אסור לקורען רק בדרך השחתה, כמו שהביא המל"מ לדייק ברמב"ם בשם ספר קרבן חגיגה. ובדברי הכס"מ מבואר החילוק בין מעיל לשאר בגדי כהונה, דקריעת בגדי כהונה אסורה באיסור שונה ולא נאסרה בלאו של קריעת המעיל. אלא יסוד האיסור מחמת הלאו שלא לנתוץ אבן אחת מהמזבח, שנאמר "לא תעשון כן לה' אלוקים" (דברים יב ד), ולכן אין האיסור אלא כשקורע בדרך השחתה כמו שפסק הרמב"ם (פ"א מהל' בית הבחירה ה"י) "וכן הנותץ אבן אחת מן המזבח או מכל ההיכל או מבין האולם ולמזבח דרך השחתה לוקה". מאידך קריעת המעיל

עשה. ובוודאי דאינו לאו הניתק לעשה וממילא חיוב ההחזרה אינו מוטל על החורש יותר משאר אנשים שראו את הבדים מחוץ למקומם.

פלוגת החינוך והיראים עם הרמב"ם אם עוברים על הזחת חושן רק בשעת עבודה

ועוד קשה דלענין מזיח חושן כתב החינוך (מצוה ק) דהמפרק את החיבור של החושן והאפוד לוקה רק אם עשה כן בשעת עבודה. ומדברי היראים (סי' שיז) משמע כהחינוך, דכתב - "כשכהן גדול לבוש בהן אסור להזיח החושן מעל האפוד, אבל בשאינו לבוש בהם אינו מדבר, שהרי בטבעות התחתונות של החושן המרוכסות בפתיל תכלת של טבעות הכתפות אשר ממעל לחשב האפוד הכתוב מדבר, ובשעה שאינו לבוש בהן היו הטבעות מוזחות ועומדות שאי אפשר לו ללובשם בעודם מחוברות". אמנם הרמב"ם מפרש דהאיסור על הטבעות העליונות וכן לא הזכיר כלל שעת עבודה.

ולכא' לדברי החינוך והיראים דאינו עובר אלא בשעת עבודה לא יתכן מש"כ הריטב"א דהשחורש עם הבדים ועם החושן עובר על הלאו כל זמן חרישה, דאז ודאי לאו שעת עבודה היא.

וכן לדברי הרמב"ם אינו עובר על איסור הזחת החושן אלא כשעשה בדרך השחתה, ולכא' ההשחתה היא בעצם הניתוק של החושן מן האפוד ובשעת מעשה בלבד, ולא שייך לומר דהלאו ממשיך לאחר מכן בשעת חרישה לאחר שנגמרה ההשחתה.

הלאו אינו על המעשה אלא על קיום העשה

אך הפשט פשוט.

הציווי "לא יקרע" הוזכר בתורה ב' פעמים - בציווי על עשיית המעיל ובעשיה עצמה. והמכוון בזה כפירש"י שעשיית המעיל תהיה באופן שלא יקרע. אלא שבנוסף נאמר לאו על מעשה הקריעה.

ונראה לבאר את צורת האיסור. דהנה אי' בגמ' (קידושין לד.) דנשים מוזהרות על אבידה ועל שילוח הקן ומעקה היות והם מ"ע שלא הזמן גרמא, והקשו התוס' והרמב"ן דהא מלבד העשה איכא לאו ונשים מוזהרות על הלאו אף אי איכא מצות עשה שהזמן גרמא. ומתוך הרמב"ן דאזהרת הלאו במצוות אלו אינה על עצם המעשה כשאר לאוין אלא בא כדי לקיים את העשה. דהיינו דאחר שציוותה תורה להשיב אבידה ולעשות מעקה, הוסיפה להזהיר שלא להתעלם מהאבידה ושלא להשים דמים בביתך וכו"ג, כלומר שלא לעכב מלעשות מצוה זו. ולפיכך אם היו הנשים פטורות מהעשה, היו פטורות גם מהלאו, שאין הלאו אלא קיום העשה.

ויש דוגמא לדבר בלאו של נותר שאין מעשה מסוים של

השארת הקרבן, אלא נאמרה מצות עשה לאכול את הקרבן, והוסיפה התורה להזהיר שלא לבטל את המצוה ושלא להותיר מן הבשר. וכע"ז לאו ד'בל יראה' אינו במעשה מסוים, אלא הוא לאו שלא לבטל את מצות 'תשביתו'.

וה"נ איכא מצוה לעשות את המעיל באופן שלא יקרע, וע"ז קאי האיסור שלא לקרוע את המעיל כדי שלא לבטל את העשה של עשיית המעיל כצורתו. וכה"ג לענין מזיח חושן, הצורה שנצטוו לעשות את החושן היא באופן שיהיה מחובר עם האפוד, ונוסף ע"ז איסור שלא לנתק את החיבור.

ז"ל הרמב"ם בסה"מ על מצוות אלו - "שהזהירנו מהוציא בדי הארון מתוך הטבעות והוא אמרו יתעלה בטבעות הארון יהיו הבדים לא יסורו ממנו". "שהזהירנו מהסיר החושן מעל האפוד... אבל יהיה דבק בו". "שהזהירנו מקרוע פי מעיל כהן גדול אבל יהיה ארוג כמו שהוגבל". הרי שהלאו קאי על החיוב שיהיה החושן דבק באפוד, והמעיל יהיה ארוג כמו שהוגבל, ואסור לשנות מציאות זו.

ביאור החילוק בין החושן לארון ומעיל בדברי הרמב"ם

אכן אין ציווי שיהיה החושן דבוק במעיל תמיד דכשאינו הכה"ג לבוש בבגדיו אין חיוב שיהיו הבגדים דבקים זה בזה, וגם לשיטת הרמב"ם דהאיסור על הטבעת העליונה, מ"מ בשעה שהכה"ג אינו לובש את הבגד, אין זה חיבור גמור של הבגדים. אך האיסור הוא שלא להפריד בין החושן ובין האפוד בדרך השחתה, באופן שלא יהיה ניתן לחברם שוב. ואהכי כתב הרמב"ם לענין החושן דאסור להפרידו מן החושן בדרך קלקול והשחתה, אך עצם הפתיחה וההפרדה אין בה איסור.

ולענין בדי ארון פירש"י דהא דכתיב בטבעות הארון יהיו הבדים - לעולם, וכוונתו לדברי הגמ' ביומא שצריך לעשות באופן שיהיו קבועים ולא מתפרקים. ולפי"ז האיסור שלא יסורו ממנו, הוא שלא לבטל את המצב של קביעות הבדים.

ולפי"ז אחר דהלאו הוא ההפרדה בין הדבקים, יש לפרש את דברי הריטב"א דכל זמן שיש ניתוק בין הבדים לארון ובין החושן לאפוד, עובר המנתקם בלאו היות והוא ממשיך את ההפרדה בכל רגע ורגע, והיכא דלקח את הבדים וחורש איתם ממשיך לעבור על הלאו.

נמצא - ציוותה תורה על צורתו של הארון שיהיו הבדים קבועים בו, ועל צורתו של החושן שיהיה מחובר עם האפוד, ועל צורתו של המעיל שיעשה באופן שלא יקרע. ונוסף בהם איסור שלא לבטל מציאות זו ושלא לבטל את הצורה המיוחדת להם. אמנם שאני חושן שאינו צריך להיות מחובר תמיד, אלא בשעה שלובשו הכה"ג ואהכי פסק הרמב"ם דאינו עובר אלא כשניתקם בדרך קלקול והשחתה, שמבטל את אפשרות החיבור ביניהם.



עטרת המועדים

שיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א

ערבות להוציא אחר המחויב רק במצוה מן המובחר [ב]

ובגליון שבוע שעבר הזכרנו יסוד הח"ח דיש ערבות למצוה מן המובחר ודלא כדעת הגרע"א והגר"ז, ויל"ע בשורש פלוגתתם בזה במאי תלי' מילתא, ועוד מצינו בענין זה סתירה גדולה בשיטת הח"ח כדבאר.

לענין ברכת בשמים במוצ"ש מבואר במג"א ב' טעמים מדוע אין ערבות והיינו מי שאינו מריח אינו מוציא חבירו, א. משום דעיקר הברכה להנאתו וכסעודת שבת ושאינו מברכת היין דקידוש דלא תקנו משום הנאה אלא בשביל לזכרהו על היין. ב. ועוד דאף שהוא מצוה אכן אין חיוב לחזור לברך עליו במוצ"ש, והגר"ז כתב דנפק"מ לענין ברכת האש, דלא נתקן בשביל הנאת האדם אלא לזכר שנברא במוצ"ש ולפ"ז יש דין ערבות, אמנם אי מטעם דאין חיוב לחזור, הרי חד דינא בשמים ואש במוצ"ש דבתרויהו מבואר בש"ס דאין חיוב לחזור אחריהם, וא"כ אף בברכת האש אין דין ערבות.

סתירה עצומה במ"ב אם יש ערבות במצוה שאין חיוב לחזור אחריה

ובמ"ב יש סתירה דבסי' רצ"ז דאין ערבות להוציא אחר באופן דהמשמיע אינו מריח עתה בעצמו, ובטעמא במילתא כתב בסי"ג דרק בגוף ההבדלה מחויבים בזה יש ערבות ואילו בשמים אין זה אלא מנהג חכמים ואין חיוב לחזור אחריו, והיינו כיון דאין כאן חובה גמורה ממילא אין בזה ערבות, ואילו בסי' רח"צ סקל"ו כתב המ"ב דאפי' מי שכבר בירך בורא מאורי האש יכול לחזור ולברך להוציא בני ביתו.

וכמ"ב יש סתירה דבסי' רצ"ז דאין ערבות להוציא אחר באופן דהמשמיע אינו מריח עתה בעצמו, ובטעמא במילתא כתב בסי"ג דרק בגוף ההבדלה מחויבים בזה יש ערבות ואילו בשמים אין זה אלא מנהג חכמים ואין חיוב לחזור אחריו, והיינו כיון דאין כאן חובה גמורה ממילא אין בזה ערבות, ואילו בסי' רח"צ סקל"ו כתב המ"ב דאפי' מי שכבר בירך בורא מאורי האש יכול לחזור ולברך להוציא בני ביתו.

ותמוה טובא הרי באש אין חיוב לחזור אחריו כמש"כ השו"ע ריש הסימן וא"כ מאותו הטעם דברכת בשמים אין ערבות מפני דאינה חובה גמורה א"כ הוא הדין והטעם דברכת האש לא יוכל להוציא וכמש"כ הגר"ז, ונמצא דהח"ח ארכביה אתרי ריכשיה, וצ"ע.

עוד יל"ע דהנה המג"א כתב לענין הלל דר"ח דיש ערבות אף דאינו אלא מנהג יעוין סי' תכ"ב סק"ה, ומקורו מרבינו ירוחם, אולם בישועות יעקב שם העיר דדברי רבינו ירוחם הם לענין הלל השלם דיו"ט דהוי חובה גמורה ולא ממנהגא, והביאור הלכה שם הביא רק דברי המג"א והיינו אף שהוא רק מנהג יש ערבות. ולכאורה חיובא דבשמים עדיף ממנהגא דהלל בר"ח, וא"כ מדוע לענין בשמים במוצ"ש אין ערבות כיון דאינה חובה גמורה ואילו לענין הלל דר"ח יש ערבות אע"פ דאין אלא ממנהגא, נ"צ"ת

ב' אופנים בגדר דין ערבות

והנראה לומר, ובהקדם הא דמצינו שני דרכים בגדר דין דיצא מוציא מדין ערבות. או דמטעם ערבות שוב הדר למחויב בעצמו

ותמוה טובא הרי באש אין חיוב לחזור אחריו כמש"כ השו"ע ריש הסימן וא"כ מאותו הטעם דברכת בשמים אין ערבות מפני דאינה חובה גמורה א"כ הוא הדין והטעם דברכת האש לא יוכל להוציא וכמש"כ הגר"ז, ונמצא דהח"ח ארכביה אתרי ריכשיה, וצ"ע.

עוד יל"ע דהנה המג"א כתב לענין הלל דר"ח דיש ערבות אף דאינו אלא מנהג יעוין סי' תכ"ב סק"ה, ומקורו מרבינו ירוחם, אולם בישועות יעקב שם העיר דדברי רבינו ירוחם הם לענין הלל השלם דיו"ט דהוי חובה גמורה ולא ממנהגא, והביאור הלכה שם הביא רק דברי המג"א והיינו אף שהוא רק מנהג יש ערבות. ולכאורה חיובא דבשמים עדיף ממנהגא דהלל בר"ח, וא"כ מדוע לענין בשמים במוצ"ש אין ערבות כיון דאינה חובה גמורה ואילו לענין הלל דר"ח יש ערבות אע"פ דאין אלא ממנהגא, נ"צ"ת

ב' אופנים בגדר דין ערבות

והנראה לומר, ובהקדם הא דמצינו שני דרכים בגדר דין דיצא מוציא מדין ערבות. או דמטעם ערבות שוב הדר למחויב בעצמו

ושני דרכים אלו מבוארים בגר"ז סימן תל"ב קו"א סק"ב וכן בקונטרס אחרון סימן רס"ג סק"ה, יעו"ש נפק"מ לענין התוקע בשופר לאחרים באופן דהתוקע לאחרים בירך, ולא עלתה בידו התקיעה, והביאו אחר במקומו והוא כבר יצא לפני כן יד"ח, ועתה בא לתקוע לאחרים, האם הבעל תוקע מברך, דהרי הציבור שמעו הברכה ואך בעו להתקיעה. דאי נימא דיסוד דין ערבות הוא אך להצילם מחיובם, א"כ כיון דשמעו הברכה דהתוקע ראשון, א"כ מיד תוקע להם, ותו לא מיד. אמנם אי ע"י הערבות נעשה מחויב בעצמו בשופר, א"כ בעי לברך מדין חיוב תקיעת עצמו, יעו"ש דנחלקו בזה גדולי האחרונים.

שיטת הגרע"א דעניית אמן לעיכובא בערבות

והנה שיטת הגרע"א בגליון או"ח סי' רי"ט דבמוציא ברכה מטעם ערבות בעינן עניית אמן לעיכובא, וקשה הרי לענין המצוה גופא כמגילה הלל וכו' אין עניית אמן ומ"מ מוציא וכו' שמעינן

א ונראה דהר"ן והריטב"א לטעמיהו אזלי בהא דנתן מגילה דף י"ט ע"ב דחרש אינו מוציא אחרים יד"ח משום דמקרי אינו מחויב בדבר. הר"ן שם ביאר "וכיון דאיהו לא נפיק גופי", לאחרני נמי לא מפיק", והיינו לשיטתו דבעינן דיחול תורת מצוה בקריאה ידיד' ורק בזה האופן מוציא חבירו. אמנם הריטב"א ביאר בזה, משום דאינו מחויב א"כ "לא ערב הוא", והיינו לשיטתו דלא בעי דיחול תורת מצוה בקריאתו, כי אם דתלי' אי ערב לחבירו ושוב יכול לפרוע חובת חבירו. ועד"ז הר"ן והריטב"א לשיטתם שם במגילה בביאור דברי הירושלמי בדיון היודע אשורית וקרא בלעז להוציא הלועז דקרי הירושלמי אינו מחויב בדבר ויש להאריך בכ"ז, ועיין היטב.

בדין יצא מוציא אין צורך בעניית אמן, ועמד בזה בקהלות יעקב בברכות, וצע"ג.

תרווייהו איתנייהו בהו בדין ערבות וחלוקים בזה ברכת המצות מגוף המצוה

הנראה בשיטת הגרע"א, דתרווייהו איתנייהו בהו בדין ערבות, ושני הדרכים אמת. אמנם הדבר תלוי בגורם החיוב, והיינו בחיובים דהם חובת גברא התלויים אך "בזמן", דוגמת קידוש, שופר, מגילה וכו', בהא, אף דיצא ידי חובתו מכל מקום ע"י ערבות הדר להיות מחויב בדבר כאילו לא יצא כלשון הר"ן ר"ה, ומחויב עתה בקידוש ומגילה וכדו', ושוב מוציאו מדין שומע כעונה.

אכן בחיובים התלויים "במעשה", דוגמת ברכת המצות דאין היום המחייב, כי אם דמעשה נטילת לולב גורם חיוב הברכה וכן הוא בכל ברכת המצות, נתחדש דין ערבות נוסף "דמברך לחבירו" מתורת ערבות. ואינו שייך בזה הדין ערבות דנעשה מחויב בדבר, דזהו שייך רק בגוונא דמחויב מחמת הזמן, ואכתי אותו זמן הוא, ואיכא בכאן לגורם החיוב, אלא דהוא עצמו אינו מחויב מפני דכבר יצא, ובזה אהני דין ערבות זה לעשותו מחויב וכלשון הר"ן בר"ה דף כ"ח דהוי כמאן דלא יצא. אמנם בגוונא דהמעשה מצוה גורם חיוב הברכה, הרי כשיצא יד"ח נטילת לולב, ואך דבא להוציא לחבירו רק בברכה, ליכא לעיקר הגורם לחיוב ידיד', ולא שייך לעשותו מחויב, דהרי לעולם אין ברכת לולב עומד כחיוב בפנ"ע בלי המעשה דנטילת לולב, ולא אהני בזה לדון "כמאן דלא יצא". ובדין הנוסף דנתחדש בדין ערבות "דהברכה לחבירו", י"ל דבעי אמן לעיכובא.

ישוב שיטת הגרע"א

ומעתה מבוארים דברי הגרע"א, דכל חידושו דה"אמן" ביצא מוציא לעיכובא, זהו אך בברכת המצות, וכלשונו שם בגליון "הא דקי"ל בכל ברכות המצות אם יצא מוציא". ובזה חדית לן הגרע"א ד"ברכה לחבירו", בעי לעניית אמן דחבירו. אמנם בהני מצות דהיום גורם החיוב ואך יצא בהם, שפיר י"ל דע"י דין ערבות כאילו לא יצא, ושוב חוזר להיות מחויב כבתחילה והדר מוציא מדין שומע כעונה, ובהא אין עניית אמן לעיכובא כבכל שומע כעונה, כיון דאינו "מוציא לחבירו", אלא לעצמו, ועי"ז יוצא חבירו.

ומיושב היטב, קריאת המגילה והלל ושופר, וכן בקידוש לא שמענו דהאמן לעיכובא בליל שבת, להמג"א דמוציא האיש כל בני ביתו מטעם ערבות דהרי כבר יצא בתפילה. והיינו דבכל הני וכדומה דהזמן גורם חיובם, הרי ע"י ערבות הדרינן לדין שומע כעונה, ואין עניית אמן לעיכובא.

ובאמת בלשון הגמ' ר"ה כ"ח איתא בעיקר דין ערבות, "כל הברכות כולם אע"פ שיצא מוציא". ובראשונים התם מבואר דהוא הדין בעיקר המצוה, דאיכא לדין יצא מוציא. ולכאורה אמאי נייד הגמ' מלפרש בעיקר המצוה כהלל מגילה וקידוש דנאמר הך דינא דיצא מוציא. ולהמבואר ניחא, דאך דבכולם נאמר דינא דיצא

מוציא, אכן במצוה גופא הדר לתורת שומע כעונה דע"י הערבות נעשה מחויב בדבר. אמנם חידוש נוסף הוא בברכות, דאך בהם נאמר דינא דיצא מוציא. ובאמת גדר אחר אינהו, דהוא "ברכה לחבירו", ובהא חדית לן הגרע"א סימן רי"ט דהאמן לעיכובא^ג.

מצוה מן המובחר אי יש ערבות תלי' בב' הדרכים

ומעתה נראה בנדון זה דמצוה מן המובחר ואינה חובה גמורה האם יש בזה ערבות, הדבר תלי' בכל עיקר גדר ערבות, אי משום דערב לפרוע חוב חבירו להצילו מן העון בזה י"ל דבעינן חובה גמורה אכן במצוה מן המובחר אינה עון, אכן אם ע"י ערבות נעשה מחויב בעצמו י"ל דאך במצוה מן המובחר ע"י דכל ישראל ערבים נעשה מחויב בעצמו ברמת חיוב דמצוה מן המובחר.

ישוב סתירת הח"ח בין ברכת בשמים לברכת האש והלל דר"ח

אשר לפי"ז חלוקים המה ברכת בשמים מברכת האש אף דתרווייהו אין חיוב לחזר אחריהם ובגדר מצוה מן המובחר, מ"מ הרי ברכת בשמים המצוה היא הרחת בשמים להשיב נפש ורק מדין 'ברכת הנהנין' בעי לברך, ובזה לעולם אין חיוב ברכה העומד בפנ"ע כמש"כ לענין ברכת המצוות, וע"כ הא דמוציא מדין ערבות הנדון מחמת דערב לפרוע חוב חבירו ובזה בעינן חובה גמורה להצילו מן העון, אכן לענין ברכת האש הרי המצוה היא 'הברכה' לשבח על האש ובזה ע"י ערבות נעשה מחויב בעצמו בברכת האש במוצ"ש, ובזה אף דאינה אלא מצוה ולא חובה גמורה מ"מ כבר נעשה מחויב ע"י דין ערבות למצוה זו ושפיר מוציאו אף דאין חיוב לחזר אחריי.

ומעתה מיושבים בזה דברי הח"ח לענין ברכת בשמים בעינן לערבות דפורע חוב חבירו ובעי חיוב דבעי לחזר אחריי, ואילו לענין אש די במאי דנעשה מחויב בעצמו ע"י דין ערבות למצוה מן המובחר אף דאינו מחויב לחזר אחריי, וכמש"נ.

ומיושב הסתירה בדברי המג"א והמ"ב מהלל דר"ח דהנדון לענין הלל הוא לענין עיקר קריאת ההלל והמצוה גופא אתינן עלה מדין ערבות דנעשה מחויב בעצמו ומהני אף במצוה דלא הוי חובה גמורה, ושאיני מברכת בשמים דכלפי הברכה בעינן לערבות דפורע חוב לחבירו ובזה בעי לחובה גמורה, ואה"נ לפי"ז לענין 'ברכת' ההלל בר"ח לא מהני ערבות וכמש"נ.

האמנם אכתי תקשי לפי"ז לענין ברכת המזון טעונה כוס דכתב הח"ח בסי' ק"צ דדי בזה שהוא מצוה מן המובחר לדון ערבות, הרי איירי לענין ברכת הנהנין וזהו דומיא לברכת בשמים דכל דאינו מחויב לחזר אחריי ממילא אינו ערב. וכן תקשי מברכת המצוות דנשים דאם היה בזה מצוה מן המובחר היה מוציא כמבואר בדרכי משה לדעת הח"ח בסי' ק"צ כמו שהארכנו בגליון הקודם, וקשה מאי שנא מברכת בשמים, דכל דאין חיוב לחזר אינו בדין ערבות, וצע"ג.

ב וי"ל עוד נפק"מ נוספת למש"כ הכל בו ה' שבת סי' ל"א דבדין ערבות אינו מוציא את הבקי ומשמע מטעם דלא יודקק לערב תחילה וכמש"כ האבני"ז סי' מ', וי"ל למש"כ כ"ז בברכת המצוות דמוציא בתורת ערב לפרוע חוב חבירו, לא כן בערבות לגוף המצוה הרי אין זה אלא דהדר להיות מחויב בעצמו והדרינן לפרשת שומכ"ע.

ג ואכתי י"ל דמדברי הגרע"א ר"ה ט"ז ע"ב, דמבואר דהא דמוציא בשופר באופן דיצא מוציא אין זה משום דהדר לחיובא קמא, אלא מדין דהוי כשלוחו, וכן לכאורה מתבאר מדבריו בשר"ס ט' לענין קריאת המגילה יעו"ש, והרי בשופר ומגילה חיובם תלי' בזמן. וי"ל, דאך בשיטת הרמ"א דמתבאר מדבריו דעניית אמן לעיכובא, מוכרחים לחדש דתרי אופנים הם בדין ערבות, וכמש"נ.

שיעורי ליל שבת

שיעור מורינו רבי מרדכי בונם זילברברג שליט"א

גליון מס' 292 - תשפ"ו



בית המנסת המרכזי שיכון ה'

האם מי שמקפיד לא לאכול קודם התקיעות יכול השנה בר"ה שחל בשבת לאכול לפני מוסף

כתב הרמ"א (בסי' תקפ"א ס"ג) דאף שמנהיגנו לתקוע בכל חודש אלול, אין תוקעין בערב ראש השנה, ובטעם הדבר כתבו המג"א והט"ז דהוא כדי להפסיק בין תקיעות דרשות לתקיעות של חובה, והמהר"ל בספר המנהגים כתב טעם נוסף שהוא כדי לערבב את השטן, ולכא' הנפק"מ בין הטעמים היא כשר"ה חל להיות בשבת, דלטעם המג"א והט"ז שהוא כדי להפסיק בין תקיעות הרשות לתקיעות החובה, בשנה זו שהשבת ממילא מפסיקה בין התקיעות אי"צ להפסיק אף בערב ר"ה, אך לטעם המהר"ל שהוא כדי לערבב השטן, אין הפסקה של שבת מועילה כדי לערבבו.

אלא דהמ"ב (בס"ק כד בסוגריים) כתב דאף שר"ה חל להיות בשבת אין תוקעין בערב ר"ה, וביאר בשער הציון (ס"ק לה) דהטעם הוא דכיון שאף בשבת אנו אומרים 'זכרון תרועה' זה נחשב כמו תקיעה, וציין שהמקור לזה הוא 'אחרונים', וחיפשתי את מקור הדברים בספרי האחרונים ולא מצאתי.

ואמנם מובא בשם חכמי הקבלה דאף שאין אנו תוקעין בר"ה שחל להיות בשבת, מ"מ יש לכוין את כל הכוונות שאנו מכוונים בתקיעות, וכן מבואר בספרים דכל ההשפעה וההתעוררויות שיש בתקיעות נמצאות גם בשבת זו, ובס' לקט יושר (עמ' קכ"ו) כתב דכשחל ר"ה בשבת יש ללמוד הלכות שופר וכשדורשים לאחר תפילת מנחה יש לדרוש בהלכות שופר, ומה"ט יש להפסיק בתקיעות של אלול כבר מערב ר"ה.

והנה מפורסמין דברי הבבלי מדוע אין תוקעין בר"ה שחל להיות בשבת, גזירת חכמים שמה יטלנו בידו וילך אצל חכם ללמוד ויעבירונו ד' אמות בר"ה, אבל בירושלמי (ר"ה ריש פרק ד') מבואר שהוא מן התורה, וז"ל הירושלמי 'כתוב אחד אומר 'יום תרועה', וכתוב אחד אומר 'זכרון תרועה', הא כיצד, בשעה שהוא חל בחול יום תרועה, בשעה שהוא חל בשבת זכרון תרועה, ומזכירין אבל לא תוקעין, ומבואר להדיא מדברי הירושלמי שמן התורה ר"ה שחל להיות בשבת אמנם הוא לא 'יום תרועה' אך התורה העמידה אותו כיום של 'זכרון תרועה', וא"כ שורש הדברים שהביא המ"ב שר"ה שחל בשבת הוא זכרון תרועה מיוסד על דברי הירושלמי.

ויש לנידון זה השלכות מעשיות, דבספר תשובות והנהגות (ח"ד סי' קלח) הביא חכם אחד שפרסם הוראה לרבים דאף מי שמקפיד שלא לאכול קודם התקיעות, בר"ה שחל להיות בשבת ניתן לאכול קודם מוסף שהרי אין תוקעין בו, וחולק עליו שם שהרי אנו אומרים מלכויות זכרונות ושופרות במקום תקיעות, ודי בזה לחודא כדי שלא לאכול קודם מוסף, וכוונת הדברים היא כדברי השער הציון דזכרון תרועה הוי כמו תקיעה.

והשלכה מעשית נוספת יש בזה, דמפורסמת שיטת מרנן הגר"ח והגר"ז זצ"ל שצריך כל יחיד בר"ה להקפיד ולשמוע את כל חזרת הש"ץ של מוסף מילה במילה, כיון שצריך לשמוע את התקיעות על סדר הברכות, ואם לא עשה כן לא יצא ידי חובת תקיעות, ובתשובות והנהגות (שם במנהגי הגר"ח אות ס"ו) כתב דאף בר"ה שחל בשבת הקפיד הגר"ח לשמוע את כל חזרת הש"ץ מילה במילה, והטעם הוא דאף שאין אנו תוקעין בשבת מ"מ אמירת מלכויות זכרונות ושופרות נחשבות במקום תקיעה, והיינו כנ"ל דנחשב כאילו תוקעין בשופר אף בשנה זו.

ונראה שהדברים כמעט מפורשים בדברי התוס' בר"ה (ט"ז ע"ב), שאמרו שם בגמ' "כל שנה שאין תוקעין לה בתחילתה מריעין לה בסופה" [פירוש דמחמת הצרות שיתרגשו עליהם בסוף השנה יצטרכו להכריז תעניות שמריעין בהם תרועת שופרות], מאי טעמא דלא איערבב שטן [שלא התבלבל השטן ע"י השופר], והיינו שהרי תוקעין ומריעין כשהן עומדין ותוקעין ומריעין כשהן יושבין ע"מ לערבב את השטן, וכשלא תקעו לא עורבב השטן ויש לו כח להזיק בסוף השנה, ובתוס' שם פירשו בשם בעל הלכות גדולות דכל שנה שלא תקעו בתחילתה היינו שלא תקעו מחמת אונס, אך כשלא תקעו מחמת ר"ה שחל להיות בשבת אי"צ נחשב כשנה שאין תוקעין בה בתחילתה ואינו בכלל דברי חז"ל.

ויש להתבונן כשלא תקעו מחמת אונס מדוע מריעין לה בסופה הרי לא שייך להעניש את האדם על אונס, ושמעינן מזה דמריעין לה בסופה אינו עונש אלא מציאות, דשנה שאין תקיעה בתחילתה סופה יהיה מר, וכפי שחולה שנאנס ולא לקח את הכדור שהיה צריך לקחת, מצבו מידרדר אף שאין בו אשמה כלל, אלא דא"כ תמוה מדוע ר"ה שחל להיות בשבת הוא שונה ואינו בכלל זה, הרי במציאות אין תקיעה באותה שנה?

והנה דנו האחרונים האם בר"ה שחל להיות בשבת חז"ל הפקיעו ועקרו את מצות שופר לגמרי, או שהשאירו את המצוה על כנה ורק אסרו לקיימה בפועל, וברעק"א (במערכות ס' ח) נקט כצד השני שרק אסרו לקיימה בפועל, והנפק"מ היא באדם שתקע למרות האיסור דלפי דברי רעק"א הוא קיים את מצות התקיעה וברכותיו הם ברכות, אלא דעבר על שבות דשבת, וכן אם בירך שהחיינו ביום הראשון לא יצטרך למנהיגו לברך שהחיינו ביום השני.

ולכא'ו אם ננקוט שחז"ל עקרו את מצות התקיעה ביום הראשון לגמרי א"כ ניחא דכיון שאין מצות תקיעה כלל ואין סיבה לתקיעה וודאי שלא ירעו לה בסופה, אך אם כדברי רעק"א שלא עקרו את מצות השופר מדוע זה שונה מאונס ולא ירעו לה בסופה, אלא התשובה היא דכשאנו אומרים 'זכרון תרועה' זה הוי כמו תקיעה, דכיון שאנו מזכירים את המצוה עם כל כוונותיה ועניניה לכך זה נחשב לנו כמו תקיעה, וממילא אף שנה זו נחשבת כשנה שתוקעין לה בתחילה, וזהו ביאור החילוק בדברי התוס' בין נאנס ולא תקע לבין ר"ה שחל להיות בשבת שנחשב כאילו תקע.

בר"ה שחל בשבת - עם ישראל עוקד את מצות השופר לכבוד השי"ת

אמרו חז"ל בראש השנה (ט"ז ע"ב) 'אמר רבי יצחק כל שנה שאין תוקעין בתחילתה מריעין לה בסופה [פירוש דמחמת הצרות שיתרגשו עליהם בסוף השנה יצטרכו להכריז תעניות שמריעין בהם תרועת שופרות] מאי טעמא דלא איערבב שטן [שלא התבלבל השטן ע"י השופר], ופירשו בתוס' שם בשם בעל הלכות גדולות דהא שלא תקעו זה מחמת אונס, אך כשלא תקעו מחמת ר"ה שחל להיות בשבת א"ז נחשב כשנה שאין תוקעין בה בתחילתה ואינו בכלל דברי חז"ל.

והקשה המשך חכמה (פרשת אמור) דהלא מצות תקיעת שופר אינה ככל המצוות, דאדם שנמנע מלעשות את שאר המצוות נענש על כך, וכשאנוס נפטר, אך מצוות תקיעת שופר היא כמו רפואה, שהרי באה לזכרון לעורר את מידת הרחמים, וככפרת יום הכיפורים, וכפי שחולה הנמנע מלקחת את תרופתו אף אם נאנס ע"כ האם יתפא? והלא ברור שיידרדר מצבו, וכך כשנעדר זכרון השופר שמכניס את זכרון ישראל לאביהם שבשמים, נשאר קטרוג השטן על מקומו, וא"כ כיצד בשנה שר"ה חל בשבת אין צרות בסופה למרות העדר השופר?

ומבאר המשך חכמה שהרי אנו תוקעים בשופר של איל, להזכיר את זכות העקידה, דהתקיעה מזכירה את זכות ישראל מה שנחלו מיצחק, **שבנינו עוקדים תאוותיהם והרגשותיהם ושאלות החיים על מוקד אהבת השם ותורתו**, ולמרות שעם ישראל יודע את גודל התועלת ממצות שופר, אשר ביטולו אף באונס הוא סכנה גדולה, ובכ"ז עם ישראל חושש **פן יבולע חלילה למצוות שבת, אשר מעידה על קדושת שמו יתברך, שחידש את עולמו מן האין הגמור, יהי מי, יעבור עלינו מה, ויתקדש שמו יתברך, יקטרג השטן, ולא יכנס זכרונו לפני אבינו שבשמים לטובה, אך לא יבולע לשבת המעידה על קדושת שמו יתברך, פן יעבידנו ארבע אמות ויתחלל שבת חלילה, ומשום כך עוקדים כל עם ישראל למען קידוש שמו יתברך את מצוות השופר** אע"פ שיש בכך סכנה גדולה, ועקידה זו היא עקידה רוחנית מופלגת ומועילה לרצות אותנו, כמו שמרצה זכרון שופר.

ולמדנו מדברי המשך חכמה שיסוד העקידה הוא לשים את רצון ה' מעל הכל, דע"י כך שעם ישראל עוקד את רצונותיו ותאוותיו הוא ממשיך את דרכו של יצחק להעמיד את רצון השי"ת מעל הכל בלי חשבונות, ואף בשנה שר"ה חל בשבת כשעם ישראל עוקדים את הצורך הרוחני של השופר עם כל השפעותיו לכבוד השי"ת, מועילה זכות זו לקרוע את גזר הדין כמו תקיעת השופר עצמה.

ונראה להוסיף דהשופר שהוא זכרון העקידה מורה על אהבה להשי"ת, וכפי שביאר הרעק"א בדברי חז"ל בר"ה "תוקעין ומריעין כשהם יושבין ותוקעין ומריעין כשהם עומדים כדי לערבב השטן", ופירש רש"י "שלא ישטין כשישמע ישראל מחבבין את המצוות" ולכאורה פלא הלא אדרבה אם מחבבין עמ"י את המצוות עליו להכשילם בעבירות כדי להפילם, וביאר הרעק"א דכיון שמחבבין את המצוות הרי זה מורה על תשובה מאהבה, וע"י תשובה מאהבה עוונותיהם נעשים להם זכויות, ולכן אין חפץ להכשילם כדי שלא יהפכו עוונות אלו להם לזכויות.

ונמצא שהשופר מורה על אהבה, וזהו עקידת יצחק שמעמידים את רצון ה' מעל כל ההרגשות והרצונות, ואף בר"ה החל בשבת כשמוותרים על השופר ומעלותיו לכבוד השי"ת זהו בכלל תשובה מאהבה, דמעשה זה הוא המורה בשנה זו על אהבת ישראל לאביהם שבשמים.

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

עומק הפשוט

בירורי הלכה ופסקי דין אקטואלים, מפי גדולי ופוסקי הדור שליט"א

בס"ד, יום ג' פרשת כי תבוא, י"ב אלול תשפ"ו

גיליון מס' 527

דבר העורך

בְּמִקְהֵלוֹת בְּרָכוֹ אֱלֻקִּים

מוסיף והולך: ברכת המזון היא חובת היחיד, אולם ככל שמתרבה הציבור מתרבה השבח. שלושה שאכלו כאחד נוספת ברכת הזימון, עשרה שאכלו ביחד נוספת הזכרת שם שמים - "נברך אלוקינו".

במשנה (ברכות דף מט:), הובאה שיטת תנאים, שבמאה באלף וברבוא מוסיפים והולכים בנוסח הזימון, ושיטת רבי יוסי הגלילי שלפי רוב הקהל הם מברכים, **שנאמר** (תהלים פרק סח פסוק כז) בְּמִקְהֵלוֹת בְּרָכוֹ אֱלֻקִּים ה' מִמָּקוֹר יִשְׁרָאֵל.

להלכה נפסק **בשו"ע** (סימן קצב סעיף א) שמעשרה ואילך הנוסח שווה, אולם בעצם השיטה אנו רואים שוב את יסוד הזימון: ריבוי המסובים שבאים לברך כאחד על המזון מרבה כבוד שמים.

כעת יובן באופן נפלא דבריו המאירים של **הפרישה** (סימן קצב ס"ק ב) בשם **המהר"ל** (נתיבות עולם נתיב העבודה פרק יח), שבנוסח הזימון כל אחד מוסיף שבח על דברי קודמו: המזמן אומר "נברך שאכלנו משלו"; המסובים מוסיפים "ברוך שאכלנו משלו ובטובו חיינו"; והמזמן חוזר על דבריהם ומוסיף "ברוך הוא וברוך שמו". וכעין זה באמירת "ברכו": השליח ציבור אומר "ברכו את ה' המבורך", הציבור מוסיף "ברוך ה' המבורך לעולם ועד", והשליח ציבור חוזר ואומר אף הוא את הנוסח עם ההוספה.

וכתב **המשנ"ב** (סימן קצב ס"ק ד), שרק המזמן אומר "ברוך הוא וברוך שמו" ולא המסובים; וממילא יחיד המברך בלא זימון אינו אומר.

כלומר, תיבות "ברוך הוא וברוך שמו" אינן תוספת נפרדת כללית לפני ברכת המזון, אלא חלק מנוסח הזימון והמשך חזרת המזמן, שהוא מוסיף על דברי המסובים. ואילו היו המדפיסים מחברים תיבות אלו לנוסח שאומר המזמן, לא היו צריכים לכתוב "יחיד אינו אומר".

בברכת התורה
עקיבא יוסף לוי

נושא הגיליון

'צירוף המסובין לזימון'

כִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא הָבוּ גִדְל לְאֱלֹהֵינוּ

סדרת זימון: בגיליון הקודם (מספר 526), התבאר סדר וגדר חיוב הזימון לפני ברכת המזון.

בהמשך לכך יתבאר בגיליון הנוכחי (מספר 527), באיזה אופן מצטרפים המסובים לזימון: האם שלושה שלא התחילו לאכול יחד, או שלא סיימו את סעודתם יחד, חייבים לזמן או רק רשאים לזמן?

האם 'התחילו ביחד' נקבעת בברכת המוציא או באכילת כזית? האם האוכל מאכלים אחרים (מזונות, האדמה או שהכל) או השותה (יין או שאר משקים) מצטרף לזימון?



ומה הדין כאשר שניים כבר סיימו את סעודתם, ורק לאחר מכן הגיע השלישי ואכל עמהם?

ברכת מזל טוב לידיד הילכתא

הג"ר נחמיה חשין שליט"א
לרגל שמחת נישואי בנו
החתן המופלג כמר בן ציון שליט"א
עב"ג בת ידיד הילכתא
הג"ר דוד מינצברג שליט"א
יהי רצון שיזכו לבנות בית נאמן בישראל על אדני התורה והיראה, לתפארת המשפחות הדגולות, ולראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות, מתוך אושר והרחבת הדעת.
המברכים: מערכת הילכתא

להקדים לסיים ולברך לבדו. לעומת זאת, כאשר לא התחילו יחד, אין עדיין צירוף המחייבם להישאר עד הזימון, ורשאי להקדים ולברך לבדו; אלא שאם סיימו יחד בפועל, נעשו מצורפים וחייבים לזמן. והעיר הט"ז, שתמוה מדוע **הבית יוסף** לא הביא חילוק זה. ונקט **המשנ"ב** (ס"ק יט, שער הציון ס"ק טז) כדעת הט"ז שמספיק אכילה בסוף כדי לחייב, ולא כאחרונים שנחלקו על הט"ז.

התחילו יחד: כתב **השולחן ערוך** (סימן קצג סעיף ד), שלושה שישבו לאכול וברכו ברכת המוציא, אפילו כל אחד אוכל מכרו ואפילו עדיין לא אכלו כזית פת, אינם רשאים ליחלק. כלומר, שברכת המוציא יחד נחשבת כהתחלת סעודה משותפת, ומאותה שעה אינם רשאים ליחלק.

ודנו פוסקי זמננו עד מתי יכול מי שהצטרף באיחור להיחשב כמי שהתחיל יחד: לדעת **הג"ר ישראל יעקב פיישר זצ"ל** (זימון כהלכתו פרק ב ס"ק ט), כל זמן שהראשון לא סיים את אכילת הכזית הראשון, נחשב שהתחילו יחד.

וכן חידד **הגרי"ש אלישיב זצ"ל** (שיעורי ברכות דף מה.), שכל זמן שלא בלע הראשון את הכזית הראשון, עדיין יכול חברו להצטרף אליו. אולם אם רק שמעו קידוש יחד ולא התחילו את האכילה יחד, אין שמיעת הקידוש מצרפת אותם לזימון.

סיימו יחד: כתב **השולחן ערוך** (סימן קצג סעיף ב), שלושה שלא נקבעו לאכול יחד מתחילת הסעודה, כגון ששניים קבעו ואחר כך בא השלישי וקבע עמהם, או שאחד קבע תחילה ואחר כך הצטרפו אליו שניים, אם היו קבועים יחד בגמר האכילה אינם רשאים ליחלק, אלא חייבים לזמן.

וביאר **המשנה ברורה** (ס"ק יט), שאם גם לא סיימו יחד, כגון שאחד הצטרף לאחר שהשניים התחילו, וגם סיימו את סעודתם בזמנים שונים, אלו שסיימו תחילה רשאים לברך בפני עצמם, שכן לחיוב זימון צריך שיתחילו יחד או שסיימו יחד.

2. לא התחילו ולא סיימו

לכתחילה: כתב **בשער הציון** (סימן קצג ס"ק יז), שאף אם לא התחילו ולא סיימו יחד, לכתחילה מצוה להמתין עד סוף הסעודה, שיוכלו להצטרף לזימון.

מקומות חלוקים: ולגבי גדרי הצירוף לזימון באכילה במקומות שונים, שמהם המקור לדיני צירוף למניין בתפילה, ראה **בגיליון עומק הפשט** (מספר 262 אחו"ק תש"פ) שיצא בתקופת הקורונה בנושא "צירוף מנין במרפסות".

1. כיצד מצטרפין לזימון?

עומק לשון המשנה: **במשנה** (ברכות דף מה.) נאמר: שלשה "שאכלו כאחת" חייבין לזמן. במילים ספורות טמנה המשנה את יסוד כל הסוגיא. אין עצם היותם שלושה מחייב בזימון, אלא העובדה שאכילתם היתה "כאחת" - סעודה אחת המצורפת משלושה סועדים.

מכאן מסתעפים כל פרטי הסוגיה שבגמרא ובראשונים: מתי נוצרת 'אכילה כאחת' - בתחילת הסעודה או בסופה, האם צריכים להתחיל ולסיים יחד, מהו דין 'מפה אחת' שמצרפת לזימון, ומהם שאר אופני הקביעות והצירוף. הכל כלול בפירוש המילים המדויקות שנאמרו במשנה: "שאכלו כאחת".

צירוף תחילה וסוף: נחלקו **הראשונים** מה נחשב "שאכלו כאחת". **רבינו יונה** (ברכות דף לב: מדפי הרי"ף) הכריע בשם רבו, שאין חיוב זימון אלא כאשר קבעו עצמם מתחילת הסעודה לאכול יחד; אבל אם לא קבעו מתחילה, אין סיום האכילה יחד מצרפם.

אולם **הרא"ש** (ברכות פרק ז סימן א) חולק על רבינו יונה וסובר, שאף אם לא בירכו המוציא יחד, כל שנקבעו לאחר מכן באכילה יחד, או נמצאו יחד בגמר הסעודה, נקבעו לזמן ואינם רשאים ליחלק. וכן פסק **השו"ע** (סימן קצג סעיף ב). כדעת הרא"ש שיש צירוף בסוף הסעודה, גם כאשר לא התחילו כאחד.

ומבואר **בתוס'** (ברכות דף מה. ד"ה שלשה), על פי **הירושלמי** (ברכות תחילת פרק ז), שאם נתנו דעתם לאכול והתחילו יחד, חל עליהם חיוב זימון מתחילת הסעודה, ושוב אינם רשאים להיפרד. אולם אם אחד הקדים ואכל כזית לפני שהצטרפו האחרים, עדיין לא חל עליהם חיוב קבוע, ורשאים לסיים בזמנים שונים ולברך כל אחד לעצמו; ומכל מקום, אם סיימו את אכילתם יחד - חייבים לזמן.

חילוק זה הובא להלכה **בט"ז** (סימן קצג ס"ק ו), שהתחלה משותפת של שלושתם יוצרת צירוף קבוע וחייב זימון מתחילת הסעודה, ולכן אין אחד מהם רשאי

ולכן, כתב **המשנה ברורה** (סימן קצג ס"ק יט), שאם המתנינו עד שסיים השלישי לאכול, חייבים לזמן ואינם רשאים ליחלק; ואפילו שלא סיימו יחד ממש, מאחר שהשניים עדיין ראויים לאכול, דינם כאילו סיימו יחד.

דין זה הוא רק כאשר הגיע קודם שאמרו "הב לן ונברך", אבל אם אמרו כן לפני שהגיע, שוב אינו מצטרף. וכתב **הרמ"א**, שנטילת מים אחרונים נחשבת כאמירת "הב לן ונברך".

4. מקצת המסובין אכלו פת

אכילה קלושה: בגמרא (ברכות דף מח.) מבואר, תשעה שאכלו דגן ואחד אכל ירק - מצטרפין. אמר רבי זירא, בעאי מיניה מרב יהודה: שמנה מהו? שבעה מהו? - אמר ליה: לא שנא. ששה ודאי לא מיבעיא לי.

הרי שגם מי שלא אכל פת יכול להצטרף לזימון. ונפסק **בשולחן ערוך ובמשנ"ב** (סימן קצז סעיף ב ג), שבעשרה, אם שבעה אכלו פת ושלושה אכלו כל אחד כזית ירק, או שתו רביעית משקה חוץ ממים, מצטרפים לזימון בשם ויכולים לומר "שאכלנו", ולכתחילה צריך שהמזמן יהיה מאוכלי הפת; אבל אם רק ששה אכלו פת וארבעה אכלו ירק, אינם מצטרפים, משום שצריך רוב הניכר של אוכלי פת.

ולעניין זימון בשלושה, כאשר שניים אכלו פת והשלישי אכל כזית מיני דגן או ירק, או שתה רביעית משקה, נחלקו הפוסקים אם מצטרף עמהם לזימון. לכן, כשמצטרף שלישי לסעודה, לכתחילה יתנו לו פת ולא מאכל או משקה אחר; ואם אירע שאכל או שתה דבר אחר, יזמנו עמו.

לעניין סוג המשקה, כתב **האור לציון** (חלק ב פרק מו אות לב), שלצירוף מועיל רק יין או מיץ פירות טבעי, אבל השותה קפה, תה או משקה ממותק אינו מצטרף. וכן נקט **הגרי"ש אלישיב זצ"ל** (קובץ תשובות חלק א סימן כב), וכן הביא בספר **וזאת הברכה** (פרק יג אות ד) בשם כמה פוסקים.

ובתשובות והנהגות (חלק א סימן קפג) כתב, שאין לצרף לזימון על ידי שתיית תה חם, משום שהמצטרף באמצעות שתיית תה נצרך לשתי קולות: האחת, עצם הצירוף לזימון על ידי שתייה; והשנייה, ששתיית תה חם נמשכת בדרך כלל יותר מכדי שתיית רביעית, ובפשטות אין מצטרפים אלא כששותים רביעית בתוך שיעור כדי שתיית רביעית.

חידוש גדול מבואר **ברמ"א** (סעיף ב), שבכל מקום שרשאים ליחלק שלא התחילו ולא סיימו יחד, מכל מקום יכולים לזמן, ואדרבה יש להם ענין לזמן משום "ברוב עם הדרת מלך".

אולם **המשנה ברורה** (ס"ק כד) הביא **שהמגן אברהם** הקשה, שמדברי הרבה פוסקים משמע ששלושה שאכלו בלא קביעות אינם רשאים לזמן, מאחר שאין אחד יכול להוציא את חברו בברכת המזון, והניח את הדין בצריך עיון; ובעשרה, שיש בזימון הזכרת השם, כתב שאין לזמן. טעם שיטת המגן אברהם ביאר **בשער הציון** (ס"ק כב), שביצע יאמרו "נברך", שפירושו שנברך יחד, כאשר לבסוף כל אחד מוכרח לברך בפני עצמו, שאין אחד יכול להוציא את חברו.

ולדעת **הגר"ש ז"א אוערבאך זצ"ל** (חידושים מכתב יד ברכות דף מה.) דברי המגן אברהם שאין לזמן, נאמרו באופן שהשלישי לא קבע עמהם, אבל אם קבע עמהם באמצע הסעודה, רשאים לזמן אף שלא התחילו ולא סיימו יחד. וכן דעת **הגר"ח קניבסקי זצ"ל** (תורת הזימון פרק ז אות יא), והוכיח כן מדברי **המשנה ברורה** (סימן ר ס"ק ט), שאם הפסיק לזימון עם שניים, יכול לאחר מכן להצטרף לזימון נוסף, אף שלא התחיל ולא סיים עמהם.

מאיידך לדעת **הגרי"ש אלישיב זצ"ל** (שיעורי ברכות דף מה.), למרות שאין איסור לזמן באופן זה, ראוי שלא לעשות כן, ובפרט בישיבות, כדי שלא יבואו לחשוב שיש בדבר חיוב או מצוה.

3. גמרו לאכול ועדיין לא בירכו

מאכל חביב: בגמרא (ברכות דף מז.) מסופר, שרב ושמואל ישבו בסעודה, וכשהגיע רב שימי בר חייא, מיהר לאכול כדי להצטרף עמהם לזימון. רב אמר לו שכבר גמרו את סעודתם, ואינם מתחייבים בזימון. אולם שמואל השיב, שאילו היו מביאים להם מאכל חביב, לפניו ארדילא - כמהין ופטירות, ולפני רב גוזלות, ודאי היו אוכלים; ומכיון שעדיין היו ראויים לאכול, לא נחשב שנגמרה סעודתם ומצטרפים לזימון.

על פי זה פסק **השולחן ערוך** (סימן קצז סעיף א), ששניים שסיימו לאכול ובא שלישי, כל זמן שאילו היו מביאים לפנייהם מאכל נוסף היו יכולים לאכול ממנו, השלישי מצטרף עמהם, ומצוה לתת לו לאכול כדי שיצטרף לזימון.



הנהגת המזמן בברכת הזימון

יח. מצד הדין ראוי שהמזמן יברך כל ברכת המזון בקול רם, והשומעים ישמעו ברכת המזון מן המזמן ויתכוונו לצאת ידי חובתן בברכתו^ל.

יט. אבל בזמננו שבני אדם מסיחים את דעתם מברכת המברך ואין מכוונים לדבריו, נכון יותר שכל אחד מן המסובין יאמר בעצמו ברכת המזון בלחש יחד עם המברך בכל ברכה וברכה^{לא}, ויקדימו המסובין קצת לסיים הברכה לפני המזמן כדי שיענו אמן על ברכתו^{לב}.

כ. ועכ"פ יזהרו המסובין לומר את הברכה הראשונה עם המברך בלחש מלה במלה, והמברך יברך בקול רם שישמעו כולם^{לד}.

כא. דרך הטוב והישר הוא, שכשיודע המברך שהמסובין מבינים לשון הקודש ויכוונו לדבריו, שיודיעו לשאר המברכים מתחלה לשתוק ולכוון לשמוע ברכה ראשונה מפי המברך, ולא לסמוך על מה שאומרים עמו מלה במלה^{לה}, מיהו אין אנו נוהגים כן^{לז}.
כב. אם אין המברכים יכולים לשמוע את המזמן בשעה שאומר הזימון או בשעה שמברך ברכה ראשונה של ברכת המזון [עד הזן את הכל] מלה במלה, אין יוצאין ידי חובת זימון^{לז}. ולכן צריך המזמן לומר את ברכת הזימון והברכה הראשונה בקול רם כדי שישמעו כולם^{לז}.



כג. ומטעם זה, חבורה שאוכלים בה עשרה בני אדם יחד, צריך המזמן להגביה קולו כדי שישמעו כולם את ברכת הזימון והברכה ראשונה עד הזן את הכל. ואם אי אפשר לכולם לשמוע, ואין העשרה שומעים את המזמן עד סוף ברכה ראשונה, מוטב שיתחלקו לחבורות של שלשה שלשה. ועל כן יש ליתן לברך ברכת הזימון למי שקולו חזק ורם כדי שיוכלו כולם לשמעו^{לח}.

לח

לו. גמ' (מו, א) עד היכן ברכת הזימון, והרי"ף (לג, ב) מפרש הגמ' לענין עיקר צירוף של זימון, והובא ברא"ש (שם סימן יב). והתוס' (ד"ה עד היכן) פסקו כרב ששת דהוא עד ברכת הזן. וכן פסק הרמ"א (סימן ר סעיף ב), דלא כהמחבר שפוסק כרב נחמן דהוא עד ברוך שאכלנו משלו בלבד. ועל כן כשאין צירוף עכ"פ לברכה ראשונה אין יוצאין ידי חובת זימון. וכ"כ החיי אדם (כלל מח סעיף א) והמשנה ברורה (סימן קפג ס"ק כח).

לז. כ"מ מהמגן אברהם (סימן קצג ס"ק ד) והמשנה ברורה (סימן קצג ס"ק יז).



הגר"ח קניבסקי העיר - והגר"ש אלישיב הכריע!

חתן בר מצוה - זימן
 ש: חתן בר מצוה בסעודה שביליל הבר מצוה, האם יכול לזמן.
 ת: כן.
 ש: הרי יש דעות בפוסקים שיזמן דאורייתא?
 ת: סומכים על רוב הפוסקים דזימון דרבנן (כמבואר בשע"צ שם קצ"ט, י"ט).
 בסעודת בר מצוה של אחד מנכדי דבינו שליט"א, כיבדו את חתן הבר מצוה לזמן, וישב שם הגר"ח קניבסקי שליט"א (דוד החתן) והעיר שלא כדאי שיזמן החתן כי עדיין אין לו אלא חזקה דרבא"י. ושאלו לרבינו שליט"א (סב החתן), ואמר שהמנהג הוא שחתן הבר מצוה מזמין.

מעשה נפלא: בשמחת בר המצוה של אחד מנכדי מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל שהתקיימה בירושלים עיר הקודש, ישבו בשולחן השמחה שני גדולי הדור: סב החתן, מרן הגר"ש, ודוד החתן, מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל.

כשהגיעו לסוף הסעודה, כיבד הגר"ש את חתן בר המצוה לזמן. הגר"ח העיר שהמנהג הוא שלא לכבד חתן בר מצוה בזימון, מאחר שעדיין לא נתמלא זקנו ואין ידוע אם הביא שתי שערות, וכדעת החזון איש שלהלכה חיוב הזימון הוא מדאורייתא. אולם הגר"ש השיב שהמנהג הוא לכבד את חתן בר המצוה בזימון, כדעת המשנ"ב שלהלכה חיוב הזימון הוא רק מדרבנן. למעשה עמד הגר"ש על הוראתו, וחתן בר המצוה זימן (שיעורי מרן הגר"ש אלישיב ברכות דף מז: עמוד תקלב-תקלג, פ.ד.).



מִיִּם חַיִּים

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח'.)

גליון 593	זיודי שמעתתא (לג) - "ובלכתך בדרך" ההלכות נשרכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א - רב ביהמ"צ צא"י "דברי עיר" ב"ב	אב תשפ"ו
-----------	---	----------

שאלות וחידושים לימי בין הזמנים, שאכסר לקיים בהם "ידברת בם... ובלכתך בדרך..."

תורה

1. איזה אבא אמא ובן (בתורה) היו בני אותו גיל?

34. גי אנשים לא אכלו כלום ביחד ובכל זאת חייבים לעשות זימון ביחד, מדוע?

35. שלוש יושבים ביחד וחייבים לזמן, ומשהו קרה בבית אחר, ולכן לא יכולים לזמן, מהו?

36. מתי ישראל זימן ולא כהן?

34. שלושה שבאו משלוש חבורות של שלושה בני אדם והתחברו ביחד (ובמקום הראשון לא עשו זימון) אינם רשאים ליחלק משנתחברו (שו"ע סי' קצ"ג סעיף ה').
35. שלושה אנשים שבאו משלוש חבורות של ארבעה חייבים לזמן ביחד, ושוב זימנו באחת החבורות הראשונות, פרחו זימון מינייהו כיון שהם לא אכלו ביחד, וכל חיובם היה בגלל החבורה הראשונה והם כבר זימנו (שו"ע סי' קצ"ג סעיף ו', משנ"ב ס"ק ל"ג).
36. כתב בספר **"ברית אבות"**: "נוהגים לכבד את הסנדק או את המוהל בברכת הזימון (בסעודה שלאחר הברית), אף שיש שם כהנים, כי גם הם נחשבים ביום זה ככהנים, כמבואר במדרשים (ספר **"חשוקי חמד"** פסחים קכ"א:).

משיב כהלכה

שאלה: כיצד מצטרפים לזימון מסובים היושבים בשולחנות נפרדים?

בישיבה, בחתונה, בבית, בשבע ברכות, בבית מלון או בהכנסת אורחים: האם המסובים בשולחן אחד מצטרפים לזימון של שלשה ולזימון של עשרה? ומה הדין בכמה שולחנות - כשבכל שולחן יש שיעור זימון, וכשיש שיעור רק בצירוף כולם? האם יש הבדל בין שבת לחול, והאם חיבור השולחנות בפועל מצרפם לזימון?

מקורות: שו"ע ומשנ"ב ובאור הלכה (סימן קסז סעיף יא; סימן קצג סעיף ב; סימן קצה סעיף א); **קובץ תשובות** (חלק א סימן כב); **אור לציון** (חלק ב פרק מו אות לב); **וזאת הברכה** (פרק יד); **שיעורי הגרי"ש אלישיב** (ברכות דף נ; **חוט שני** (סוכות עמוד תב); **מנחת יצחק** (חלק ח סימן ח); **מנחת שלמה** (חלק ב סימן ד).

במדור זה מופיעה שאלה בנושא הגיליון הבא, הקוראים הנכבדים מוזמנים לשלוח תשובות להגדיל תורה ולהאדירה, מומלץ לצרף את פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד). התשובות המובחרות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב.

- ניתן להגיש תשובות באחת מהאפשרויות הבאות.
- קו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 שלוחה 4
- עמדות 'נדרים פלוס' קופת 'הילכתא'
- חדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
- בפקס מספר 1532-6507823
- במייל 5047867@gmail.com

ברכת מזל טוב לידיד הילכתא
הג"ר שמעון כהן שליט"א
 לרגל שמחת הבר מצוה לבנו הבה"ח הלל נ"י
 יהי רצון שירוה ממנו ומכל צאצאיו רוב נחת דקדושה

דינים העולים

א. **התחלה או סיום:** שלושה שהתחילו יחד, באכילת כזית או בברכת המוציא אף קודם אכילת כזית, אינם רשאים ליחלק, אף שכל אחד אוכל מכרו. קידוש משותף אינו מצרף. גם אם לא התחילו יחד, קביעות בגמר הסעודה מחייבת בזימון.

ב. **רשות בלי חיוב:** לרמ"א, אף כשלא התחילו ולא סיימו יחד, רשאים ואף עדיף לזמן משום "כרוב עם הדרת מלך"; המג"א הקשה כיצד יאמרו "נברך" והניח בצ"ע, ובעשרה כתב שלא לזמן. ונחלקו פוסקי זמננו כיצד לנהוג למעשה.

ג. **שלישי בסוף:** שניים שסיימו אכילתם, אך היו ממשיכים לאכול אילו הובא לפניהם מאכל נוסף, אם בא שלישי, אכל והמתינו לו עד שסיים - חייבים בזימון; ובלבד שבא קודם שאמרו 'הב לן ונברך' וקודם נטילת מים אחרונים.

ד. **מקצתם אכלו פת:** שבעה שאכלו פת ושלושה שאכלו כזית ירק או שתו רביעית מצטרפים, ואומרים "שאכלנו"; לכתחילה זימן אחד מאוכלי הפת. שישה אוכלי פת וארבעה אוכלי ירק אינם מצטרפים. בשלושה נחלקו אם שני אוכלי פת מצטרפים לשלישי שאכל כזית דגן או ירק, או שתה רביעית; לכן לכתחילה יתנו לו פת, ובדיעבד יזמנו עמו.

ה. **משקה:** צירוף על ידי משקה רק ביין או מיץ פירות טבעי, ולא מים, קפה, תה או משקה ממותק; ובתה חם מצוי גם שאינו שותה רביעית בכדי שתיית רביעית.

נושא הגיליון הבא:

צירוף שולחנות לזימון

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעזור את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

לעילוי נשמת הילדה התמימה פעשע מרים הלטובסקי ע"ה
בת יבלחט"א הגה"ח רבי שמחה בונים דוד הלטובסקי שליט"א
אשר הזדככה בייסורים קשים ומרים נלב"ע י' אלול תשפ"ו תנצב"ה

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

- גיליון שבועי עומק הפשט
- שיעורים וימי עיון
- בית הוראה טלפוני
- בירורי הלכה אקטואליים
- קו מידע הלכתי
- חוברות הדרכה

מכון הילכתא

מענה אנושי: 02-5350-535 פקס: 02-6507-823

לקבלת הגיליון במייל: 5047867@gmail.com

קו מידע הלכתי

02-5377-085

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...



משא ומתן

גליון שבועי | כי תבא - תשפ"ו

יו"ל ע"י בית הוראה עץ חיים - מכון לחושן משפט | בנשיאות הרב חיים קאהן שליט"א ראש בית הדין עץ חיים ניו-יורק



מעשה שהיה

פורע חובו של חברו//

"את יודעת מי זה שמעון פרישמן?"
שאל גבריאל ברנדמרק את אשתו
"לא. למה אתה שואל?" שאלה תמר,
אשתו של גבריאל
"כי קיבלנו היום מכתב מהבנק, ובו
כתוב שהלוואת המשכנתא שלנו שולמה
במלואה על ידי שמעון פרישמן!" ענה
גבריאל
"מה?"
נדהמה תמר "כמה נשאר לנו
לשלם?"

"עד לפני שבוע עמד החוב על 550,000
דולר, אך עכשיו אנו לא חייבים אפילו
דולר אחד. ההלוואה נפרעה במלואה!"
ענה גבריאל

גבריאל ותמר ניסו לברר מי הוא
אותו שמעון פרישמן ששילם את חוב
המשכנתא שלהם, אך לא הצליחו לברר
יותר ממה שכבר נודע להם.

לאחר כמה שבועות התקשר אליהם
אדם שהציג את עצמו כשמעון פרישמן,
והודיע כי הוא זה הקונה שקנה מהם
את הדירה. גבריאל התפלא מאוד, ואמר
כי מעולם לא מכר את הדירה שלו, אך
לאחר בירור קצר נודע הדבר, כי היה נוכל
שהתחזה בפני שמעון פרישמן כאילו הוא
עורך דין שקיבל יפוי כח הזוג ברנדמרק
למכור את הדירה שלהם, תמורת מליון
דולר. במעמד חתימת החוזה המכר
שילם הקונה תשלום ראשון על סך 50,000
דולר, אותם לקח אותו נוכל לעצמו, ואילו
את התשלום השני, על סך 550,000 דולר
שילם שמעון ישירות לבנק, על ידי סילוק
הלוואת המשכנתא.

לאחר בירור קצר בבנק למשכנתאות,
הבין שמעון פרישמן כי אין לו כל סיכוי
שהבנק יחזיר לו את התשלום ששילם
לסילוק חוב המשכנתא של הזוג
ברנדמרק, שכן החתימה אותו בבנק
שהפרעו הוא באופן מוחלט ובלתי הפיך,
ולפיכך פנה שמעון פרישמן אל גבריאל,
בבקשה כי ישלם לו על כך שפרע בעבורו
את החוב לבנק. אך גבריאל ענה, כי ידוע
לו שהפורע חובו של חברו - פטור,
ולפיכך הוא רוצה לשאול דיין, אם הוא
אכן צריך לשלם לשמעון.



פסקי דינים

דיני עשיית דין לעצמו// הדין בכלל הרב חיים קאהן שליט"א

פרק א - עיקר דין עאד"ל

עשיית דין לעצמו

אמרו חכמים 'עביד איניש דינא לנפשיה',
דכיון דבדין עביד לא טרח'.¹ ובאר הרמב"ם,
"יש לאדם לעשות דין לעצמו אם יש בידו כח,
הואיל וכדת וכהלכה הוא, אינו חייב לטרוח
ולבוא לבית דין, אע"פ שלא היה שם הפסד
בנכסיו אילו נתאמר ובה לבית דין. לפיכך, אם
קבל עליו בעל דינו והביאו לבית דין, ודרשו
ומצאו שעשה כהלכה ודין אמת דן לעצמו, אין
סותרין את דינו".²

גדר הדין

גדר הדין הוא, שהאדם בשלו דינו כבית דין,
ויש לו זכויות להבטיח את גופו ואת ממנו,³
באותם אופנים שיש לב"ד רשות לנהוג בהם
(וכמו שיתבאר להלן). ויש שכתב שההיתר
'לאפרושי מאיסורא', ולמנוע את חבריו
מלעבור איסורים - גם הוא מחמת שנעשה
האדם כבית דין לענין זה.⁴

פרק ב - אופני היתר

שמירת ממנו מנזק וגניבה

מותר לאדם להגן על ממנו מאחר הבא
להזיקו או לגזולו, אף אם יוכל להוציא מידו
אחר כח ממנו בדין.⁵ ומותר לו גם להכותו
לשם כך, אם אינו יכול למנועו באופן אחר.⁶

שימוש שאין בו חשש הפסד

כאשר חברו משתמש בשלו בלא רשות, אך
אין בדבר חשש הפסד (כגון שנכנס לרשותו,
ואין חשש שיגנוב משם דבר) - נחלקו

1. ב"ק כ"ז ב'.
2. הל' סנהדרין פרק ב' הל' י"ב.
3. כן נראה מלשון הרמב"ם דעביד איניש דינא לנפשיה, שעושה מעשה בית דין, ועל כן מותר לכתחילה לעשות דינא לנפשיה, וכתב בסכ"מ דליא הפסד, פירוש אם לא יבוא לב"ד, והיינו עושה דין לעצמו הגם שאין הפסד בכלל, וכגון הנכנס לביתו ואינו חשוד לגנוב, (עיין בלח"ם שם שדייק 'בכח' דהיינו בהכאה, וזה כדברי היש"ש ב"ק פרק ג' סי' ט' וע"ע קונטרסי שיעורים [גוסטמן] ב"ק סי' ט"ו). ועיין נמוקי יוסף ב"ק דף י"ב ב' מדפי הרי"ף ומשמעות דבריו דדינו כשליח ב"ד, וכ"כ מהר"ק שורש קס"א ענף א', שנעשה עליו כדין, והובא בש"ך סי' ד' ס"ק ז'.
4. להלן יתבאר באיזה ממון יש לו זכות זו.
5. יש"ש שם, וכ"כ בארז משפט (חזון) סי' ד' אות ז' עיי"ש, ובאמרי בינה דיינים סי' ט'. אך בשו"ת חת"ס חו"מ סי' קע"ז ס"ק ג' כתב דכל לאפרושי איסורא אין צריך ב"ד דכל ישראל ערבים וכלל אשר לא יקים את דברי התורה הזאת, ובה ב"ד שליחות דכל ישראל עבדי.
6. כתבו האחרונים שזו סברא פשוטה דלכן לא למדים זאת בסוגיא (ב"ק כ"ז ב') מקרא, ולא נצרך לפרש אלא מה שהותר להכות, כמבואר להלן.
7. ב"ק שם, רא"ש ב"ק פרק ג' סימן ג' ו"ג (באה"ד) ובשו"ע סי' ד' סעיף א', וסי' תכ"א סעיף י"ג, שמותר לחבול בו להציל עצמו מחבלה או מפגיעה ברכוש.
8. כתובות ל"ג א', רמב"ם הל' חובל ומזיק פרק ה' הל' א'.
9. ועיין רמב"ם שם, דהלא ד"ל יוסיף להכותו' הוא במכה דרך נציון (ועיין שו"ת אגרות משה חו"מ ח"א סי' ג' ד"ה ולכן). ועיין בשו"ת מהר"ט ח"א סי' ק"י ד"ה ומה, שכתב שכיון שהעובר מקרי רשע ואינו עושה מעשה עמך שרי להכותו כדאמרין בסנהדרין פ"ה א' דמקשינן הכאה לקללה. ומ"מ בעינן לחידוש של 'עביד איניש דינא לנפשיה', שאם לא כן, הוי ב"ד מונעים אותו מלהכות את חברו, אף שלדבריו אינו עובר בזה על איסור.
10. ב"ק כ"ח א', בא בעל התחתון ושמת את שלו, וכ"ה בס' שפ"ג סעיף ב' ובסמ"ע שם ס"ד ק", וכ"ש כשהוא עצמו בא עליו להזיק, ומעין זה מבואר בדין רודף, שמותר להציל עצמו בממון הרודף שלא יהא ממנו חמור מגופו (ב"ק ק"ז ב', וסי' ש"פ סעיף ג'), ומה לי קטלה כולה או פלגא. ועיין סמ"ע סי' תכ"א ס"ק כ"ה.
11. דאם דיני אדם המזיק סעיף א', במקור האיסור להזיק.
12. ב"ק כ"ז ב', עיין ברא"ש ב"ק פרק ג' סימן ג' דפסידא כגון גרונתא שיכול המים ותתקלקל השדה לכ"ע עביד דיינה לנפשיה, כלומר, קלקול בגוף הדבר הוא הפסד דלא הדר אפילו אם המזיק ישלם את ההפסד, ועל דרך זה במציא את שורו משור מועד כמבואר בסוגיא, ובסי' שפ"ג סמ"ע ס"ק ד'.
13. ב"ק כ"ח א', שהיה לו לשמט, רא"ש שם, וכ"כ הרמ"א שם, ועיין ש"ך שם ס"ק א'.



מבואר במשנה במסכת כתובות (קז): שאדם שהלך למדינת הים, ולא שילם לאשתו עבור המזונות שהוא חייב לה, ועמד איש אחר ונתן מזונות לאשתו, ובכך פרע את חובו של הבעל, דעת חנן שהבעל פטור מלשלם, והאדם שנתן המזונות לאשתו הפסיד את מעותיו, והניח מעותיו על קרן הצבי. אך בני כהנים גדולים נחלקו עליו ואמרו שחייב לשלם לו. להלכה נפסק ברמב"ם (מלוה ולוה פכ"ו ה"ו, ונדרים פ"ו ה"ד) ובשו"ע (סי' קכח סעיף א) כשיטת חנן, שאין הבעל חייב לשלם לפרוע החוב.

בביאור הדין שהבעל פטור מלשלם לזה שפרע את חובו למזונות אשתו, מבואר בגמ' (נדרים לג.) שהפורע חובו לא נחשב כאילו המציא לו הנאה, אלא דומה למכירה אר"י מנכסיו שפטור לשלם לו, שאף כאן הפורע חובו רק הבריח את המלוה שלא יתבע את הלוה, ולא נחשב שקיבל ממנו הנאה מחודשת. ובירושלמי (נדרים פ"ד ה"ב, וכתובות פ"ג ה"ב) מבואר, שהטעם שפטור לשלם, משום שהלוה טוען שהיה יכול לפייס את המלוה, ובכך היה משיג את אותה הנאה בחינם. ומבואר שם שסברא זו נאמרה גם באופן שהמלוה דחקו לשלם. ובביאור הסברא באופן זה, כתבו התוס' (ב"ב דף נח. ד"ה א"נ) שיתכן שהיו אוהבים שפורעים עבורו.

והנה, שיטת ר"ת (הובא בתוס' בכתובות שם ד"ה חנן, ובב"ב נח. ד"ה א"נ, וקט. ד"ה ב"ח) שדין זה נאמר דוקא כשהציר במשנה בכתובות שפרע חוב הבעל חייב לזון את אשתו, שבחוב זה אם לא היה נתון לה מזונותיה, היתה האשה מצמצמת במזונותיה, ולא היה הבעל מחויב לשלם לה למפרע, אבל בשאר חוב שאין לו דרך להפטר מהחוב אם לא על ידי מחילה או שאחר יפרע עבורו, חייב הלואה לשלם לפרוע החוב. אמנם שאר הראשונים (הובא בתוס' שם) נחלקו על ר"ת וסוברים שגם בחוב ברור שהיה מוכרח לשלם נאמר דין זה. וכן נפסק להלכה בשו"ע וברמ"א (סי' קכח ס"א) כשיטת הראשונים שבכל חוב נאמר דין זה.

ואף שלהלכה נאמר הדין הזה בכל חוב, מצינו בפוסקים כמה מחלוקות בפרטי הדין:

יש שכתבו שעיקר הטעם שפטור מלשלם, שכיון שלא אמר ללוה שיפרע וישלם לו, הרי זה מוכיח שמחל על כך ורצה להיטיב עמו ולפרוע החוב בחינם [כן מבואר בשו"ת מהר"י ווייל (סי' קכח) והובא ברמ"א (סי' קכח ס"א) ובשו"ע (שם סק"ח)]. אמנם יש חולקים על כך, וסוברים שגם אם ידוע שלא התכוון לפרוע בחינם עבור הלואה, אלא התכוון לתבוע ממנו תשלום מלא, מכל מקום הלואה פטור, כיון

אחר²¹ (וראה לעיל סעיף ה, אם זה דוקא כשיש חשש הפסד).

לכתחילה יטול את שלו בריש גלי, ויאמר 'שלי אני נוטל', ולא בהחבאה, שנראה כגנב²². אבל אם יש חשש הפסד²³, או שהגזלן אלים²⁴, מותר ליטול את שלו בהחבאה. ואף אם עבר ונטל בהחבא שלא כראוי, מה שעשה עשוי²⁵.

בירור הבעלות

לא הותר לאדם להגן על ממונו על ידי הכאה או היזק, אלא באופן בו אם היה יורד לדין היה נקבע שזה אכן ממון שלו. ולכן אסור לתפוס ממונו שביד חבירו אם לא יוכל להוכיח בב"ד שזה אכן ממון, ואם תפס - דינו כגזלן²⁶. ומאידך, אם הממון בידו, ובא אחר להוציאו מידו, מותר לו לעכבו אף בכח, אף אם אין לו הוכחה שהממון שלו²⁷ (מלבד מה שהוא מוחזק בו, וחוקה מה שתחת יד אדם שלו הוא²⁸). וכן נגזלו טוען שיביא ראיות בדין שגזילה היא בידו. וכן מותר לתפוס ממונו שביד חבירו²⁹, אם עושה זאת שלא בעדים, משום שבכח"ג יהיה נאמן בב"ד שזה ממון, במיגו שהיה מכחיש ואומר שלא תפס³⁰.

13. נתימ"מ סימן ד' ס"ק א' ע"פ ביאורו בסוגיא ב"ק כ"ז ב', דמה שנחלקו האם עאדל"נ היינו כשיש עכ"פ חשש הפסד (והוסיף לבאר שם, שכיון שאין חשש הפסד, הרי זה בכלל 'אפשר בלא הכאה', שהרי ב"ד עצמם לא היו מכים אותו מתחילה, אלא היו שולחים שלוחם, ואח"כ מנדים, ורק אח"כ היו מכים, ואין סברא שהאדם עצמו יוכל להכות מיד, שאינו שליח ביד בזה), ומה שכתב המחבר סימן ד' 'אם רואה שלו ביד אחר שגזלו הוא כדכתב הרמ"א בסימן תכ"א סעיף ו' שיכול להוציא משרת שחושש שיגנוב לו עי"ש. ועיין מאירי בשיטה מקובצת ב"ק שם ד"ה ח"מ, שמפורש כדברי הנהיגות שיוכל להכותו מפני חשש הפסד.

14. תומים סי' ד' ס"ק א' ע"פ הביאור בשיטת הרמב"ם הל' סנהדרין פרק ב' הל' י"ב, והל' עבדים פרק ג' הל' ה', וכן נראה שפירוש הגר"א סימן ד' ס"ק א' את דברי המחבר סי' ד' סעיף א', שהביא בהל' דבן בנ בג שלא יכנס וכו' כמקור להוציא מי שנכנס לרשותו על ידי הכאה, וכ"כ היש"ש ב"ק פרק ג' סי' ט', אך לפירוש התומים הנ"ל באם אין חשש הפסד לא יכנס אלא יאסור את הנכנס בקונם ולא חשיד לעבור אסור. ולפירוש זה דינו של הרמ"א בס' תכ"א סעיף ו' שמפני חשש גניבה יכול להכות משרת עד שיצא, היינו גם שבאופן שאינו חושש לקונם.

15. בימינו כמעט כל ירידה לפני ב"ד יש בה הפסד, שכן יש בה הוצאה (תשלום על הדיונים), שאי אפשר לחייב בה את הנתבע.

16. נתימ"מ שם, וביאר שם שזו הכוונה בסוגיא בההיא גרונתא, ולאכאור צ"ע דהא הרא"ש הנ"ל כתב שמקלקל השדה, וזה לא הפסד בעקיפין.

17. מבואר בגמ' ב"ב כ"ב ב' שהמזיק חבירו בגרמא עובר אסור, וא"כ מוטל על ב"ד להפרישו מאיסורא אפילו על ידי הכאה, ולכן גם בעצמו מותר למנוע שזה יגרם לו הפסד הגרמא.

18. עיין סנהדרין ע"ג א', וסימן תכ"ו סעיף א'.

19. יש"ש ב"ק פ"ג סי' ט' דמה שבין אדם לחבירו, כגון אחד שהכה חבירו, שמותר לכל אדם להפרישו מאיסור, ויכול להכות המכה כדי להציל המוכה, וראה לעיל הערה 5.

20. עיין שו"ת תכ"א ס"ק כ"ה דמה שמותר להכות להציל עצמו, הוא כ"ש ממה שהותר לאחרים להציל אותו, כמבואר בסימן תכ"ה, עי"ש, ואף שהמדיבור שם הוא במציל את חבירו מרודף להגרו, אבל מה לי קטלה כולה או פלגא. וכן מוכח ממה שכתב הרא"ש ש"ו ובפפולא חריפתא ס"ק ט' דבכלל זה אשה שמצלת את בעלה ממי שמכה אותו תמיד פטורה כשאין בענין אחר. ולאכאור לפי המבואר לעיל הכי דינו כשליח בית דין, שהיו פוסקים להציל אותו אפילו על ידי הכאה. וע"ע בשו"ת עונג יו"ט סי' קס"ח ד"ה ועוד נראה, שחידש דכמו שמבואר בס' ד' דעביד איניש דינא לנפשיה, כמו כן יכול כל אחד מישראל לעשות עבור חבירו, ולא נתמעות הדיניות אלא שלא יאזע עליהם שם בית דין לענין לכפות לדון לפניהם כ"ז שלא ידעו הדין ולענין הודאה.

21. ב"ב כ"ז ב', סי' ד' סעיף א'.

22. ב"ק שם, בג בנ וכו' שבור את שיניו וכו', ובפתחי תשובה שם"ח ס"ק א' הביא משער המשפט שם ס"ק א' דכן קי"ל לדינא, וכתב שם דלפי הסמ"ק רס"א זהו איסור דאורייתא, ובאמרי בינה דיינים סי' ט' הביא מתורת חיים ב"ק שם דזה רק והירות ולא איסור תורה, וע"ע במנחת חינוך מצוה רכ"ד ס"ק ב'.

23. כגון שאם ימתין לתפוס עד שהגזלן יבוא, יגרם לו הפסד, שער המשפט שם ע"פ תוס' שם ד"ה אלא, ובהג"ה אשרי שם.

24. עיין הלכה פסוקה עמ' כ"ג הערה 16 מביאור עשירית האפיה על התנ"כ פרשת קדושים פרק ג' פרשתא ב' ה"ב.

25. מאירי ב"ק שם.

26. דיון שחבירו מוחזק והתופס מוציא מחבירו נדון תפיסתו בבית דין כמעשה גניבה, ולכן אסור לו לתפוס כדמוכח ברכות ד' ב' בתר גנבא וכו'.

27. ופשוט שכן הדין ביורש שמחזיק בנכס בטענה שהמוריש היה מוחזק בנכס. ובשיטות ישראל ס"ק א' משמע שאם המחזיק מודה לתפוס שהוא ממון, אלא שטוען שיכול להחזיקו אצלו מחמת טענות אחרות, אינו יכול לעמוד בכוח כנגד התופס, אא"כ אין הפסד לתופס במה שירד עמו לדין. וצ"ע.

28. ראה ב"ק מ"ו ב' בתר גנבא וכו'.

29. ולנתנ"מ הנ"ל הערה 13 אינו יכול לעשות זאת בכוח, אלא במקום חשש הפסד.

30. ב"ב סי' ד' ס"ק א', וסמ"ע שם ס"ק ד' ע"פ מהר"ק שורש קס"א. אבל ביש"ש ב"ק פרק ג' סי' ה' כתב דלכתחילה אסור לתפוס אפילו חפץ שלו שלא בעדים אם אינו יכול לברר שהוא שלו ורק יהיה נאמן במגו אפילו במקום פסידא ס"ק ב' דכן משמע בשו"ת הרא"ש של ס"ד סימן א' אבל כתב דאשרא אם מיד לא ב"ד מותר לכו"ע



שאלה שמלה וניזוקה"

שאלה:

אשתי שאלה מחברתה שמלה לצורך השתתפות בשמחה משפחתית. לאחר השמחה, היא הניחה את השמלה בארון הבגדים, אך בבוקר שלמחרת גילתה כי עקב פיצוץ בצינור ביו, הבגדים שהונחו בקרבת מקום - כולל השמלה השאולה - ניזוקו. האם אנו צריכים לשלם עבור השמלה?

תשובה:

שואל, כלומר המקבל מחבירו חפץ לשימוש בחינם, חייב אף באחריות אונסין (כלומר, הוא חייב לשלם אף על נזקים שאינם בשליטתו), וזאת בשונה משוכר או שומר שכר (שומר בתשלום) שאינם חייבים אלא באחריות 'גניבה ואבידה', דהיינו נזקים שאפשר למנעם (ב"מ צג. שו"ע ח"מ שג סעיפים ב-ג).

עם זאת, מבואר בגמרא, שגם אם נסתיימה תקופת ה'שאלה', ושוב השואל אינו חייב באחריות אונסין, מכל מקום כל זמן שלא החזיר את החפץ השאלו לרשות המשאיל, הוא עדיין חייב באחריות גניבה ואבידה כשומר שכר. וזאת, משום שאנו מחשיבים את ההנאה שהיתה לו כשקיבל את החפץ לשימושו בחינם, כשכר על השמירה שישמור אחר תום תקופת השאלה, והרי הוא 'שומר שכר' (ב"מ פא. שו"ע ח"מ שמ, ח. שמג, א).

כל המבואר לעיל הוא כשברור מתי מסתיימת תקופת השאלה, שאז מוטל על השואל להחזיר את החפץ למשאיל, ועל זה נאמר הדין שכל זמן שלא החזיר את החפץ בפועל לרשות המשאיל, הרי הוא כשומר שכר עליו. אך באופן שהחפץ נשאר בינתיים ביד השואל בהסכמת שניהם, נחלקו הפוסקים מה דינו של השומר.

בירושלמי (ב"מ פ"ח ה"ב) מובא מקרה של השואל פרה ליום אחד, ושכרה למחרת, ומתה בלילה שבין שני הימים ברשות השומר. והנה מיתת הפרה הוא 'אונס' שאי אפשר למנעו, והדין הוא, כאמור, ששואל חייב באחריות אונסין. אך שוכר פטור עליהם, והשאלה היא לגבי הלילה שבין יום השאלה ליום השכירות, שבו השומר כלל לא משתמש בפרה - האם להחשיבו כשואל, או כשוכר. ומסקנת הירושלמי היא, שאם המנהג הוא שלאחר יום שאלה מחזירים את הפרה לבית בעליה, הוא נחשב שואל, וחייב על מיתת הפרה, אך אם המנהג הוא שפטורים אותה רק למחרת, הוא נחשב שוכר, ופטור.

הבית יוסף (ח"מ סי' שמג) פירש בשם תלמידי הרשב"א, שתקופת השאלה מסתיימת מיד כשהסתיימה המלאכה שלשמה שאל את החפץ (כלומר בסיום יום העבודה עם הפרה), אלא שאם המנהג הוא שעל השואל להחזיר את החפץ, ולמרות זאת הוא לא החזירו - אזי הוא ממשיך להיחשב כשואל עד שיחזיר את החפץ. אך אם המנהג הוא שאפשר להחזיר את החפץ

לאחר זמן - מיד כשנסתיימה תקופת השאלה, שוב אינו שואל, אלא שומר שכר.

המחנה אפרים (שאלה סי' ז) סובר, שדוקא במקרה של הירושלמי הוא נחשב שואל גם בלילה שבין יום השאלה ליום השכירות, משום שאם המנהג היה להחזיר את הפרה לבעליה בלילה, הרי הוא נהנה ומרוויח מכך שהפרה נשארה ברשותו, שלא היה צריך לטרוח להחזירה לרשות הבעלים, ולשוב להביאה לרשותו למחרת, ולכן הוא נחשב עדיין כשואל. מה שאין כן אם לא היה מנהג להחזיר את הפרה אלא למחרת, הרי אף אם לא היה שוכר אותה למחרת היתה הפרה נשארת ברשותו במשך הלילה, ולכן אין כאן הנאה מכך שהפרה נשארה ברשותו, ואינו נחשב אלא שוכר. ולפי זה, סתם שואל שלא החזיר את החפץ השואל שלא כדין, אינו נחשב שואל אחר סיום תקופת השאלה, שהרי אין לו הנאה מכך שהחפץ עדיין ברשותו.

אך דעת הנה"מ (קפו, ביאורים ב) שאם לא התנו ביניהם אחרת, על הבעלים מוטל לבא לקחת את החפץ מבית השואל בסיום תקופת השאלה (עי' הגהות דרישה ופרישה סי' שדמ אות ב), ולכן, אם ידוע למשאיל שתקופת השאלה נסתיימה, והוא יכול לבא ולקחת את החפץ, הרי מכאן ואילך הוא אינו שואל אלא שומר שכר. אך אם המנהג הוא שהשואל משאיר את החפץ אצלו בלילה אף אחר שהסתיימה תקופת השאלה, הרי גם באותו לילה הוא נחשב כשואל, שלא היה מוטל על הבעלים לבא ולקחת את החפץ (ונראה שגרס בירושלמי כגירסת הרשב"א ב"מ צז).

ומכאן לשאלה שלפנינו, מכיון שהשאלה היתה לצורך השמחה, הרי משנסתיימה השמחה נסתיימה גם תקופת השאלה. ומכיון שנהוג באופן זה שלא להחזיר את השמלה עד למחרת, הרי לדעת הבית יוסף והמחנ"א שוב אינה נחשבת שואלת אלא שומרת שכר, והיא פטורה על אונסין, אך לדעת הנה"מ, מכיון שלא היה מוטל על המשאיל לבא ולקחת את השמלה בלילה, הרי היא עדיין שואלת עד למחרת. וכיון שהדבר תלוי במחלוקת הפוסקים, מספק אין היא צריכה לשלם (אמנם אם המשאיל התנתה בפירוש, או שכן המנהג, שהשואל אחראי עד להחזרת החפץ, הולכים אחר התנאי או המנהג. עי' ח"מ רצא, כז, שה, ד).

שלא המציא לו הנאה, אלא רק סילק ממנו החוב שהיה חייב, אין הלווה חייב לשלם לו על סוג הנאה כזו [ראה בשו"ת חוות יאיר (סי' קלד) שכתב שלא מצינו בשום פוסק שאם גילה דעתו דמתכוון לשכר שחייב לשלם עי"ש. וכן כתב בפשיטות בחוט המשולש (שו"ת התשב"ץ ח"ג, טור ב [לר"ש צרור, נכד התשב"ץ] סי' כו) עי"ש. וכן הוכיח במשנת דרבי אליעזר (סי' קכח) שגם באופן שגילה דעתו שאינו מתכוון לשם מצוה פטור לשלם לו].

יש אומרים שדין זה נאמר דוקא כשפרע חוב שהיה הלווה חייב לישראל, שבוה שייך הסברה שהיה מתפייס עי' ריצוי או שהאזהבים שלו היה פורעים עבורו, אבל באופן שהיה חייב לגוי, כיון שהגוי אינו מתרצה בפיוס, וכן האזהבים לא היו מעוניינים לפרוע לגוי עבורו, על כן חייב הלווה לשלם לו [כן כתב הרמ"א (שם סעיף א), ומקור הדברים בתשו' מהרי"ל (סי' עח) המובא בבי"ש]. אמנם יש חולקים, שדוקא אם היה זה חוב של עלילה, שלא היה חייב באמת לגוי, בזה יש לחלק, שאם היה המעליל גוי לא היה מתרצה בפיוס וגם לא היו אזהבים פורעים עבורו מפני שהוא חוב עלילה, אבל באופן שהיה חייב לגוי חוב גמור, הרי זה פטור מלשלם לפורע [כן דעת הש"ך (שם סק"ז)].

עוד נחלקו הפוסקים באופן שהיה ביד המלוה משכון על החוב, שיש אומרים שבאופן כזה חייב הלווה לשלם לפורע, כיון שלא היה יכול להשתמש מתשלום החוב שהרי היה משכון ביד המלוה על החוב [ראה בש"ך (סק"ה) שאף שבירושלמי מבואר שפטור, אפשר שהבבלי חולק בזה, ועל כן יכול לומר ק"ל כשיתם באופן שיש משכון].

והנה בנידון דידן, החוב היה לבנק, שמן הסתם דינו כחוב לגוי, שאינו מתרצה בפיוס, וכמו כן היה משכון ביד הבנק, ואף ברור וידוע ששמעון פרישמן לא התכוון לשלם את החוב בתורת מתנה, אלא עשה כן בטעות, שסבר שהוא משלם בכך על הבית שקנה. ומכאן כל זה היה נראה שיש לחייב את גבריאט ברנדמרק לשלם לפרישמן (ובפרט שבמקרה זה הפורע כלל לא התכוון 'לפרוע' חוב של חבירו, אלא לשלם עבור מקח, ובכה"ג לא מצינו כלל מי שיאמר שבעל החוב פטור מלשלם לו על כך).

© כל הזכויות שמורות BHI מכון לחושן משפט ובית הוראה עץ חיים

הדפסה והפצה ע"י הוצאה לאור צוף - נתן פלדמן
טלפון: 02-6504055 זא"ר זuf@zuf.co.il

הפצה

הדפסה

עימוד

הגהה

עריכה

הקלדה

קבלת הגיליון במייל:
mm@businessshalacha.com

לדיני תורה, שאלות בדיני ממונות, ריבית, צוואות, דיני מקח וממכר בשבת וי"ט, או לכל ענין הקשור לגיליון אפשר להתקשר:

BHI | 1937 Ocean | Brooklyn, NY 11230 | 877-845-8455
| ask@businessshalacha.com | www.businessshalacha.com

מאמרי "חסד לאברהם" מהרב אורי יצחקי

הכנה לראש השנה ע"י עבודת התפלה

ו. הנה לכאורה טעם זה בעצמו היה מספיק כדי שנקבע את עיקר עבודת הימים שלפני ראש השנה להמלכת הקב"ה, אך לענ"ד בעת הזאת ממש שאנו עומדים בה, בשנה זו ובימים אלו יש עוד טעם גדול לשים את עיקר העבודה על המלכת הקב"ה, ובתורה"ד יתבאר גם האופן המעשי של העבודה.

הנה ידוע לכל המצב בארץ הקודש כי ציבור היראים בכלל ובני התורה בפרט נתונים במלחמת קיום ממש, מלחמה על קיום היהדות, מלחמה על קיום התורה, אך יש להבין כי מלחמה זו אינה מלחמה שלנו, זוהי מלחמתו של הקב"ה בכבודו ובעצמו, זוהי מלחמה על חלות התורה בעולם, מלחמה על קיום אומה שהיא לבדה מכריזה בריש גלי "בריותיך אנחנו"!!!

הנה כבר יסד לו הרמב"ן בפרשת בא שמלחמה זו היא על תכלית בריאת העולם, כמוש"כ ז"ל: שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה, ואין אל עליון חפץ בתחתונים מלבד שידע האדם ויודה לא-לקיו שבראו, ע"כ, ועוד יסד לו שמלחמה זו מתנהלת בבתי כנסיות ובתי מדרשות כמוש"כ ז"ל: וכוונת רוממות הקול בתפלות וכוונת בתי הכנסיות וזכות תפלת הרבים, זהו שיהיה לבני אדם מקום יתקבצו ויודו לאל שבראם והמציאם ויפרסמו זה ויאמרו לפניו בריותיך אנחנו, ע"כ.

ז. עם השם!! שימו אל ליבכם כי מכל מיליארדי אנשים בעולם בחר הקב"ה בנו - בני הדור שלנו, קומץ של כמה עשרות או מאות אלפים מכל העולם להיות לבדנו החילים בצבאו שיעמדו בקישרי המלחמה להכריז שהוא מלך העולם, מעתה מה מקום יש לספק מהי העבודה הנרצית, כל תפלותינו צריכות להיות מכוונות לתכלית זו, ולפני התפלה ובעת התפלה לחזק בעצמנו יסודות אלו ולפרסם בכל העולם.

ח. הנה ע"י עבודה זו בעת התפלה ניזכה לקיים את המצוה הגדולה של קידוש השם, כמוש"כ בספר שערי תשובה לרבינו יונה שער ג' אות קמ"ח: כי מדרכי קידוש השם יתברך להודיע בכל מבטא שפתים, ובכל אשר ירמזון עינים, ובכל הנהגה ופועל ידיים, כי יסוד לנפש האדם וצבי עזי והטוב והעיקר והתועלת והיקר אשר בו - עבודת השם יתברך ויראתו ותורתו, כמו שכתוב (קהלת יב): "כי זה כל האדם".
ודבר זה כבוד השם יתברך, ע"כ.

ט. ואם ישאל השואל שהרי ראש השנה הוא יום דין שכל חיינו וחיי בני ביתנו וכל ישראל וכל העולם תלויים בו, ואיך נתעלם מעבודת היראה ובקשת סליחה והמחילה?? התשובה הפשוטה שעל נקודת הכובד אני מדבר, וכמוש"ב לעיל, אך בעומק הענין אין כאן סתירה כלל, כי אחר שישים כל מבטו ומגמתו בהמלכת הקב"ה על הדרך שדיברנו, וממילא יתברר ויתאמת אצלו כי כל תכלית חיו לפרסם את אמונת היחוד, ושהוא חיל בצבא קטן ואיכותי שנבחר ע"י בורא עולמים מכל העולם ומכל הדורות שרוממות הקול שלו דייקא היא זו שתפרסם את האמת שיש בורא לעולם ואנו עמו ומקימי תורתו, ממילא א"א שימשיך את מסלול חיו בלא התבוננות על מעשיו ועד כמה הם עולים בקנה אחד עם חוקי השם בתורתו, כי איך יהלל את השם בפה שאינו נקי, ואיך יעמוד לפני עולם ומלואו ויצעק שיש בורא לעולם ואני חיל בצבאו, כשמעשיו מכחישים את הכרזתו, וממילא יתעורר לשוב בתשובה שלמה בחרטה ועזיבה וקבלה ויודי, נמצא מתוקן בשני חלקי העבודה - ביראה ואהבה, ה' יזכנו!!!

א. תכלית מאמר זה לנסות לעשות קצת סדר בעבודת ההכנה לראש השנה, בעיקר בזמנה"ז ובימים אלו דייקא, ימים של טירוף, ימים של מבוכה, ימים של מלחמת קיום רוחני וגשמי של הפרט והכלל, ונוסף גם הוא על שונאינו שהם ימים שסדרי החיים שמחוץ לעולמה של התורה והעבודה מתעלמים לחלוטין מסדר החיים התורני הנרצה, ומנסים לכופ על יראי השם את אורחות חייהם הנלוזות, לא רק בדעת וגזירות, אלא אף להכתיב ליראי השם סדר יום העומד בסתירה גמורה לסדר היום שגזרה עלינו התורה"ק, במקום שהמבט הרוחני שלנו יופנה לימי הרחמים והדין, באה סעה מסער" להפנות את מבטנו הרוחני להבלי העולם בחלקים הנמוכים ומקולקלים ביותר שלו, ואין להאריך בזה כמובן, אך התוצאה של רוחות אלו הוא הגדלת הבלבול וחוסר ההבנה מהי העבודה הנרצית.

ב. הנה דרכים רבות יש שבהן יגיע האדם להכנה הראויה, אך שתיים הן הדרכים הנרצות השוות לכל נפש - מוסר ותפלה!!! הנה עיקר העיקרים שהכל עומד עליו הוא לימוד המוסר. אך דא עקא שאצל רוב ציבור היראים עבודה זו כבר אינה עושה פירות המקווים מכמה טעמים ואכמ"ל. לכן באופן מעשי לא נשאר לן אלא התפלה, ובאמת היא עיקר גדול שהכל תלוי בו, וננסה להתבונן בצוואת מה הן דרכי ההכנה הראויה שיכול כל אדם [!!!] להגיע ע"י התפלה.

ג. הנה השגת התכלית הרצויה ע"י עבודת התפלה, מלבד ההתבוננות והכוונה בעת התפלה כמובן, צריך שיקדים לה התבוננות לפני התפלה, על מה הוא רוצה להתפלל!!! מה הוא רוצה להשיג בתפלה!!! מה שאיפתו!!! שיעמוד האדם עם עצמו או רבו או מי שקרוב לו ומבין לנבכי נפשו, ויברר לעצמו מה הצורה הרוחנית השלמה אליה הוא שואף!!!

אכן אחר שיתברר ויתאמת לאדם עיקר גדול זה, יש לו לסדר את סדרי התפלה שלו שיתאימו עם שאיפה זו, וזהו ע"י התבוננות לפני כל תפלה להזכיר לעצמו את התכלית הנרצית, ובעת התפלה עצמה להקדיש חלק מתפלתו להתחנן ולבקש על השלמות הנרצית.

ד. אך יש להקדים שני יסודות המזכירים כבר בדברי רבותינו, האחד שכמעט אין ביכולת האדם לעבוד בו זמנית על כמה נושאים, ובע"כ יש לכל אדם לבחור את הנושא המרכזי שמשער שיביא לו את התועלת המירבית, והשני שהוא לענ"ד יסוד היסודות של כל העבודה המוסרית, שאין קפיצות בעבודת שם, וממילא כל התחלה חייבת להיות מהמקום בו עומד האדם באופן מעשי, כי אם יתחיל ממקום גבוה יותר ימצא את עצמו עוסק בדמיונות לא יועילו וסופו שברון רוח, ובזה יצאנו יד"ח הויכוח חוצה המגורים בענין עבודת אלול אם להעמיד את היראה וה"פלצות" במרכז, או את האהבה והרוממות במרכז, ודי בהערה זו.

ה. הנה עומדים לפנינו שני ימים גדולים - ראש השנה ויוהכ"פ, שיש בהם שתי תכליות גדולות - המלכת הקב"ה, וסליחה כפרה. ואע"פ שבנוסחי התפלות שתיקנו לנו אנשי כנה"ג ורבותינו הראשונים בעלי רוח"ק מזכירים שני היסודות ושני הנושאים בשני הימים, אך פשוט שחלוקים הם ביסודם, ראש השנה עיקרו המלכת הקב"ה, ויוהכ"פ עיקרו סליחה וכפרה. וכבר ביארו לנו גדולי המוסר והיראה שע"מ להגיע לסליחה וכפרה חייב האדם לבא מתוך הרוממות של המלכת הקב"ה, וזהו הטעם לסדר הזמנים של התורה שהקדימה ר"ה ליוהכ"פ.

פניני הלכה

חידושי הלכה

מראשי רבני חבורות בישיבת מיר

גליון מספר 367
פרשת כי תבא
תשפ"ו

הרב אורי יצחקי

בגדרי תוהה על הראשונות

הרב משה מרדכי כהן

מי שדיבר באמצע התקיעה האם יצא ידי חובה

בחור שהתעורר בליל שבת כשאזניות בלוטוס באזניו

הרב זאב פראנק

טעות בטעמים שמשנה את משמעות הענין

הרב אליסף פרלמן

האיסור הנוסף במדבר שקר על חברו

ברורות כל הצורך אפילו לעצמו. דא עקא שבשמים אין ערפל והקב"ה בוחן כליות ולב ויודע את אמתית מחשבתו ורצונו, וצ"ע.

ד. אך לשון הרמב"ם בהמשך ברור יותר ומובחן גם לנבוכים בעם, שכתב וז"ל: "שאמר בלבו ומה הועלתי בעשייתך, הלואי לא עשיתי אותך". הנה לשון זה מובחן מאוד, מצוי מאוד, וחמור מאוד!! הדוגמא הקרובה ביותר בעולם הרגשי שלנו לדברי הרמב"ם היא מה שנקרא בלשון העממית **הרגשת אכזבה** של האדם אחר שעשה מעשה ולא עלתה בידו כפי מה שחשב ורצה, ומי שאינו נותן לב למשמעות מעשיו ומחשבותיו עלול לתת להרגשת הכשלון להשתלט עליו, **ולהגיע למסקנה שהיה עדיף שלא היה עושה את המעשה**, ואינו יודע כי עצת היצר היא לאבד ממנו את מעשה המצוה אשר עשה!!!

ה. ונבאר היטב את שתי הלשונות שבהם השתמש הרמב"ם - בתחילה "שאמר בלבו ומה הועלתי בעשייתך", ובס"ד "הלואי לא עשיתי אותך". לימד אותנו הרמב"ם את **מהלך תחבולת היצר בבואו לאבד מהאדם את מצותיו וחיותו**, תחילה מכניס בליבו את הספק "מה הועלתי בעשייתך", כי בדבר זה קל מאוד שיפול בו האדם, כיון שאינו רואה בעיניו את התועלת המיידית מהמצוה, ומכאן המדרון חלק למחשבה של "הלואי לא עשיתי אותך".

ומה שמחריף עוד את ההרגשות השליליות הללו הוא שרוב המצות שעושה האדם אינו יחיד בעשית מצוה זו אלא כמעט כל בני האדם שבסביבתו גם הם עושים את אותה המצוה ממש!!! ודבר זה מחריף מאוד את ההרגשה **שח"ו אין כל ערך למצוה הפרטית שלו כי הרי בלאו הכי המצוה שהוא עושה נעשית על ידי מאות ואלפים כמוהו**, ולא עוד אלא שרבים מקיימים את המצוה בצורה מהודרת ממנו, וא"כ "מה ערך יש למעשה המצוה שלי"!!

ופעמים מצטרף לזה גם תחושת החמצה או הפסד ע"י השיצר מראה לו כאילו כביכול ח"ו בזמן שעסק במצוה היה יכול להרוויח עשרת מונים במעשה אחר (מעשה מצוה אחר או אפילו מעשה של חול, כבר הדרך קצרה למחשבה שכתב הרמב"ם "הלואי לא עשיתי אותך").

ו. הנה בחיי היום יום שלנו מצוים מצבים כאלה לרוב בני האדם, ואין אלו מצבים נדירים, לא בשמים ולא מעבר לים, כי המתבונן בנפשו ובסביבתו עלול למצוא דברים אלו רח"ל, והוא נורא למתבונן!!!

ואע"פ שחידש המקנה בקדושין דף מ' ע"ב, דאפי' בתוהה על הראשונות לא איבד זכויותיו אא"כ עשה ג"כ עבירה במעשיו כדכתיב "בשוב צדיק מצדקתו ועשה עול", אבל במחשבה לבד אין הקב"ה מצרף מחשבה למעשה, ע"כ (ומרן הגר"ש זצ"ל בהערות למסכת קדושין שם משמע שהסכים עימו עי"ש), אך באמת אין זה היתר מרווח, דרבים חולקים בזה כמו שהביא בספר לדופקי בתשובה פ"ג ס"ק ל"ד עי"ש, והסכים עימו מרן הגר"ח ק"צ זצ"ל בהגהותיו על הגליון.

ז. ולתועלת המעין אזכיר מקרים מצוים שבקל ניתן להכניס תחת הגדרת הש"ס והרמב"ם, מעשים הנעשים ע"פ רוב מחמת מיעוט ההתבוננות, וממילא יש להזכרתם כאן תועלת עצומה להינצל מהם.

[א] **הראשון והחמור מכולם הוא במצות ת"ת!!** מצוי מאוד אצל כל מי

הרב אורי יצחקי

בגדרי תוהה על הראשונות

א. כתב הרמב"ם בפ"ג מהלכות תשובה ה"ג: כל מי שניחם על המצות שעשה ותהה על הזכיות ואמר בלבו ומה הועלתי בעשייתך הלואי לא עשיתי אותך הרי זה איבד את כולו ואין מזכירים לו שום זכות בעולם שנאמר וצדקת הצדיק לא תצילנו ביום רשעו אין זה אלא בתוהה על הראשונות, ע"כ. מבואר שאדם יכול לעשות מצות כל ימיו ולצפות לשכר עצום בשמים לאחר מאה ועשרים, וברגע אחד לאבד את הכל!!! לאבד את כל עולמו!!!

כמדומה שאם תשאל את עצמך או אחד מיידיך או שכניך, בן תורה בחור ישיבה או אברך מן המנין, אם יש לו שייכות עם בחינה זו, דהיינו אם יש חשש שיכשל בקלוקל נורא זה, התשובה תהא שדבר זה לא יעלה על הדעת, ולא נזכר דבר זה בגמרא וברמב"ם אלא כלפי ע"ה שאין להם הבנה בלימוד ובמהות קיום מצות התורה, אבל כל מי שיש בו ריח תורה אין לו שום שייכות עם בחינה נוראה זו, ע"כ התשובה שאנו מצפים לקבל.

ב. אך ראיתי להג"צ השקדן המופלא מתלמידי מיר בשנחאי ר' שלום צבי הכהן שפירא זצ"ל בספרו "משיב נפש" על הלכות תשובה להרמב"ם פ"ג ה"ג, שהעמיד שאלה זו בראש ההלכה, וז"ל: אנו תמהים כיצד יתכן **שצדיק גמור** יחשוב פתאום בלבו מה הועלתי בעשיית המצות וכדומה, **והאם מדה זו יכול לקרא לנו ח"ו**, ע"כ. וכתב דבר נורא - התשובה היא **יתכן!!** והאריך להסביר דבר זה ע"פ דברי חז"ל באבות דר"נ פכ"ל הלכה ז' ודברי ספר הרוקח סימן קכ"ד, דתלוי ביראת חטא של האדם, ומירה זו מושגת רק ע"י לימוד בעיון של מדרש חז"ל ואגדות שמם נתברר לנו דרכי היצר ותחבולותיו ואין אפשר להיזהר ממנו, עי"ש באורך.

ולחומר הנושא והעונש הנורא ראיתי לנסות לברר לעצמי ענין חמור זה ממקורו ולהעמיד את הנחת הרב זצ"ל במבחן ההלכה.

ג. ראשית צריך לברר מהי הצורה המעשית של בחינה זו דהיינו מהו "תוהה על הראשונות". הנה ברמב"ם נזכר ג' ענינים - א' - שניחם על המצות שעשה, ב' - שתהה על הזכיות, ג' - שאמר בלבו ומה הועלתי בעשייתך הלואי לא עשיתי אותך.

וצריך ל"תרגם" את לשון חז"ל והרמב"ם לשפה המדוברת!! הלשון "ניחם" היא לשון חרטה, אך יכולה להתפרש אצל רבים בצורה מעורפלת, כי בדור שלנו אין הדעות מגובשות ומובנות די הצורך, ואם תשאל אדם אם הוא מתחרט על המצוה שעשה, לא תמיד יצליח להגדיר לך ולעצמו אם הוא באמת מתחרט, בפרט אם יודע את משמעות הדבר ודאי יבהל וישיב שח"ו איננו מתחרט, וחילוף זה ימציא מלים אחרות רכות יותר, כגון ש"אינו שלם עם המעשה במאת האחוזים", וכגון ש"אם היה יודע את כלל הנסיבות לא בטוח שהיה נכנס בזה", ודוחק את עצמו להחליט עתה בדעתו שעכשיו שהוא במצב זה אכן מעדיף את המעשה מאשר את העדרו, וכי"ב מחשבות שאינן

עוד כתב דכל שעשה אדם מצוה אף אם מתחרט ותוהה בזה על הראשונות בכל זאת לא יפסיד בזה המצוה שעשה ושכרה, דאין הקב"ה מקפח שכר כל בר', וכל מה שנאמר כאן בענין תוהה על הראשונות ה"ז רק לגבי השיקול דזכויות ועונות דהיינו על היותו צדיק או רשע [כמו שהארץ בזה שם לעיל מינה בסק"ד], דבזה אם תוהה ומתחרט על כל הטוב שעשה שוב אין מחשבין לו אותן זכויות לחשבון השיקול דרוב זכויות ושפיר נחשב כרשע וכבוחר ברע ומשליט היצ"ר על עצמו, עכ"ל, ויסוד זה האחרון נתבאר ביאור נרחב במאמר בשבוע שעבר.

הרב משה מרדכי כהן

מי שדיבר באמצע התקיעה

האם יצא ידי חובה

שאלה מצויה היא במי שאיחר קצת והגיע כשהבעל תוקע כבר היה באמצע הברכות ולכן הדין הוא שמברך בעצמו, אלא שטרם סיימם לבקר החלו התקיעות. וכן מי שעומד באמצע התפילה והמשיך כמה תיבות בתפילתו אחר שהתוקע התחיל את התקיעה, או ששאלו זה מצויה גם על המקריא באופן שהבעל תוקע התחיל לתקוע טרם שהמקריא סיים את ההקראה.

ובוודאי שלכתחילה צריך להיזהר בזה שלא להקרות עד גמר אמן מפי העונים וגמר כל התקיעה ולא יתקע עד שיגמור המקריא להקריא, ובמשנה ברורה ס' תקצ"ב סק"י ובשעת התקיעות עצמן פשיטא דאסור לשוח ואפילו לרוק אסור לפי שצריך לשמוע כל התקיעה מראשה ועד סופה אפילו היא ארוכה הרבה. אלא יש להסתפק האם זה מעכב בדיעבד, והיינו דכיון שדיבר בשעת תחילת תקיעה או סופה נחשב שלא שמע חלק זה של התקיעה כי הרי שנינו במ"ב ס' תקפ"ז סק"ד לגבי הנכנס לבית הכנסת באמצע התקיעה ולא שמע תחילתה או שיצא באמצע התקיעה ולא שמע סופה דלא יצא ידי חובה אעפ"י שהיה שיעור תקיעה במה ששמע דכמאן דשמע חצי שיעור תקיעה דמי. רק דמקום הספק הוא באופן שברור למי ששח דשמע היטב כל התקיעה ובזה יש להסתפק האם כיון ששמע יצא או שכיון ששח בינתים לא יצא.

והנה כתבו התוס' בברכות דף נא: ד"ה אין וברא"ש בברכות פרק ז' ס' ל"ה ונפסק בש"ע ס' קפ"ג ס"ו שהמסובים אין להם להשיח משהתחיל המברך ברכה"ז ואם שחו בשעה שהוא מברך לא יצאו, ומשמע דמי ששח באמצע ששמע ברכה לא יצא ידי חובה, וא"כ גם בנדון דידן אם שח באמצע התקיעה לא יצא בתקיעה זו, ועי' מ"ב ס' תקפ"ח בשעה"צ סק"א שהתוקע בחצוצרות ובשעה זו תקעו שופר אפילו אם כיוון לצאת לא מהני דבוודאי לא שמע היטב קול השופר.

[מקור דין זה הוא מה ששנינו במשנה בסוף ר"ה דף ל: תקע בראשונה ומשך בשניה כשתיים אין בידו אלא אחת, ונחלקו המפרשים בביאור דבר זה, ודעת הר"ץ גיאות שבאותה תקיעה שהארץ לא יצא ידי חובתו כלל שבראשונה לא היה טוב ובאחרונה חסר ההתחלה ובעיני בתקיעה התחלה וסוף דוקא ולכן אין בידו תקיעה כלל, ומה ששנינו במשנה אין בידו אלא אחת היינו הראשונה שלא האריך נשאר בידו אבל התקיעה שהארץ ונתכיוון לשתיים אין בידו כלום, וגם החולקים על דבריו לא נחלקו אלא במקום שנתכיוון על כל פנים למצות התקיעה אבל אם נתעסק בתחילה או בסוף ודאי לא מהני וכן מבורר בביאור הגר"א ס"ס תקפ"ז שאם התעסק בהתחלה או בסוף לא יצא, ולמ"ד מצוות צריכות כוונה בלא כוונה דינו מתעסק וזה ודאי אם התחיל כבר לומר הרי צונו לפני שנגמרה התקיעה ודאי אינו מתכוין עוד לשמוע ולצאת וא"כ ביטל מצות עשה דאורייתא, ולכן ראוי להיזהר בזה מאוד. ויש לעורר יותר דבאופן זה יצטרכו לחזור על כל הסדר דמאחר שהתקיעה לא עלתה אין כאן פשוטה לאחריה, ויש לעיין בזה].

ואמנם נבוא להביא כמה ראיות דבאופן שברור שנתן דעתו לשמוע היטב את קול השופר בדיעבד יצא ידי חובה כיון שאפשר לשמוע ולדבר כאחד, ומה שכתבו התוס' והרא"ש והש"ע שלא יוצאים ידי חובה הוא באופן שהדיבור גרם שלא ישמע היטב, ועי' מ"ב ס' קפ"ג סק"ל.

וגם בדברי המ"ב לגבי התוקע בחצוצרות בשעת תקיעת שופר שלא יצא, לשונו שם דבוודאי לא שמע היטב קול השופר ומשמע דבאופן שברור לו ששמע היטב גם בזה יצא ידי חובה.

ויש להעיר שהנדון של המקריא או המברך בשעת התקיעות עדיף יותר מהנדון של המתפלל באותה שעה, כיון שמתעסקים להדיא בתקיעה ודעתם לשמוע, מ"מ נראה דבגוף הדבר גם המתפלל שיועד בוודאות ששמע את התקיעה יצא.

ונראה להוכיח מדברי המ"ב בכמה מקומות שיש אפשרות לשמוע ולדבר כאחד.

שנמצא בשלל של התחלה חדשה בלימוד, כגון בחור ישיבה בשעור א' או אברך הנכנס לכולל חדש אחר החתונה, או בעל תשובה בתחלת דרכו בלימוד, שהקשיים של ההסתגלות מפילים אותו ביאוש, ושני דברים מגייס היצר להפילו, האחד ההשוואה עם חבריו, והשני ההבדלים הבלתי נתפסים בין דברי הרוממות שבפי המשגיחים וראשי הישיבה לבין ההרגשות התופסות את מוחו כל העת לפי מצבו.

[ב] דוגמא נוספת מעולמה של תורה, בן ישיבה יציא לשווקי החיים לצורך פרנסתו ונתה כשמונסה לקבוע עתים לתורה נזכר בימים מקדם בהיותו בישיבה והיה מונח עמוק בלימוד ועתה קשה לו הלימוד וכש"כ החידוש בתורה, ומיד מתגנבת לראשו המחשבה כי מה ערך יש ללימוד שלי כעת, והרגשות אלו עלולות להביא את האדם – בהיסח הדעת – לתהות על לימוד התורה שלומד עתה כאילו אין בו תועלת והלאו שלא נעשה ח"ו [ולפעמים המבחן לזה שבפועל הולך ומקטין את השעות שמקדיש לגמיעת עתים לתורה, ונכנס בזה לאופן החמור של תוהה על הראשונות גם לפי ספר המקנה שהבאנו לעיל באות ו'].

[ג] הנה דבר זה מצוי גם באברכים מן המניין, אחר שנים של לימוד באה לפעמים ההרגשה שאחר כל השנים של לימוד מסכתות רבות וחלקים גדולים בש"ס ופוסקים, שהשכחה רבה, ומרגישים שלא עשו פירות כי אינם זוכרים את הלימוד. ויש לתת לב שהגבול דק מאוד בין הרגשת ההתמצה כאילו "הייתי יכול יותר ולא נצלת את הזמן מספיק ואילו הייתי מנצלו כראוי מי יודע היכן הייתי היום", הרגשה שאין מתלווה אליה מחשבה החלטית של "הלאו ולא עשיתי", לבין התחלקות במדרון הנורא של "אם כן למה זה אנכי" עד "הלאו ולא הייתי עושה".

הנה באמת מחשבות אלו הן שטות גמורה כי ודאי אין ערך ללימוד בכל מצב, וביותר הרי אמרו חז"ל "טוב אחד בצער ממאה שלא בצער", אך הלא בעינינו אנו רואים שיש תנופלים בזה או קרובים ליפול בזה, וצריך תחבולות להינצל מזה.

ח. צריך לדעת שע"פ רוב מה שמחזק ומחריף את המצב הוא ההשוואה לחברה שסביבו, בין בישיבה או בכולל בין בציבור שמחוץ לישיבה, והוא כפי הנראה הסכנה הגדולה ביותר לאבד את כל מה שיש לו רח"ל!! ואע"פ שהדברים ידועים, חושבני שיש תועלת לחדד את הענין.

בתור הלומד בישיבה שבה לומדים עוד כמה מאות בחורים, עולל מאוד תפולר בלבד במחשבה – מה אני כבר יכול לחדש, כולם מלבד שסגויא זו למדו כבר בעם ישראל מליונים רבים במשך הדורות, אך גם בישיבה עכשו כבר לומדים את אותה סוגיה כמה מאות מחברי, ומה ערך ללימוד שלי!!!!

כ"ב בקיום מצות – בכל אדם עלולה ליפול המחשבה – מה ערך יש למצות תפלין שלי הרי מליוני יהודים מניחים תפלין, מה ערך למצות חסד שלי, הלא מליונים עושים חסד, מה ערך לתפלה שלי הלא אינני רב חנינא בן דוסא, מה ערך לשמירת שבת שלי הלא כולם שומרים שבת, וכן עזה"ד.

ט. אך הטעות פשוטה אינה צריכה כמעט לאומרה – הקב"ה רוצה את הלימוד תורה שלך, את התפלין שלך, את החסד שלך, את התפלה שלך, התורה והתפלין והחסד והתפלה של הברך הם מצוה אחרת לגמרי, הדברים פשוטים, ואעפ"כ בלי סוף יהודים נופלים בתחבולות היצר הזקן, ומאבדים בזה את כל עולמם וכל מצותיהם ושכר המצות שלהם. והעצה היחידה לכל זה באופן כללי היא לימוד המוסר וחזיון האמונה, ובאופן ישיר – התחזקות בלתי פוסקת בהשרשת האמת התורנית על אמינות המעלה של מצות ת"ת וקיום המצות.

י. הנה דברים אלו נוראים מאוד, וכל לב יחדר שמא קרוב הוא ליפול בשחת היצר, ולכן אחת הצגת הסכנה הגדולה ראוי להציג קצת מדברי רבותינו המבארים באופן קצת יותר קל את חומר הנושא, ונעתיק מש"כ בספר לדופקי בתשובה בפ"ג ס"ק ל"ו [בשם ספר ברכת אברהם יודישני ע"פ ג', וגדולה תשובה ח"א ס' ג', ודרך שיחה ח"א ע' תר"ז] בביאור מש"כ הרמב"ם "הרי זה איבד את כולו ואין מזכירים לו שום זכות בעולם", **דהיינו דאין לו הזכויות משכר המצוה, אבל גוף המצוה אינו נעקר והקב"ה לוקח מצותיו של מי שתוהה על הראשונות ונותן לצדיק שהתקין לו מלבוש ממצותיו, וקודם שהשלים לבושו נסתלק ומשלים לבושו מאותן המצות.**

עוד הביא מביאורי אגדות להגר"א וסרמן זצ"ל (ס' ג' אות ג') **שמאבד רק את השכר על שקיים ציווי הש"ת אבל התקין הנעשה מכל המצות שקיים לא נאבד כלל ע"י חרטתו ונשאר כאינו מצווה ועושה.**

עוד הביא יסוד גדול מדברי הגר"י הוטנר זצ"ל בספר פחד יצחק [מאמרי ר"ה מאמר כ"ג אות ו'] שאין כוונת חז"ל שבכל תהיה מאבד כל מצותיו וזכויותיו, אלא גידון בערכו, שלכל תהי' הנמצא מחיקה במצות ואיבוד הזכויות, ומשהו של תהי' פועל להעביר את הזיו, אבל עצם זכות המצוה עדין קיים הוא במלואו, ואיבוד הזכויות מחמת התהי' הוא לפי הראשונות ניתן הוא לשיעורין וגידון בערכו ואיבוד הזכות הוא לפי תהי', ע"כ, וקילסו מרן זצ"ל וכתב שהוא נכון מאוד.

הרב אברהם זנגר

בחור שהתעורר בליל שבת כשאזניות בלוטוס באזניו

מעשה שהיה לאחרונה, בחור עשה 'משמר' בליל שישי ולמד כל הלילה, והמשיך ללמוד ביום שישי בסדר א', ורק בצהריים הלך לישון. טרם לכתו לישון הכניס לאוזניו אוזניות 'בלוטוס' (אזניות אלחוטיות) כדי לשמוע שיעור בגן דרכו תמיד כשהולך לישון, כדי להירדם מתוך דברי תורה. והנה למזלו הרע שקע בשינה עמוקה ולא שמע את השעון מעורר שהכין מראש כדי לקום לפני שבת, והתעורר בליל שבת ובאזניות ה'בלוטוס'. ודנו הלומדים אם מותר לו להוציא את האזניות מאזניו בשבת.

והנה במקרה זה היתה שאלה של מלאכת שבת בהוצאת הבלוטוס מאזניו, כי הוא נכבה באופן אוטומטי כשמוציאו מאזניו, ודנו הלומדים אם יש מקום להתיר את האיסור משום כבוד הבריות, דק"ל דמותר לחלל שבת באיסור דרבנן משום כבוד הבריות (כמבואר בש"ע סי' ש"ב ס"א), וא"כ יש להתיר באופן שהוא איסור דרבנן ואין בזה חשש איסור דאורייתא.

מלאכה שא"צ לגופה במקום כבוד הבריות

וחכם אחד אמר דאין כאן איסור דאורייתא משום דה"ל מלאכה שא"צ לגופה. אך זה אינו, כי הטעם שנעשה המכשיר באופן כזה שנכבה כשמוציאו מאזניו, הוא כדי שלא תיגרם ההטענה של הסוללה, וא"כ מטעם זה בודאי נ"ח"ל שיכבה, והוי מלאכה הצריכה לגופה, ואף אם חבירו יוציא את המכשיר מאזניו הרי זה נחשב מלאכה הצריכה לגופה כיון שחבירו הוא אוהבו וניח"ל שיכבה כי יש בזה תועלת לחבירו (עי' מש"ב סי' ש"ז סק"ז), ועוד דכל שעושה עבור חבירו הרי זה תלוי רק בחבירו אם נ"ח"ל מה שעושה עבורו (עי' ש"כ פ"י הערה מ"ח, וכן מבואר במגן אבות נז. ד"ה ובעיקר בשם המהרש"ל).

ועוד דבאל"ף נחלקו האחרונים אם מותר לעבור על מלאכה שא"צ לגופה משום כבוד הבריות הואיל ועיקרו דאורייתא, ועי' מש"ב סי' ש"א סק"י ושעה"צ סק"ח) דנראה שנקט כדעת האוסרים, ורק ע"י עכ"ם התיר המש"ב (סי' ש"ב סק"י ושעה"צ סקמ"ד). וכ"כ בספר ארחות שבת (ח"ג עמ' ר"ל). [וכן מבואר לגבי מה שהתירו שביתים בביה"ש לצורך מצוה, דמלאכה שא"צ לגופה לא התירו (מש"ב סי' ש"ב סק"א), וכן לענין אמירה לעכ"ם במקום מצוה דעת כמה ראשונים ואחרונים דאסור (עי' מג"א סי' ש"ז סק"ז ושעה"צ סי' ש"ד סק"י וספר ארחות שבת ח"ב עמ' תצ"ה)].

מלאכה כלאחר יד במקום כבוד הבריות

אולם נראה דאם יכול להוציא את האזניות מאזניו כלאחר יד "ל דמותר משום כבוד הבריות, כדמצינו בשעה"צ (סי' ש"ב סק"ב) בשם הפמ"ג שצידד להתיר לקטום קיסם ביד כדי לחצוץ בו שיניו במקום כבוד הבריות, מפני שהיא מלאכה כלאחר יד הואיל והדך לקטום קיסם בכלל, וכן מבואר במש"ב (שם סק"כ) בשם הגאון אשר"י לגבי איסור ממוחל כלאחר יד במקום כבוד הבריות. וכן הביא בספר שו"ת פ"ח הערה קצ"ח) וארחות שבת (פ"ח הערה ר"א) בשם הא"ר (סי' ש"א סקמ"ג) וכמה אחרונים שהתירו הוצאה כלאחר יד משום כבוד הבריות (כגון מי שמצונן ומוציא ממחטה כדי לקנח בה את אפו), וכן מבואר בחז"א (שביתת סי' י"ח סק"ב) לענין הפתונות בשדה באופן דהוי חורש כלאחר יד, וכן נקט פוסקי זמנינו לענין קריעת נייר כלאחר יד כדי לקנח עצמו לאחר עשיית צרכים דמותר משום כבוד הבריות (ש"כ פ"ג הערה ס' בשם כמה פוסקים, שו"ת צ"ח אליעזר ח"א סוס"י ל', ארחות שבת פ"א הערה ל"ג בשם הגריש"א זצ"ל, וכ"כ שם פ"ו סמ"ג לענין הורדת המים כלאחר יד בבית הכסא המופעל ע"י משאבה, ופ"ל הערה ע"ג בשם הגריש"א זצ"ל לענין נכירה לבית הכסא שנדלק בו האור בזמן שנגס אלו, חוט שני ח"א עמ' קמ"ב), וכן התירו לחולה הנצרך לנקיטו לצלצל בפעמון כלאחר יד לבקש עזרה מהאחות (מאור השבת ח"ד סי' י"ד הערה קנ"ד בשם הגריש"א זצ"ל, ושש"כ פ"מ סכ"א). [אולם השפת אמת (שבת פא.) ותהלה (לדוד סי' ש"א) סוף סק"ט וסי' ש"ב סק"ד) ושו"ת אור לציון (ח"ב סי' מ' סוף נקטו לאיסור כמו במלאכה שא"צ לגופה, כיון שעיקרו דאורייתא, ועי' שו"ת מגדנות אליהו (ח"ב סי' ע"ב)].

והטעם לחלק בין מלאכה שא"צ לגופה לבין מלאכה כלאחר יד לענין זה, ה"ל ע"פ מש"כ בספר מלא הרועים (ערך כבוד הבריות אות כ"ד) דעיקר הטעם דאין להקל במלאכה שא"צ לגופה הוא כי אינו ניכר לרואה שאין כאן מלאכה דאורייתא, שהרי הדבר תלוי בכוונתו, וכן בשמע מדברי הרמב"ן בתורת האדם (ענין מי שמתו מוטל לפניו), ולפ"ז במלאכה כלאחר יד שהדבר ניכר במעשה שלו אין לאסור.

והנה בס' קס"ז סעיף ו' כתב הרמ"א שאם השיחו השומעים אחר שטעם הנובע אינם צריכים לחזור ולברך, ובשעה"צ סקמ"ג כתב דמי שביקר על נטילת ידיים באמצע ששמע ברכת המוציא לא יצא ידי חובה משום דהוי הפסק באמצע הברכה, ולכן אפילו אם יאמר דכיוון בליבו לברכת המברך ג"כ לא יצא דאף בשומע כעונה יש דין הפסק. ומתבאר בדבריו דלולי דין הפסק לא היה חסרון מצד שהוא אינו נחשב לשומע.

[וגוף הדברים המבוארים כאן במ"ב ששומע כעונה שייך דווקא ששוק אכל אם דיבר בזמן הברכה לא עדיף מהמברך בעצמו ברכת המוציא שהפסיק באמצע דברים אחרים, הוא חידוש יש לדון (והוא נפק"מ בהרבה מקרים כדוגמת היוצא בקידוש ואחר בפה"ג ענה אמן, והמברך המשיך בברכה בדרך ברך והוא עדין אוזח בעניית אמן לדברי המ"ב לא יצא ידי חובה בשומע כעונה כיון שהוא מדבר באותה שעה והוא חסר תיבת ברוך) דלא מבעיא אם הגדר בשומע כעונה שהשומע מוסיף כמו שהעונה מוסיף, ודאי אינו כעונה ממש, פשיטא שאם שמע ונתכיון לצאת יצא אפי' שדיבר בשעת מעשה, אלא אפי' אם שומע הוי כעונה ממש מ"מ לא דמי לכל מדבר, כיון שאפשר לדבר דבור של שמייה באותה שעה שמדבר בפיו ויצא ידי חובה, ועל"פ גם מה שהחמיר המ"ב הוא מחמת דין הפסק כמו המדבר אבל לא שאינו נחשב לשומע, ודוק].

עוד מצינו בס' קכ"ד מ"ב סקמ"א דהש"ץ צריך לומר מודים בקול רם כיון שהציבור צריכים לשמוע דבריו והיינו למרות שהם אומרים מודים דרבנן באותה שעה.

ובדברי הרמ"א סי' תר"צ ס"ד במי שתפס בידו מגילה שאינה כשרה לא יקרא עם הש"ץ אלא שומע ושותק, ובפ"א הב"י שלא יקרא עם הש"ץ שמא יתן השומע ליבו לזה הקורא ולא לש"ץ ודייק מזה המ"א סק"ו דהוא עצמו יכול לשמוע להש"ץ אעפ"י שקורא, ועי' מ"ב סק"ג וסק"ט.

ועוד במ"ב תרצ"ב סק"ט שאם לא חיסר בשמיעת המגילה שפיר דמי אף ששח באמצע, ובשערי אפרים שער ו' אות מ"ח לגבי קריאת המגילה כתב ואפילו אם אינו יודע לקרות בה בטעמים ג"כ יוצא אך אם לא יודע לקרות הנקודות כראוי יש לאחר לקרוא לפניו מתוך החומש בלחש ומכ"מ כי יש לזה שקרא מתוך החומש לקרות א"כ מתוך המגילה כי מן הסתם לא היה יכול לכוון לשמוע היטב בשעה שקרא את המגילה מחמת טרדתו להשמיע לאזני הקורא. וא"כ גם בזה מבואר דאין כלל שא"ל לדבר ולשמוע ביחד אלא שבאופן מציאותי כיון שהמורה טרוד להשמיע את כל המגילה לאזני הקורא אין ביכולתו לכוון לשמוע היטב.

ויש לדון לדמות דין זה למה ששינוי בסוגיא בסוטה דף ל"ט: אין הציבור רשאי לענות אמן עד שתכלה ברכה וכו' ובתוס' שם ד' עד ב' תירוצים עיי"ש. וכתבו שם דהשומע קול שופר ותוקע בחצוצרות לא יצא, מטעם דתרי קלי לא משתמעי ע"ש ומשמע דהדון שם אם דיבר ושמע האם יצא ידי חובה, ואמנם אפשר שגם לפי התירוק השני שם מי שבדיעבד דיבר ושמע ודאי יצא ידי חובה, וכל דברי התוס' הם לכתחילה דיש להמתין מלבדך ברכת כהנים עד שתכלה אמירת האמן כדי שלא יהיה חשש שיפסידו חלק מהברכה משום שלא ישמעו היטב ויני"ש היטב בדברי התוס'.

ובגדון דידן אין לחוש משום תרי קלי לא משתמעי דבכה"ג שפיר יהיב דעתיה ושמע המקריא את קול התקיעה. ואף גם במדש שהיו תוקעים בחצוצרות ובשופר בבת אחת - וכמו שאמרו בריה"י (כ"ה:) דשתי חצוצרות מן הצדדין, והקשו בגמ' לא תרי קלי לא משתמעי ותרצו דכיון דחב"ב יהיב דעת' ושמע - היה נראה מצד הסברא שגם התוקע בחצוצרות יצא ידי חובתו בשמיעת קול השופר כיון דשפיר יהיב דעת' לשמוע גם קול שופר, וכמו שלכולם הם חב"בם ושומעים שפיר את ב' הקולות כן גם התוקע בחצוצרות עצמו, וכ"כ בנ"ד לענין המקריא לפני התוקע דודאי יצא אף על פי שהתוקע הקדים לתקוע לפני שהוא סיים.

וביותר שיש לדון דבנ"ד יודו גם התוס' דודאי יצא, דשאני התם שהתוקע בחצוצרות עסוק מיהא בענין אחר, וכמש"כ בנהר של' דמסתברא כהתוס' ממאי דתלין הדבר במאי דיהיב אדעת' וכיון שהוא עצמו תוקע בחצוצרות או אפשר לו למה דעת' אשופר, וכן בין ענית הצבור על ברכת כהנים דמיייר לבי התוס', דעונים אמן על ברכה אחת והכהנים פותחים בברכה אחרת, משא"כ הכא הרי גם דעת המקריא על תקיעה זו שהוא עתיד לשמוע מפי התוקע, ואותה הוא מקריא לפניו, (ומ"ש בסוטה שם שגם לא יתחילו הכהנים עד שתכלה התיבה מפי המקריא, דממא ממש לנ"ד, עיי' בש"ע הרב סי' קל"ח סל"ח (והעתיקו המ"ב בסק"ז) דמטעמא אחרת, הוא "כדי שישמעו הצבור התיבה יפה מפי הכהנים ולא תתערב בה שמיעתם מהמקריא" וזה לא שייך בנ"ד שאין קול דיבורו של המקריא מתערב עם קול השופר). גם יש מקום לומר דשאני הכא דב' סוגי קולות הם, זה דיבורו וזה בתקיעה, ובכה"ג שפיר יודו כ"ע דמצוי למיהב דעת' ולשמוע התקיעה יפה (ועיי' בה"ל סי' תפ"ח פ"ה ואם).

והעולה מן הדברים דכיון שדיבור אינו סתירה בעצם לשמיעה, ולכן גם בנ"ד אם ברור למקריא או למברך או למתפלל ששמעו את כל התקיעה, נראה דשפיר יצאו ידי חובה.

היתר כבוד הבריות כשיכול להשאר בביתו

אך יש לדון בעיקר הדבר אם בניד"ך נחשב הדבר כבוד הבריות, דאם הבזיון הוא רק כשיצא מחדרו ויולך לבית המדרש, א"כ ישאר בחדרו כל השבת, ומה ההיתר לעשות מלאכה דרבנן כדי שיוכל לצאת מחדרו, ואף אם חפץ ללכת לבית המדרש כדי להתפלל בציבור וללמוד עם החברותא, הרי פשוט שאין היתר לחלל שבת באיסור דרבנן לצורך כך.

[והנה יתכן שבמקרה זה יש בכך משום כבוד הבריות גם אם ישאר בחדרו כל השבת, כי מתבייש בפני חברי החדר שלו, וגם מסתבר שהסיפור התפרסם מיד ברחבי הישיבה ורבים יבואו לבקרו בחדרו... אך מ"מ יש לדון בעיקר הדין באופן שאין חסרון בכבוד הבריות כשישאר בחדרו, או באופן שהדבר איננו כשהוא בביתו ולא בישיבה].

וכ"כ בשו"ת להורות נתן (ח"ב סי' ט"ז); וז"ל; ע"ד השאלה בזמן שיש הרבה גשם והרחוב מלא שוליוול בשם מים, האם מותר בשבת לקחת כמה אבנים וליתנם על גבי זה וליתן קורש עליהם, שעושה שר עראי, האם יש בזה היתר משום כבוד הבריות וכו', לדינא, אם יושב בשבת בביתו ואינו יכול לצאת לתפלה אלא אם יתלכלכו בגדיו ויתבזה, אין להתיר לטלטל מוקצה משום כבוד הבריות, כיון דבידו להנמנע מבזיון על ידי שיישבו בביתו. ואף אם צריך לצאת כדי לאכול במקום אחר, אין להתיר לטלטל אבנים כדי להנצל מבזיון, דלא הותר טלטול מוקצה בשבת משום אוכל נפש ומשום עונג שבת, אלא אם על ידי הרעבון יהא בגדר חולה שאין בו סכנה, אזי יש להתיר לטלטל מוקצה וכו' ועיין שו"ת חת"ס (א"ח סי' ט"ב) שדן אם מותר בשבת לילך במטריה (משום שפתיחת המטריה היא עשיית אהל) ולא העיר צד היתר משום כבוד הבריות כדי שלא יפול עליו הגשם ע"ש וכו', ועיין בס' תוספת שבת (א"ח סי' ט"ב סק"א) בשם חוות יאיר, דאף שהיתר משום כבוד הבריות מ"מ צריך כפרה על זה ע"ש (מפני שההיתר הוא רק בגדר חזקה ולא בגדר הותרה), ומשמע דאין זה היתר לכתחלה אלא בשעת הכרח עכ"ל.

אולם לפ"ר נראה להוכיח מכמה דוכתי שלא כדבריו;

קטימת קיסם לחצות בו שינוי

א. במשנ"ב (סי' ט"ב סק"ד) מבואר דאם הזמינו חבריו לסעודה בשבת ויש לו בשר בין השיניים והוא מתבייש בזה, מותר לו לטלטל קיסם של מוקצה כדי לחצות בו שינוי משום כבוד הבריות, ואפי' לקטום את הקיסם מצד הפמ"א (היתר) (וכנ"ל) ומסתמית הדברים משמע דההיתר הוא גם באופן שיש לו מה לאכול בביתו, ועכ"פ איננו רעב באופן שהוא בגדר חולה שאין בו סכנה. ודוחק לומר דמיירי באופן שאם לא יבא יתיבש מחבירו בדרגה כזו שנחשב בזיון שמתירים איסור דרבנן מחמתו.

הוצאת ממחטה לרה"ר בשינוי כדי לקנח האף

ב. כבר הבאנו כמה אחרונים שהתירו להוציא ממחטה לרה"ר כלאחר זי כדי לקנח בה את אפו משום כבוד הבריות, וכתבו שכן נהג למעשה החת"ס שכרך מטפחת אף ע"ג רגלו ביציאתו לרה"ר כדי שיוכל לקנח בה אפו משום כבוד הבריות. ומבואר דיש היתר אפי' שיוכל להשאיר בביתו ולא ללכת לבית הכנסת. ודוחק רב לומר דמיירי באופן שאם לא יגיע לבית הכנסת יהא לו בזיון גדול והוא בגדר כבוד הבריות.

נתטנף הקיטל שלו מצוה ביוהכ"פ

ג. בשו"ת שואל ומשיב (רביעית ח"ב סי' פ"ו) הורה לאחד שנתטנף הקיטל שלו בצוואה בליל יוהכ"פ, דיכול להכניס ע"י עכו"ם ביוהכ"פ משום כבוד הבריות, והעתיקוהו להלכה בכך החסיד (סי' ט"ב סק"ו) ועוד אחרונים. ומסתמית הדברים משמע דהבזיון הוא רק להתפלל בביהכ"ס בלא קיטל, אבל אם יתפלל בביתו לא יהא בכך משום כבוד הבריות, ופשוט דאין היתר לכבס בגד ע"י עכו"ם כדי שיוכל להתפלל ביוהכ"פ בציבור.

[ובספר מלכים אמרנו (פ"י הערה ה') עמד בזה, וכתב ליישב דההיתר הוא רק ביוהכ"פ שלדעת הרמב"ן יש בו מצוה דאורייתא להתפלל בציבור (הובא בפמ"ג סי' תצ"מ סק"ב) דבכלל 'מקרא קודש' הוא להקבץ בבית ה' ולקדש היום בתפלה בפרהסיא, וכל פרהסיא עשרה משמע ע"ש, וצריך בזה דעת בעל העיטור שהתיר אמירה לעכו"ם לצורך מצוה ע"ש. ולדבריו נמצא דבשבת אין להתיר, וזה כדעת להורות נתן הנ"ל, אולם השואל ומשיב סתם בזה ולא הזכיר מכל הנ"ל, וגם אינו מובן, דס"ס כיון שלא התיר מצד דעת בעל העיטור לחוד כיון דלא קי"ל כוותיה, איזה צירוף יש להתיר משום כבוד הבריות מאחר שיוכל להתפלל ביחידות.

וגיסה הג"ר ישראל רוט שליט"א כתב בספרו (מכתבי קהלות הקודש ח"א י"א ח"ה) שהקשה לבעל להורות נתן על דבריו מדברי השואל ומשיב

הללו, והשיב לו שיש לחלק בפשיטות, דהתם יהא לו בזיון גדול אם לא יתפלל בביהכ"ס, הן משום שכולם באים לביהכ"ס ביוהכ"פ, והן משום שכבר היה בליל יוהכ"פ בביהכ"ס, ואם לא יבא ביום לביהכ"ס יהא הדבר ניכר, עכ"ד. וכמדומה שהוא דוחק גדול להעמיד את דבריו דוקא באופן כזה].

להתיר ציצית פסולה כדי לצאת בבגד לרה"ר

ד. הפמ"ג (סי' ט"ז א"א סק"ו) צידד דאם מצא בשבת שהציצית שלו נפסלה ואין לו בגד לכבוד השבת לצאת בו לרה"ר מלבד בגד זה, מותר לו להתיר הציצית כדי שיוכל לצאת בו לרה"ר משום כבוד הבריות, כי מתיר שלא ע"מ לקשור אינו אלא איסור דרבנן. וקשה מה כבוד הבריות שייך בזה, והרי יכול להשאר בביתו.

לבישת טלית פסולה בשבת משום כבוד הבריות

ה. מבואר בשו"ע (סי' ט"ז סק"א) דאם נודע לו בשבת בביהכ"ס שהטלית שלו פסולה, מותר לו ללבושה בלא ברכה משום כבוד הבריות, אפי' שיש בזה איסור דרבנן. ומבואר דמותר לעבור על איסור דרבנן משום כבוד הבריות, אפי' שיוכל ללכת לביתו להתפלל שם בלא טלית ולא יהא לו בכך בזיון.

ספק הגרע"א אם מותר ללכת לביהכ"ס

ע"ד ללבוש שם טלית פסולה

מאידך גיסא מצאנו עיקר הסברה של בעל להורות נתן בדברי הגרע"א (בגליון השו"ע סי' ט"ז סק"ו) וז"ל; 'אם רואה בביתו קודם שהלך לביהכ"נ דהציצית פסולים, מסתפקנא אם רשאי לילך לביהכ"נ משום תפלה בציבור וללבוש הטלית משום כבוד הבריות או דיתפלל בביתו בלא הטלית. ואם ליכא עשרה בביהכ"נ מבלעדו, נ"ל דעדיף לילך לביהכ"נ, זיכור רבים עדיף, ע"י ברה"ש פ"ו ברכות גבי ר"א ששחרר עבדו והשלימו לעשרה' עכ"ל.

הרי שצידד הגרע"א דאין היתר משום כבוד הבריות באופן שיוכל להמנע מללכת לביהכ"ס כדי להתפלל במנין, ואז לא יהא חסרון בכבוד הבריות. אלא שדבריו צ"ע מיניה וביה, דא"כ גם אם כבר הגיע לביהכ"ס נאמר כן, דאין לו היתר ללבוש שם טלית פסולה כדי להתפלל במנין אלא ילך לביתו, ומה הנפ"מ אם הוא נמצא כעת בבית או בביהכ"ס. וביותר תמוה מה שכתב דכדי להשלים מנין מותר לו, כי זיכור רבים עדיף, וצ"ב דהא פשוט דאין שום היתר לעבור על איסור דרבנן של לבישת טלית פסולה או שאר איסורים דרבנן בשביל זיכור הרבים, וא"כ מה הצירוף בין זיכור הרבים ללכת לביהכ"ס, לבין כבוד הבריות כשהוא נמצא בביהכ"ס.

והנה בשו"ת אמרי בינה (א"ח סוס"א) הביא דברי הגרע"א וחלק עליו ובאר דהיכא דנפסק בשבת בביתו קודם שהלך לביהכ"ס, נ"ל דרשאי לילך לביהכ"ס כדי להתפלל עם הצבור, דהליכה ליכא שום איסור, ואח"כ שמתבייש לישב בלא טלית רשאי ללבוש מטעם כבוד הבריות, דאין למצוה אלא מקומה ושעתה, ולא מבני להסוברים באשתפך חממי דלאחר המילה דרשאי למול ה"נ דכוותה כיון דמטול ע"פ להתפלל עם הצבור חייב לילך אף דאח"כ ידחה איסור דרבנן שילבש בשבת טלית בלא ציצית, אלא אף להסוברים דאסור למול היינו משום דשם יהיה נדחה אח"כ שבת מפני פק"נ ויעשה חילול שבת דאורייתא, משא"כ כאן וכו' עכ"ל. ומבואר בדברי האמרי בינה דגם הוא סובר כחילוקו של הגרע"א, דההיתר של כבוד הבריות הוא רק בשעה שהוא נמצא בביהכ"ס, ולא בשעה שהוא בביתו ועומד ללכת לביהכ"ס, אלא שחלק עליו מטעם אחר, דמותר לאדם להכניס עצמו למבצ של כבוד הבריות לצורך תפלה בציבור, ולפ"ז אם הדרג מביתו עד ביהכ"ס עוברת בכרמלית ונמצא שעליו לטלטל את הטלית בכרמלית כדי להגיע עמו לביהכ"ס, באופן לא גם לדעת האמרי בינה אסור לו לצאת מביתו, ומשום. והחילוק תמוה כנ"ל, דגם אם הגיע לביהכ"ס א"ז נחשב כבוד הבריות, שהרי יכול לחזור לביתו, ומאי שנא היכן הוא נמצא באותה שעה.

ובספר אפיקי מגינים (סי' י"ג סק"י) ג"כ חלק ע"ד הגרע"א וכתב 'אם בכל פעם רגיל לילך לביהכ"נ נ"ל דגם עתה רשאי לילך וללבוש הטלית, דאפי' באשה מצינו בסוס"י פ"ח דעצבון ובושה לה לא אם לא תלך, ועוד דכיון דמצוה להתפלל בביהכ"נ עם הצבור (עי' סי' צ"ג) ממילא יש שם משום כבוד הבריות ושרי, וכ"ש אם ליכא י' בלעדו' עכ"ל. והנה בשו"ע שם מבואר דהבושה היא שתעמוד מחוץ לביהכ"ס כשכולם עומדים בפנים, אבל אשה המתפללת בבית לא מצינו שנחשב בושה, אלא שהאפיקי מגינים הביא זאת כדומגא בעלמא, דאיש הרגיל תמיד לילך לביהכ"ס, באופן לא היון עברו או יעדר מביהכ"ס, אלא שלכאורה הוא חידוש גדול לומר דדרגת בזיון זו שנעדר פעם אחת מביהכ"ס נחשב בגדר כבוד הבריות לדחות איסור דרבנן, וכי לא מצינו לעולם שאינו חש בטוב ולא הגיע לביהכ"ס.

ובכף החיים (סי' י"ג סק"י) הביא דברי הגרע"א וכתב 'ונראה דהוא הדיון אם יש עשרה בבית הכנסת אבל אינו יכול להתפלל בביתו בשישוב הדעת דיכול לילך לבית הכנסת'. וצ"ב וכי מותר לחלל שבת באיסור דרבנן כדי להתפלל בשישוב הדעת.

תלוי אם נחשב שהאיסור גורם את הבזיון

ונראה לבאר בכל זה, דהיה פשוט לפוסקים דגדר ההיתר של כבוד הבריות באיסורים דרבנן הוא, דכל היכא שהאיסור דרבנן גורם לאדם בזיון, לא העמידו חכמים דבריהם והתירו את האיסור, ולכן אף אם יש לו עצה אחרת להמנע מהבזיון, אם עצה זו כרוכה ביותר על הדברים הנצרכים לו מאד, אינו מחויב לוותר על כך, וממילא נחשב שהאיסור גורם לו את הבזיון ולא העמידו חכמים דבריהם, ורק אם אם יש לו עצה קלה להמנע מהבזיון, א"ל נחשב שהאיסור גורם לו את הבזיון, וממילא לא הותר האיסור.

וזהו יסוד ספקו של הגרע"א, אם המצוה של תפלה בציבור נחשבת דבר מוכרח אצל האדם, וא"כ האיסור ללבוש טלית פסולה גורם לו את הבזיון, וממילא הותר האיסור, או דכיון שתפלה בציבור איננה חיוב גמור, (דהא אין חיוב לטרוח יותר מ'ד' מילין לצורך תפלה בציבור כמבואר בש"ע סי' צ' סט"ז), ועל כן האיסור ללבוש טלית פסולה אינו נחשב כגורם לו בזיון, כיון שיוכל להתפלל לביתו, ועל כן לא הותר האיסור. אולם אם אין עשרה בלעדיו, נקט הגרע"א דכיון שהוא מצוה דרבים, הרי זה נחשב דבר מוכרח אצלו להתפלל בציבור, ונמצא שהאיסור גורם לו את הבזיון, ולכן הותר האיסור בכה"ג.

אולם ס"ל להגרע"א והאמרי בינה דכל זה הוא רק בשעה שהוא בביתו, אבל טענה שהגיע לביהכנ"ס, אין זה נחשב עצה קלה לחזור לביתו, כי מקומו וקביעותו הוא בביהכנ"ס, ולכן נחשב שהאיסור גורם לו שם את הבזיון, ועל כן הותר האיסור.

והאפיקי מגינים חולק בתרתי, חדא דהמצוה להתפלל בציבור נחשבת כדבר מוכרח אצל האדם, ועוד דגם לולי המצוה, אם הוא תמיד הולך לביהכנ"ס, הרי זה נחשב כדבר מוכרח אצלו, וכביתו דמיא, כיון שיש לו קצת בושע להעדר מביהכנ"ס, ואע"פ שא"ז בגדר בזיון של כבוד הבריות שהתירו איסורים מחמתו, מ"מ ס"ל דדי בזה כדי להחשיבו כמוכרח להיות בביהכנ"ס, ונמצא דהאיסור גורם לו את הבזיון בביהכנ"ס כמו שנתבאר. והכך החיים הוסיף דגם לדברי הגרע"א, אם אינו יכול להתפלל בשישוב הדעת, הרי הוא כמוכרח להגיע לביהכנ"ס.

והנה עולה מן האמור דהשווא ומשיב שהתיר לכבס את הקיטל ע"י עכ"ס כדי ללכת עמו לביהכנ"ס ביוה"כ, ס"ל כדעת האפיקי מגינים, ודלא כדעת הגרע"א והאמרי בינה. אך יש מקום לחלק בין יוה"כ לשאר ימות השנה, וביוה"כ כ"ע מודו שנחשב הדבר מוכרח לאדם להתפלל בביהכנ"ס ולא בביתו, ולכן נחשב שהאיסור גורם לו את הבזיון כמאמר.

וכן יש לבאר דברי המשנ"ב בהזמינו חבריו אצלו לסעודה בשבת, דמיירי באופן שקשה לו להמנע מזה כיון שהבטיח לו לבא וכי"ב, אבל אה"נ אם אינו מוכרח כלל לבא, בודאי אין היתר של כבוד הבריות בזה, ועליו להשאר בביתו.

ניקוי בגד שנתלכלך בשבת ע"י גוי

וכ"כ בספר שש"כ (פ"ט הערה ע"ט) בשם הגרש"א וצ"ל לענין ניקוי בגד שנתלכלך מאבק ע"י עכ"ס במקום כבוד הבריות; 'ושמעתי מהגרש"א אועירבן צ"ל, דהיינו במקום שצריך ללכת לרחוב, אבל לא כאשר יוכל לוותר על כך'. והיינו כמו שנתבאר, דאם יש צורך חשוב לצאת לרחוב, אע"פ שצורך זה אינו בגדר כבוד הבריות, מ"מ כיון שהוא נצרך לדבר, הרי זה נחשב שהאיסור גורם לו את הבזיון, ולא העמידו חכמים דבריהם, אבל אם יכול לוותר על כך, אין האיסור נחשב כגורם לו את הבזיון, ואין כאן כבוד הבריות להתיר את הדבר. [אמנם לפי דברי הגרע"א עולה דרך צורך חשוב מאד מועיל לענין זה, שהרי אפי' צורך של תפלה בציבור נסתפק הגרע"א אם נחשב צורך לענין זה].

וכן נראה לבאר דברי הפמ"ג לענין מלאכת מותר דרבנן כדי לצאת בו לרה"ר, וכן דברי האחרונים לענין הוצאת ממחטה לרה"ר כלאחר יד, דמיירי במקום שיש צורך חשוב ביציאה זו, אבל אם אין צורך חשוב אין להתיר, כי האיסור אינו גורם לו בזיון מאחר ויכול להשאר בביתו.

היתר כבוד הבריות - דחיה או הותרה

[וייתכן שכל המבואר תלוי בנידון אם היתר כבוד הבריות באיסורים דרבנן הוא בגדר דחיה או הותרה, דבש"ת להורות נתן הנ"ל הביא מהחו"י שהוא בגדר דחיה, ולכן כתב דצריך כפרה על כך, אולם הכנה"ט (סי' ש"ב סק"ב) כתב דאין נראה כן מהפוסקים, ובא"צ מבוטשטאטס (סי' י"ג על המג"א סק"ג) נקט שהוא בגדר הותרה, ולכן א"צ להפקיר את הטלית שלו בשבת בלא ציצית, אע"פ שההפקר מועיל שלא יעבור על האיסור דרבנן, וכן יש מקום לבאר דעת המג"א (שם

סק"ח) שמחלק בין איסורים דאורייתא לדרבנן לענין אם צריך למהר ללכת לביתו כדי לפשוט את הבגד בלא ציצית, ול' רש"י (ברכות יט:) 'וכיון דמדרבנן הוא דאסור, רבנן הוא דאחלוה ליקרייהו', ול' הנמוקי (מגילה ג:) 'וטעמא משום דלאו דרבנן הם אמרו והם אמרו', ול' פסקי ר"ד (ברכות יט:) דבמקום כבוד הבריות 'לא גזרו רבנן', ול' דרשות הר"ן (דרוש ה' נוסח ב') דכן התנו חז"ל מתחילה שלא תקנו במקום כבוד הבריות, ועי' חידושי רעק"א (שבת פא:) דזהו טעם החילוק בין דאורייתא לדרבנן, דאין כבוד הבריות דוחה איסור דאורייתא אלא בשווא"ת, ואילו איסור דרבנן הרי הוא דוחה גם בק"ע, מפני שמעיקרא לא העמידו חכמים דבריהם במקום כבוד הבריות, וחידוש נשגב כתב בש"ת דברי חיים (א"ח סי' ל"ה) ד"ל דאם יקיים מצוה דרבנן בזמן שהיה פטור משום כבוד הבריות, כגון שקרא מגילה, לא יצא יד"ח, וצריך לחזור ולקיימה, כי הוא פטור לגמרי, ולא הוי רק בגדר דחיה].

העולה לדינא

מעתה נחזור לניד"ד, אם יכול הבחור להוציא את האזניות מאזניו כלאחר יד כדי שיוכל ללכת לבית המדרש. ולפי האמור נראה פשוט דמותר לו הדבר, כי בודאי נחשב הדבר לצורך חשוב מאד שלא יאה כלוא בחדרו בשבת כאסיר בבית האסורים. אמנם אם הוא נמצא בביתו ואינו יוצא מהבית כי אם לצורך תפלה בציבור, נראה דאין לו היתר לפ"ד הגרע"א והאמרי בינה.

הרב זאב פראנק

טעות בטעמים שמשנה את משמעות הענין

עובדא הוה בש"ק שופטים כשקרא בתורה לשביעי בפרשת עגלה ערופה, בפסוק 'וְלֹא יִקְנֶה הָעִיר הַזֹּאת הַקְּרִיבִים אֶל־הַחֶלֶל יִרְחֹצֵץ אֹתָם יְדִיהֶם עַל־הָעֵגְלָה הָעֲרוּפָה בְּנֶחֱל' (ו' ו'), העגלה בטעם טיפחא והערופה במירכא, ואילו הקורא החליף ואמר 'על־הָעֵגְלָה הָעֲרוּפָה בְּנֶחֱל' העגלה במירכא והערופה בטיפחא, ויש לעיין בדינו כדלהלן.

החליף טעם מפסיק במשרת

דהנה בהא דק"ל (קמ"ב ס"א) בקרא וטעה שמחזירים אותו כתב הרמ"א (קמ"ב ס"א) דדוקא כשמחמת הטעות נשתנה הענין, אבל בשטעה רק בנגינת הטעם אין מחזירים אותו, ובמ"ד (סק"ד) הביא מספר שולחן עצי שטיים (לבעל המרכבת המנחה) שאם מחמת הטעות בנגינת הטעם כן נשתנה הענין, כגון שקרא משרת במקום מפסיק, מחזירים אותו.

והלא טעם מירכא הוא משרת וטיפחא טעם מפסיק, וא"כ בזה שנתן המירכא בתיבת העגלה והטיפחא בהערופה נמצא שהחליף מפסיק במשרת, וגם יש בזה שינוי משמעות עפ"מ שפירש"י עה"ת (דברים כ"ט כ') עה"פ 'בְּקִפְּר הַתּוֹרָה הַזֶּה', דכיון שהטיפחא תחת התורה הרי שתיבות 'בספר התורה' דבוקים זה לזה, ולכן כתוב אחריו 'זהו' לשון זכר שנופל על הספר, ולעיל (כ"ח ס"א) דכתבי 'בְּקִפְּר הַתּוֹרָה הַזֶּה', כיון שהטיפחא תחת בספר ותיבות 'התורה הזאת' דבוקים זה לזה, להכי כתיב 'הזאת' לשון נקיבה שנופל על התורה. ובנידון דידן נמי למאי דכתבי 'על־הָעֵגְלָה הָעֲרוּפָה בְּנֶחֱל' תיבות 'הערופה בנחל' דבוקות 'ובנחל' הוא ציון מקום הערופה, ואילו לפי טעונו שקרא 'על־הָעֵגְלָה הָעֲרוּפָה בְּנֶחֱל' הרי שתיבות 'העגלה הערופה' דבוקות זו לזו, ו'בנחל' לכא"ל משמע שחזור לרישא 'ורחצו את ידיהם' לציין מקום הרחיצה.

טעמי המקרא מורים על משמעות הענין

ועיקר הדבר שטעמי המקרא מורים על משמעות הענין מבואר בגמ' חגיגה (ו' ב') בקרא ד'וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות ויזבחו זבחים שלמים לה' פרים', ובעי רב חסדא אם פרים קאי רק אשלמים אבל העולות היו כבשים, או אידי אידו פרים הווי, ונפקא מינה לפיסקו טעמים, ופירש"י בנגינות, ואם תאמר שני מינין, צריך אתה לפסוק הטעם של ויעלו עולות באנתחאת כמו שאנו קורין אותו או בזקף קטן, טעם שמפסיק הדיבור ממה שלאחריו, ואם מין אחד היה, צריך אתה לקרותו באחד משאר טעמים שאין מפסיקין כגון פשטא או רביעי.

וכבר אמרו בדרך צחות שבלא פיסוק נכון אפשר גם לחלל שבת, והוא בפסוק 'ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך ויום השביעי שבת לה' אלוקיך', ואם יפסיק רק בין השביעי לשבת יהא משמע שיעבוד גם ביום השביעי ואילו השבת רק לה' אלוך ח"ו...

'בכל לבבכם ובכל נפשכם' חוזר גם על 'לאהבה'

עוד טעות היתה באחד מבתי הכנסת בש"ק עקב בעליית השישי

הטעם לדינא שאין מפסיקין בקללות

ולדינא הנה ממשיך בש"ע (שם) שמתחילין בפסוקים שלפניהם ומסיים בפסוקים שלאחריהם והוא משום דהך דאין אומרים ברכה על הפורענות כדפירש במ"ב (ספ"ז) משמע דאזלינן בתר דהך טעמא, ומאיך על עיקר הדין דאין מפסיקין בקללות העתיק המ"ב (ספ"ז) רק לטעם דמוסר ה' בני אל תמאס, וז"ל בלבוש (ס"ו) ועיווי' דמה שמתחיל בפסוקים שלפניהם ומסיים בשלאחריהם כתבו בפרשת מנהג בעלמא, וא"כ משמע לכאן דק"ל כטעמא דמוסר ה' בני אל תמאס.

ויש להעיר מהמבואר עוד בש"ע דבקללות שבמשנה תורה מן הדין יכולין להפסיק בהם, והיא מימרא דאביי בגמ' ומפרש דהללו בלשון רבים אמורות ומשה מפי הגבורה אמרן והללו בלשון יחיד אמורות ומשה מפי עצמו אמרן, ופירש ר"ן (עמוד כ"ט) דא"פ שהסכים הקב"ה שיכתבו בתורה לא חשיבי פורענות כולי האי וראוי לברך עליהם, ומימרא דאביי בטעמיה דר"ל שייכא וכו', הרי שלטעמא דמוסר ה' בני אל תמאס אין לחלק בין קללות שבתורת כהנים לאותן שבמשנה תורה ובתרויהוון אין מפסיקין, וזה דלא כמ"כ בסורי אבן שהחילוק דהללו משה מפי עצמו אמרן הוא לטעמא דמוסר ה' בני אל תמאס, דתו לא קרינן ביה מוסר ה', וא"כ למאי נדקטינן דבקללות שבמשנה תורה פוסק על כרחין דק"ל רק כטעמא דאין מברכין על הפורענות, וצ"ע בדברי הלבוש והמ"ב.

אם האיסור גם כשבאים לקרות רק מקצת הקללות ותו לא

ואחר כל זה שמא י"ל דכל עיקר האיסור אינו אלא כשעוסקים בקריאת הקללות כולם, ובזה אסרו חכמים שלא להפסיק בהם לקרותם בשנים רבין אחד קורא לכולהו, ודן ויהסתר לשון המשנה (ז"א א') אין מפסיקין בקללות אלא אחד קורא את כולן, ופירש"י כדמפרש מילתא שאין שנים קורין בהן אלא אחד קורא את כולן ושנים הראשונים קורין פרשת ברכות, ע"כ, אבל בבאים לקרות רק מקצת הקללות ותו לא שפיר דמי לפסוק באמצעם, דלא מביאי לטעמא דמוסר ה' בני אל תמאס י"ל דהיינו דוקא כשעוסקים בקריאת כל הקללות והוא שמואס בהם שלא לגומרם, אבל מה שאין עתידים לקרות כלל אינו עומד לפניו כדי שבמניעת קריאתו ייחשב כמאוס במוסר ה', אלא אפילו לפום טעמא דאין מברכין על הפורענות י"ל דמוסר זה לא הצריכו חכמים להוסיף ולקרות מה שלא היה קורא בלא"ה, ורק כשקורין כל הפרשה אמור רבנן שלא יפסיק בקללות אלא יקראם עם פסוקים שלפניהם ושלאחריהם כדי שלא תיאמר הברכה על הפורענות, ולזה בנידון דידן שפיר דמי לקרות לשלישי ג' פסוקים בתוכחה ולפסוק.

וחילוק זה מצינו במ"ב מסעות שברפרש מסעי דלפי שהם כנגד שם מ"ב אין להפסיק בהם (מ"ב ספ"א), וכתב בספר נוהג כצאן יוסף (חילוקי הפרשיות פרשת מטות) דהיינו דוקא כשרוצה לקרוא כולן, אבל בשני ובחמישי ובשבת במנחה שאין קורין כולם אין קפידא.

אמנם מתח"ד התוס' י"ט (מגילה פ"ג מ"ו) יש ללמוד דזה אינו, דהנה האחרונים נתקשו בטעמא דאין אומרים ברכה על הפורענות דהלא לדין המשנה רק הפותח מברך לפניו והותות לאחריה ושאר כל העולים אין מברכים כלל, וא"כ הקללות שהן בתוך הפרשה אין עליהם ברכה כלל, וכתב התוס' י"ט ליישוב דמשכחת לה בתעניות שקורים בקללות וכלפי החותם שלא יפסיק באמצע הקללות כדי שלא יברך על הפורענות, הא קמן דפשיטא ליה לרבינו התוס' י"ט שגם בכגון שקורא מקצת הקללות ואין עתיד לקרות עוד ישנו בכלל האיסור דאין מפסיקין, עכ"פ לפום טעמא דאין מברכים על הפורענות.

ש"ר בספר הקריאה בתורה והלכותיה (פס"ה ס"ה ובהערה) שהאריך בשאלה זו כשטעה וקרא ללוי עד קוממיות, וכתב שיכול לדלג ולקרות לישאל ג' פסוקים בפרשת ערכין, ואע"ג דק"ל (קמ"ד ס"ה) שאין מדלגין בתורה בשני עניינים, בזה יש לסמוך על שיטת המתימרים (שה"ש שם סק"ג מהמ"ב, וז"ל בראב"ה ח"ב ס"ה ספ"ז) בברי גברי. ועיווי' שחזר דכיון שהיא טירחא דציבורא לקרות כל התוכחה חשיב כפרי החג דכיון דלא אפשר חוזר וקרא מה שקראו כבר ועולה מן המנין, ולכאן' חידוש הוא דמשום טורח הציבור ניקרי ביה לא אפשר, וצ"ע.

מסקנת הדברים

א] הקורא בתורה וטעה בטעמי המקרא אין מחזירים אותו, אך אם מחמת הטעות היה שניו משמעות כגון שהחליף טעם מפיסוק במשנת מחזירים אותו, יעויין בפנים כמה אופנים. ב] בק"ש בפסוק 'לאהבה את ה' אלוהיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם' לכאן' יש להפסיק אחר ולעבדו ולא אחר אלוהיכם, כדי שיהא משמע דבכל לבבכם ובכל נפשכם חוזר גם על אלהה. ג] התוכחה שבפרשת בחוקותי אין מפסיקים בה לקרותם בשנים, וגם בבאים לקרות רק מקצת התוכחה מבואר בפנים באיסור. ד] ביום שגם לסדר בחוקותי טעה וקרא ללוי עד תחילת התוכחה, ידלג ויקרא לישאל ג' פסוקים בפרשת ערכין, שאם יקרא בתוכחה יצטרך לגמור כולה ואיכא משום טורח הציבור.

והיה אם שמוע דכתיב 'לאהבה את ה' אלוהיכם' ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם' (ז"א א'), הזקף קטן בתיבת ולעבדו, והוא טעה וקרא 'לאהבה את ה' אלוהיכם' ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם, אלוהיכם בזקף קטן ולעבדו במימרא, ונמצא בתיבת ולעבדו שנתן בה משרת במקום זקף קטן שהוא מפסיק, ויש בזה שינוי משמעות גדול, דהנה תכל לבבכם ובכל נפשכם' לא קאי רק אולעבדו אלא גם על אלהה, שיהא גם לאהבתו וגם יראתו בכל לב ונפש (וראיה ממה שפירש"י והלא כבר הזכיר בכל לבב נפש, אלא אזהרה ליחיד אזהרה לציבור, והלא בפרשת שמע לא כתיב אלא 'ואהבת את ה' אלוהיך בכל לבבך ובכל נפשך' והכא לענין עבודתו, ועל כרחין דבכל לבבכם ובכל נפשכם חוזר גם אלהה, ועלה פירש"י דחזר באהבה ליחיד וחדא לציבור), ולכן תיבת ולעבדו בזקף קטן המפסיק מבכל לבבכם ובכל נפשכם דקאי אכוליה קרא, ואילו למה שטעה וקרא אלוהיכם בזקף קטן ולעבדו במימרא משמע דבכל לבבכם ובכל נפשכם קאי רק אולעבדו הדבוק עימו ולא פירש בכל לב ונפש אצל אלהה.

ובאמת דנפקא מינה בכל קריאת שמע שחירת ועריבת, למש"כ המ"ב (ס"א סק"ז) דאף למה שנהגו לקרות ק"ש בלא טעמי המקרא, מ"מ צריך ליהזר לפסוק הראשון להפסיק לפי הענין כדי שיהא טעם והבנה לדבריו, וא"כ בפסוק 'לאהבה את ה' אלוהיכם' ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם' לכאן' יש להפסיק אחר ולעבדו ולא אחר אלוהיכם, כדי שיהא משמע דבכל לבבכם ובכל נפשכם חוזר אכוליה קרא כמו שמוכחים טעמי המקרא, וכע"ז מצינו בפסוק 'צללו כעופות במים אדירים' שכתב המ"ב (ז"א סק"ז) דיש להפסיק בין במים לאדירים, לפי שאדירים קאי על מצרים, וכן ב"ג מידות שאומרים 'ויקרא בשם ה' וכתב המ"ב (תקפ"א סק"ד) דיש להפסיק מעט בין בשם לה'.

ונכבדים מאלה או גם רבים מאלה

וכן הוה בקריאת פרשת בלק בפסוק 'ויסוף עוד בלק שלח שליחים וינבדו מאלה' (כ"ב ט"ו), דכיון שהתיבות 'רבים ונכבדים' דבוקים זה לזה במימרא וטיפחא א"כ מאלה קאי אתרויהו, וטעה ונתן הזקף קטן בתיבת רבים והמימרא בתיבת ונכבדים - 'שלח שליחים וינבדו מאלה' לכאן' יש כאן שינוי משמעות, שפירש רק שהיו השליחים נכבדים מאלה ואילו מצד המנין שמא לא היו רבים מן הראשונים.

וזה שמעתי בשם הגר"א נבנצל שנסתפק בפסוק 'ויחל בנה עיר ויקרא שם העיר נשם בנן חנוך' (בראשית י"ז ד), איך הדין בכגון שהיפך וקרא כשם במימרא ובנו בטיפחא - 'נשם בנן חנוך', דאף שהדיבך 'נשם בנן' זה לזה וא"כ 'חנוך' חוזר על העיר, שקרא שמה חנוך כשם בנן, ואילו לפי האמת 'בנו חנוך' דבוקים וחנוך אבנו קאי, מ"מ שמא לא חשיב שינוי משמעות, דס"ס בין כך ובין כך תרויהו שמעת מינה ששם בנו חנוך ושקרא שם העיר חנוך.

עוד יש מקום לטעות בפרשת נח 'ונכלהעוף למיניהו כל צפור כלכנף' (ו' ח"ב), ופירש"י דצפור כל כנף דבוק הוא, צפור של כל מין כנף לרבות חבדים, ע"כ, וממילא שם טעה וקרא 'כל צפור כלכנף' לכאן' יש בו שינוי ממשמעות הכתוב. ושם להלן 'ולשם ילד נבדוהו אבלי כלבניג' (א' י' יפת הגדול' (י' ז"א), ופירש"י איני יודע אם יפת הגדול אם שם וכו' הוה אומר יפת הגדול, ואכן כן מורים טעמי המקרא שתיבת אחי בטיפחא ויפת במימרא, וא"כ אם החליף וקרא 'אחי יפת הגדול' מחזירים אותו, דמשמע שהגדול חוזר על שם אחי יפת, אלא שבפירוש הרמב"ן לשם כתב שהגדול הוא שם ולא יפת דלא כפירש"י, ונמצא דספק פלוגתא הוא אם היא טעות שמשנה את משמעות הענין ולכאן' יש לסמוך שלא להחזירו.

ביום שני בחוקותי טעה וקרא ללוי עד התוכחה

ומענין לענין דיני טעות בקריאת התורה, יש לדון במה שאירע ביום שני לסדר בחוקותי שקוראים ללוי עד 'הקוממיות את בריתי איתכם' ולישראל עד 'ואולך אתכם קוממיות' שהוא סוף הברכות, וטעה וקרא ללוי עד 'קוממיות'. ועתה צ"ע כיצד עשה בעליית שלישי, שאם יתחיל 'ואם לא תשמעו לי' לכאן' יצטרך לגמור פרשת התוכחה כולה דקדק"ל (תל"ח ס"ו) דקללות שבתורת כהנים אין מפסיקין בהם וגם בתחילה יחזור ויקרא ג' פסוקים למפרע (מ"ב שם סק"ז), וממילא דטירחא הוא להאריך כ"כ בקריאה של יום חול, ואת"ל שיחזור ויקרא מה שכבר קרא הלוי, הלא ק"ל (קל"ו ס"ו) דכבהאי גוונא אינו עולה מן המנין אלא במקום דלא אפשר כפרי החג, והכא הלא אפשר לקרות פרשת התוכחה.

ושמא יש לדון דלעולם כן מותר לקרות לשלישי ג' פסוקים בתוכחה ולפסוק, ובהקדם שורש הדין דאין מפסיקין בקללות, דהנה בגמ' (מגילה ז"א ב') איכא מאן דמפרש לה משום קרא דמוסר ה' בני אל תמאס (ופירש"י מהמפסיק בתן משום עזמו שטעה לו לקרות וכו'), ואיכא למאן דאמר לפי שאין אומרים ברכה על הפורענות אלא מתחיל בפסוק שלפניהם ומסיים בפסוק שלאחריהם. ולכאן' איכא בינייהו בכגון שטעו וחילוק קריאת התוכחה לשני עולים מי מהם עבר באיסור, שלטעם דמוסר ה' בני אל תמאס דהן הראשונים להפסיק באמצע הקללות הוא שמאס במוסר ה', ואילו לטעם דאין אומרים ברכה על הפורענות שניהם בכלל הראשון בברכה אחרונה שלו והשני בברכה ראשונה שלו.

האיסור הנוסף במדבר שקר על חברו

א] כתב החפץ חיים עשין ז"ל וז"ל וכל זה שדברנו עד עתה, הוא אפילו אם הוא מספר דבר אמת על חברו, אבל אם בתוך הלשון הרע או הרכילות שלו נתערב תערובות של שקר במקצתו, עובר גם כן על מצות עשה שכתוב בתורה מדבר שקר תרחק, וגם נשתנה שמו לפגם על ידי זה להקרא עתה בשם מוציא שם רע, ועונשו חמור הרבה יותר מסתם לשון הרע ורכילות. ע"ל.

והנה בכללות העשין שמנה הח"ח שעשוין לעבור עליהם בדרך סיפור לשון הרע, מצינו שני מינים באותם האיסורים, דיש מן האיסורים שהם איסורים נפרדים מעיקר האיסור דלשון הרע שנאסר מחמת רוע דיבורו, אלא שבדרך סיפור לשון הרע הוא עובר עליהם, ולמשל מה שכתב הח"ח בעשין ז"ב דבאותה שעה עובר על ביטול עשה דמצות ת"ת, דהנה אין זה שייך כלל לעצם האיסור דלשון הרע, אלא שעובר על כך שעשה שמספר לשון הרע, וכעין זה האיסור דמקדשי תיראו שעובר אם מדבר לשה"ב בבית הכנסת.

אבל יש מן האיסורים שהם אינם איסורים נפרדים, רק הם איסורים שכרוכים ברוע הדיבור עצמו, דמלבד רוע הדיבור מצד איסור לשון הרע הרי שיש בו רעות נוספות באותו הדיבור כלפי חברו, וכגון האיסור בצדק תשפוט עמיתך שעובר אם סיפור הלשון הרע שמספר הוא מחמת כך שדן לחובה את הסיפור דברים שהיה, ואפשר לדון לטוב, וכן אם באותו הסיפור גרם לחברו לאבד את מחיתו ועבר בזה על האיסור דוחי אחיק עמך, דהנה הוא איסור נוסף שבא בעצם החומרא של הסיפור דברים הרע, והוא תוצאה נוספת של הדיבור הרע שדיבר שנוסף בו לאו.

ובכלל אלו האיסורים הוא האיסור של המדבר לשון הרע ומעבר בו דברי שקר, דהנה אין כאן איסור נפרד של דברי שקר, באופן צדדי להאיסור לשה"ר, אלא הוא מכלל חומר הדיבור הרע שמדבר דאין בו רק את החומרא של לשון הרע, אלא יש בו באותו הדיבור הרע את החומר של דברי שקר, ויש בו שתי פנים של דבר רע הן מצד הלשון הרע שבו והן מצד השקר שבו.

ב] אלא דנוסף כאן בענין האיסור שקר דבר מיוחד, דהנה בפשוטו היה אפשר לומר דאע"פ דגם האיסור שקר מצטרף לחומר הדיבור הרע שלו, אבל הא מיהת דהוא חומר כזה שחולק שם לעצמו, שהרי עצם האיסור שקר יכול להיות גם בדיבור שהוא אינו דיבור רע על חברו, אלא בסתם סיפור דברים על חברו שאין בו מן האמת, ונמצא דאין זה אלא שתי איסורים שנוזמנו לפונדק אחד, דמלבד האיסור שקר שבדיבורו שחמור גם אם לא היה מדבר בו דברי רע, הרי שגם דיבר דברי לשון הרע.

אכן הנראה דאין זה כן, אלא בכאן פתח ביה האיסור דברי שקר בתוך חומרת האיסור דלשון הרע, ולשון הרע שנעשה מדיבור שאינו שלא אמת, הרי שעצם האיסור לשון הרע הוא חומר מחמת הדברי שקר הכרוכים בו, וזהו שכלל הח"ח בסוף דבריו לומר דגם נשתנה שמו לפגם על ידי זה להיקרא מוציא שם רע, והיינו דאין זה רק האיסור שקר אלא גם האיסור לשון הרע נשתנה להיות נקרא מוציא שם רע, וזהו מה שהוסיף הח"ח דענשו חמור הרבה מסתם לשון הרע ורכילות, דאין כונת הח"ח לומר דהוא חומר מחמת כך שיש כאן רע איסור דמדבר שקר תרחק, אלא כונתו דהאיסור לשון הרע עצמו נעשה יותר חמור לענין ענשו יותר מסתם דברי לשון הרע.

ונמצא דתדתי הוא דכלל הח"ח בענין זה של המספר לשון הרע ומדבר בהם דברי שקר, חדא הוא מה שנוסף כאן איסור עשה של מדבר שקר תרחק, וזהו אכן איסור שקר מצד עצמו שנוסף בתוך רוע דיבורו, וחדא הוא מה ששייך גם האיסור לשון הרע שמדבר נעשה איסור יותר חמור ונשתנה שמו להיקרא מוציא שם רע בחברו, ועדיין אזהרתו היא מכלל האזהרה של שאר איסור לשון הרע.

ג] ודבר זה מתבאר ביותר מדברי הח"ח ריש כלל א' דהנה הביא מתחילה ללמדנו דלשון הרע מיידי לא רק כשמספר דברי שקר, אלא גם כשמספר דברי אמת הרי זה בכלל לשון הרע, והאריך בזה, ע"כ, הא קמן דהיה צד לבאר דכל חומר איסור לשון הרע שנאסר בתורה הוא רק באלו הדברים שהם דברי שקר, ועל כרחק מבואר דהמספר דברי שקר הרי זה מגדיר את עצם הלשון הרע שלו בחומר של איסור, אלא דהוכיח הח"ח דגם בדברי האמת ישנו את האיסור.

ואנחנו אפשר לדחות ולומר, דלא כתב כן הח"ח אלא מפני שיש אנשים שטועים בטל לומר כן האיסור לשון הרע הוא רק בדברי שקר, אך לעולם שעות היא, ואחר שהוכיח דלשון הרע הוא גם בדברי אמת הרי שאין הדברי שקר כלולים בחומר האיסור, ואין לנו להוכיח אלא ממה שמבואר בח"ח כאן דנשתנה שמו למוציא שם רע, והיינו שאכן למרות

דאיסור לשון הרע הוא שייך גם בדברי האמת, אך הוא עצמו חמור יותר בדברי שקר.

ד] ומצינו עוד מקור לכך דהאיסור של הדברי שקר נכלל בתוך עצם חומר העוון דלשון הרע, דהנה בלאוין ב' הביא הח"ח את האיסור לשון הרע מקרא דלא תשא שמע שוא, והנה הקפיד לכתוב על שמע שוא שמשמעו הוא דברי שקר, וכתב שם הבאמ"ח סק"ב וז"ל ופשוט הוא דלאו זה כולל אפילו לשה"ר על דבר אמת כיון דלאו זה כולל נמי שלא ישימם דבריו לדין קודם שיבוא בעל דין בחיבור וכו' ושם בוודאי אפילו על אמת אסרה התורה ואע"פ קראתו התורה שמע שוא, או משום השומע שלא ידע את הדבר הזה שהוא אמת ואתה משיאו להאמין כיון שהוא אסור להאמין, או משום שהתורה ירדה לסוף דעת המספר שכיון שהוא מספר טענותיו שלא בפני בעל דין אי אפשר שלא יערב בתוך הטעמת דבריו דבר שאינו אמת כ"כ ועיין בשבועות (ל"א ע"א) ברש"י ד"ה שמע שוא וא"כ פשוט הוא דה"ה לענין לשה"ר וק"ו בזה וכו' ע"ל.

והנה לפי מאי דביאר דהיינו משום דבדאי מערב בדבריו דברי שקר, נמצא דאכן כל עיקר הלאו שבא על האיסור לשון הרע, החמיר בו מצד הדברי שקר המעורבים בו, וגם לפי הביאור הראשון שביאר דהוא מצד השומע שאינו יודע שהוא אמת, הרי שיש כאן חומרא מיוחדת מצד מה שמשמיע את השומע להאמין בדבר שמצדו הוא לא יודע שזהו אמת, וא"כ כ"ש שיש את החומרא בלאו זה אם אכן אלו דברי שקר, ובבאמ"ח כלל ו' סק"ב ל"א הביא מיד הקטנה עוד ביאור בזה, דכל שהוא דיבור רע נקרא דיבור שוא, ע"כ, ועל"פ בודאי שכאשר אלו דברי שקר הוא יותר חמור בהך דיבור שוא.

ה] והנה החומרא באיסור לשון הרע הוא במה שמתבזה חברו ע"י הדיבור לשון הרע שמדבר בו, וכשמדבר דברי שקר על חברו הרי מורידו ממעלתו אשר יש בו באמת וקובעו בו חסרון שאין בו, ואם הקפידה תורה כאשר מוריד מעלתו בעיני חברו, בדבר שהוא אמת, אשר על פי האמת תברו רק טועה במעלתו אשר הוא חושב בו, והוא אינו מוריד את חברו ממעלתו האמיתית, שהרי לפי האמת יש בו חסרון זה, ורק מורידו אצל חברו ממה שהחזיק בו מעלה בטעות, וכל שכן כשמורידו ממעלתו בדבר שקר אשר זהו ממש מוריד ממעלתו.

אכן, יש לדון בזה, אם ירד חומר האיסור כאשר לאחר זמן מתברר דהדבר לאמתו, שאכן אין בו חסרון זה כלל, דהנה כאשר מתברר כן האמת הרי שחזר וברו למעלתו הראשונה, ונעקר כל הביזוי מה שהטותה מקודם, ונמצא לכא"ל בדצד זה גרע המספר על דבר אמת מהמספר על דבר שקר, דנהי בדבר שקר לפי שעה הוא עשה דבר יותר חמור, אך כל כמה שנתברר הדבר הרי נתקן הביזוי, משא"כ כאשר אמר דבר אמת של חסרון בחברו, דאין לזה תקנה ע"י בירור האמת.

ו] ומכל מקום י"ל דחומר האיסור שעבר בשעתו לא נתקן, דהנה לפי אותה שעה שלא ידוע האמת הרי עשה מעשה יותר גרוע בביזוי חברו, ואין שום ידיעה לומר דאח"כ יתברר האמת, וא"כ י"ל דחומר האיסור הוא באותה שעה מה שהוא מביא את חברו והקפידה התורה על אותה השעה, ולפ"ז גם אם ידוע דכנראה יתברר האמת לבסוף, אבל כבר באותה שעה עבר בחומר האיסור.

אלא דאפשר דיתחלק הדבר בין הקפידא שיש בהאיסור כלפי חברו ובין עבירת האיסור בין אדם למקום, וכמבואר בח"ח כלל ד' סעיף י"ב שיש חילוק ביניהם, וא"כ י"ל דכלפי חברו הרי על שבא לתקן את איסורו נראה דאם מודה על כך שדיבר דברי שקר, אם כן תיקן את הפגם כלפי חברו, ואע"פ שבאותה שעה נתבזה, הרי זה דומה למי שגזל את חברו והשיב את הגזילה, דמעתה אין בנדיה לחברו, אע"פ שהיה שעה שהיה גזול, והכי נמי הרי נתקן הדבר במה שמודיע שהכל דברי שקר, [אמנם] הח"ח שם כתב אם לא נתנה כלל בעיני השומעים, דהיינו מעיקרא, וי"ל ע"כ כלפי האיסור בין אדם למקום עדיין חייב בתשובה לפי חומר של מוציא ש"ר.

ז] ומעתה נחזור לדברי הח"ח בהא דכתב דיש כאן איסור עשה נוסף בלשון הרע על שקר, והוא האיסור דמדבר שקר תרחק, והנראה לומר דכשם שנתבאר דיש חומר בהאיסור לשון הרע כאשר מעורב בו דברי שקר, הכי נמי יש חומר בהאיסור דברי שקר כאשר הם נאמרים באופן הזה של דברי שקר רעים על חברו, מאשר אם יאמר סתם דברי שקר.

וביאר הדבר הוא, דהנה הרמב"ם פט"ז טוען ונטען ה"ט י' הביא את האיסור מדבר שקר תרחק לענין טענת שקר בדין, וכתב היה הקטנה פ"י מהל' דעות אות א' שאף שיעקר האזהרה היא על הדיין שאם מטה עצמו לדבר הוא הורס קיום העולם, אבל ממילא נשמע גם לכלל ההמון להרחיק עצמם, ע"כ, והנראה בזה עוד, דכשם דלענין קרא דבצדק תשפוט עמיתך הכלילה התורה אזהרה לכל אדם לשפוט בצדק בדומה לדין, וכמבואר כל זה בח"ח עשין ג' והיינו דכל אדם הוא מעין שופט כלפי מעשה חברו וצריך שצדיק אמת, וא"כ הרי נמי בטענת שקר שמספר לחברו הרי הוא גורם לו לשפוט שלא בצדק, והרי זה יותר קרוב לעיקר האיסור של שקר בדין, מאשר שאר סיפור שקר, ויותר חמור בעוון הזה דמדבר שקר תרחק, כשמדבר דברי שקר על חברו.

אור החיים המבואר (בדן ביכורים מז' המניין, ובדן ב' תאנים שביכור)

כתיב (דברים כ"ו, ב') 'ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך אשר ה' אלוךך נתן לך ושמת בטנא והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אלוךך לשכן שמו שם'

הדבר בגזרה שוה נאמר כאן ארץ וגו'. ואומרו כל פרי פירוש כל הפירות ששבחתי לך בהם הארץ¹ עכ"ל האוה"ח הק'.

לשון האוה"ח הק' מראשית. פירוש שאם בכור הרבה כאחת אינו חייב להביא כל ראשית אלא אשר יחפץ מהם², ומה שאמרו ז"ל (ביכורים פ"א מ"ג) שאין להביא אלא מז' המינים נלמד

¹ האוה"ח מפרש מראשית ולא כל ראשית, היינו דאם יש ב' תאנים שביכורו כא', דאין צריך להביא שניהם, והיינו דאע"פ שאמרו (פאה פ"א משנה א') דאין לביכורים שיעור, מ"מ הו"א דכל מה שהוא ביכורים מתחייב להביאו, קמ"ל הדיוקא דקרא, דבכ"ג אין מחוייב להביא אלא א'. והנה דין זה דביכורים אין להם שיעור נפסק בר"מ (בפ"ב מביכורים ה"ז) ובדרך אמונה (ציון ההלכה ס"ק קע"ט) דן האם בחצי פרי ג"כ יוצאין יד"ח, או דבעינן דוקא פרי שלם. וצ"ע לדברי החזקוני (אצלנין) שכתב ז"ל "מראשית פרש"י ולא כל ראשית. כלומר אינך צריך להביא כל הפרי שלם אלא מקצתו". וכתב בציון ההלכה ז"ל "אולי כונתו שא"צ להביא כל הפירות שנתבכרו תחלה וסגי במקצתן וצ"ע" וזה ממש כדברי האוה"ח דכאשר יש ב' פירות שביכורו אין צריך להביא שניהם אלא אחד מהם. ובלא"ה דברי החזקוני בדעת רש"י צריכים תלמוד. והנה יעוי' בדרך אמונה (שם, ס"ק קל"ח) שאפי' אם הפריש תאנה שלא ביכרה בדיעבד יצא יד"ח, ולפי"ז הדבר פשוט שאין צריך להביא את כל הפירות שביכרו, דהא בלאו הכי אין דבר זה מעכב. אמנם י"ל להחידוש הוא דאפי' לכתחילה אין צריך להביאם.

ובעיקר ביאורו של האוה"ח דמייירי בשני תאנים שביכרו, יש להעיר דבבכורות (י"ז ע"א) תנן "רחל שלא ביכרה וילדה שני זכרים ויצאו שני ראשיהן כאחת רבי יוסי הגלילי אומר שניהן לכהן שנאמר הזכרים לה' וחכ"א אי אפשר לצמצם אלא אחד לו ואחד לכהן". והגמ' (שם ע"ב) ביארה שנחלקו האם אפשר לצמצם בידי שמים, דלריה"ג אפשר לצמצם ולהכי שייך ששניהם יהיו בכורים ממש, משא"כ לפי חכמים אין מצאוהו שנים בכורים, אלא חייב להיות שא' הקדים את השני, ולכן מביא רק אחד לכהן.

והנה לריה"ג מלבד מה שאפשר לצמצם, הביא פסוק דשניהם לה', ולפיכך ניתנים לכהן, והיינו דבלא הפסוק היינו אומרים דאע"פ ששניהם יצאו כא', מ"מ אין מחוייב ליתן לכהן אלא אחד, קמ"ל דשניהם לכהן, ואילו אצלנו כתב האוה"ח דהפסוק מלמדנו דאין צריך להביא את שניהם לכהן. ובעיקר הדבר נראה דבבכור קדושתו חלה מאליה, ולכן כל שהוא פטר את החרם נתקדש, ומה בכך שעוד אחד פטר עימו את החרם, משא"כ בביכורי השדה האדם הוא המקדיש, ואפי' אם הקדיש אחר חל, א"כ מבואר שפיר דיכול להקדיש רק אחד מהם. ואמנם אליבא דחכמים הסוברים דא"כ לצמצם א"כ כל פעם שיש שנים שביכרו היינו שיש ספק איזה ביכר בתחילה, וכי איצטרך קרא למעוטי ספקא, וכדמצינו קושיא זו בכמה מקומות בש"ס, ובע"כ דהאוה"ח מייירי רק אליבא דריה"ג, וצ"ע.

² ז"ל המשנה שם "אין מביאין בכורים חוץ משבעת המינים לא מתמרים שבהיים ולא מפירות שבעמקים ולא מזיתי שמן שאינם מן המובחר"³ כוונת האוה"ח דכיון דלומדים זאת מגז"ש דאין מביאין ביכורים אלא מז' המינים שנשתבחה בהם א"י, אין צריך ללמוד זאת מדיוק המילה 'מראשית' ובאמת רש"י הביא גם את דיוק המילה 'מראשית' וגם את הגז"ש של 'ארץ ארץ' וקשה למה בעינן לשניהם. אמנם יש להביא דכשי' רש"י הביא הר"ש (ביכורים פ"א מ"ג ד"ה חוץ מז' המינים) מהירושלמי וז"ל "אילו נאמר ולקחת ראשית כל פרי האדמה הייתי אומר כל הדברים חייבין בבכורים תלמוד לומר מראשית ולא כל ראשית אי מראשית אין לך אלא חטין בלבד תלמוד לומר כל פרי האדמה ריבה וריבה את הכל נאמר כאן ארץ נאמר להלן חטה ושעורה וגו' מה ארץ האמור להלן ב' המינים הכתוב מדבר אף כאן בשבעת המינים הכתוב מדבר". אלא דצ"ע הערת האוה"ח דנהי ד'מראשית' לבד לא היינו יכולים ללמוד כן ולהכי בעינן גז"ש, מ"מ אחר שיש גז"ש אין צורך ללמוד כלל מדיוקא ד'מראשית', והדרינן לקושיא לשם מה נכתב.

וכבר עמדו בזה המפרשים, והט"ל בספרו דברי דוד (על רש"י על התורה) כתב ז"ל "זה אין קושיא כלל דאי לאו המ"ם היה מפרש כאן כל הפירות כיון דאומר בפירוש 'ראשית כל פרי האדמה', ע"כ צריך לומר דהגז"ש דארץ לא קאי ע"ז והנה אמרנו דגז"ש ע"כ לדבר אחר מוקמינן ולא עקינן קרא מפורש שאי אפשר לומר בענין אחר, ע"כ כתב המ"ם ד'מראשית' כדי שתוכל לפרש שהגז"ש קיימת". והגז"ש לדבר אחר שכתב הט"ל אפשר דכוונתו למש"כ בפירושי התורה לר' חיים פלטיאל (אחד מהראשונים) ז"ל "דאי לאו מראשית הוה ילפינן ארצך מלא יחמוד איש את ארצך, מה להלן בכל פירות אף כאן בכל פירות", ומבוארת היטב שיטת הירושלמי דבעינן גם לגז"ש ד'ארץ ארץ' וגם לדיוקא דקרא מ'מראשית' ולא כל ראשית.

ומדברי שניהם נלמוד מה שאמרו שאין אדם דן גז"ש מעצמו אא"כ קיבלה מרבו אין הכוונה דמקבל מרבו הכל, אלא את המילה שדורשים בגז"ש, אבל היאך נדושה לומד מעצמו, ובאמת שישור זה מוכח בסוגיית הגמ' בקידושין (י"ז ע"א) דפליגי ר' יהודה ור' שמעון מעניקים לעבד עברי ושוהיה לומדים גז"ש 'תניה נתינה', דר' יהודה לומד מעבד, ור' שמעון מערכין, ומקשה הגמ' למה כל אחד לא לומד כהשני, ולכא"ו אם היו מקבלים זאת מרבו, אין בזה שום קושיא, וכמבואר בגמ' שם בהמשך על קושיא אחרת, ובע"כ דקיבל מרבו את המילה שלומדים ממנה גז"ש, ולא היכן ללומדה, ושפיר מקשה הגמ' למה לא לומד באופן אחר לאותה גז"ש.

והנה במנחות (פ"ד ע"ב) דנה הגמ' על דין המשנה דאין מביאין מתמרים שבהיים היאך הדין כשהביא ר' יוחנן אמר אם הביא לא קדש ריש לקיש אמר אם הביא קדש נעשה ככחוש בקדשים בשלמא ריש לקיש כדאמר טעמא אלא רבי יוחנן מאי טעמא ... אמר קרא מראשית ולא כל ראשית (למעוטי שאר פירות שאינן משבעת המינים - רש"י) מארצך ולא כל ארצך (למעוטי שלא מן המובחר דשבעה מינים גופיהו כגון מתמרים שבהיים - רש"י) וריש לקיש האי ארצך מאי עביד ליה מיבעי ליה לכדתניא רבן גמליאל בר רבי אומר נאמר כאן ארץ ונאמר להלן ארץ מה להלן שבח ארץ אף כאן שבח ארץ ואידך ארץ מארץ ואידך ארץ מארץ לא משמע ליה.

ובפשוטו משמע דר' יוחנן לית ליה לגז"ש ד'ארץ ארץ' ובכ"ז לומד מ'מראשית' דמביאין רק מז' המינים. וכן ר"ל דיש לו לגז"ש ד'ארץ ארץ', לא מהם יליף דמביאין ביכורים רק מז' המינים, וצ"ע אם יש בזה מחלוקת בין הבבלי והירושלמי, וכמי יש לפסוק, והאם יש בזה נפק"מ.

⁴ כוונת האוה"ח ליישב דאם מביאים רק מז' המינים, א"כ מהו 'כל פרי האדמה' ומפרש כל הפירות שנשתבחה בהם ארץ ישראל, והיעב"ץ בספרו אם לבינה (י"ל מכת"י בשנת תש"פ) הטעים הקושיא ביותר ז"ל מראשית כל פרי האדמה מלה זו [כל] נראית יתרה, ביחוד לפי מה שאמרו מראשית ולא כל, אם כן איך יתכן אחרי מלת כל, שהוא כמאמר סותר עצמו" וכתב היעב"ץ ליישב "אלא מכאן רמז לעטור ביכורים", ומע"ז מצינו בחת"ס (שו"ת או"ח סי' קצ"ו) שכתב על הא דפרש"י בנחמיה (י' ל"ו) דמביאים ביכורים מכל הפירות מדרבנן, דאין לזה פתרון אלא בעיטור ביכורים אליבא דר"ש, וסיים החת"ס דהוא דוחק. ונראה דהנה בביכורים (פ"ג משנה ט' י') דעת ר"ע דעיטור ביכורים מז' המינים בלבד, ודעת ר"ש שהם מכל מיני פירות, אלא דפסק הר"מ (בפ"ב מביכורים ה"ח) כר"ע, וא"כ הוא דוחק להעמיד לרש"י ולהקרא כר"ש ושלא אליבא דהלכתא, ולכן יותר נראה לפרש כפירושו של האוה"ח, וצ"ע.

העלון יו"ל לע"נ סבי מורי הר"ר אריה ב"ר זלמן חיים זצ"ל נלב"ע ח"י אלול

~ לתגובות והערות תרומות והנצחות וקבלת הגליון במייל, ניתן לפנות בבפלא' 0548429596 או בדוא"ל: yensara30@gmail.com ~

אוצר ביכורי הלכה

שיעורים מתוך ספרי הגאון רבי אברהם טומבבק שליט"א
דאש כולל ובעמח"ס ביכורי הלכה

גליון נ"ב | פרשת כי תבא

בגדר החיוב דברכת שעשה לי נס במקום הזה
ובמחלוקת הראב"ד והתוס' האם חייב בה כל שלושים יום

בשיטת הביאור הלכה דאם כבר אינו רואה את מקום הנס אינו יכול לברך / בביאור מח' הראב"ש והראב"ד האם מברך שעשה לי נס בשם ומלכות / ביאור מח' הראשונים אם החיוב הוא בשלא ראה ל' יום את מקום הנס, או דבכל ראייה מברך בתורת רשות ורק בראייה ראשונה הוי חובה / בהוכחת הראב"ד מהא דקימ"ל דהרואה את חבריו אחר ל' מברך שהחיינו דע"כ דברכת שעשה לי נס הוי רשות / בשיטת השטמ"ק והמאירי בטעם דאינו מברך על נס חבריו, משא"כ באביו ורבו דמברך / במח' הפוסקים האם נס שהוא בדרך הטבע חשיב לנס המחייב ברכת שעשה לי נס במקום הזה / במח' המג"א והאלי" רבה האם יש להוכיח מהא דמברך הגמל אף על נס שהוא דרך הטבע דה"ה דמברך שעשה לי נס / במח' המשנ"ב והגר"ז במי שחוזר למקום הנס בתוך ל' יום מזמן הנס אם מברך שעשה לי נס / בביאור מח' רש"י והרשב"ם בחובות אומות העולם להלל על גבורות ונפלאות / יחקור ביסוד הברכה דשעשה לי נס, האם הוי כברכת הגומל דהוא ברכת הודאה על עצם הנס וההצלה, או דהוי ברכת השבח על הגילוי דגבורות ה' שנתגלה ע"י אותו הנס / בביאור החילוק בין החיוב דברכת הגומל לברכת שעשה לי נס / בביאור שיטת הראב"ד דמברך בכל פעם שרואה את מקום הנס ואף בתוך ל' יום, ובטעם דלא הוי ברכה לבטלה / ביישוב קושית הגר"א על הריב"ש דאמאי חולים ויולדות אינם מברכים תמיד שעשה לי נס / במח' הפוסקים אם יוצאי יריכו שנולדו קודם הנס מברכים על נס אביהם / ביאור מח' המג"א והא"ר ביוצאי יריכו דמברכים על נס דאביהם והמברך על נס דרבו אם צריך להזכיר גם שאר מקומות שנעשה בהם נס / בספיקו דהעולת תמיד במי שהגיע באותו יום למקום אחר שנעשה לו בו נס אם צריך לחזור ולברך.

ימים כל שלא עבר שלשים יום מראייה ראשונה אינו מברך אף שלא בירך בפעם ראשון, דהרי לענין פרי חדש יש כמה פוסקים שסוברים דמכיון שלא בירך בפעם ראשון כשראהו שוב אינו מברך כמו שכתב המ"א בסימן רכ"ה ס"ק ט', ואף דאנן לא נהיגין הכי היינו משום דאנן קי"ל דתלוי הדבר באכילה כמו שמוכח שם מביאור הגר"א, אבל בזה דודאי הברכה נתקנה על הראייה לחוד שראה מקום הנס, וכיון שכבר ראה המקום ואין ד"ז חדש אצלו א"צ לברך עד שיעבור למ"ד יום ואז הוי כראייה חדשה, עכ"ל. ומבואר בדבריו דדימה דין זה לכל הברכות דיסוד החיוב תלוי בראייה, אכן לכאורה קשה דכל הני דתלי בראייה הברכה קאי על מה שרואה כגון הרואה את הים הגדול וכו', משא"כ הכא דהברכה הוי על הנס, ולכאורה מה ענין ראית המקום דמחייב את הברכה.

בשו"ע סימן ר"ח סעיף א' כתב וז"ל, הרואה מקום שנעשו בו נסים לישראל, כגון מעברות הים ומעברות הירדן, ומעברות נחלי ארנון, ואבני אלגביש של בית חורון, ואבן שבקש עוג לזרוק על ישראל, ואבן שישב עליה משה בעת מלחמת עמלק, וחומת יריחו, מברך שעשה נסים לאבותינו במקום הזה, ובין ברכה זו ובין שאר ברכות הראייה הרי הם כשאר ברכות, וכולם בהזכרת שם ומלכות, עכ"ל. וצ"ב בגדר חיוב הברכה, וביותר צ"ב דמשמע דכל החיוב תלוי בראיית המקום שנעשה לו הנס, ולכאורה קשה דמה ענין המקום, והא עיקר ההודאה הוי על עצם הנס, וצ"ב בזה.

בשיטת הביאור הלכה דאם כבר אינו רואה את מקום הנס
אינו יכול לברך

במח' הראב"ש והראב"ד האם מברך שעשה לי נס בשם
ומלכות

ובטור שם כתב וז"ל, הרואה מקום שנעשו בו נסים לישראל כגון מעברות הים וכו', מברך בא"י אמ"ה שעשה נסים לאבותינו במקום הזה, וכן בכל הברכות צריך להזכיר בהם שם ומלכות כ"כ הרמב"ם

ויעו"ש בביאור הלכה ד"ה במקום הזה דכתב וז"ל, ונראה דאין יכול לברך רק כל זמן שרואהו להמקום, אבל אם עבר כבר ואינו רואה אותו הפסיד ברכתו, כמו בשמע רעמים לקמן בסימן רכ"ז ס"ג עי"ש, וכן יהיה הדין ברואה אדם שנעשה לו נס המבואר בס"ו בהג"ה אם כבר עבר האיש ולא בירך והרחיק ממנו עד שאינו רואהו שוב אינו מברך, ואפשר עוד דאפילו ראה את האדם או את המקום בעוד איזה

נחלי ארנון אבני אלגביש במורד בית חורון ואבן שבקש לזרוק עוג מלך הבשן על ישראל ואבן שישב עליה משה בשעה שעשה יהושע מלחמה בעמלק ואשתו של לוט וחומת יריחו שנבלעה במקומה על כולן צריך שיתן הודאה ושבח לפני המקום, ע"כ.

ובתוס' שם בד"ה הוראה כתב וז"ל, פירש רבי' שמעיה דכל הני ברכות צריכות להזכרת שם ומלכות ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, וכן כתב רבינו שמשון מקוצי כי הר"י היה רגיל לברך על הברקים ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שכחו וגבורתו מלא עולם, וכן פרי' ומיית' ירושלמי דפירקין רבי זעירא כו' כל ברכה שאין בה וכו', ונראה לרבינו דדוקא לרואה משלשים יום לשלשים יום דומיא דרואה ים הגדול לפרקים דאמר בירושלמי דפרקים היינו שלשים יום, עכ"ל. ומבואר בתוס' דגדר הברכה הוי ככל ברכות הראיה דמתחייב כל דלא ראה ל' יום, אכן יש לדייק דהרמב"ם לא הביא את הדין דמתחייב כל ל' יום אלא לענין ברכת עושה מעשה בראשית, ומשמע דלענין ברכת שעשה לי נס אי"ז תלוי בל' יום, ולכאורה מתחייב בכל ראיה אפי' פחות מל' יום, וצ"ב במה נחלקו.

וברשב"א שם כתב וז"ל, הוראה מקום שנעשו בו נסים לישראל אומר ברוך שעשה נסים לאבותינו במקום הזה, ודוקא פעם ראשונה חובה מכאן ואילך רשות וכ"כ הראב"ד ז"ל, והא דאמר' בגמרא דא"ל רבא לההיא דנפל עלי' אריא בעבר ימינא, כל אימת דמטית להתם בריך ברוך שעשה לי נס, התם נמי לאו בחובה קאמר ליה, אלא דאיהו בעי מיניה אי מצי לברוכי או לא, וא"ל דכל אימת דמטי התם אי בעו לברוכי הרשות בידו ושפיר דמי ולא בחובה, עכ"ל. ומבואר דשיטת הראב"ד דבפעם הראשונה הוי חובה ומכאן ואילך רשות, וצ"ב בזה דמאי שנא מכל ברכות הראיה דהחייב מתחדש בכל ל' יום וכדס"ל לתוס'.

ז"ל, לאפוקי מדברי הראב"ד ז"ל שכתב שאין צריכות שם ומלכות, וכתב עוד הראב"ד שאין עליו חובה לברך על הנס אלא בפעם ראשונה מכאן ואילך רשות, אבל א"א ז"ל כתב שכל אלו הברכות אינן אלא כשרואה אותן מל' יום לל' יום, ואז הם חובה כמו בפעם ראשונה, עכ"ל. ומבואר דנחלקו הרא"ש והראב"ד בתרתי, האחד האם ברכות הראיה מברכין בשם ומלכות או דמברכין ללא שם ומלכות, עוד נחלקו האם החייב הוא רק בפעם הראשונה, או דבכל ראיה המתחדשת לו משלשים יום מחייב בברכה מחודשת, וצ"ב במה נחלקו.

ויעו"ש בב"י דכתב וז"ל, אבל אדוני אבי הרא"ש ז"ל כתב שכל אלו הברכות אינם אלא כשרואה אותם משלשים יום לשלשים יום, בריש פרק הוראה סי' א', והדבר מבואר שהוא חולק על דברי הראב"ד בשתיים, שהראב"ד סובר שאינו מברך על הנס בתורת חובה אלא פעם ראשונה לבד, והוא סובר שכל שרואה אותם משלשים יום לשלשים יום חייב לברך כמו בפעם ראשונה, ועוד דמדסתם וכתב הראב"ד מכאן ואילך רשות, משמע דאפילו חזר וראה בתוך שלשים יום אם רצה לברך הרשות בידו, והרא"ש סובר שאינו רשאי לברך כל שלא עברו עליו שלשים יום, והמרדכי כתב שם כדברי הרא"ש וכן כתבו התוספות בפרק הוראה, והכי נקטינן, עכ"ל. ומבואר בב"י דנחלקו הראב"ד והרא"ש האם בכל פעם שרואה מקום שנעשו בו נסים הרשות בידו לברך, או דרק משלשים יום לשלשים יום, וצ"ב במה נחלקו.

אלא דלכאורה קשה, דאף למאי דס"ל להראב"ד דרק בפעם הראשונה הוי חובה ומכאן ואילך הוי רשות, מ"מ אמאי שייכך בכל פעם שרואה ואף דלא עבר ל' יום, ומאי שנא מכל ברכות הראיה כגון הוראה את הים הגדול דקימ"ל דמברך רק מל' יום מהראיה הראשונה.

אכן בב"ח שם כתב וז"ל, כתב בית יוסף שהרא"ש חולק על הראב"ד בתרתי, שהראב"ד סובר דבפעם ראשונה בלבד הוא חובה והרא"ש סובר דכל שלשים ושלשים הוא חובה, ועוד דלהראב"ד רשות הוא לברך אפילו חזר וראה תוך שלשים ולהרא"ש אסור תוך שלשים ע"כ, ולפעד"נ דאינו חולק אלא בחדא, דלהראב"ד דמברך בפעם ראשונה בלא שם ומלכות אף לאחר שלשים יום אינו אלא רשות ואי בעי לא בריך כלל, ולהרא"ש חייב להזכיר שם ומלכות וחייב לברך כל שלשים, אבל תוך שלשים לא פליגי דהראב"ד דסובר רשות הוא היינו לפי שמברך בלא שם ומלכות, ובזה מודה הרא"ש דלא קאמר הרא"ש דאסור לברך תוך שלשים אלא לפי שסובר דאינו מברך אלא בשם ומלכות, ובזה מודה הראב"ד דאסור לברך בשם ומלכות בין תוך שלשים ובין לאחר שלשים א"כ לא פליגי אלא בלאחר שלשים, עכ"ל. ומבואר בדבריו דהא דלהראב"ד יכול לברך אפי' אם לא עבר ל' יום מראיה ראשונה, הוא משום דאינו מברך בשם ומלכות, ואיה"נ ללא שם ומלכות אף להרא"ש יכול לברך כל אימת שירצה.

במה' הראשונים אם החייב הוא בשלא ראה ל' יום את מקום הנס, או דבכל ראיה מברך בתורת רשות ורק בראיה ראשונה הוי חובה

ומקור דין זה הוא בגמ' ברכות דף נ"ד ע"א, הוראה מקום שנעשו בו נסים לישראל אומר ברוך שעשה נסים לאבותינו במקום הזה, מנא הני מילי אמר רבי יוחנן דאמר קרא ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הציל וגו' וכו', תנו רבנן הוראה מעברות הים ומעברות הירדן מעברות

בחוכתת הראב"ד מהא דקימ"ל דהוראה את חבירו אחר ל' מברך שהחיינו דע"כ דברכת שעשה לי נס הוי רשות ובשיטת השטמ"ק והמאירי בטעם דאינו מברך על נס חבירו

ובשטמ"ק שם כתב וז"ל, והקשה הראב"ד ז"ל היכי איפשר דאניסא דיחיד לא יברך, השתא אי חזי ליה בתר תלתין יומין מברך עליה שהחיינו, כד אתרחיש ליה ניסא לא כל שכן אפילו גו תלתין, ותרין ז"ל דהכא בחובה קאמר דאינו חייב לברך, ואותן ברכות שהן על הראיה רשות הן ואי בעי לא מברך, ואפילו אם נאמר שאותן ברכות הן חובה כל שנהנה מהן, יש לתרץ דהכא לא אמרינן אלא דמשום ניסא אינו חייב להודות על נס חברו, אבל כשרואהו לפרקים או לאחר שנים עשר חודש מצד עצמו מברך עליו ולהנאתו, שהרי לחברו לא אירע שום מקרה ושנוי בעולם, הילכך לא תקנו ברכה זו אלא כשרואהו שאז מתחלת הנאתו, עכ"ל. ומבואר בדבריו דאף אי נקטינן כהתוס' דהוי חובה, מ"מ חלוק ברכת שהחיינו דמברך על ראית חבירו דיסודו משום הנאה ידיד', משא"כ בנס שנעשה לחבירו דאינו נהנה בעצמו מהנס, בהא לא מסתבר לחייבו להודות על נס חבירו, אלא דלפ"ז צ"ב דאמאי צריך לברך על נס דרבו ואביו, וצ"ל דנס דרבו ואביו הוי שמחה דילי' יותר מאשר נס דחבירו.

וכדכתבינא מבואר כן במאירי שם דכתב וז"ל, זה שביארנו בנס של יחיד שאין מברכין עליה, תמנה בה גדולי המפרשים שהרי ברואה אחר ל' מברך שהחיינו ואחר י"ב חדש מחיה המתים, והאיך אפשר



במח' המג"א והאל"י רבה האם יש להוכיח מהא דמברך הגמל אף על נס שהוא דרך הטבע דה"ה דמברך שעשה לי נס

ובמג"א שם כתב וז"ל, ויש חולק, לא מצאתי מי שחולק, דהיאך יעלה על הדעת להקרא נס דבר שהוא בדרך הטבע, ומ"ש הרב"י ס"ס רי"ט בשם הריב"ש, היינו לומר כשנעשה לו נס צריך לברך גם הגומל, אבל בדבר שמנהג העולם פשיטא דאין לברך שעשה לי נס, עכ"ל. ומבואר בדבריו לחלק בין ברכת הגומל דבהא נחלקו האם צריך לברך על נס שהוא בדרך הטבע, משא"כ ברכת שעשה לי נס לכו"ע לא חשיב נס אלא נס שהוא בדרך הטבע, וצ"ב בדבריו.

ויעו"ש באל"י רבה דכתב וז"ל, ולענ"ד מדכתב הריב"ש וכיוצא בנסים אלו, אלמא דגנבא ונפל כותל ניסים קרא להו, ועוד דלמד דין דמברך מיד הגומל מק"ו דמברך כשמגיע אח"כ למקום של הנסים, וא"כ כיון דפסק לברך בהו הגומל, על כרחך נמי מברך על הניסים דאם לא כן ליכא קל וחומר בהו, עכ"ל. ומבואר דחולק על המג"א וס"ל דאדרבא, מדס"ל דמברך הגומל אף על נס שהוא בדרך הטבע, א"כ פשיטא דמברך שעשה לי נס במקום הזה, וצ"ב במאי פליגי.

במח' המשינ"ב והגר"ז במי שחוזר למקום הנס בתוך ל' יום מזמן הנס אם מברך שעשה לי נס

ויעו"ש במשנ"ב ס"ק ט"ו וז"ל, אבל הוא עצמו היינו כשחוזר ומגיע שם אחר שקרא לו הנס, ומפעם הראשונה ואילך אינו מברך כשמגיע שם, אלא אם כן עברו שלשים יום מברכה ראשונה וכבסעיף ג', עכ"ל. ומדיוק דבריו מבואר דבפעם ראשונה שחוזר למקום הנס מברך אף שהוא בתוך שלשים יום מזמן הנס.

אכן בשו"ע הרב סדר ברכת הנהנין פרק י"ג סעיף א' כתב וז"ל, יחיד שנעשה לו נס באיזה מקום כגון שנפל עליו כותל ונצול או חיה רעה או לסטים, חייב הוא עצמו כשיראה אותו מקום לאחר שלשים יום לברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שעשה לי נס במקום הזה, עכ"ל. ומבואר דס"ל דאם חוזר למקום הנס בתוך ל' יום שנעשה לו נס אינו מברך ברכת שעשה לי נס, ודלא כפי שפסק במשנ"ב, וצ"ב במה נחלקו.

ובדרישה שם ס"ק א' כתב וז"ל, וכתב עוד הראב"ד שאין עליו חובה לברך על הנס אלא בפעם ראשונה מכאן ואילך רשות, וקשה לי איך יברך ברכה שאינה לצורך, ודומה לזה תמה רבינו לעיל בסימן כ"ט אמ"ש בשם הגאון דבהסרת התפילין הרשות בידו אם ירצה יברך, וכתב עליו ז"ל ואני תמה כיון דאינו חייב לברך אם יברך הוי ברכה לבטלה וכו', ונלע"ד דשאני ברכה זו שנתקנה על ראיית הנס אינה אלא התפעלות הנפש, וסבירא ליה להראב"ד שאינו חייב לברך אלא בפעם הראשון שאז מתפעל בודאי, משא"כ מכאן ואילך שתלוי בדעתו אם ירצה להשית דעתו ולבו על גודל הנס ולהודות לה' בכל לבבו הרשות בידו, משא"כ לעיל בברכת המצות שאין שם התפעלות הנפש וכו', יעו"ש. וצ"ב בדבריו.

בביאור מח' רש"י והרשב"ם בחובת אומות העולם להלל על גבורות ונפלאות

ואשר נראה בזה ובהקדם, בגמ' פסחים דף קי"ח ע"ב, שלח לו כך אמר אבא מאי דכתיב הללו את ה' כל גוים, אומות העולם מאי

שלא לברך על נסו, עד שפירשו שזו של ראיית חברו דוקא רשות וכן בנסו אם רצה לברך מברך הא חובה לא, ולדעתי כל הברכות שהוזכרו חובה הם, וראיית חברו החביב לו ושדעתו עליו ודאי חייב לברך, ומ"מ אינו דומה ראיית פני חברו החביב לו ושיש לו הנאה בראייתו לראיית מקום הנס שאירע לו, ואין חובה אלא לאביו ורבו שנפשו קשורה בהם אף שלא בפניהם, עכ"ל. ומבואר דיסוד החיוב הוי על הנאת עצמו, אלא דבאביו ורבו חשיב להנאה דדי' ולהכי חייב לברך, הן אמנם דלכאורה קשה דא"כ אמאי בברכת הגומל החיוב חל רק על בעל הנס עצמו, ואילו בברכת שעשה לי נס מתחייבים אף משפחתו ותלמידיו.

במח' הפוסקים האם נס שהוא בדרך הטבע חשיב לנס המחייב ברכת שעשה לי נס במקום הזה

ובשו"ע שם סעיף ט' כתב וז"ל, יש אומרים שאינו מברך על נס אלא בנס שהוא יוצא ממנהג העולם, אבל נס שהוא מנהג העולם ותולדתו, כגון שבאו גנבים בלילה ובא לידי סכנה וניצול וכיוצא בזה אינו חייב לברך, ויש חולק, וטוב לברך בלא הזכרת שם ומלכות, עכ"ל. ובלבוש שם כתב וז"ל, "א שאין מברכין על נס אלא בנס שהוא יוצא ממנהג העולם שזה נקרא נס נגלה, אבל נס נסתר שהוא נעשה כפי מנהג העולם ותולדותיו, כגון שבאו עליו גנבים בלילה ובא לידי סכנה וניצל וכיוצא בזה אינו חייב לברך, שאין זה נס נגלה ושמא דרך מקרה היה, ויש חולקין כי ודאי הכל הוא דרך השגחה ונס גמור הוא, וכיון שיש מחלוקת בדבר טוב לברך בלא הזכרת שם ומלכות, עכ"ל. ומבואר דנחלקו האם נס שהוא בדרך הטבע חשיב לנס המחייב ברכת שעשה לי נס במקום הזה או לא, וצ"ב במאי תלי' מילתא.

ובב"י שם אות ט' כתב וז"ל, כתב ה"ר דוד אבודרהם בשם ה"ר גרשום ב"ר שלמה שהנעשה לו נס אינו מברך הגומל וכו', וכתב עוד "א שארבעה בלבד צריכין להודות אבל אחרים שבירכו הויא ברכה לבטלה וכו', אבל הריב"ש כתב בתשובה סי' של"ז שאלת הא דאמרין בפרק הרואה ד' צריכים להודות, מי נימא הני דוקא וא"כ אפילו נפל עליו כותל או ניצל מדריסת שור ונגיחותיו וכיוצא בנסים כאלו אינו חייב לברך, או נימא דכל שכן הוא, תשובה נראה שצריך לברך שהרי הולכי מדברות שצריכים להודות זהו מפני סכנת אריה וגנבים המצויים בדרכים, וא"כ כשעמד עליו אריה לטרפו אפילו בעיר אם גנבים באו לו אם שודדי לילה וניצל מהם וכיוצא בנסים אלו כל שכן שצריך להודות, ולא הוזכרו הארבעה בכתוב אלא מפני שהם מצויים תמיד בדרך מנהגו של עולם ברוב האנשים, וכל שכן הנעשה לו נס וניצול ממיתה עצמה, שהרי קבעו עליו ברכה אחרת לברך כשיעבור עוד במקום ההוא ברוך שעשה לי נס במקום הזה, וכל שכן שמיד שניצל צריך הוא להודות כדרך הארבעה שצריכים להודות ולא שיפטר מברכת ההודאה בברכת שעשה לי נס שחיבוהו לברך כשישוב לעבור במקום ההוא, ואולי לא יעבור שם לעולם ולא יברך אותה ברכה, אלא ודאי נראה שברכת ההודאה מברך אותה מכל מקום, עכ"ל. ולכאורה נראה דפשיטא לי' דמי שנעשה לו נס אף שהוא בדרך הטבע צריך לברך שעשה לי נס במקום הזה, אלא דנחלקו האם צריך לברך הגומל, או דהגומל נתקן דוקא בארבעה דברים.

ובבאור הגר"א שם כתב וז"ל, וכ"ב ב"י ובסי' רי"ט יתבאר שיש חולקין בזה ר"ל שהריב"ש כ' לברך גם הגומל, וע' מ"א שם סק"ט, וסובר לפ"ז שה"ה שמברך על הנס במקום הגומל, ואינו מוזכר, גם דבריו תמוהין דא"כ כל חולים ויולדות צריכים תמיד לברך וכן יוצאי יריכן, וא"כ כל א' חייב לברך תמיד, עכ"ל.

והנה הא דהמחייב דהברכה תלי' בראיית המקום שנעשה לו הנס תלוי בהני תרי צדדי, דלהצד דיסוד הברכה הוי גדר דהודאה על עצם הנס שנעשה לו, לפ"ז ע"כ צ"ל דמדינא יש עליו חיוב להודות על הנס ע"י ברכת שעשה לי נס, אלא דהזמן לברך ברכה זו חל בשעת ראיית המקום, אכן להצד דהברכה לא קאי כלל על עצם הנס, אלא דיסודו משום הגילוי דגבורות ה' שנתגלה ע"י אותו הנס, ולפ"ז כל חלות החיוב נוצר מחמת ראיית המקום שנעשה לו הנס, דהתפעלות הנפש הנובע מחמת הראייה היא המחייב דברכה זו, דומיא דכל הני ברכות המתחייבים מחמת הראייה.

ולפ"ז נראה דבהני תרי צדדי נחלקו המג"א והאלי" רבה האם בנס שהוא דרך הטבע שייך האי ברכה דשעשה לי נס במקום הזה, דדעת האלי" רבה דיסוד הברכה דשעשה לי נס הוי גדר דברכת הודאה על עצם הנס, אלא דבברכת הגומל מברך בשעת הנס, וברכת שעשה לי נס חל בשעה שחזור למקום הנס דמתעורר עליו חיוב חדש להודות על הנס, ומה"ט ס"ל דכשם דלענין הגומל מברך אף על נס שהוא בדרך הטבע ה"ה לענין ברכת שעשה לי נס, אכן דעת המג"א דחלוק ברכת הגומל דיסודו משום הודאה על הנס דבהא נחלקו הפוסקים האם נס שהוא כדרך הטבע מחייב ברכת הגומל, משא"כ לגבי ברכת שעשה לי נס במקום הזה לכ"ע לא שייך ברכה זו אלא בנס שהוא שלא כדרך הטבע, דס"ל דיסוד הברכה הוי גדר דברכת השבח על גבורות ה', דומיא דכל הני דמברך על ראייתן כגון על הברקים והרעמים, דגדר הברכה הוי שבח על גבורות ה', וה"ה הברכה דשעשה לי נס אינו מתחייב אלא בנס דהוא מעל דרך הטבע דבהא יש גילוי מיוחד דגבורות ה'.

עבדיתייהו, הכי קאמר הללו את ה' כל גוים אגבורות ונפלאות דעביד בהדייהו, כל שכן אנו דגבר עלינו חסדו, ע"כ. וברשב"ם שם כתב וז"ל, אגבורות ונפלאות, דחזינן שעשה בעולם, וכל שכן אנו כי גבר עלינו חסדו יותר מכל אומה ולשון, עכ"ל. ומבואר בדבריו דהגוים משבחים את ה' על עצם נפלאות הבריה, ועם ישראל משבחים על הא דהקב"ה עשה ניסים וחסדים מיוחדים עם עם ישראל.

אכן ברש"י שם כתב וז"ל, אגבורות ונפלאות, דחזיתו שעשה לי, עכ"ל. ומבואר דגם הגוים משבחים על ראת הניסים שנעשו לישראל, ויעוין בעמק ברכה הלל על הנס דכתב וז"ל, וכעין זה שמעתי מכ' מו"ר הגאב"ד דבריסק שליט"א, בהא דאיתא בפ' ערבי פסחים ד' קי"ח ע"ב, מאי דכתיב הללו את ה' כל גוים, אומות העולם מאי עבדיתייהו, ה"ק הללו את ה' כל גוים אגבורות ונפלאות דעביד בהדייהו כל שכן אנו דגבר עלינו חסדו, הנה לכאורה הא דקאמר אגבורות ונפלאות דעביד בהדייהו, היינו בהדי אומות העולם שהם יהללו על ניסים שלהם, אכן רש"י פ' להדיא אגבורות ונפלאות דחזיתו שעשה לי, והיינו בהדי ישראל, וא"כ שוב קשה אומות העולם מאי עבדיתייהו, ואמר ע"ז מו"ר, דהנה מצינו דאיכא ב' מיני ברכות, ברכת הודאה על טובות השם כגון ברכת הטוב והמטיב, וגם ברכת שבח על גבורות ה' כגון ברכת עושה מעשה בראשית וכי"ב, וזהו דקאמר דכשהשם עושה ניסים לישראל וכולם מכירין גבורותיו של הקדוש ברוך הוא, אז כולם חייבין להלל, אומות העולם חייבין להלל בברכת שבח על הגבורות ה' דחזיתו שעשה לי, וכ"ש אנו דחייבין נמי בברכת הודאה על חסדו וטובותיו, עכ"ל.

ומבואר בדבריו דבכל נס שנעשה לישראל יש ב' סוגי ברכות, האחד הוא הודאה על הטוב, דבזה רק ישראל שהקב"ה גבר עליהם חסדו מחוייבים בהודאה, אכן יש עוד חיוב דיסודו ברכת השבח על הגבורות שנתגלה ע"י הנס, דבזה אף אומות העולם דרואים את הניסים חייב בברכת השבח.

יחקור ביסוד הברכה דשעשה לי נס, האם הוי כברכת הגומל דהוא ברכת הודאה על עצם הנס וההצלה, או דהוי ברכת השבח על הגילוי דגבורות ה' שנתגלה ע"י אותו הנס

בביאור החילוק בין החיוב דברכת הגומל לברכת שעשה לי נס

הן אמנם, דעדיין צ"ב דאי יסוד הברכה הוי גדר דברכת הודאה על עצם הנס, לפ"ז קשה דהא כבר נתחייב בברכת הגומל על עצם הנס, ואמאי שיתחייב עוד ברכה להודות על הנס, ועוד קשה דלהצד דיסוד הברכה הוי גדר דהודאה על עצם הנס, א"כ מאי שנא ברכת הגומל דמתחייב בה מיד עם הצלתו, משא"כ ברכת שעשה לי נס מתחייב דוקא בשעת ראיית המקום שנעשה לו הנס.

ויעו"ש בלבוש דכתב וז"ל, הרואה מקום שנעשו בו ניסים לאבותינו ולכל בית ישראל, צריך לברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שעשה ניסים לאבותינו במקום הזה, וצריך להזכיר בה שם ומלכות כמו בשאר ברכות, שצריך לתת שבח למקום על הטובה שהטיב לאבותינו, וגם אנו מתנהים בהם עוד היום וכאילו נעשו לנו הניסים וכו', וכשראה אותם פעם אחת ובירך עליהם אין צריך לחזור ולברך בכל פעם שרואה אותם, ואפילו היה הולך וחוזר ובא כמה ימים זה אחר זה אין צריך לחזור ולברך אלא אם כן הפסיק בין ראייה לראייה שלשים יום, שאם עברו שלשים יום שלא ראה אותם צריך לחזור ולברך כמו בפעם ראשונה, עכ"ל. ומבואר בלבוש דס"ל כדעת התוס' דדוקא לאחר שלשים יום חל חיוב ברכה זו, ולכאורה קשה דהא מבואר בלבוש להדיא דיסוד הברכה הוי הודאה על הנס שנעשה לו, ואף בנס שנעשה לאבותיו חשיב כאילו נעשה לו נס, ולפ"ז קשה דהייכא דכבר בירך ברכת הגומל דהוי ברכת הודאה על הנס אמאי שיתחייב לברך שוב על הנס, ואשר יראה לחדש בזה, דחלוק ההודאה דברכת הגומל דהוי הודאה על עצם הצלתו, על הא דנתרפא, ועל הא דיצא מבית האסורים וכו',

וכד אתינא להכי יש לחקור ביסוד הברכה דשעשה לי נס במקום הזה, דהנה ברכת הגומל פשיטא דיסודו הוא משום הודאה על הנס, וברכות הראיה והגבורות כגון הרואה את הים הגדול וברכת הברקים והרעמים פשיטא דאין יסודם משום הודאה, דהא לא תלי' כלל בהנאתו, אלא דהוי גדר דברכת השבח על גבורות ה', דבשעה שרואה הנפש מתפעלת ולהכי חייבו חכמים בשעה זו לברך ברכת השבח, וכמש"כ ברמב"ם בהל' יסודי התורה פרק ב' הל' ב' דכתב וז"ל, והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו, בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים ויראה מהן חכמתו שאין לה ערך ולא קץ, מיד הוא אוהב ומשבח וממלא ומתאוה תאוה גדולה לידע השם הגדול כמו שאמר דוד צמאה נפשי לאלהים לאל חי, עכ"ל. אכן יש לדון בגדר הברכה דשעשה לי נס במקום הזה, דאפשר דהוי גדר דהודאה על עצם הנס, ואע"ג דכבר בירך הגומל מ"מ מתחדש עליו החיוב כל פעם שרואה את המקום שנעשה לו נס, ואפשר דיסודו משום ברכת השבח, דמלבד הנס דנעשה לו יש כאן גילוי דגבורות ה' המחייב ברכת השבח ככל ברכות הראייה.

אלא דחייבו חכמים להוסיף הודאה בראייה ראשונה, אכן בראייה שניה אינו חובה.

ולהנבאר נראה דבהא נחלקו הראשונים האם שייך חיוב ברכה זה דוקא כל ל' יום, או דבכל ראייה שייך לברך, דדעת התוס' דיסוד הברכה לא קאי על עצם הנס, אלא הוי גדר דברכת השבח על גבורות ה' שנתגלה ע"י אותו נס, ולפ"ז חל עליו הכלל דקימ"ל בכל הני ברכות דתלוי בראייה דדוקא ראייה אחת לשלשים יום חשיב לראייה הגורמת התפעלות הנפש המחייבת ברכה, אכן דעת החולקים נראה דס"ל דיסוד הברכה הוי גדר דברכת הודאה על עצם הנס, אלא דהראייה הוי זמן לחיוב הודאה, ומה"ט אף בראייה בתוך שלשים מחייב ברכה.

ולפ"ז אפשר דמה"ט כתב הב"י דהראב"ד פליג הרא"ש בתרתי, לדעת הראב"ד הוי רשות ולא חובה, וכן יכול לברך אף בתוך ל' יום מראייה ראשונה, והרא"ש סובר דהוי חובה ואינו רשאי לברך כל שלא עברו עליו שלשים יום, ולפמש"כ א"ש, דהא בהא תלי, דמאותו טעם דס"ל להראב"ד דהוי רשות ומטעם דס"ל דיסוד הברכה הוי גדר דהודאה על עצם הנס, סגי בהא דמברך פעם אחת בראייה ראשונה ומכאן ואילך הוי רשות, ומה"ט ס"ל להראב"ד דאין חובת ברכה זו תלויה בל' יום כשאר ברכות הראייה דיסודם משום ברכת השבח, אכן הרא"ש לשיטתו דס"ל דיסוד הברכה לא קאי על עצם הנס, אלא הוי גדר דברכת השבח על גבורות ה' שנתגלה ע"י אותו נס, דמה"ט ס"ל דהוי חובה ככל ברכות הראייה, ומאותו הטעם ס"ל בדפחות מל' יום לא שייך כלל האי ברכה, דהא כללא הוא דראיה בתוך ל' יום שייכי לראייה ראשונה, ואין כאן ראייה הגורמת להתפעלות הנפש שהיא הגורם לחיוב הברכה, ומאחר דלא שייך כלל חיוב ברכה זו הרי דאינו רשאי לברך בתוך ל' יום.

ולפמש"כ יתבאר הא דהוכיח הראב"ד את שיטתו מהא דקימ"ל דהרואה את חבריו אחר ל' מברך שהחיינו ואחר י"ב חדש מחיה המתים, והאין אפשר שלא לברך על ניסו של חבריו, דהראב"ד לשיטתו אזיל דס"ל דיסוד הברכה הוי גדר דהודאה על עצם הנס, ולהכי מקשה שפיר דאם על ראיית חברו מברך, לא כל שכן דיצטרך לברך על ניסו, ואמאי קימ"ל דאינו מברך על נס של יחיד, ומהא הוכיח הראב"ד דאי"ז חובה אלא רשות, אכן המאירי דדחה ראייה זו היינו משום דס"ל דחלוק הברכה דמברך על ראיית חבריו, דיסודו משום הנאת עצמו מחמת הראייה ולהכי חייב בברכה זו, משא"כ ברכת שעשה לי נס דלא קאי כלל על ההנאה מעצם הנס, אלא יסודו אלא הוי גדר דברכת השבח על גבורות ה' שנתגלה ע"י אותו נס, וחלות החיוב חל מחמת התפעלות הנפש הנובע מחמת הראייה, ובהא קימ"ל דדוקא התפעלות הנפש מנס שקרה לעצמו או למשפחתו או לרבו מחייב ברכה זו, אכן על ראיית מקום שנעשה נס לחבירו אי"ז סיבה מספקת לחייבו בברכה זו.

משא"כ ברכת שעשה לי נס לא קאי על עצם ההצלה, אלא על עצם זה דנעשה לו נס דיש בזה גילוי אהבה מיוחדת מהקב"ה, ומדוייק בזה לשון הברכות, דבברכת הגומל מברך הגומל לחיילים טובות וכו', דהוי הודאה על הטובה שנעשה לו, משא"כ בברכת שעשה לי מברך על עצם זה שהקב"ה עשה לו נס, ולפ"ז יתישב הא דהקשינו על הלבוש.

ולפ"ז יתבאר הא דכתב הפרישה לחלק בין ברכות המצוות דלא שייך בהם ברכת רשות, משא"כ בברכת שעשה לי נס דס"ל להראב"ד דשייך ב' ברכת רשות, דאף דהראב"ד ס"ל דיסוד הברכה הוי גדר דהודאה על הנס, מ"מ אי"ז הודאה על הצלתו דבהא לא מסתבר דאחרי דקיים את חובת ההודאה שיברך שנית, דהא פשיטא דחשיב לברכה לבטלה כבכל הברכות דלא שייך בהם ברכת רשות, משא"כ ברכת שעשה לי נס דלא קאי על עצם ההצלה, אלא על הא דהקב"ה עשה לו נס, דבהא המחייב דהברכה חל דוקא מחמת הראייה הגורמת לו להתבונן בחסדי ה', לפ"ז אף דכבר יצא יד"ח ההודאה, מ"מ אם רואה שוב את המקום ונתחדש אצלו התפעלות הנפש מהנס שנעשה לו, יכול לברך שנית ללא שם ומלכות ולא חשיב לברכה לבטלה.

ואפשר, דבהני תרי צדדי נחלקו המשנ"ב והגר"ז האם יכול לברך ברכה זו באותו יום דנעשה לו הנס, או דצריך לברך בראיית המקום ל' יום מיום שנעשה לו הנס, דדעת המשנ"ב דיסודו משום ברכת השבח על גבורות ה', ונמצא דאין שייכות כלל בין עצם הנס לחלות וסיבת הברכה, דעצם הנס הוי סיבה להודאה על הנס, משא"כ ברכת שעשה לי נס חל על גילוי גבורות ה' שנתגלה ע"י הנס, ולהכי מסתבר דמיד עם הראייה הראשונה מתחייב בברכה זו, אכן בדעת הגר"ז אפשר דס"ל דהוי גדר דברכת הודאה על הנס, ולהכי לא מסתבר בדפחות מל' יום יחול עליו חיוב הודאה מחודשת, והא דבעי שלשים יום הוא כמש"כ דאף דהוי חיוב הודאה אי"ז חיוב הודאה על הצלתו מהנס, אלא על עצם הא דנעשה לו נס, וחיוב זה חל דוקא מחמת התפעלות הנפש מהראייה לאחר ל' יום.

ביישוב קושית הגר"א על הריב"ש דאמאי חולים ויולדות אינם מברכים תמיד שעשה לי נס

ודאתינא להכי, אפשר ליישב את קושיית הביאור הגר"א, דתמה על הריב"ש דס"ל דמלבד החיוב לברך ברכת שעשה לי נס חייב לברך גם ברכת הגומל, והקשה דא"כ כל חולים ויולדות צריכים תמיד לברך וכן יוצאי יריכו וא"כ כל א' חייב לברך תמיד, אכן לפמשנ"ת א"ש, דלגבי יולדת או חולה כדרך העולם נראה דלכו"ע אף דחייבים לברך ברכת הגומל על רפואתם, מ"מ כיון דאינו מוגדר כלל כנס לא שייך בהם ברכת שעשה לי נס, דהא כל יסודו הוי הודאה על עצם זה דנעשה לו נס, משא"כ בנידון דהריב"ש דמיייר בניצל מלסטים או שנפל עליו כותל וניצל, דאף דהוי בצורה טבעית מ"מ חשיב לנס דמחייב ברכת שעשה לי נס במקום הזה, ודו"ק.

ולפמש"כ אפשר דבהא נחלקו הראב"ד והרא"ש האם חיוב זה הוי חובה בכל ראייה, או דרק בראייה ראשונה הוי חובה ומכאן ואילך רשות, דדעת הרא"ש ודעימ' דיסוד הברכה הוי גדר דברכת השבח על גבורות ה' דומיא דכל הני דמברך על ראייתו, ומה"ט אין סברא לחלק בין ראייה ראשונה לשניה, דמאחר דיסודו ברכת השבח על גבורות ה', הרי דמעצם ענין הברכה שייך ברכה זו אף ללא ראייה, אלא דלא חייבו חכמים לברך ברכה זו אלא מתוך התרגשות הנובע מחמת הראייה, אכן דעת הראב"ד דיסוד הברכה הוי גדר דברכת הודאה על עצם הנס,

במח' הפוסקים אם יוצאי יריכו שנוולדו קודם הנס מברכים על נס אביהם

ובשו"ע שם סעיף ד' כתב וז"ל, הרואה מקום שנעשה נס ליחיד אינו מברך, אבל הוא עצמו מברך שעשה לי נס במקום הזה, וכל יוצאי ירכו גם כן מברכין שעשה נס לאבי במקום הזה, עכ"ל. ויעו"ש במג"א ס"ק ו' דכתב וז"ל, יוצאי יריכו, אפילו אותן שנוולדו קודם לכן, וכמ"ש ס"ז כנ"ל, עכ"ל. ובמחצית השקל מבאר את דבריו וז"ל, דלא תימא דוקא הנולדים אחר כן דהם שותפים בנס האב, דלולי שניצל האב

ביאור מח' המג"א והא"ר ביוצאי יריכו דמברכין על נס דאביהם והמברך על נס דרבו אם צריך להזכיר גם שאר מקומות שנעשה בהם נס

ובשו"ע שם סעיף ה' כתב וז"ל, מי שנעשה לו נסים הרבה, בהגיעו לאחד מכל המקומות שנעשה לו נס צריך להזכיר כל שאר המקומות ויכלול כולם בברכה אחת, עכ"ל. ויעו"ש במג"א ס"ק ז' דכתב וז"ל, אבל יוצאי יריכו א"צ להזכיר שאר המקומות כנ"ל, כמו בנס של רבים, עכ"ל. ובפמ"ג שם ביאר וז"ל, נס דרבים הוא כיוצאי יריכו ואפילו הכי אין מזכירין כולם, ועיין אלי' רבה ס"ק ו' דבריה ובר בריה מזכירין כולם וכן נס רבו, דהני לאו משום שותפות הוא אלא דחשיב כגופו, עכ"ל. ומבואר דנחלקו המג"א והא"ר רבה האם ביוצאי חלציו ובנס דרבו מזכירין את כל הניסים שהיו להם, או דדין זה נאמר רק במי שמברך על נס דעצמו, וצ"ב במאי תלי' פלוגתייהו.

וע"פ משנת נראה דהמג"א והא"ר רבה לשיטתם אזלי, דהא"ר רבה לשיטתו אזיל דס"ל דיסוד הברכה הוי גדר דהוודאה על עצם הנס, והא דיוצאי חלציו חייבים בברכה זו הוי מטעם דחשיבי לשותפים בהנאה מהנס, דלולי הנס הם לא היו קיימין, ולפ"ז חל עלייהו אותו הדינים דחל על בעל הנס עצמו, וזה כוונתו במש"כ דלאו משום שותפות הוא אלא דחשיב כגופו, דהיינו דגם יוצאי חלציו חשיבי כבעל הנס עצמו, ולהכי חל גם עליהם החיוב להודות על שאר הניסים דנעשו להם באביהם, אכן המג"א לשיטתו אזיל דס"ל דיסוד ברכה זו הוי גדר דברכת השבח על גבורות ה' שנתגלה ע"י הנס, ואין חיוב הברכה תלוי בשותפות בהנאה מהנס, וס"ל דהחיוב להוסיף ולהזכיר את הניסים האחרים שנעשו לו במקום אחר הוי דין רק על בעל הנס ולא על יוצאי חלציו דכל חיובם אינו מתייחס לעצם הנס שנעשה לאביהם, אלא לגבורות ה' שנתגלה מחמת אותו הנס, ודו"ק.

בספיקו דהעולת תמיד במי שהגיע באותו יום למקום אחר שנעשה לו בו נס אם צריך לחזור ולברך

ובעולת תמיד ס"ק ה' הסתפק וז"ל, וצ"ע אם הולך באותו יום למקום האחר שאירע לו הנס אם צריך לחזור ולברך כיון שכבר הזכיר אותו מקום במקום הראשון שהגיע, ונראה דמשום ספק ברכה לא יברך, עכ"ל. ובאלי' רבה שם הביא את ספיקו דהעולת תמיד וכתב וז"ל, ולענ"ד שיברך אפילו באותו יום כיון שלא ראה תוך ל' לאותו המקום, ועוד דהא בכסף משנה פ"י מהלכות ברכות ה"ט כתב דלר"ף ורמב"ם אינו מזכיר כל המקומות, ומר בריה דאב"י דעשה כן לפניו משורת הדין הוא דעביד, עכ"ל. וצ"ב במה נחלקו.

ואפשר דספיקו דהעולת תמיד תלי' בהני תרי צדדי ביסוד החיוב דברכת שעשה לי נס, דהא"ר רבה לשיטתו אזיל דיסוד הברכה הוי גדר דהוודאה על עצם הנס שנעשה לו, ולפ"ז כל נס יש לו את חיוב ההוודאה שלו, ואף דהזכירו בהדי נס אחר אי"ז פוטרו לברך כשוראה את מקום הנס לאחר ל' יום, אכן העולת תמיד הסתפק דאפשר דיסוד החיוב הוי חיוב כללי דברכת השבח על גבורות ה', ולפ"ז אפשר דמאחר דכבר כיון בברכתו גם לגבורות ה' שהתגלה מחמת אותו נס אין לו לברך שנית קודם שיעברו עוד ל' יום, ודו"ק.

הם לא באו לעולם, משא"כ הנולדים קודם לכן, קמ"ל דאפילו הכי צריכים לברך דזהו מכלל כיבוד אב וכו', עכ"ל. ומבואר בדבריו דאף מי שנולד קודם הנס דאינו שותף בנס מ"מ צריך לברך, וכן מבואר שם בפמ"ג וז"ל, עיין מ"א, דבסעיף ו' בנס רבו מברך אף שאין בו שותפות, הוא הדין יוצאי יריכו שנולדו קודם הנס, עכ"ל. ומבואר דהזכיה מהא דצריך לברך על נס דרבו חזינן דאף דאינו שותף בנס צריך לברך מדין כבוד רבו, וא"כ ה"ה בבנים שנולדו קודם הנס מחויבים לברך מדין כיבוד אב.

ובעולת תמיד בס"ק ד' הסתפק בזה וז"ל, ומה שכתב וכל יוצאי יריכו וכו', הטעם כתב הרשב"א ז"ל נ"ד ע"א ד"ה הוואה, משום דכל יוצאי יריכו בכלל הנס ושותפין בו, ונראה מדבריו דיוצאי יריכו שהיו נולדים קודם שאירע לו הנס אין מברכין, מיהא לדינא צ"ע, עכ"ל. ומבואר בדבריו דדייק מהרשב"א דסיבת חיוב הברכה דיוצאי יריכו הוי משום דהם שותפים בנס, דלולי שניצל האב הם לא באו לעולם, ולפ"ז צריך לבאר דהא דמברך על נס רבו הוא משום דגם השותפות בלימוד התורה חשיב לשותפות המחייב ברכה, והעולת תמיד מסתפק בזה, וצ"ב במאי תלי' ספיקתו.

ויעו"ש באל"י רבה דכתב וז"ל, אבל לענ"ד אינו נכון, דהש"ע הוציא מהרמב"ן שהביא ב"י דלא גריס בש"ס אלא בריה ובר בריה, משום דעד כאן רחמי האב על הבן, אבל יוצאי יריכו אין מברכין, אבל לרשב"א דפירשו נמי יוצאי יריכו משום שותפות, א"כ כיון שכבר נולדו לא שייך שותפות כמו שכתב עולת תמיד ס"ק ד', וראיה ברורה לזה ממ"ש בחידושי רשב"א שם זה לשונו, ואף על גב דבעיא היא בירושלמי מהו לברך על אניסא דרביה ולא פשטוה, איכא למיפשט מרב חנא דבירך אדרב יהודה רביה ע"כ. ולכאורה תמוה למה לא פשיטא ליה כדפשיט הרמב"ן מדמברך אביו, אלא ע"כ דאזיל לטעמיה דלאו דווקא בר בריה אלא כל יוצאי יריכו, וע"כ יש לומר דטעמא משום שותפות ולא יכולין למילף רבו מיניה, וכן נ"ל לדינא וכו', והשתא ניחא שהאר"י הש"ע ותלה דין רבו באביו ולא כתב בסתם דמברך ארבו כדפירשתי, עכ"ל. ומבואר בדבריו דחולק על המג"א וס"ל דלמאי דפסקינן דה"ה דמברך על נס דרבו, לפ"ז בנים שנולדו קודם הנס צריכים לברך, וצ"ב במה נחלקו.

ולפמשנת נראה דנחלקו בהני תרי צדדי דלעיל, דדעת האלי' רבה דיסוד הברכה הוי גדר דהוודאה על הנס, ומה"ט יוצא יריכו חייבין בברכה זו משום דהם שותפים באותו הנס, דלולי שניצל האב הם לא היו באים לעולם, ומה"ט ס"ל דבנים שנולדו קודם הנס לא שייכי לברכה זו, אכן דעת המג"א דיסוד הברכה לא קאי על עצם הנס, אלא דהוי גדר דברכת השבח על גבורות ה' שנתגלה ע"י אותו נס, ומאחר דאין הברכה חל מחמת השותפות אלא מדין כיבוד אב להכי אף בבנים שנולדו קודם הנס חייבים בברכה זו, ודו"ק.

ודאיתנא להכי יתבאר באר היטב הא דהביא האלי' רבה בשם הרשב"א דנידון זה האם בנים שנולדו קודם הנס חייבין בברכה זו תלי' בנידון האם חייב בברכה זו על נס דרבו, ולפמשנת דהדברים מאירים, דהא מה"ט דחייבים בברכה על נס דרבו, והיינו משום דברכה זו הוי גדר דברכת השבח על גבורות ה' שנתגלה ע"י הנס, ואין חיוב הברכה תלוי בשותפות בהנאה מהנס, ומה"ט קימ"ל דאף על נס דרבו יש לו התפעלות הנפש מחמת הראיה, ומאותו הטעם שייך ברכה זו אף על בנים שנולדו קודם הנס, דהא חיובם הוי מחמת כיבוד אב ולא מחמת ההנאה מעצם הנס.



זמני הדלק"ג פרשת כי תבא
ירושלים: 6:32 מוקדם: 6:22
בני ברק: 6:47 מוקדם: 6:37
מודיעין עילית: 6:41 מוקדם: 6:31
חיפה: 6:41 מוקדם: 6:31
טבריה: 6:37 מוקדם: 6:27

העלון נתרם
לזכות ולישועה
ולכתיבה
וחתימה טובה

תוספת שבת

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

שים לב! זמני השקיעה וזמני הדלקת נרות שבת מקדימים!

השבוע מתחזקים לקראת שני שבתות האחרונות של השנה,

וכדברי מרנן הגר"א לופיאן והמשגיח רבי יחזקאל לוונשטיין זצוק"ל שאמר: זכורני בקעלם הקבלה המרכזית היתה להזהר בשמירת השבת, ששקולה שבת ככל התורה, וכ"ש בזמן ובדבר שהדור מתרפין, כהקדמת כניסת השבת, והקדמת מנחה בער"ש, וללמוד הלכ' שבת, ואמר שאם נתחזק בשני שבתות האחרונות נזכה לגאולה, שהרי בגמ' בשבת קיח: מבואר שאם ישמרו שני שבתות כהלכתן מיד נגאלים. (אור יחזקאל אלול עמ' שב, בהרחבה, ועיין לב אליהו עמ' שעא)"

השופר שנתקע בערב שבת האחרון...

קריאות מרנן ורבנן זצוק"ל לחיזוק חשמל כשר וגם בחדרי מדרגות ושכל ההוצאות חוזרות.

בודאי מצוה רבה לסדר הגנרטור להנצל מחילול ה' וממעשה שבת, וזה בכלל צרכי שבת שהקב"ה הבטיח לשלם, וכל העוזרים והמסייעים יתברכו בברכת השבת, כי היא מקור הברכה ומאן דיזיף שבתאי פרע"י שבתא

חיים קניבסקי ג.א. מצטרף אי"ל שטינמן

מכתב נוסף: הננו לעודד את הפעילות של ועדי הבית לסדר גנרטור לשבת לשימוש הכללי של הבניין, ובודאי שלא יגרם להם שום הפסד משמירת שבת, וכדהבטיחו חז"ל כל מזונותיו של אדם קצובין לו חוץ מהוצאות שבת ויו"ט...

ניסים קרליץ אי"ל שטינמן יוסף שלו' אלישיב מ"י. ליפקוביץ ח. קניבסקי

כל הפרטים והגמחים על חשמל כשר בשבת ניתן לקבל במייל bn324143gmail.com

בשבוע האחרון בערים חרדיות רבות (בלבד..) היה הפסקת חשמל, מיום שישי בצהריים ועד לסעודת ליל שבת, וזה עורר רבים להצטרפות לגנרטור, מאחר והיה כואב לראות בחוש את דברי החזו"א ורבים מגדולי ישראל, שהשימוש בחשמל בשבת הוא איסור דאורי' של חילול ה' והנאה ממעשי שבת,

ובגלל הפסקת חשמל גם הצופרים שלפני שבת לא הופעלו, ורבים לפני זמן הדלק"ג תקעו בשופר, להזכיר להדליק נרות שבת, וזכו לקיים את עיקר תקנת חז"ל לתקוע בער"ש לבטל העם ממלאכה, וגם לזכות להבטחת המשנ"ב בסי' רנ"ו לבנים תלמידי חכמים, למרזים לזה.... אבל רבים הרגישו שהשופר בא לעורר להמנע משימוש בחשמל בשבת בדיוק לקראת שני שבתות האחרונות של השנה, ובפרט שדעת כל גדולי ישראל ובהם מרנן הגרי"ש אלישיב, הגראי"ל שטינמן, הגר"ש ואזנר, הגר"נ קרליץ והגר"ח קניבסקי זצוק"ל שזה בכלל הוצאות שבת החוזרות, ואינם על חשבוננו,

ר"ה לא חל בימי אד"ו, כדי שהושענא רבה לא יחול בשבת כדי שלא יפסידו מצוות הערבה, ולכאו' קשה למה לא דאגו שר"ה לא יחול בשבת שלא יפסידו שופר דאורי'?

לגמרי.. (ע"ש) רואים מתוס' שמסוכן בלי השופר!! [אמנם יש תוס' בדף טז: ד"ה שאין, שמביא בה"ג שכל שנה שאין מריעין לה בתחילתה מריעין לה בסופה, אינו מדובר שחל בשבת, אלא שהיה אונס אחר, ואפשר להסבירו כרש"י שם (ד"ה כדי), שביאר שהשטן משתתק כשרואה שתוקעין מיושב ומעומד שרואה חביבות המצוה, וממילא גם בשבת שרואה החביבות שביטלו שופר כדי שלא יכשלו בטלטול, גם משתתק, והערוך לנר במנחת עני האזינו ביאר התוס' שזה רק שאנו שומרים שבת כראוי].

כך שאלו התוס' בסוכה מגז, וביותר, הרי כל הסיכוי לזכות בדין הוא בזכות השופר, ואיך לא מנעו ביטול השופר והמצוה דאורי', וכע"ז שואל המשך חכמה בפר' אמור הרי שופר של איל הוא 'רפואה' לקיטרוג השטן, ולהזכיר עקידת יצחק, וחולה שלא יקח תרופה באונס וכי יתרפא? (ע"ש, ד"ה זכרון תרועה)

וכדברי הגמ' בר"ה טז: שהתקיעות כדי לערבב השטן, וכן תוס' כתבו בר"ה כט: (ושם) 'שופר עדיף מלולב כשחל בשבת, ולכן גם לאחר החורבן תקעו בכל מקום ב"ד בגלל: 'שהוא להעלות זכרוניהם של ישראל לאביהן שבשמים' לא רצו לבטל

הופיע אוסף עלוני 'תוספת שבת' שנת תשפ"ו!!
לרגל חיזוק שבתות שלפני ר"ה תשפ"ז שיחול בשבת.



שמה יוציא מרה"ר לרה"י, ובתוס' כט: תירץ שבכה"ג יש היכר ואין חשש כ"כ, ויעויין ברוקח (רכא) שהסביר שהו"ר לא חל בשבת שהיו בוכים שהתחננו על המים, ואסור בשבת.

ההיסטוריה של השופר בר"ה שחל בשבת

מבואר במשנה ר"ה (פ"ד משנה א') שבזמן המקדש היו תוקעין רק במקדש, וכשנחרב ביהמ"ק התקין ריב"ז שיתקעו בכל מקום בי"ד, (ונחלקו איזה בי"ד), וע"ש בתוס' כט: ואכן הרא"ש מביא שם שהרי"ף שהיה לו בי"ד קבוע והיה מופלג בתורה תקע גם בשבת, אבל לא נהגו תלמידיו אחריו, ולא נפסק כך, שאין לנו ת"ח ובי"ד כמותו, ולכן עד זמננו אין תוקעין כלל, והגמ' בריש פ"ד דרה"ה מביאה שיטה שיש רמז בתורה שלא יתקעו בשופר כשר"ה יחול בשבת, שהגמ' שואלת סתירה, כתוב אחד אומר שבתון 'זכרון' תרועה וכתוב אחד אומר 'יום תרועה' יהיה לכם, לא קשיא כאן ביר"ט שחל להיות בשבת כאן ביום טוב שחל להיות בחול, שואל רבא אם מדאורייתא לא תוקעין בר"ה שחל בשבת, למה במקדש תוקעים? ועוד הרי"ז חכמה ואינה מלאכה, ומתרת הגמ' שחוששים שמה יטלטלנו ברה"ר, ע"ש.

ותוס' בסוכה תירצו שערבה דרבנן חששו יותר שישכת, ועוד שהו"ר יום אחד וישתכח לגמרי, אבל שופר סו"ס בחול תוקעין ביום השני ולא ישתכח, (ע"ש)

ועוד מתרץ השבילי דרקיע לבעל התפארת ישראל על המשניות, שחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה!! וממילא שופר דאורי' לא הפריע לבטל תקיעתה בר"ה שיחול בשבת, אבל מצוות חיבוט ערבות שהיא הלכה למשה מסיני חששו יותר שתשתכח, החמירו בה וסידרו שהו"ר לא יחול בשבת, ולכן אמרו לא אד"ו ראש, שאם מולד תשרי יחול ביום א' הו"ר יחול בשבת, ולכן מסדרים שלא יחול, ולכן גם לא בד"ו פסח (ביאה"ל סי' תכ"ח, ובימים ד' ו' הטעם בגמ' ר"ה כ' משום ירקא ומתיא), רואים את חומרת תקנות חכמים שביטלו דאורי' כדי שיראו חיובת קיום דברי חכמים, ולכן בפרט בשנה כזו, יש להשתדל יותר ולהקדים בכניסת השבת כפי שהורו כל רבותינו ולהמנע מעשיית מלאכות בער"ש לפחות חצי שעה לפני השקיעה,

ובפתח דברך על הגמ' הוסיף שלכן נקטה הגמ' שאיסור השופר בשבת דרבנן שמה יטלטלו, ולא אמרה מטעם דאורי'

השנה שר"ה חל בשבת נזכה בדין ע"י תשובה ושמירת השבת כהלכתה:

ע"י הזכרון תרועה' ה' יושב על כסא רחמים, וישראל זוכים בדין, 'וביותר מכל שנה שהרי כל שבת היא כפרה, ולכן אין מקריבין בה חטאת כבשאר המועדות, אמנם בעיני לתשובה עם שמירת השבת כהלכתה וכדבריו הנפלאים של הט"ז בסי' רמ"ב, וכדברי הגמ' שבת דף קט' שהשומר שבת מוחלין לו בשמירתו ובאמירת ויכולו, והוסיף הגר"ש פינקוס צדוק"ל שבשנה כזו יש חיובה יותר להתחזק בשמירתה ולחזור בה בתשובה שזה ממש מצוות היום. (עיין בהרחבה: הר יראה עמ' תקלב, יבוא שילה ש"כ, הרב פינקוס עמ' ק"א)

כח השבת שבר"ה מגדילה את מעלות ר"ה ונהיה רחמים גם ללא השופר, וביאר מרן הגר"א פינקל צדוק"ל משום שכל מעלת השופר הוא התעוררות לתשובה, וכדברי הרמב"ם (תשובה ג' ד' ומס"י ד') וממילא שבת בקדושתה, מגבירה את כח ההכרה במלכות שמים וזה גם גורם לתשובה בכל שבוע, וזהו ההסבר שמזמור שיר ליום השבת קשור לשבת, כי כאשר מתפעלים ממעשה הבריאה זה מעורר לתשובה, ולכן אדם הראשון תיקן פרק 'מזמור שיר' כששמע מקין שה' סלח לו על תשובתו מהריגת הבל, ומתקרבים בשבת מידי שבוע לה', וממילא גם בשבת ר"ה

ויום השביעי משבח ואומר: למה היצה"ר משקיע את כוחותיו שיאחרו אפי' מעט בכניסת השבת, וביאור של החידושי רש"י וה'צידה לדרך' למה הוצרך נס שהר סיני דיבר, וכן הגורל בחלוקת הארץ, ולמה התורה לא כתבה הנס במפורש, וכמו שכתבה על נס דיבור האתון של בלעם, הרי דומם שמדבר זה יותר נס גדול, ועי"ז גם מבואר שבשבת ר"ה, השבת היא השופר!!!

ולפני תירוצו נביא את דברי הגר"י זיכרמן שליט"א בשם האדמו"ר מבאבוב צ"ל שביאר עפ"י מדרש ששאלו את הנחש (שהוא היצה"ר) למה הוא עומד בין הדרכים, וענה שכיון שפרץ גבולו של עולם בחטא עץ הדעת, עד היום הוא עומד בגבולות, ושם מנסה להכשיל אנשים, ולצערינו גם מצליח,

והסביר הרב זיכרמן כוונתו שהיצה"ר לא אומר לאדם בא תאכל בשר בחלב, או בא תחלל שבת, שאף אחד לא ישמע לו, אלא אומר לאדם מי אמר שצריך להרחיק 6 שעות בין בשר בחלב, אולי מספיק חמש וחצי... או מי אמר שצריך חצי שעה לתוספת שבת אולי מספיק רבע שעה... וכשהנחש שהוא היצה"ר פורץ את הגבולות, זה כבר מספיק לו, כי עי"ז הוא יגיע שיכשלו בחילול שבת ממש!!

וה'צידה לדרך' מביא שאילה נוספת שהוא-עצמו התקשה. בפרשת פינחס, בענין חלוקת הגבולות, אומר רש"י על הפסוק (במדבר, כ"ו נ"ד) ...והגורל היה ע"פ רוח הקודש וכו',

יסוד גדול עד מאוד מצאנו בדברי בעל ה'צידה לדרך', שהיה תלמידם של הסמ"ע וה'לבוש', וחיבר גם את הספר 'באר שבע', הדברים נסובים על הפסוק בפרשת יתרו (שמות, י"ט י"ב) 'והגבלת את העם סביב לאמר השמרו עלות בהר ונגוע בקצהו' וכו', שנאמר לפני מתן תורה. והנה על פירוש הציווי 'והגבלת' אומר רש"י, 'קבע להם תחומין לסימן שלא יקרבו מן הגבול והלאה'. אבל על פירושה של המילה 'לאמור' אומר רש"י דברים מבהילים. 'לאמור' - 'הגבול אומר להם', השמרו מעלות מכאן והלאה' וכו'. ספק אם הקדשנו למלים אלה של רש"י תשומת-לב יתירה, ושאלנו את עצמנו האם שמענו פעם שהגבול עצמו - המורכב מחתיכות עפר - מדבר?! אבל כך רש"י אומר! ועל כך מביא ה'צידה לדרך' שאילה קשה עד מאוד: 'נשאלתי, הוא כותב, למה לא כתבה התורה בפירוש נס גדול כזה, כשם שכתבה התורה נס של ויפתח ה' את פי האתון? שהרי נס זה הרבה יותר גדול מן הנס של האתון, כי הגבול הוא דומם, והאתון היא בעל-חי!'

והשבטים היו כתובים ב"ב פתקין, וי"ב גבולים ב"ב פתקין, ובללום בקלפי, והנשיא מכניס ידו בתוכו, ונוטל שני פתקין; עולה בידו פתק של שם שבטו, ופתק של גבול המפורש לו, והגורל עצמו היה צוות ואומר - אני הגורל עליתי לגבול פלוני לשבט פלוני, שנא' ע"פ הגורל'. עד כאן דברי רש"י, וגם כאן קשה, אומר ה'צידה לדרך', אם מצאנו שהגורל מדבר, מדוע לא הזכירה התורה את הנס הזה במפורש, כמו שכתבה אצל אתונו של בלעם? הרי קל-וחומר הוא, שהרי הגורל הוא דומם!

וה'צידה לדרך' מביא את דברי תשובתו לאותו שואל: 'ואני השבתי, דאדרבה איפכא מסתברא, דכיון שהגבול נתקדש קדושה יתירה עד שאפילו הנגיעה אסורה בו, מטעם המפורש לקמן בקרא 'מפני אשר ירד עליו ה' באש', לכן אל תתמה על החפץ אם היה יכולת בגבול לאמר להם השמרו מלעלות מכאן ולהלן וכו', כי בוודאי באותה שעה קנה הר סיני רוחניות לתוקף קדושתו. וגם בענין הגורל, כיון שהגורל היה על פי רוח הקודש, כדפירש רש"י שם, אם כן מובן שהוא מסוגל לדבר, והתורה כבר לא צריכה לציין זאת במפורש.

לאפוקי כותב ה'צדה לדרך', גבי האתון של בלעם, אין בה סרך-קדושה, אלא אדרבה הוא טמא, ואתונו טמא (שהרי בלעם עשה עם האתון את החטאים המאוסים ביותר, כמו שכותב רש"י על הפסוק 'ההסכן הסכנתו') - וזה החידוש שלמרות הכל נתן הקב"ה באתון את כוח הדיבור, ולכן כתבה זאת התורה במפורש וציינה את הדבר כנס.

נמצאנו למדים שכל דבר הנעשה בקדושה, וכל פעולה שנפעלה לשם-שמים, ומתוך השקעה של מידות טובות ונאצלות על-מנת להידמות למידותיו של השם יתברך, לא יהיה זה חידוש גדול כל-כך אם נשמע לאחר מכן שהתרחשו שם נסים-

הפסק של מרן הגר"י זילברשטיין שליט"א לסיפור עם האדמו"ר:

היה אדמו"ר שהיה עמוס אצלו בביהמ"ד בר"ה, ולכן הורה האדמו"ר שכל מי שמגיל 50 יתפלל ביום א' דר"ה בביהמ"ד המרכזי וביום ב' בביהמ"ד למטה, וביום השני יתפללו אותם שלפני גיל 50 בביהמ"ד המרכזי ומעל גיל 50 יתפללו בביהמ"ד למטה, ונשאל האדמו"ר מאחד החסידים שנהיה בן 50 ביום ב' דר"ה מתי הזמן שלו להתפלל בביהמ"ד, (הרי ביום הראשון הוא לפני 50 וביום השני הוא כבר אחרי).

והאדמו"ר השיב לו בהלצה שתשובתו כבר מופיעה בגמ' ב"ב כג: לגבי ניפול (גזול) הנמצא סמוך לשוכב עד 50 אמה של בעל השוכב, ויותר מחמישים של מוצאו ושאל ר' ירמיה מה

מרן ראש הישיבה רשכבה"ג רבי גרשון אדלשטיין זצוק"ל בחודש אלול תשפ"ב עורר כמה פעמים על ניצול ימי שישי ושבת, נביא מדבריו שנאמרו לבני הישיבה בתחילת השיעור לבני שיעור א' לסדר כי תבוא תשפ"ב

כידוע המציאות היא שהרגל נעשה טבע, ואם מתרגלים קשה לשנות את הטבע, ויש הרגל שיום שישי ושבת זה זמן שאין בו התמדה, כי אין שיעורים ואין מסגרת קבועה כמו כל השבוע, וההרגל נעשה טבע שזה זמן שאין התמדה בתורה, יום שישי ושבת, ליל שבת ומוצאי שבת, ובחורף לילות שבת הם ארוכים, וההרגל נעשה טבע שאין התמדה בזמנים אלו.

אבל זה שלא כהוגן, כי אין היתר לביטול תורה, ואין זמן פנוי שאדם פטור מתורה, כמו שכתוב (יהושע א, ח) והגית בו יומם

ונפלאות בקנה-מידה עצום. כי כפי שכותב ה'צידה לדרך' שלאחר שהגבול התקדש, יש בכוחו לדבר, כמו גם הגורל שהיה על פי רוח הקודש, כך גם בכל דבר וענין שנעשה בקדושה ולשם-שמים, הרי גם בדורנו זה אפשר להיתקל בפלאי-פלאות שייעשו מן השמים בעקבות המעשה ההוא.

תירוץ נוסף לשאלתו של ה'משך חכמה' בענין ר"ה שחל בשבת

על פי הדברים הנ"ל נוכל להוסיף בדבריו של ה'משך חכמה' בענין ראש השנה שחל בשבת. סגולתו של השופר היא גדולה ועצומה, ומתבטאת בקבלת מלכויות של יודעי-התרועה, עד כדי כך שהיא מכפרת על העם היהודי כולו. ואם כן, שואל ה'משך חכמה', כיצד יתכן שאם ראש השנה חל בשבת, ביטלו חז"ל את התקיעה; בהיעדרו של השופר, מהיכן תגיע הכפרה לעם ישראל? והוא מתרץ ואומר, שבשמירת השבת של העם היהודי, שאינו תוקע בשופר כדי לא להגיע לחטא של הוצאה מרשות לרשות, יש מסירות נפש! והיא-היא השומרת ומגינה על העם, כשלא תוקעים בשבת.

לפי הדברים הנ"ל אפשר להוסיף ולומר דבר אחר. הרי כשראש השנה חל בשבת, אנחנו אומרים בתפילה את הפיוט קל אדון, ולאחריו את הקטע הפותח במלים 'לקל אשר שבת מכל המעשים', בו אומרים 'יום השביעי משבח ואומר! ולפי דבריו של בעל ה'צידה לדרך', הרי בשבת-קודש, יום השביעי - בעצמו - משבח ואומר מזמור שיר ליום השבת, והמלכויות נאמרות אפוא על ידי השבת בעצמה, ואין לך מלכויות גדולות מאלו! וגם אומרים שם 'ביום השביעי נתעלה וישב על כסא כבודו' - שהיא הכרזת מלכויות!

(מגליון קול ברמה 337)

דינו של 50 בדיוק, והוציאוהו מביהמ"ד שהטריח אותם, וממילא זה אותו דבר במקרה דנן, רגל אחד הוא לפני חמישים ורגל שני הוא לאחר חמישים אבל צריך לצאת מהביהמ"ד בשניהם..

אבל מרן הגר"י זילברשטיין שליט"א הורה שבודאי אין סיבה שיפסיד, שהרי כל ההסדר נעשה לטובת הכלל בכדי שכולם יוכלו להינות ולהתפלל בביהמ"ד המרכזי, ואין שום הגיון שאחד יפסיד בגלל אותו סדר, ולכן אותו אחד שנהיה ביום ב' דר"ה בן 50 שנה יבחר יום שירצה ובו יתפלל בביהמ"ד, שסו"ס זהו התקנה שכל אחד יהיה יום אחד, והביא ראיה מהשער"ת סי' תקפ"א א'. (חשוקי חמד ר"ה כה:)

ולילה, ובגמרא מנחות דף צ"ט מובא שרבי ישמעאל אמר, צא ובדוק שעה שאינה לא מן היום ולא מן הלילה, שאז יכול לעשות דברים אחרים, כי כל היום וכל הלילה חייבים לעסוק בתורה, ואמנם יש גם זמנים שצריכים לנוח, מפני שזה הצורך, וזה גם כן נקרא צורך עסק התורה, אבל אין זמן של פטור מתורה. אמנם אם מתרגלים אזי ההרגל נעשה טבע, וזה נעשה לו כהיתר, כמו שאמרו בגמרא (קידושין מ, א) כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה נעשית לו כהיתר, ולא מרגישים כלל שזה חטא.

אבל עכשיו הרי זה חודש אלול, שהוא ראשי תיבות אני לדודי ודודי לי, וזה זמן של סייעתא דשמיא יומי רחמים עד יום כיפור, שיש סייעתא דשמיא להתחזק ברוחניות. ולכן באמת בישיבה עושים חיזוקים באלול ומוסיפים זמן ללימוד המוסר, שכל השנה סדר מוסר הוא חצי שעה לפני מעריב, ובאלול מוסיפים גם רבע שעה לפני מנחה. וסדר המוסר אינו מידת חסידות אלא דבר הכרחי נגד היצר הרע, כי היצר הרע חזק מאד, וצריך סייעתא דשמיא וזכויות מיוחדות להתגבר כנגדו, כמו שאמרו בגמרא (קידושין ל, ב) יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו, וכתבו המסילות ישרים (פרק ב') והגאון (קול אליהו סוכה) שרק אם אדם עושה כל מה שבכוחו לעשות אז יש סייעתא דשמיא. אבל אם אינו עושה כל מה שבכוחו אין סייעתא דשמיא. ואלול זה חודש הרחמים שיש בו סייעתא דשמיא מיוחדת להצלחה ברוחניות, לכן חשוב מאד לעשות כל מה שבכוחו ולהתחזק עכשיו באלול, שמזה יהיה חיזוק גם על כל השנה, ולהתחיל מהחיזוק של סדר המוסר, וגם שישי ושבת, שיהיה זמן של התמדה בתורה.

ומה ללמוד ביום שישי ושבת? כל אחד יחליט לפי מה שמעניין אותו, איזה חלק שיותר מעניין אותו, איזה פרק או איזה גמרא, עם חברותא או בלי חברותא, כל אחד לפי טבעו מה שיותר מרתק אותו לתורה, וככל שהאדם יותר מרותק לתורה זה דבקות ברוחניות ובהקב"ה, כמו שאמרו בזוהר קודשא בריך הוא ואורייתא וישראל חד הוא. והבא ליטרה מסייעין אותו! חשוב מאד להתחיל עם החיזוק הזה, כבר עכשיו, ביום שישי ושבת הקרובים, כל אחד לפי הצורה שמושכת אותו, להחליט מה ללמוד, לימוד שיותר מעניין ומרתק, ואפשר להספיק הרבה, אפילו גמרא עם רש"י, ללמוד פעם אחת ועוד פעם לחזור, ועכשיו שלומדים קידושין אפשר ללמוד עוד מתחילת המסכת או בסופה, ולגמור את המסכת, כל אחד לפי מה שמעניין אותו, לימוד שמעניין ומושך, ועם סייעתא דשמיא בעזרת השם.

ובשיחה בחודש אלול תש"פ אמר רבינו זצוק"ל:

יש שני ימים בשבוע, ערב שבת ושבת, שהם ימים שאינם מנוצלים כראוי למעשים טובים, ואצל חלק מהציבור מורגש כמו פריקת עול, כיון שאין בהם סדרים קבועים כמו כל השבוע, ואם היו מנוצלים את הזמן הרי בששי ושבת אפשר ללמוד הרבה ולעסוק בתורה כל אחד לפי דרגתו, אם בלימוד גמרא או משניות או חומש עם רש"י, וכן להגיד פרקי תהלים זה גם כן דבר גדול מאד, וכל אחד לפי דרגתו יכול לנצל את הזמן לתורה, אבל הציבור מזלזל בזה, ואמנם לא כל הציבור כך, אבל יש חלק מהציבור שמזלזלים בזה.

ואדרבה מי שנוהר לנצל את הזמן בימים אלו, אין לשער גודל שכרו על זה, כמו שאמרו בירושלמי סוף ברכות "תני רבי שמעון בן יוחאי אומר אם ראית את הבריות שנתיאשו ידיהן מן התורה מאד עמוד והתחזק בה ואתה מקבל שכר כולם, מאי טעמא הפרו תורתך עת לעשות להשם", והיינו שבזמן כזה שהוא בבחינת הפרו תורתך, שלא כל הציבור עושים את מה שצריך לעשות, זהו העת לעשות להשם,

ומי שמתחזק אז לעשות את מה שצריך - מרוויח הרבה בזה, ונוטל שכר כנגד כולם, מפני שהטבע הוא טבע של בטלה, והוא מתגבר נגד הטבע, והשכר על זה עצום! לכן אין לשער גודל הרווח במה שמתחזקים בשבת ובערב שבת.

ובשבוע פר' וישלח אמר רבינו זצוק"ל:

ההנהגה הראויה ליום ששי ושבת והנה יש דבר הצריך חיזוק, שני ימים בשבוע שמתבזבזים, ערב שבת ושבת, שאין בהם את סדרי הלימוד הקבועים של כל השבוע, והזמן מתבזבז, למשל בערב שבת יש עיתונים גדולים מאד, עם חומר קריאה לשבת, אבל זה יצר הרע, שהיצר הרע מחפש לבטל תורה, ובפרט בשבת וערב שבת, שיש קדושת השבת, היצר הרע משתלט על זה.

והעצה היא שלא לקרוא עיתונים בשבת, שבת הוא יום של קדושה, וצריכים לעסוק בו בדברים של קדושה, וכל אחד לפי מדרגתו ילמד גמרא או משניות או חומש עם רש"י, או יגיד תהלים, ויעשה שאר מעשים טובים, אך שלא יקרא את העיתון, ואף שלפעמים יש דברי תורה בעיתון, אבל נגררים מזה הלאה, וגם זה לא כדאי, אלא בינתיים לדחות את זה לאחר השבת, ואחר כך אפשר להשתמש מזה. אמנם יש כאלו שצריכים את זה.

ההנהגה הראויה ליום ששי ושבת היא לנצל את הזמן לתורה, או כל אחד לפי מדרגתו להגיד תהלים ושאר מצוות כיוצא בזה. וראיתי פעם יהודי ששר בשבת לפני התפילה "אנא עבדא דקודשא בריך הוא", ככה במשך זמן ממושך, וחזר על זה שוב ושוב, אנא אנא עבדא דקודשא בריך הוא, והוא היה יהודי בעל מדרגה, שברוסיה הוצרך לעבוד בכפייה בשבת, וכדי להימנע מכך קצץ והוריד שתי אצבעות מידו, שלא יוכל לעבוד בשבת, בשביל שמירת השבת! וזהו אנא עבדא דקודשא בריך הוא, שהוא באמת עבד, שקצץ מידו שתי אצבעות כדי שיוכל לשמור שבת, כזו מדרגה של שמירת השבת.

וכאמור שישי ושבת הם שני ימים בשבוע שצריכים לנצלם, וכבר סיפרתי שהיו ילדים שהיה להם רבי שהצליח להשפיע עליהם שילמדו במשך שני הימים שמונה עשרה שעות, ילדים בגיל צעיר, מסתמא בני עשר או אחת עשרה, למדו שמונה עשרה שעות בשישי ושבת, בלי מאמץ גדול, הם אכלו וישנו, עם סעודת שבת והכל, ושמונה עשרה שעות למדו! כך צריכים לנצל את השישי ושבת שלא יהיה בטלה, ואפשר לנצל, כל אחד לפי האפשרויות שלו לנצל את הזמן, ולסדר הכל בצורה מסודרת שהזמן לא יתבזבז אלא ינוצל כראוי, ובזה מקדשים את השבת.

וזכות שמירת השבת גדולה מאד, שבת נותנת הרבה זכויות, שמירת השבת, ובפרט תורה בשבת, ידוע מהמקובלים (מובא בבן איש חי שמות שנה ב') שלימוד התורה בשבת נחשב פי אלף מאשר ביום חול, והשכר על זה הוא כפול אלף, הרי לנו כמה שזה כדאי!

(מתוך מערכת 'דרכי החיזוק')

מחשבה קצרה על הדף הרב יחזקאל הרטמן

מסכת חולין דף קח

חתיכה נעשית נבילה

חתיכה נעשית נבילה. היינו שההיתר מתהפך להיות איסור.
ונביא כמה אופנים שקישרו רבותינו דברי מחשבה לכלל זה.

החיד"א (כסא דוד דרוש ו) מביא מה שכתב באלשיך שלשונן של האדם היא כלי שרת לעבוד את ה', ובפרט בגלות שאין לנו קרבנות, רק זה נשאר לעבוד את ה' בלשון, לברכו, להתפלל, ללמוד, ולפייס לעני וכו'. ב. ונמצא רוב עבודת ה' עתה הוא בלשון. והרי המדבר לשוה"ר הוא שקול כע"ז ג"ע ושפ"ד, ואם אדם משתמש בלשון לדיבורים אסורים, או לאותה בושה וכלימה, והלשון עצמה נהפכת לדבר טמא, **דחתיכה עצמה נעשית נבילה**. וממילא כל התפילה והתורה נטמאים. וזה הפירוש בפסוק "אל תתן את פיך", שלא תדבר לשוה"ר וכו' ב, "לחטיא את בשריך" שכל גופך חתיכה נעשית נבילה, "ואל תאמר לפני המלאך כי שגגה היא", מה עשה והרי הוא דיבור בעלמא, אין זה נכון כי הוא עון פלילי, וזהו "למה יקצוף האלקים על קולך" על דרך הקול קול יעקב כלומר קול תפילה ולימוד, "וחיבל את מעשה ידיך", על רוב זדוןך לשרתו בכלי מלוכלך נבזה ונמאס.

בשם משמואל (נח תרפ"א) מביא את דברי המהר"ל בביאור "ארבעים יכנו", שצ"ב מדוע בפועל נותנים ל"ט מלקות, ומבאר המהר"ל שמלקות ארבעים הן מחמת קלקול האדם שנוצר בארבעים יום, ויצירת הגוף היא בל"ט ימים ויום הארבעים הוא שלימות הנשמה שהיא הנפש, והנשמה אינה חוטאת אלא מחמת שהיא מחוברת לגוף וכל המחובר לו הרי הוא כמוהו, על כן כדי לנקות כל ארבעים הבחינות של ארבעים ימי היצירה, צריכים ארבעים מלקות, אבל אחר שנלקה ל"ט מלקות ושבו כל חלקי הגוף שנוצרו בל"ט יום להיות נקיים, שוב הנשמה אינה צריכה עוד ללקות, שהרי עתה איננה מחוברת לטמא אלא לטהור.

ומוסיף השם משמואל, שלא דוקא משום חיבור לטמא צריכה גם הנשמה לנקיון, אלא שאין אדם חוטא אלא מחמת התגברות כוח החומר על כוח הנשמה, ומכניעה תחתיו עד שהיא בטלה אל החומר, וכמו חתיכה של היתר הבטלה בחתיכת איסור, **שהחתיכה עצמה נעשית נבילה**, אך ע"י סילוק האיסור מן חתיכת ההיתר הותרה ממילא החתיכה, כך הוא בנפש האדם שהיתה בטלה אל כוחות החומר, וכשנטהר החומר ממילא הנפש נקיה וטהורה.

ונצרך לכאן דברי חז"ל שהקב"ה שופט את הנשמה והגוף ביחד, כי הם אחראים יחד על מעשה העבירה.

ונסיים בדברי ספר נחת השולחן (י"ד סי' צא) דהנה אמרו בגמ' (ברכות ד, ב) שבזמור תהלה לדוד אין אות נ' מכיון שיש בה מפלה, ואפילו הכי חזר דוד וסמכה ברוח"ק שנא' סומך ה' לכל הנופלים. נמצא שאות נ' מסמלת נפילה, וס' מסמלת תקומה. כשיש איסור שהתערב בהיתר, ישנה נפילה

של ההיתר. אך כשיש ביטול בס', נסמכת ונתקנת הנפילה. אלא דרך ה' סומך את הנופלים, ולא אנחנו, ועל כן אין מבטלין איסור לכתחילה. ובבשר בחלב אמרינן חנ"נ (דבשאר איסורים לכו"ע אינו מדאורייתא), ומשום שבב"ח נהפך לגופו של איסור, שמתחברים שני דברים שלא צריכים להצטרף, ונעשים סט"א. אבל איסור (שאינו בב"ח) שהתערב בהיתר, שם ההיתר נשאר בהיתרו מדאו', ולא אומרים חנ"נ, דהקדושה נשאת כפי שהיא, ולכן כשמגיעים לבחינת ס' בביטול בשישים, האיסור נתקן מנפילתו. ורק בבשר בחלב אין תקומה לפי שהכל נעשה כגופו של איסור.

דף קט

כל דאסר רחמנא שרא לן

"אמרה ליה ילתא לרב נחמן מכדי כל דאסר לן רחמנא שרא לן כוותיה."
בביאור הדבר מצינו כמה טעמים.

המהרש"א מבאר דענין זה מראה לנו שמצוות הקב"ה עלינו הן גזירת מלך, שהרי כל דבר שאסר לנו, התייר דבר אחר כמותו, וא"כ על כרחך דמה שאסר הוא מגזירת מלך. וכגון באיסור דם, שלא תאמר שנאסר מחמת מאיסותו, והרי כבד שכולו דם מותר. וכן דם נדה, אם משום מאיסותא, איך התייר לנו דם טהור. וכן בשאר מילי.

ועל דרך זה כתב באוהב ישראל (ליקוטים חדשים) שמוה"נ נוכל להבין דרך האמת לקיים מצוות הש"ת בלי שום טעם בדבר רק לקיים מצוות הבורא ב"ה כגזירת מלך על עבדיו, ופן יעלה על לב אדם לאמר על מצוות ל"ת שבתורה כמו לבישת שעטנז ואכילת חזיר ובב"ח שהמה אסורים לנו ע"פ חכמות הרפואות, אבל באמת המה נקראים חוקת התורה, ולכן אמרו חז"ל כל מה דאסיר לן רחמנא שרי לן כוותיה לדעת כי אין שום סכנה באכילתם או בעשייתם."

החיד"א בפתח עינים, ובדומה לזה כותב בספר חנוכת התורה (פרשת ראה), דהנה אמרינן (ספרא ויקרא כ) אל יאמר אדם אי אפשי בבשר חזיר אלא אפשי ואפשי ומה אעשה שאבי שבשמים גזר על כך, וקשה איך יידע אדם מה טעם החזיר כדי לומר עליו 'אפשי ואפשי', לכן עשה הקב"ה דבר מותר שיש לו טעם זה, כדי שידע אדם שטעמו טוב.

בעץ יוסף מביא בשם באר מים חיים (ועיין לקמן שכן מבאר החתם סופר), שביאורו כענין "לא דיברה תורה אלא כנגד יצה"ר", בהיתר יפת תואר, כך שלא יאמר אדם בעיניו לטעום טעמא דאיסורא, על כן בכל דבר איסור נתנה התורה אופן של היתר, כדי שלא יתגרה בו יצה"ר.

המהר"ל בחי' אגדות ביאר דבר נפלא, דהנה מדוע הקב"ה ברא דבר אסור וטמא בעולם, אלא שבשביל שנברא ההיתר נברא האיסור עמו. ונוסיף על דבריו, דזה לעומת זה עשה האלקים, דאם יש טוב, יש מקום לרע. וממשיך

מכל עניני הגוף, ובערב יו"כ אוכלים ושותים כדי שלא יהיה מצב של פרישה גמורה. נמצא שכל המושג של אכילת ערב יו"כ, הוא מדין דברה תורה כנגד יצה"ר. ומוכן שרמי רצה לאכול כהל ערב יו"כ, דשניהם שווים ביסודם.

ובזה מסיים שאלו דברי רב חסדא שאני רואה שאתה חריף טובא וצדיק, והיינו שאין לך לחשוש מיצה"ר, והשיב לו שאינו נכון, שבעירו יש לו להתקדם יותר, ושפיר הותר לו דברים שניתנו כנגד יצה"ר.

ובספר שער יששכר לבעל המנחת אלעזר (מאמר יום הקדוש יח), מסביר את שאר הפרטים בסוגיא, שהכל היה לימוד זכות על כלל ישראל, שזו עבודה של ערב יו"כ, על כן הראה את כל המעשה להורות דיאוש בעלים מהני, וגם לימוד זכות על אותם בני ישראל שאין זהירים במצות ציצית ותפילין, על כן המציא להם היתר של חולי גוף נקי, וההוא גברא שהביאו להלקותו, אולי זהו שורש המנהג להלקות בעיו"כ משום תשובה.

נמצא שעפ"י החת"ס והמנחת אלעזר המעשה קאי על עומקו של ערב יום הכיפורים.

דף קיא

מעשה דשמואל שהאכיל את רב

איתמר דגים שעלו בקערה, רב אמר אסור לאכלן בכותח, ושמואל אמר מותר לאכלן בכותח... רבי אלעזר הוה קאים קמיה דמר שמואל איתו לקמיה דגים שעלו בקערה וקא אכיל בכותח יחיב ליה ולא אכל, א"ל לרבך יחיב ליה ואכל ואת לא אכלת? אתא לקמיה דרב, א"ל הדר ביה מר משמעתיה? א"ל חס ליה לזרעיה דאבא בר אבא דליספי לי מידי ולא סבירא לי.

ועולה מפשטות העובדא ששמואל אמר לר"א שהאכיל את רב דגים שעלו בקערה, אך רב הכחיש זאת.

ולפלא איך שמואל אמר דבר שאינו אמת. ומצינו בזה ביאורים בראשונים ובאחרונים.

כתב הריטב"א: "וא"ת והאיך אמר שמואל לרבך יחיבנא ואכל. י"ל כי מגום היה דבריו שאילו היה נותן לרב היה אוכל, כלומר שיקפחנו בדברים עד שיאכל. ומורי נ"ר פ' דרבך דקאמר ליה לאו משום רב קאמר אלא משום חד דרבנן דה"ל, אבל רש"י ז"ל פ' רבך רב."

הבאר שבע מאריך בתירוצים שונים על הקושיא.

בדרך א' הוא מבאר, ששמואל רצה לבדוק מדוע ר"א לא אוכל את הדגים, האם משום שסובר מעיקר הדין לאסור נ"ט בר נ"ט, או משום יקרא דרביה. ואומר לו דאם מצד יקרא דרביה, הרי שבפני שמואל יש לו לחוש ליקרא דשמואל, וכדי לבחון את טעמו, התחכם שמואל לומר שהוא האכיל את רב, וממילא אם טעמו של ר"א הוא יקרא דרביה, הרי כששמע שרבו התיי, אין לו להקפיד בכך, אך אם מצד שהוא עצמו סובר נ"ט בר נ"ט אסור, עדיין ימשיך לאסור.

בדרך ב' כתב הבאר שבע, דאפשר שכן היה שנתן שמואל לרב לאכול, ואכל מפני שלא הרגיש שיש כאן חשש אסור, דסבר שהקערה היתה חלבית או מסיבה אחרת, ושמואל חשב שהרגיש ועם כל זה אכל. ואפשר לומר ששמואל נתן לרב לאכול אע"ג שידע שאסור לדעתו, מפני שרצה לדעת בזה אם מסכימין מן השמים לענין הלכה כוותיה דמותר או לא, וזה מפני שחשב שאם אין הלכה כמותי אלא כרב דאסור, ודאי לא יאכל,

המהר"ל שהאיסור הוא יוצא חוץ מן הראוי, ואם לא היה ענין זה מותר כלל לא שייך שהוא יוצא חוץ מן הראוי, שהרי לא תמצא היתר בזה, לכך צריך לומר שההיתר קודם והאיסור יוצא ממה שהיה ראוי להיות.

נמצא שכדי שיהיה מקום לאיסור צריך שיהיה היתר בעולם, דאל"כ אין לאיסור מקום קיום.

ובדרך החסידות ביאר הקדושת לוי (ליקוטים) דכיצד מעלים את הניצוצות קדושים שבתוך הדברים הטמאים? ע"י שנמנעים מאכילתם מחמת ציווי ה'. אלא שכל איש ישראל שמעולם לא אכל הבריות הטמאות, הרי אינו יודע טעמם, ומהיכן ההוכחה שאינו אוכל אותם מחמת מצות ה', אלא ע"י שכל דבר יש לו אופן של היתר, נמצא יודע כל איש ישראל את טעמם של הדברים הטמאים, ושטעמם ערב, נמצא שכאשר מונע עצמו מלאכלם, הרי זה מחמת מצות ה', ובכך מתעלים הניצוצות. והוא כדרך המהר"ל בצד מה שההיתר נותן מקום להיותו ולקיומו של האיסור.

והדברים נפלאים וארוכים עד מאד.

דף קי

מעשה דרמי בר תמרי

בעובדא דרמי בר תמרי, עי' בגמ' כל המעשה, ובקיצור רמי אכל כחלי בערב יום כיפור במקום שהוא אסור, וכששאלו רב חסדא על דבר זה, השיב שאכלו מחוץ לתחום, ושאלו במה בישל את הכחל ואמר שהשתמש בדבר שהיה בו יאוש בעלים. ובהמשך שאלו מדוע אינו מניח תפילין והשיב שהוא חולה מעים, ולמה אינו לבוש ציצית והוא משום דטלית שאולה היא. ולבסוף אמר שלא להלקות מי שאינו מכבד הורים משום שמתן שכרה כתובה בצידיה. וסוף המעשה הוא שרב חסדא אמר לו שהוא חריף, והשיב שבמקומו של רבי יהודה הוא חריף טפ'.

החת"ס בסוף המסכת האריך עד מאד לבאר את הדברים, ונביא חלק מהדברים.

הנה יל"ע וכי זו הכנת ליום הכיפורים, בכך שאוסף חתיכות כחל לאוכלן מחוץ לתחום? ועוד יש להבין סיום דבריו שכאשר אמרו לו שהוא חריף, נענה שאצל רבו הוא חריף עוד יותר, ולכא' הוא דרך גאווה.

וכתב החת"ס שקיבל מרבו מהר"נ אדלר זצ"ל, שכאשר אדם שרוי בצל רבו, אינו מצליח לפתח את כל כוח המחשבה, ורק לאחר שעומד על דעתו לעצמו אז הוא מצליח להיות חריף טובא. הטענה של רב חסדא לרמי היתה שכשאני רואה שאתה חריף מאד, בהכרח שאינך מתכוין לחזור לרבך בפומבדיתא, ושוב לא היה לך לאכול כחל, והשיב לו שאינו נכון, דישי לו עוד הרבה מה ללמוד מרבו ולהתפתח.

וממשיך החת"ס שבדף הקודם למדנו שכל דבר שנאסר, התיירה התורה כנגדו, והבאנו בשיעור הקודם אחד מההסברים - שלא דיברה תורה אלא כנגד יצה"ר, וכל הדברים שהתורה התיירה, הוא שלא יהיה לאדם פיתוי חזק מהיצר. ומייסד החת"ס, שרק מי שיש לו יצה"ר וצריך לתת כעין שוחד ליצה"ר, יכול להשתמש בהיתרים הללו. אך צדיק גמור שמשתמש בהיתר, יש עליו טענה. ובדין אשת יפת תואר, נאמר עליו שהנושאה יהיה לו בן סורר ומורה, והפירוש הוא דהנושאה אשת יפ"ת לשם שמים, לפיכך את יצרו, לא יאונה לו כל רע. אך העושה זאת לחינם, שאין בו תגבורת היצר, ובכל זאת נושאה, יהיה בנו בן סורר ומורה.

והנה איתא בשל"ה שעבר יו"כ הוא כעין שוחד לשטן, שיה"כ פורשים

האדם יכול לחבר עליונים ותחתונים, והמלאכים יכולים לעשות זאת. לפי זה נפלא, דאברהם ידע שהם מלאכים, ולא רצה להאכילם חולין טמאים, ושאינו בשר בחלב שהוא איסור שמופקע מהמלאכים.

דף קיג

בשר בחלב בבהמה שנוצרה ע"י ספר יצירה

לעיל בדף ק"ב הבאנו את הדיון אם יש איסור אבר מן החי בבהמה שנוצרה ע"י ספר יצירה.

ולגבי איסור בשר בחלב יש דיון דומה.

המלבי"ם (בראשית יח, ז) מביא שאמרו חז"ל שכן הבקר רץ וברח מלפני אברהם אבינו, ואברהם ברא בן בקר אחר ע"י ספר יצירה, וע"ז נאמר "וימחר לעשות אותו", שעשה אותו ע"י ספר יצירה. וכתב המלבי"ם שנראה שרצו לתרץ בזה איך האכיל למלאכים בשר בחלב, ואמרו שהיה בשר שנברא ע"י ספר יצירה שאין לו דין בשר.

ובספר חשק שלמה על השו"ע (יו"ד ס"ז, צח, ש"ך ס"ק ז) מביא מדברי המלבי"ם, ומוסיף שהיסוד הוא שבשר של בהמה כזו אינו בשר, וחלב שלה אינו חלב. ומבאר לפי"ז (דבבכורות ו, ב) דנו מה המקור להיות שתיית חלב, והקשה הפלתי (פא, ז) מדוע לא הביאו ראיה מאברהם, אכן לפי הנ"ל י"ל דהחמאה והחלב ג"כ נבראו ע"י ספר יצירה.

ובספר פתח הדעת (ס"ז, פז, עט) מביא מדברי המלבי"ם בשם הילקוט ראובני, אך מקשה דהרי אמרו חז"ל שטען הקב"ה על המלאכים שאכלו בשר בחלב אצל אברהם, ולפי הנ"ל הרי לא אכלו בב"ח.

לכן מסיק שאם הבשר הוא מספר יצירה, והחלב הוא רגיל, או להיפך, בזה יש איסור בשר בחלב, ואצל אברהם אמנם הבשר היה מספר יצירה, אך החלב היה רגיל.

ומצינו כמה הסברים מדוע בבהמה שנוצרה ע"י ספר יצירה אין איסור בשר בחלב:

האדרת"ת (סדר פרשיות פרשת וירא) מבאר לפי מה שאמר ריה"ג בסוגיין דבשר עוף מותר בחלב משום שאין לו חלב אם, א"כ יש לומר דה"ה בהמה שנוצרה בספר יצירה אין לה חלב אם.

בספר מועדים וזמנים (חלק ד ס"ז שיט) מבאר באופן אחר, ע"פ הגמ' להלן ע"ב דחלב של זכר מותר בבשר, דרך מי שיכול להיות אם אסור חלב, ומוענה בהמה שנוצרה ע"י ספר יצירה אינה יכולה ללדת ועל כן אין אסורה. אלא שלפי דבריו העיקר הוא בחלב מבהמה שנוצרה בספר יצירה, אך אין זה מיעוט לבשר, שהרי ודאי בשר של זכר אסור בחלב.

בספר להורות נתן (ח"ס י"א) מבאר דהתורה מדברת רק במה שנוצר בדרך הטבע, ומה שנוצר בנס מעל הטבע, לא דיברה עליו התורה. ואתיין דבריו עם החשק שלמה דלעיל דבין בחלב ובין בבשר מתמעטת. ועוד נעיר, שלפי דבריו אין מקום לחילוק הפתח הדעת שרק כשגם החלב וגם הבשר נוצרו ע"י ספר יצירה אין איסור, אך לביאור הלהורות נתן די בכך שהחלב או הבשר אינם טבעיים, וכבר לא דיברה בזה התורה.

ולפי זה צ"ל דמדברים חלוקים המה האם יש טענה על המלאכים שאכלו בשר בחלב, והדברים מתחברים עם מה שדיברנו בשיעור הקודם עיי"ש.

דאין הקב"ה מביא תקלה לצדיקים. ומפני שהלכה באמת כשמואל הנביא השי"ת שיאכל רב, ורב עצמו לא הרגיש בדבר ואכל.

ועוד מביא הסבר משו"ת מהרלב"ח (ס"ק קא) שבגמ' לעיל מבואר שהמקור לכך שרב סובר נ"ט בר נ"ט אסור, הוא מכללא, שנתנו לרב שיפא (משחה) בקערה, ואח"כ הרגיש את טעמה בתבשיל, ודחתה הגמ' דשאני ההיא שיפא דנפיש ממריה טפי. ומשום כך חשב שמואל שרב אכל נ"ט בר נ"ט, כלומר שאני יודע שאם הייתי נותן לו לאכול היה אוכל, מפני שהוא סובר להתיר. אך רב גופיה סבר לאסור.

ובאופן שונה מעט מבאר הגר"ר מרגליות זצ"ל כאן בניצוצי אור, שרב עצמו ס"ל דנ"ט בר נ"ט מותר כדחייית הגמ' שרק שיפא יש לו טעם, וזה מה שאמר רב: חס ליה דליספי לי מידי ולא סבירא לי, כלומר חלילה ששמואל יאכיל אותי דבר שני סובר שהוא אסור, ונ"ט בר נ"ט שאכלתי, אני סובר שהוא מותר, אלא "לא היו דברים מעולם כי מעולם לא הוריתי לאסור סתם נ"ט בר נ"ט באמרי יהיב טעמא כולא האי, כוונתי אך על תבשיל דנפיש מריא טפי, ורבותינו אמת ודבריהם אמת".

דף קיב

המחמיר על עצמו להאכיל אחר

בענין אכילת ככר לחם שחתכו עליה בשר, אמרינן "רב הונא יהיב ליה לשמעיה מה נפשך אי שרי לכולי עלמא שרי אי אסור לכולי עלמא אסור שאני רב הונא דאנינא דעתיה", כלומר הוא אחז שמותר אלא שהיה מאוס עליו.

והנה בפרשת וירא איתא שאמר אברהם לשרה "מהרי שלש סאים קמח סולת לושי ועשי עוגות", ואמרו בב"מ (פז, א) "ויקח חמא וחלב וכן הבקר, ואילו לחם לא אייתי לקמיהו, אמר אפרים מקשאה תלמידו של ר"מ משמיה דר"מ, אברהם אבינו אוכל חולין בטהרה היה, ושרה אמנו אותו היום פירסה נדה". ובמדרש רבה (מח, ד) ג"כ הובאו דברי ר"מ, אלא דמיתי שיטת רבנן שחולקים עליו.

והנה ברבינו בחיי (בראשית יח, ח) הקשה, דאם היה אברהם אוכל חולין בטהרה, לא היה זה חובה על שאר בני אדם, ואולי כוונת החכמים שלא רצה להאכילם ממה שלא הורגל לאכול ממנו.

ובספר בעי חיי על רבינו בחיי מביא שדנו הפוסקים, באדם שמחמיר על עצמו האם יכול לתת לאחרים שלא מחמירים על עצמם. ובספר משאת משה (יו"ד ס"ד) האריך בזה מאד, ומסיק לאסור דקעבר אלפני עור ומכשילו לפי דעתו כיון דלדידיה איסורא קעביד, וליכא מידי דלדידיה אסיר ושרי למימר לאחרני ועישו לו.

ולכאורה מדברי רבינו בחיי חזינו כן, שלא האכיל לאחרים דבר שהחמיר על עצמו. ואפשר שבוה נחלקו ר"מ ורבנן במדרש.

וגם ראיה מסוגיין, דמקשי אין נתן לשמש ממה שאסור לדידה, ולמה לא משני דעל עצמו היה מחמיר ולא על השמש. אלא מוכח שאסור לתת לאחרים דבר שהוא אסור משום חומרא.

אלא שמקשה הבעי חיי, דידועים דברי המדרש (שוחר טוב מזמור ח) שהמלאכים אכלו בשר בחלב אצל אברהם, ואיך יתכן שהקפיד שלא להאכילם חולין טמאים, ועל בשר בחלב לא הקפיד. וא"ת דחשבן לגיים, למה הקפיד על חולין בטהרה. אתמנה.

ולפי מה שהבאנו לעיל, דיש סברא מסוימת באיסור בשר בחלב, דאין



חרש המדבר ואינו שומע דיעבד אין לכתחלה לא, אמר רב חסדא רבי יוסי היא דתנן הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא דברי רבי יהודה, רבי יוסי אומר לא יצא, עד כאן לא קאמר רבי יוסי לא יצא אלא גבי קריאת שמע דאורייתא, אבל תרומה משום ברכה הוא וברכה דרבנן ולא בברכה תליא מילתא ע"כ.

ובתוספות הרא"ש (ברכות טו.) פירש וז"ל, אבל תרומה דרבנן דאי עבד שפיר דמי, אבל אי הויא ברכת תרומה דאורייתא משמע דתרומתו אינה תרומה דהברכה מעכבת ההפרשה, אף על גב דברכות אינן מעכבות היינו משום דהוינן מדרבנן אבל אי הוינן דאורייתא מעכבות ולא הויא הפרשה עכ"ל.

ומבואר בתוס' הרא"ש דאם ברכת המצוות היא דאורייתא היתה מעכבת את הפרשת התרומה אם הפריש בלא ברכה, והטעם שאין הברכה מעכבת את הפרשת התרומה, משום דברכת המצוות היא דרבנן. ונראה דמוכח בדבריו דהברכה אינה רק דין על הגברא לברך קודם עשיית המצוה, אלא היא ג"כ דין בגוף המצוה שהיא טעונה ברכה, ולכן אם הברכה דאורייתא, היא מעכבת את המצוה.

ואמנם נראה, דאף למאי דקי"ל דברכת המצוות היא דרבנן ואינה מעכבת את המצוה, מכל מקום הברכה היא חלק מהמצוה ולא רק דין על הגברא, אלא דכיון דאינה מדאורייתא אינה מעכבת את קיום המצוה, דלא תיקנו רבנן שיעכב את המצוה.

ויסוד לדבר דהנה איתא בחולין (פז.) דהחוטף מצוה מחבירו חייב עשרה זהובים, והתוספות בבבא קמא (צא: ד"ה וחייבו) כתבו וז"ל, וחייבו רבן גמליאל ליתן י' זהובים, בפרק כסוי הדם (חולין פז.) מוכח שזהו שכר ברכה, ואם תאמר שכר דמצוה עצמה היכא אזיל, וי"ל דמצוה וברכה הכל אחד עכ"ל, וכ"כ הרשב"א שם.

ומבואר בדברי הראשונים דאף דהחוטף ברכה חייב עשרה זהובים וכן החוטף מצוה חייב עשרה זהובים, מכל מקום החוטף מצוה עם ברכתה אינו חייב כי אם עשרה זהובים, דהברכה והמצוה נחשב כאחת, ולמשנ"ת דהברכה היא חלק מהמצוה אף למאי דקי"ל דברכת המצוות היא מדרבנן, מבואר היטב דברי הראשונים, דהברכה והמצוה היא אחת.

והנה בפרי מגדים ('או"ח א"א ח', סק"ט) כתב וז"ל, ויש לראות למה שכתב המ"א בסימן ס' אות ג' במצוה דרבנן אין צריך כוונה, כל הברכות דרבנן הם, ואפשר דעשו הברכה כדן המצוה, ולפי"ז בטלית משי וכדומה, דהמצוה דרבנן, אין צריך כוונה לברכה ג"כ ויוצאין בשמיעה בלא כוונה עכ"ל.

ומבואר בפרי מגדים דבר נפלא, דאף דברכת המצוות היא דרבנן, ובמצוה דרבנן קי"ל דאין צריך כוונה, מכל מקום בברכת המצוות של מצוה דאורייתא בעי כוונה, ורק בברכה על מצוה דרבנן אין צריך כוונה, וביאר הפרי מגדים 'דעשו הברכה כדן המצוה'.

ולמשנ"ת דהברכה היא חלק מהמצוה אתי שפיר, דכמו דבמצוה מעכב הכוונה, הוא הדין בברכתה מעכב הכוונה אף שהברכה היא רק מדרבנן.

ואמרת לפני ה' אלקיך בערתי הקדש מן הבית וגם נתתיו ללו ולגר ליתום ולא למנה ככל מצותך אשר צויתני לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי. (דברים כ"ו, י"ג)

וברש"י פירש וז"ל, ולא שכחתי, מלברך על הפרשת מעשרות עכ"ל, וברא"ם (שם) הקשה על רש"י דברכת המצוות היא מדרבנן ולא מדאורייתא, ופירש דהכוונה בפסוק הוא לשבח בעלמא.

ואמנם יש להעיר מסוגיא ערוכה דמפורש כרש"י, דאיתא בברכות (מ:) בזה"ל, גופא אמר רב כל ברכה שאין בה הזכרת השם אינה ברכה ורבי יוחנן אמר כל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה אמר אבבי כוותיה דרב מסתברא דתניא לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי לא עברתי מלברך ולא שכחתי מלהזכיר שמך עליו ע"כ.

וברש"י (ד"ה מלברך) פירש וז"ל, מלברך, ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו להפריש תרומה ומעשר עכ"ל, הרי להדיא מבואר דנוסח הברכה היא מדאורייתא, ומוזה נלמד לכל הברכות דכל ברכה שאין בה הזכרת השם אינה ברכה.

והנה במנחת חינוך (תר"ז, סק"א) כתב דאם לא בירך על הפרשת תרומה הרי זה מעכב את הוידי וז"ל, ונראה דאם לא עשה כן מעכב הוידי וצ"ע עכ"ל, ובחזון איש (דמאי ב', סק"ו) כתב כע"ז וז"ל, ונראה דאם שכח לברך אינו מתודה, שהרי אמרו ולא שכחתי להזכיר שמך, ואע"ג דברכה דרבנן, עכשו שתיקונו חכמים, כששכח אינו יכול לומר לא שכחתי עכ"ל.

ויש להעיר דהרי קרא איירי בוידוי מעשרות שמתודה שקיים כל דיני מעשרות כראוי, אבל מה שלא בירך ברכת המצוות על הפרשת תרומה, לכאורה אין זה שייך לדיני תרומה ומעשרות, ואמאי הוא מתודה ע"ז, ולפי החזו"א והמנחת חינוך אם לא בירך, הרי זה מעכב את הוידי.

ומטו משמיה דמרן הגרי"ז צ"ל שהוכיח מזה דע"כ דברכת המצוות אינה רק חובת גברא לברך קודם עשיית המצוה, אלא עיקרה דין קיום בגוף המצוה, שהמצוה טעונה ברכה, ולכן בכלל הוידי הוא שקיים הפרשת תרומות ומעשרות כראוי דהיינו עם ברכתה.

והנה תנן בתרומות (א', ו') האלם והשכור והערום והסומא ובעל קרי לא יתרמו ואם תרמו תרומתן תרומה ע"כ, ואיתא בירושלמי (שם) בביאור המשנה בזה"ל, יש מהן מפני הברכה ויש מהן שאין יכולין לתרום מן המובחר, האילם והערום ובעל קרי מפני הברכה ע"כ.

ויש להעיר דמאחר שהוא אנוס ואינו יכול לברך, אמאי לא יתרום, ושמעתי מכבוד מו"ר הגר"ד פוברסקי שליט"א דמוכח בזה דברכת המצוות הוא דין בחפצא של המצוה, דמצוה טעונה ברכה, ולכן אם אינו יכול לברך לא יתרום, ולכן תנן במשנה שם דביעבד אם תרמו תרומתן תרומה, דמבואר דס"ד דבלא ברכה לא חלה התרומה, והיינו כ"ל משום דהברכה היא חלק מהמצוה.

ונראה בזה, דהנה איתא בברכות (טו.) בזה"ל, תנן התם חרש המדבר ואינו שומע לא יתרום ואם תרם תרומתו תרומה מאן תנא



מוסדות מבקשי תורה
ASSOCIATION MESAASHI TORAH

מסביב לשולחן

שאלות ותשובות בנושאים אקטואליים

מתורת הבולל 'מבקשי תורה'
בראשות הר"ג רבי אילן נתנאל סנדר שליט"א

+ פרשת כי תבא + ג'ליון 4 +

וּכְתַב הַגְרִי"ש אֱלִישֵׁיב זצ"ל (בסתר רעם הלכות ברקים ורעמים פ"ב ה"ח), שאף שמוכח מסוגית הגמ' שמברכים ברכות השחר בישיבה, מ"מ יש בזה הידור לעמוד. אמנם הגר"ח קנייבסקי זצ"ל כתב (שאלת רב פ"ג) שלא צריך לעמוד בברכות השחר וכן הוא נהג. ולמעשה מנהג בני אשכנז לעמוד בברכות השחר.

מי שהיה ער במשך כל הלילה, האם מברך ברכות התורה בתפילת שחרית. והאם מותר להמשיך ללמוד לאחר עלות השחר.
מ"י יב

תשובה: לדעת בני ספרד מברך ברכות התורה. לדעת בני אשכנז אם לא ישן ביום ולא בלילה, ישמע את הברכות מאדם אחר שישן. ואם ביום הלך לישון בצהריים שנת קבע, יש שכתבו שיכול לברך בעצמו.

לבני ספרד שמברכים בעצמם ברכות התורה, יש להפסיק את לימודו בשעת עלות השחר ולברך ברכות התורה, ואח"כ ימשיך את לימודו. ולבני אשכנז הסוברים שמעיקר הדין אין חיוב לברך ברכת התורה, ומקפידים לשמוע הברכה מאחר, יש להקל להמשיך בלימודו.

ביאור הדין:

בגמרא מובא (ברכות כ"א, א) שלומדים מהפסוק 'כי שם ה' אקרא הבו גדל לאלהינו', שיש חיוב לברך לפני לימוד התורה.

והפוסקים דנו האם חיוב ברכת התורה הוא מדאורייתא או מדרבנן, הרמב"ם לא כלל את ברכות התורה בספר המצוות, ונחלקו האם יש להכריע שדעתו שברכות התורה מדרבנן, או שדעתו שהברכות מדאורייתא, וכללם כחלק ממצות תלמוד תורה (קריית ספר). ודעת הרמב"ן (השגות שכחת העשין, מצוה טו) שברכות התורה הם מדאורייתא.

התוספות (ברכות י"א, ב ד"ה שכבר) הביאו את שיטת ר"ת, שאדם שעומד בלילה ממיטתו ללמוד אינו צריך לברך ברכת התורה, מכיון שברכת התורה של שחרית פוטרת עד תפילת שחרית של יום הבא. אולם דעת הרא"ש שאדם שישן על מיטתו הוי הפסק וצריך לחזור ולברך, ואף אם ישן על מטתו ביום, צריך לברך לאחר שיקום משנתו.

ובביאור מחלוקת התוס' והרא"ש, כתבו האחרונים, שנחלקו בגדר חיוב ברכת התורה, שר"ת סובר שברכת התורה היא ברכת השבח, ותיקוה בכל יום כשאר ברכות השחר שתיקנו לברך בכל יום ויום. והרא"ש סובר שברכת התורה היא ברכת המצוות, ודינה ככל ברכות המצוות שאם הסיח דעתו מן הברכה צריך

לברך שוב, ולפיכך אם ישן על מיטתו צריך לברך שוב, מכיון ששינת קבע הוי היסח הדעת.

האם צריך לברך ברכות התורה קודם אמירת הסליחות.

מ"י ט

תשובה: יש לברך ברכות התורה קודם הסליחות. ובמקום הדחק יאמר הסליחות בלי לברך ברכות התורה.

ביאור הדין:

השולחן ערוך פסק (סי' מו סעי' ט), לא יקרא פסוקים קודם ברכות התורה, אע"פ שאומרים דרך תחנונים, ויש אומרים שאין לחוש, ונכון לחוש לסברא ראשונה. והרמ"א כתב והמנהג כסברא אחרונה, שהרי בימי הסליחות מתפללים הסליחות ואחר כך מברכין על התורה עם סדר שאר הברכות.

המשנ"ב כתב (ס"ק כז) שכיום נהגו להחמיר ולברך ברכות התורה קודם הסליחות. וקודם לכן כתב (סי' ו ס"ק י"א) שיש ליישב קצת מה שנהגו שלא לברך קודם, מכיון שאומרים את הפסוקים דרך תפילה ותחנונים, ולא כלימוד תורה.

ובקהילות יעקב כתב (ברכות י"ד, א) שהסיבה שאינו מברך כשזה דרך תפילה ותחנונים מכיון שמצוות צריכות כוונה, וכשמכון לשם תחנונים או לק"ש אינו מקיים מצות ת"ת, ומכיון שלא התכון לזה, שרי.

ובמקום דחק, כגון לפני סוף זמן ק"ש, וחושש שאם יקדים לברך ברכות התורה יעבור זמן ק"ש, כתבו החזו"א (אורחות רבנו ח"ג) והגרי"ש אֱלִישֵׁיב זצ"ל (בעניני תפילה עמ' לח) שיקרא ק"ש בלא ברכות התורה. והגר"ח קנייבסקי זצ"ל הוסיף (דעת נוטה עמ' קצה), שאם יספיק לקרוא ק"ש כזמן הגר"א, עדיף לברך תחילה.

האם מברכים ברכות השחר בישיבה או בעמידה.

מ"י א

תשובה: מנהג בני אשכנז לאומרים לכתחילה בעמידה, ומנהג בני ספרד לאומרים בישיבה.

ביאור הדין:

ברכות השחר (הנותן לשכוי בינה וכו') מעיקר הדין יכול לאומרם בישיבה, כמבואר באבודרהם (הל' תפילה) ובפרי מגדים (פתיחה להל' ברכות, ומ"ו סי' תלב ס"ק ג), מכיון שחלק מהם נתקנו לומר כשהוא עדיין שוכב (שו"ע סי' מו סעי' א). וכן כתב הישכיל עבדי (ח"ח סי' ג) שאפשר לברכם בישיבה, מכיון שברכות השחר הם כברכות הנהנין. וכן כתב מהר"ח פלאג' (כף החיים סי' ט אות ז) שהמנהג לאומרם בישיבה כדי שיוכל לאומרם בכונה יתירה, ולפיכך נהגו בני ספרד לאומרם בישיבה.

אבל המקור חיים לבעל החוות יאיר (סי' מו קיצור הלכות ס"ב ד"ה ראוי) והסידור יעב"ץ סוברים שברכות השחר מברכים בעמידה (היעב"ץ כתב שזה משום דהוי ברכות השבח שצריכות להיאמר בעמידה, ויתכן שאז נכנסים למחלוקת הפוסקים האם ברכות השבח נאמרות בעמידה או בישיבה).

נמצא לפניו מי שיוציאו בברכתו, רשאי להמשיך בלימודו, ולאחמ"כ יבקש מאדם אחר שיוציאו ידי חובתו.

האם מותר לומר פסוקים מהתנ"ך בעל פה.

מט, א

תשובה:

דבר שרגיל ושגור בפי כל כגון קריאת שמע וברכת כהנים ופרשת התמיד ופסוקי דזמרה מותר. וכן התירו לומר 'ויכולו' בקידוש בליל שבת, ויש שנוהרו לאמרו מתוך הכתב. הדורש ברבים בהרבה פסוקים וקשה לו לחפש הרבה בחומש יש להקל. מי שאנוס ואין לו ספר כגון שוהה בבית האסורים או סומא, מותר לו לקרוא בעל פה.

ביאור הדין:

בגמרא מובא (גיטין ס, ב), שדברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם בעל פה. והבית יוסף כתב שהטעם הוא, מכיון שיש הרבה דרשות הנלמדים מחסרות ויתרות שבכתב, ואם יאמר בע"פ לא ירגיש בהם.

השלחן ערוך פסק (סי' מז סע' א) אף על גב דקיימא לן דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם על פה, כל דבר שרגיל ושגור בפי הכל, כגון ק"ש וברכת כהנים ופרשת התמיד וכיוצא בהן מותר. והמשנ"ב פסק (סי' ק ה) שהוא הדין פסוקי דזמרה.

וכתב המשנ"ב (סי' ק ו) בשם המג"א, שהמעיקין בב"י יראה שיש דיעות שונות בטעם היתר אמירת אלו הדברים בע"פ, לכן יש לזהר שלא לומר שום דבר בעל פה, כי אם מה שנזכר בשו"ע. לומר בעל פה 'ויכולו' בקידוש בליל שבת, שיטת התנא תוספתא (הגדה של פסח עמ' כד) שצריך לאמרו מתוך הכתב, ואם אומרו בעל פה יש לשומעים לומר בלחש את הפסוקים עמו. וטעמו כמו שהביא המשנ"ב (סי' ק ז), שאם מוציא את הרבים ידי חובתם אפילו בדברים שמוזכרים בשלחן ערוך מותר לאמרו בעל פה, ראוי להחמיר שלא לומר בעל פה, משום שיש לחוש לדעת הראשונים שעיקר האיסור הוא להוציא אחרים.

אמנם הגרי"ש אלישיב זצ"ל פסק (הלכות שבת בשבת פ"ז הלכות קידוש) שמותר לומר בעל פה 'ויכולו' בקידוש בליל שבת. וטעמו, כי זה לא נחשב להוציא את הרבים ידי חובתם אלא להוציא את היחידים (בני ביתו ואורחיו), אלא שיש הידור מצוה לאמרו מתוך הכתב. והגר"ח קנייבסקי זצ"ל כתב (שבת לישראל שו"ת אות ח) שהחזו"א לא הקפיד לאמרו מתוך הכתב. וכן נהג הגר"ח קנייבסקי זצ"ל בעצמו (שאלת רב ח"ב פ"ד ודולה ומשקה עמ' קנא), וכן כתב הגר"ש דבליצקי זצ"ל (שפתי שושנים פ"ח הערה יא). עוד פסק המשנ"ב (סי' ק ג) שאדם הדורש ברבים בהרבה פסוקים שבתורה, וקשה לו לחפש בכל שעה בחומש מפני כבוד הציבור, אפשר שיש להקל.

עוד פסק המשנ"ב (סי' ק ד) בשם החוות יאיר, שמותר לומר כל ספר התהלים בעל פה, כיון שהוא לעורר רחמי ד' הוי ליה תפילה. ויש להקל בזה, מכיון שדעת העטרת זקנים והגר"א כתוס' שדוקא להוציא רבים ידי חובתן אסור לומר בעל פה (הגם ששיטתם לא נפסקה לכתחילה להלכה, אבל אם יש עוד צירוף התירו לכתחילה).

עוד פסק המשנ"ב (סי' ק א), שסומא מותר לקרות בעל פה משום עת לעשות לד' הפרו תורתך. והוא הדין אם הוא בבית האסורים ואין יכול להשיג שם חומש.

השלחן ערוך פסק (סי' מז סע' יא) שנת קבע ביום על מטתו הוי הפסק, ויש אומרים דלא הוי הפסק, וכן נהגו. ובמשנ"ב (סי' ק ה) כתב בשם כמה מן הפוסקים, שהישן על מטתו ביום צריך לברך, וסיים שהסומך על דבריהם לא הפסיד.

נפק"מ נוספת ישנה במחלוקת התוס' והרא"ש לגבי מי שניעור כל הלילה, שלשיטת ר"ת צריך לברך, כיון שתקנו חז"ל לברך ברכות התורה בכל יום, אבל לשיטת הרא"ש אין צריך לברך, כיון שלא הסיח דעתו מברכות התורה שבידך אמש. ובשו"ע פסק (שם סע' יב) אף אם למד בלילה, הלילה הולך אחר היום שעבר, ואינו צריך לחזור ולברך כל זמן שלא ישן.

ובמג"א (ריש סי' תצד) הקשה סתירה בדברי השו"ע, שבסימן זה כתב, שאם למד בלילה אינו צריך לברך כשיעור היום, וזה כשיטת הרא"ש שסובר שכל זמן שלא הסיח דעתו לא התבטלה ברכתו הראשונה, ואילו לגבי הישן ביום נהגו שלא לברך אע"פ שהסיח דעתו, וזה כשיטת ר"ת הסובר שהברכה נתקנה בכל יום, והיסיח הדעת אינו מחייב לברך שוב. ומכוח זה חלק המג"א על שיטת השו"ע, ופסק שהלומד כל הלילה צריך לברך ברכת התורה, וכשיטת ר"ת שסובר שברכה זו נתקנה בכל יום, אך סיים שהרוצה לצאת ידי ספק, ישמע הברכה מאחר ויצא ידי חובתו.

המשנ"ב פסק (סי' מז ס"ק כח) שספק ברכות להקל ויראה לישמוע הברכה מאחר, והוסיף שיאמר אח"כ איזה פסוקים, כדי שיהא נחשב לו במקום לימוד, או שיכוון לצאת בברכת אהבה רבה, וילמד תיכף מעט אחר שיסיים תפלתו. וכן נהגו בני אשכנז לשמוע את הברכות מאחר, ויצא ידי חובתו לכל הדעות.

אבל בני ספרד נהגו על פי האר"י הקדוש לברך ברכות התורה אף בניעור כל הלילה, ואע"פ שהשו"ע פסק שלא יברך, נהגו בענין זה שלא כדעת השו"ע, כמבואר בחיד"א (ברכי יוסף סי' קיב) הנהר שלום (כ, ב) והכף החיים (סי' טי ס"ק ב).

אמנם כתב המשנ"ב בשם רעק"א, שכל זה באדם שלא ישן ביום ובלילה, אבל אדם שישן על מטתו ביום וניעור בלילה יברך ברכות התורה ביום, כיון שבזה, בין לשיטת הרא"ש ובין לשיטת ר"ת צריך לברך ברכות התורה.

בספר דבר אברהם (ח"א סי' טז אות יז) דן בגדר מצות תלמוד תורה ללא ברכה לפניו, האם מקיים מצות תלמוד תורה, רק שמבטל מצות עשה של ברכה לפניו וכמו כל המצוות ללא ברכה, או שלילמוד תורה ללא ברכה אינה חשובה תלמוד

תורה כלל, ויש בזה איסור כבירות הנהנין, והנפק"מ בזה, אם רשאי ללמוד באופן שאין לו אפשרות לברך ברכת התורה.

הגרצ"פ פראנק זצ"ל פסק (מובא במנחת שלמה סי' צא) שהברכה מעכבת, ויש איסור ללמוד תורה ללא ברכות התורה, וכן פסק שבט הלוי (ח"י סי' עז).

אבל החזו"א פסק (דינים והנהגות פ"א סי' ב) שרשאי להמשיך ללמוד. וכן מבואר בדברי המשנ"ב שכתב (סי' מז ס"ק כח) 'אם אפשר לו ישמע הברכה מאחר', ומשמע אם אין לו מי שיוציאו רשאי להמשיך ללמוד. וכן פסקו הגרש"ז אויערבאך זצ"ל (מנחת שלמה שם) והגר"ש אלישיב זצ"ל (קובץ תשובות ח"א סי' ט).

אמנם פשוט הדבר, שזה דוקא באופן שאין לו אפשרות לברך ברכות התורה, אבל אדם שיש לו אפשרות ללמוד בניעור כל הלילה, אם מברך בעצמו ברכות התורה לא ימשיך ללמוד קודם שיברך, אבל לפני אשכנז שאין מברכים ברכות התורה, אלא יוצאים ידי חובת הברכה מאדם המחויב בה, ואין

חשנה בחורה

מסיבות/ת/י עד תכ"ס/י/ס"א

המיום שמנה חשנה'ע שבה נקבע ראש חדש, האם יהודים מערבה ובהנה ליום הראשון או ליום השני?

- א. ליום הראשון.
- ב. ליום השני.
- ג. פגמים כי ופגמים כי.

מה חל באותו יום שחל יום הראשון של פסח?

- א. שבת.
- ב. חשנה חג.
- ג. ראש השנה.

אות פשוט מפורסם כשיום ראשון של פסח חל בשבת?

- א. יהודים מצרפת.
- ב. י"א חודש מדרג י"א חודש נוסע.
- ג. י"א חודש מדרג י"א חודש בחוקות.

האם יש קשר בין חוקי קראים פורש האוני?

- א. לא.
- ב. כן, ויסוד אחר סיום חשנה.
- ג. אין מוספים קראים פורש האוני.

באות פשוט משתנה קרא חק עקלה עד סוף הקלות, ושא הקראים ועל משך ורואה?

- א. בפשוט בחוקות.
- ב. בפשוט כי תבא.
- ג. שתי השמות נכונות.

לפי מה שנה אין לופסק שמונה הפסוקים האחרים של החזרה?

- א. ב. חשנה חג.
- ב. חשנה חג.
- ג. לכל השמות.

אות הפסוק קראים בדרך כלל כשהפשוט מחזק?

- א. של הפשוט הראשון.
- ב. של הפשוט האחרון.
- ג. מה שרצו יעקב.

שמונת הלשון ששי החבנה פרה י"ג יום יזה לשון עד פרה י"ג יום יזה מאשר?

- א. לא חלוקה אפילו בדרך מקרה נערה.
- ב. שלא לישב בחבנה לישב.
- ג. שתי השמות נכונות.

מה בכלל אישור ליצנות?

- א. לא חלוקה אפילו בדרך מקרה נערה.
- ב. שלא לישב בחבנה לישב.
- ג. שתי השמות נכונות.

אות אישור יש במאה?

- א. לא תשנה דאחיה.
- ב. אישור דבנ.
- ג. אין בזה אישור, אבל זה מבא לאי לשון חק נערה אישור.

תמצית
כיסוי גגות, חלונות, חלוקות
0737-289-669

הדרך היומית

מבחן 347 כי תבא
חולין קט"ז עד קכ"א

לדעת
מחלקת שירות
0737-289-669

תמצית
כיסוי גגות, חלונות, חלוקות
0737-289-669

לדעת חכמה

אות פירא אומרת המרת שבגללה א"א

ללמוד אישור הגאון בבשר בחלב חמץ בפסח?

- א. שכן עניש כתי.
- ב. שכן אישור בגל ידא.
- ג. שיהיה של נערי מותר בחמה.

האם ביצה של נעלה או טרפה מותרים?

- א. מותרים.
- ב. אסורים.
- ג. של טרפה מותרים ועל נעלה אסורים.

האם מביאים יין לביכורים?

- א. רק אם הביא ענבים ודרים.
- ב. גם אם דרים מחללה מביאים.
- ג. גם אם הביא ענבים ודרים אין מביאים.

נכ"ס ששחרו רוב קנה וישראל השלמה מה

- א. משרה.
- ב. פסולת.
- ג. ספק.

שאלה מרבית חכם

מה החין להלכה בחלב שנוצח בקנה של נעלה?

- א. מותר ללחלה.
- ב. מותר בידע.
- ג. אסור גם בידע.

מבחן שבעי בדת היומית

האם כלים בהמה מותרים לבה או לחדו?

- א. מותרים.
- ב. אסורים.
- ג. מותרים לחדו אסורים לבה.

האם כלים חשבים שחמה לום שעת הכושה?

- א. כן.
- ב. לא.
- ג. ספק בנראה.

האם יש נעלה בלג או בים?

- א. כן.
- ב. לא.
- ג. בחלב יש בידע אין.

אלי ג' דרים מפורסם בום מורכב "לפס" ופרס "חא"?

- א. נחיר פסולת וסמחה.
- ב. נחיר פסולת וסמחה.
- ג. נחיר סמחה ופסולת.

האם נוסח או די מפורסם לקבל סמחה?

- א. כן.
- ב. שיהיה מפורסם יד לא.
- ג. די מפורסם וסמחה לא.

האם יש די להשרי?

- א. כן.
- ב. לא.
- ג. מחלוקת.

באות אופן מותר רב ששי נוסח לפסח סמול?

- א. חכמה דתי ברת פסולת.
- ב. כשהשם נוסח דאסל.
- ג. דאסל דאסל חלה פסל ועל.

אות קשה של כלל מפורסם רק אם הוא שילמה לדעת י' יהודה?

- א. חכמה.
- ב. דאסל.
- ג. חכמה.

מה החין בחלב שחמה ונמש או די שחמה ונמש?

- א. כן.
- ב. לא.
- ג. חכמה.

האם צוויים מפורסם לשער כבה לטמאה?

- א. כן.
- ב. לא.
- ג. המקום המכונה בבשר מפורסם וטמאה לא.

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עטרת שלמה

פרשת כי תבא תשפ"ו

עשינו מה שגזרת עלינו, עשה אתה מה שעליך לעשות וכו'. ומשמע מדברי הספרי, שיש בזה זכות מן הדין מכח שעשה מה שגזר עליו, וענין זה צריך ביאור דאמו את שכרו הוא תובע והלא שנינו נאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך.

ונראה לבאר בזה עפ"י הגמ' בתענית דף ט' דילף מהכתוב 'הביאו את כל המעשר וגו', ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבקות אם לא אפתה את ארובות השמים והריקותי לכם ברכה עד בלי די', דבכל דבר אסור לנסות את הקב"ה, אם הוא משלם שכר על המצוה, מלבד מעשרות, שבוה מותר לנסות ולבחון את הקב"ה, כמבואר בפסוק זה.

מעתה יש לומר דזהו הביאור שאומר בסוף הוידי' 'השקיפה ממעון קדש', דבזה הוא בא לבקש ולתבוע את ההבטחה 'אם לא אפתה את ארובות השמים וגו', דבמעשר הותר לנסות ולבחון את הקב"ה, ועל כן הוא בא עכשיו לאחר שסיים לקיים דין המעשרות, הוא בא לבקש את קיום ההבטחה שהובטח בשכר המעשר.

וזהו הביאור בדברי הספרי שאומר עשינו מה שגזרת עלינו, עשה אתה מה שעליך לעשות, שבאמת יש בזה טענה מן הדין, דכיון שקיים את חלקו, ממילא צריך עכשיו שגם מה שהובטח לו בשכר יתקיים.

ובזה נראה לבאר כל ענין הוידי' מעשר, שבאמת הוא דבר הצריך ביאור מהו כל ענין הוידי' שאומר שעשה וקיים את כל פרטי הדינים כמו שנצטווה, ולא מצינו בזה ענין בשום מצוה, שכשמיסים קיום מצוה, יאמר וידי' שקיים המצוה בכל פרטיה ודיניה כאשר נצטווה.

אכן להמבואר יש לומר דכל הוידי' הוא הקדמה להמשך הדברים שאומר 'השקיפה ממעון קדש' וגו', דכיון דהוא בא לבקש ולתבוע את קיום ההבטחה שהובטח למקיים דיני מעשר, על כן הוא צריך לפרט ולומר שקיים את כל דיני המעשר כהלכתו, שהרי רק אם קיים את המעשרות כדין והלכתו הוא ראוי להבטחה, וזהו ביאור ענין הוידי' מעשרות.

והנה לאחר נשיאת כפיים איתא בסוטה דף ל"ט דהכהנים אומרים רבש"ע עשינו מה שגזרת עלינו, אף אתה עשה עמנו כמה שהבטחתנו, השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל ואת האדמה אשר נתת לנו כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש, הנה נוסח הבקשה היא כלשון מה שאומרים בוידי' מעשרות, וגם הלשון שאומרים עשינו מה שגזרת עלינו, אף אתה עשה עמנו כמה שהבטחתנו, הוא כלשון הספרי שהבאנו לעיל.

אמנם צריך ביאור מהו הענין שאומרים כן אחר שנושאים כפיהם. ואם יש איזה טעם שאז מתפללים כן למה תיקנו הנוסח כמו בוידי' מעשרות, ואיזה שייכות יש בין ברכת כהנים לוידי' מעשרות.

ולמהבואר יש לומר דהרי גם בברכת כהנים הובטח דכשהכהנים מברכים אז הקב"ה מברך, וכמו שכתוב 'שמו את שמי על בני ישראל

וענית ואמרת וגו', ארמי אובר אבי וירד מצרימה וגו', וירעו אותנו המצרים ויענונו וגו', ויוציאונו ה' ממצרים ביד חזקה וגו'. (כ"ו, ח'). צריך ביאור למה מזכיר כל סיפור שעבוד מצרים ויציאת מצרים, ומה זה שייך למצות ביכורים. וברש"י כתב שזוכיר חסדי המקום.

ונראה לבאר דהנה מקרא ביכורים הוא אמירת שבה והודאה על ארץ ישראל, וכמו שכתוב בפסוק ג' 'ואמרת אליו וגו' כי באתי אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו', וברש"י הביא דברי הספרי 'ואמרת אליו, שאינך כפוי טובה', ומבואר שעי"ז שבכל שנה מביא בכורים, הוא מכיר בטובת המקום שנתן לנו את הארץ, הרי דמקרא ביכורים, הוא בשביל ליתן שבה והודאה על מתנת ארץ ישראל.

והנה הארץ ניתנה לישראל בתנאי של גלות ושעבוד, כמו שנאמר להם בברית בין הבתרים, ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה, ודור רביעי ישובו הנה, וא"כ הרי בשביל שיהיו זכאין על ארץ ישראל, היה צריך שמקודם לכן יגלו וישעבדו ארבע מאות שנה, ורק אחרי כן יהיו זכאים לנחול ולזכות בארץ ישראל. וברש"י בפרשת וישלח הביא דברי חז"ל, שעשויו אמר, אין לי חלק לא במתנה שנתנה לו הארץ הזאת, ולא בפרעון השטר של גזירת כי גר יהיה זרעך, דהוכיח בארץ ישראל תלויה היא בקיום גזירת כי גר יהיה זרעך ועבדום ועינו אותם.

אשר לפי זה יש לבאר דלכן הוא מזכיר כל ענין חירידה לארץ מצרים וקושי השעבוד, שבא לבאר בזה, שזכאין אנו לנחלת ארץ ישראל, דקיימנו את החלק בברית בין הבתרים של 'עבדום ועינו אותם', וממילא זכאין אנו גם לחלק השני של 'דור רביעי ישובו הנה'. ויש להוסיף בזה, דלכן פירט הכתוב את קושי השעבוד, שהרי כבר מבואר בחז"ל דקושי השעבוד היה חלק בהשלמת קיום ה'עבדום ועינו אותם', ולכן פירט הכתוב בארוכה שהיה קושי שעבוד גדול, ועל כן שפיר נחשב שנתקיים ה'עבדום ועינו אותם'.

וגם יש לבאר מה שכתוב 'ויוציאונו ה' אלוקינו ממצרים וגו', שבא לומר בזה דלא יאמרו דישאל ברחו ממצרים, וכמו שמצינו שפרעה אמר 'כי ברח העם', וא"כ עדיין לא נשלם גזירת 'עבדום ועינו אותם', ע"ז אומר הכתוב דה' אלוקינו הוא שהוציאנו ממצרים ביד חזקה ובזרוע נטויה וגו', וממילא הרי דשפיר קיימנו את גזירת ה'עבדום ועינו אותם', ושפיר זכאים אנו לנחול ולירש את ארץ ישראל.

כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך וגו' ואמרת לפני ה' אלקיך בערתי קדוש וגו' השקיפה ממעון קדשך וגו'. (כ"ז, י"ב – ט"ו). צריך ביאור מה ענין תפלת 'השקיפה ממעון קדשך וגו' בתוך סדר הוידי', ואיזה שייכות יש להתפלל ולבקש בשעת וידי' מעשר. וברש"י הביא דברי הספרי שאמירת 'השקיפה ממעון קדשך' הוא שאומר

ואני אברכם/ וזהו התפלה שאומרים הכהנים לאחר נשיאות כפיים, שכיון שקיימו את מצוותם, הם מבקשים שתתקיים ההבטחה שהובטחה, וזהו שאומרים עשה עמנו כמה שהבטחתנו. ודבר זה יסודו הוא בידי מעשרות, וזהו הביאור של כל ידיו מעשרות וביאור כל תפלת ובקשת 'השקיפה ממעון קדשך וגו', על כן תיקנו ויסדו נוסח התפלה לאחר ברכת כהנים, כמו מה שאומרים בידי מעשרות, ששניהם ענין אחד הם, הבקשה והתפלה לאחר קיום הדיון.

עבודת האלול - פתחו לי פתח כפתחו של מחט

מתוך משא פתיחת הזמן בהיכל הישיבה

אחר ששמענו שאלול הוא זמן חזרה בתשובה והתקרבות לשכינה, עלינו לדעת כמה צריך להתקרב, מהו שיעור ההתקרבות, האם התקרבות גדולה ועצומה לאין שיעור - ובכן, התשובה היא שבכדי לקיים 'אני לדודי' לא צריך כ"כ הרבה, מספיק מעט, וכן כתוב במדרש שה'ש' אמר הקב"ה לישראל, בני פתחו לי פתח אחד של תשובה כחודה של מחט, ואני פותח לכם פתחים שיהיו עגלות וקרניות נכנסות בו, ובספרים יש לשון 'אני פותח לכם פתח כפתחו של אולם'. ויש להתבונן וכי מהו שיעור 'חודו של מחט', הרי זה כמעט בכלל לא ניכר, דבר דק ביותר שאף אחד כמעט ולא יכול להבחין בו, ואפילו הכי אנו שומעים שאם האדם מקרב עצמו אפתח לכם פתח כפתחו של אולם' שזה הפתח הגדול מוגבלים, ואינו יכול להתקרב הרבה, ולכן נדרש ממנו יהיה לו קירבה מהקב"ה שזה התקרבות אלוהית בלתי ביותר של התקרבות, ואז נזכה להתקרבות מהקב"ה אחר ששמענו שאפילו תיקון מעשה אחד, או אפילו



כבר התקרבות, זה כבר פתח 'כחודו של מחט', יש לבאר שזהו תכלית פעולת השופר שתוקעים בחודש אלול, שעניינה להביא התעוררות של תשובה לאדם, ואלא שיש לשאול הרי התקיעה אורכת רגע כמימריה, ומה מהניא כלל, והתשובה היא שברגע הקטן הזה - האדם עוצר ממרץ החיים ומשטף המחשבות, וחושב לעצמו שהנה תקעו בשופר כי אנו בחודש אלול שהוא זמן התקרבות להקב"ה, מחשבה זו אמנם תחלוף מיד, אבל נוצר כבר התקרבות מועטת, וכך במשך כל ימי האלול תיבנה ההתקרבות יותר ויותר, זה ה'חודו של מחט' שלנו, ואנו מובטחים 'לפתח כפתחו של אולם'. נראה ענין נוסף שהעיקר הגדול והעצום של ההתקרבות לה' יותר מתיקון המעשים, והוא 'אני לדודי' הגדול ביותר שיש, הוא ההתקרבות ע"י תורה ועמל התורה, ע"י כח התורה ואור התורה וקדושת התורה, התורה שהיא קדושה ונעלית יותר מכל המצוות כמבואר בארוכה בנפש החיים ובדברי הגר"א בירושלמי ריש פאה, היא ההתקרבות היותר גדולה, והביאור הוא שעמל התורה זהו הדיקות היותר גדולה בהקב"ה, דהוא יתברך ודיבורו חד, בכל מילה של תורה האדם דבוק בשכינה בתכלית השלימות, א"כ אין לך 'אני לדודי' יותר גדול מזה. התקרבות זו באה לאדם העמל בתורה מאליה בלא שצריך לחשוב על כך, כל בחור שיושב ולומד 'בתולה נשאת ביום הרביעי' - בזה הוא מתקרב לשכינה באופן הגעלה ביותר, א"כ אנו שזכינו בס"ד להיות מיושבי ביהמ"ד ולא מיושבי קרנות איננו צריכים עצות מבחוץ היאך להתקרב לה', איננו צריכים לנסוע מהכא להתם כדי להתקרב אליו, אלא כל לימוד שורה בגמ' או בתוס', כל סברא שהאדם אומר, בזה הוא מתקרב יותר מכל אופני ההתקרבות שיכולים להיות, מי שילמד בחשק ובשמחה בלא ריפיון זה הדבר הטוב ביותר לחודש אלול, וזה מלבד דברי חז"ל שכל היגע בתורה הקב"ה מתמלא עליו רחמים, מי שיגע ללמוד תוס' פעם ראשונה ושניה, מתווכח בלימוד, מביא ראיות ודקדוקים לכאן ולכאן, ומנסה לחקור ולהבין - יש עליו רחמים רבים מהקב"ה.

ענין ההתקרבות להקב"ה היה אפשר להבין שזה היכ"ת להגיע לתכלית מסוימת שהיא עיקר הענין, וכמו הבונה בנין, העיקר הוא שיהיה בנין מוכן לצרכיו, וכל עבודת הבניה הוא הכנה לצורך הבנין, ואם לא היה צריך לעמול בעבודה זו היה עדיף טפי, אמנם ההתקרבות להקב"ה היא בגדר מלאכה הצריכה לגופה, ההתקרבות אינה היכ"ת לדבר אחר, אלא זה עצם הענין, בכל התקרבות של האדם בזה הוא מגיע לתכלית הרצוי, ולא רק משום שגם בעצם ההתקרבות הרי הוא מתקרב וא"כ כבר מתקיים התכלית, אלא בנוסף לזה כל ענין ההתקרבות הוא תכלית לעצמה, ולא רק בבחינת הכשר מצוה, בכל התקרבות האדם מראה וצוהק את הפסוק 'אני קירבת אלוהים לי טוב', ולכן כל פעולה של התקרבות זה מצוה בפני עצמה ויטול עליה שכרו משלם. ובה יש חיזוק גדול לכל אחד שלא להיכנס ללחץ, ולא לקוות לראות מיד תוצאות מעשיות גדולות שיהיה צדיק גמור ברגע אחד, לא זו הדרך ולא זו העיר, אלא כל התאמצות והתאמצות זה מצוה, כל פעולה של התקרבות זה התכלית וזה התועלת והענין, אם התקרבת היום, כבר הגעת לתכלית, זה המצוה וזה מה שמוטל עליך, כל מחשבה טובה קטנה של רגע, כל סברא, כל שורה בגמ', הם צעדים עצומים של התקרבות, ויטול שכר על כל התקרבות בפני עצמה. העולה בידינו מכל האמור חודש אלול הם ימי רצון, ימים שה' רוצה והפץ מחדש בכלל ישראל אפילו אחר שהטאו, ועיקר הענין תלוי במעשה האדם שיתחיל להתקרב להקב"ה, ועיקר ההתקרבות הוא ע"י לימוד ועמל התורה, עד כדי שכמעט ניתן לומר שמהות חודש אלול זה יותר לימוד התורה מאשר לימוד המוסר, אף שודאי צריך ללמוד מוסר, וההתקרבות אינה היכ"ת אלא היא הישג ורווח ותכלית שלימות הענין, וזה נוצר ע"י כל פעולה טובה קטנה של האדם, ורק צריך להתמיד שלא יחלוף אלא כל פרוטה לפרוטה מצטרפת לחשבון גדול של התקרבות יותר ויותר. הקב"ה יעזור שנוכח להבין ולהשכיל ללמוד בחשק, לקנות הרבה תורה ועיד' להתקרב לה' בתכלית הקירוב, שנוכל לקיים עבודת חודש אלול, שיהיה 'אני לדודי' ונזכה 'לדודי לי'.

נחלק אליהו

משיעורי הרב אליהו דיסקין שליט"א

איך טוב להודות לה' | גר קורא ארמי אובד אבי | לא שכחתי מלברך ברכת המצוות

ג' יסודות בהכרת הטוב נלמדים מפרשת ביכורים

"ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם ואמרת אליו הגדתי היום לה' אלוֹקִיךָ כי באתי אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו" (דברים כו, ג), מפרש רש"י מדברי הספרי: "ובאת לפני הכהן ואמרת אליו - שאינך כפוי טובה". הנה אנחנו לומדים מהפרשה של ביכורים שלושה דינים יסודיים בפרשת ההודאה - הכרת הטוב. כל הפרשה של ביכורים, עניינה זה הכרת הטוב להקב"ה. אדם יש לו אדמה, זרע, חרש. צמחו לו תאנים יפות, ענבים יפים, רימונים. לזכור שהכל זה מתנת שמים. זה הזמן להודות. הוא לוקח את ראשית הפירות, מעלה אותם למקדש, נותן לכהן, מניפים, מניחים לפני המזבח. בזה הוא מכיר טובה שהכל מהקב"ה.

כתוב בראשית, שהבריאה נבראה בשביל ראשית, פרי האדמה. תכלית הבריאה, אומר הרמב"ן הידוע בסוף פרשת בא, שנדע ונכיר ונודה להקב"ה. ביכורים זה התנחה המרכזית שבה אדם מודה, נותן את הראשית להקב"ה. זה פרשה של הודאה.

יסוד ראשון בהודאה - להודות על כל החסדים שנעשו מראשית

אבל, ההודאה מתחילה לא רק מהפירות, ולא רק מארץ ישראל, ולא רק מיציאת מצרים. ההודאה מתחילה מארמי אובד אבי. מזה שהקב"ה שמר על יעקב מלבן. אנחנו לומדים פה שלוש יסודות גדולים בעניין של הודאה, לומדים את זה מעוד מקומות. א. "הגדתי היום לה' אלוֹקִיךָ כי באתי אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו". הוא לא מודה להקב"ה רק על הארץ, אלא מודה שבאתי אל הארץ. באתי? מתי באתי? הסבא של הסבא של הסבא שלך, בא לפני אלפיים שנה לארץ ישראל. ואת זה הגדתי היום, היום אני מודה כי באתי אל הארץ. בחיוב הכרת הטוב אין התיישנות. יש חיוב לזכור את הדברים הישנים ביותר כאילו זה היום. לא רק לזכור בגיל תשעים את החסד שהקב"ה עשה לך כשהיית בגיל שנה, כשהיית חולה מסוכן, כשנפצעת. אלא לזכור מה שהיה לפני אלף שנה, ואת זה הגדתי היום. היום תזכור כי באתי אל הארץ, כאילו היום באתי אל הארץ. זה דבר מובן אצלך שיש לך נחלה, שיש לך ארץ ישראל, תזכור כי באתי אל הארץ.

הזכרנו כעין זה, רש"י מזכיר בפרשת נוח את דברי המדרש. "וידר ה' לראות את העיר ואת המגדל אשר בנו בני האדם" (בראשית יא, ה), מהו לשון בני האדם, שואל רש"י שם. 'אלא בני מ', שמא בני חמורים וגמלים? אלא בני אדם הראשון שכפה את הטובה ואמר "האיישה אשר נתת עמדי", אף אלו כפו בטובה למרוד במי שהשפיעם לטובה ומלטם מן המבול".

אנחנו רואים שזה נראה לנו ממש אחר המבול, הציל אותם מהמבול. כמה זמן לקח מהמבול עד ההפלה. בפרשה זה שתי עליות. כמה זה? תלוי באורך של מ' שברך. חמש או עשר דקות. אתם יודעים כמה שנים היה בין דור המבול לדור ההפלה? שלוש מאות שנה. כמו מזמן הש"ך עד היום, ת"ח ות"ט. והם צריכים לזכור, זו הייתה התביעה עליהם, כפויי טובה! הקב"ה הציל אתכם מהמבול. את הסבא של הסבא. וכי אנחנו זוכרים היום את חסדי המקום על הניסים שהיו במלחמת המפרץ, מלחמת יום כיפור, שהכל היה פה בסכנה? מוטל עלינו לזכור גם את הניסים שלפני כן, שהקב"ה עשה בשואה, ניסי ניסים שלא הגיעו פה לארץ, הנאצים ימח שמם. ומת"ח ות"ט שלוש מאות שנה אחורה לזכור. חסדי המקום צריך לזכור מהתחלה, זה הלימוד הראשון מהפרשה.

יסוד הב' בהודאה

הלימוד השני, לא רק לזכור ולהודות על של היום, אלא לזכור את כל החסדים. לא רק את התחנה האחרונה של החסד. אדם זוכה להכניס את הבת שלו לחופה אז הוא מודה להקב"ה שהוא הכניס את הבת שלו לחופה, תודה להקב"ה בכלל שיש

לך בת, לא לכולם יש ילדים. תודה להקב"ה שהיא חיה עד היום, תודה להקב"ה שאתה התחתנת, שאתה הגעת עד היום. לזכור חסדי המקום מהתחלה.

הזכרנו בפרשת וארא ארבע לשונות של גאולה: והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי (שמות ו). ר' איצלה וולוז'ינר אומר שהיו ארבעה שלבים בגאולה, כך כתוב בחז"ל. קודם והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים - כשהתחילו המכות פסק קושי השעבוד, אבל הם עדיין היו עבדים. אחר כך הגיע מצב של והצלתי אתכם מעבודתם שהם הפסיקו בכלל להשתעבד בהם. אחר כך וגאלתי אתכם - שיצאו ממצרים לגאולה. אחר כך ולקחתי אתכם לי לעם - מתן תורה, באו בברית. ועל זה כתוב, "ולקחתי אתכם לי לעם וידעתם כי אני ה' אלוֹקִיכם המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים" (שמות ו, ח). כשאתם כבר נמצאים אחרי מתן תורה, במעלה הגדולה ביותר, אז וידעתם כי אני ה' אלוֹקִיכם אשר הוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים. תזכרו את החסד הראשון של קושי השעבוד, אל תשכחו עכשיו את ההתחלה. גם כאן מתחילים מארמי אובד אבי, הוא בא להודות על ארץ ישראל תזכור את יציאת מצרים, תזכור את לבן, תזכור את הכל. זה הלימוד השני.

הלימוד השלישי בחיוב ההודאה - שיחו בכל נפלאותיו והלימוד השלישי שרואים בפרשת ביכורים, שעוד לפני ההודאה להקב"ה, מספר מביא הביכורים לכהן. קודם "ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם ואמרת אליו הגדתי היום לה' אלוֹקִיךָ כי באתי אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו" (דברים כו, ג). אחר כך הוא מתחיל להודות להקב"ה, "וענית ואמרת לפני ה' אלוֹקִיךָ ארמי אובד אבי" (דברים כו, ה). חיוב ההודאה הוא לא רק בהודאה להקב"ה, אלא צריך גם לספר את ההודאה בפני בראיו. "הודו לה' קראו בשמו הודיעו בעמים עלילותי שירו לו זמרו לו שיחו בכל נפלאותיו" (תהלים קה, א). צריך לשוחח ונפלאותיו.

איתא בגמ' ברכות (נד, ב) 'ארבעה צריכין להודות'. מהיכן זה נלמד, מתהילים פרק ק"ד. כתוב שם ארבעה פעמים: "ידו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם". נמצאנו למדים שישנם שתי חובות, גם ידו לה' חסדו, וגם ונפלאותיו לבני אדם. וכמו שרואים כן בקרבן תודה שהוא חלוק משלמים בשני חילוקים: התודה נאכלת רק ליום ולילה במקום שני ימים ולילה בשלמים, וכן יש בתודה ארבעים לחם. והטעם לזה כתוב במפרשים, כדי שהוא יביא הרבה אנשים לאכול את התודה והלחם, ובכך מתפרסם הנס.

"לך אזבח זבח תודה, ובשם ה' אקרא" (תהלים קטז, יז), פחות זמן אכילה ויותר אוכל. יש אנשים, עושים קידוש, חושבים שזה אסיפת מרעים, לשתף בשמחה את כולם. אבל העניין של קידוש זה "שיחו בכל נפלאותיו".

הגר מביא וקורא, מדוע?

כתוב במשנה במסכת ביכורים (פ"א מ"ד), 'הגר מביא ואינו קורא, שאינו יכול לומר' אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו'. וגם בתפילה הוא לא יכול להגיד אלוֹקִינוּ ואלוֹקֵי אבותינו. אבל להלכה נפסק על פי הירושלמי שגר מביא וקורא. הוא יכול להגיד לאבותינו, כי אברהם היה אב לגרים.

התוס' במסכת בבא בתרא (פ"א, א) מקשים על דברי הירושלמי הללו שאברהם היה אב המון גוים ולכן יכול להגיד לאבותינו, אבל עדיין איך הוא יכול להגיד ארמי אובד אבי? אבותינו הוא יכול לחשוב על אברהם שהיה אב לגרים. אבל ארמי אובד אבי זה היה יעקב, יעקב אבינו לא היה אב לגרים. מה הוא יגיד על ארמי אובד אבי? יש אמנם פשט מקומי של הרשב"ם שם, ארמי זה הולך על אברהם אבינו שהוא בא מארם. ואובד הכוונה לזה שהיה גולה ממקום למקום, כמו "ויהי כאשר התעו אתי אלוֹקִים מבית אבי" (בראשית כ, יג), זה נקרא אובד. אבי, אברהם, הוא ארמי אובד. לפי הרשב"ם ארמי זה הולך על אברהם אז זה טוב.

בהגדה של פסח לומדים לא כך. ארמי אובד אבי הולך על לבן. גם בגמ' מובא (קידושין מ, א) שמחשבה רעה של אומות העולם הקב"ה מצרפה למעשה. ורש"י אצלנו לומד כן מארמי אובד אבי, 'לבן ביקש לעקור את הכל, כשרדף אחרי יעקב. ובשביל שחשב לעשות, חשב לו המקום כאילו עשה, שאומות העולם חושב להם הקב"ה מחשבה כמעשה" (רש"י דברים נו, ה). ואם כן עדיין קשה גם לדברי הירושלמי, איך גר מביא וקורא, הרי ארמי אובד אבי הולך על יעקב שאינו אב לגרים.

שמעתי פעם מהרב אלישיב תירוק מקורי. יש חילוק בין תפילה לקריאה. ההגדרה של תפילה, זה כשאתה מדבר עם מיישה, תפילה זה כעומד לפני המלך, מדבר. במקום כזה שהוא מדבר בצורה של תפילה, גר אינו יכול להגיד לאבותינו. אבל קריאה אינו בצורה של דיבור, והגר יכול לקרוא בתורה, על אף שכתוב אבותינו. ולפי זה מתורן, מה שהוא אומר בתחילה, "ובאת אל הכהן ואמרת אליו הגדתי היום לה' אלוהיך". הגדתי היום לה' אלוהיך - זה בצורה של תפילה, וזה גר אינו יכול לומר לאבותינו, ורק בגלל אברהם שהיה אב לגרים יכול לומר. אבל אחר כך כשהוא אומר ארמי אובד אבי זה מקרא ביכורים, זה כמו קריאה. בקריאה אין חסרון.

ברכה על ידיו מעשר - איך נתפרשה בפסוק אם ברכת המצות דרבנן

כתוב בוידוי מעשר, "לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי" (דברים נו, ג). אומר רש"י יסוד גדול: ולא שכחתי - 'מלברך על הפרשת מעשרות'. לא שכחתי מלברך מלהזכיר שמך עליו. המקור זה הספרי. נשאל קושיה חזקה ברמב"ם ספר אהבה, הרמב"ם סובר שכל ברכת המצות זה דרבנן. איך זה יכול להיות פשט בפסוק? ולא שכחתי מלברך, הרי עוד טרם ניתנה המצווה מלברך שהיא מדרבנן, עוד לא הייתה מצות ברכת המצות, מה זה ולא שכחתי מלברך. כך שואלים כל המפרשים.

המלבי"ם מביא חידוש גדול: שבתרומות הבית, יש דין מיוחד - שנדאורייתא אמנם לא צריך לברך. אבל מדאורייתא צריך להזכיר שם שמים. להגיד תרומה לה', להזכיר משוה. אז באמת לולי מה שכתב רש"י שכחתי לברך, להזכיר שמך עליו זה דאורייתא, להזכיר שמך. אומנם אחר כך זה כבר נכנס לנוסח של ברכה, אז אומרים לא שכחתי מלברך. זה חידוש גדול. ולפי זה יהיה מובן ההלכה שערום לא יתרום - כי הוא מפסיד את הברכה. מעתה מובן שמה שיתרום בלי ברכה זה לא רק שהוא מפסיד את הברכה, אלא צריך להזכיר שם שמים.

יסוד הריטב"א, שטעם הברכה לגלות שעושה אותה מפני מצוות ה'

זה חידוש. אפשר לומר כך, אבל יש ריטב"א במסכת פסחים דף ז' ע"ב. שמביא ב' טעמים למה תיקנו ברכת המצות עובר לעשייתו, וז"ל, 'וטעם זה שאמרו חז"ל לברך על המצות עובר לעשייתו, כדי שיתקדש תחלה בברכה, ויגלה ויודיע שהוא עושה אותה מפני מצות השי"ת. ועוד, כי הברכות מעבודת הנפש, וראוי להקדים עבודת הנפש למעלה שהיא עבודת הגוף', עכ"ל.

הנה מביא הריטב"א בטעם הראשון, כדי שיתקדש תחילה בברכה, שהבן אדם יתקדש בברכה. ר' חיים וולוז'ניר ברוח חיים אומר, שכשאדם מתכוון לעשות מצוה, זורח עליו אור של קדושה שהוא מכין את עצמו למצוה, ועם הקדושה הזאת, אחר כך הוא עושה את המצוה.

אומר הריטב"א, על ידי הברכה - אז הוא מתקדש. אתה הולך לעמוד לפני המלך. כהן, לפני שהוא הולך לעמוד לפני המקום, צריך קידוש ידיים ורגליים. צריך להתכונן, להתקדש. אז שורה עליו קדושה בברכה.

ומה שנוגע לעניינינו המשך דבריו, 'ויגלה ויודיע שהוא עושה אותה מפני מצות ה' יתברך'. הברכה מזכירה לו שהוא עושה את המצוה בגלל שהקב"ה צוה.

יש חידוש גדול של בעל החרדים, למעשה יש גמרא בנדרים (דף סב, א), 'עשה דברים לשם פעלם'. אומר הר"ן בנדרים, לשם פעלם - לשם הקב"ה שצויה. כל פועל ה' למענהו. הכוונה הפשוטה בכל מצוה - אנחנו לא מדברים כוונות האר"י והרש"ש - לזכור את הקב"ה. רחמנא אמר תקעו. למה אני מניח תפילין? כי הקב"ה, ריבונו של עולם רוצה. לקיים את הרצון שלך, זה הכוונה הפשוטה. החרדים אומר חידוש נורא: חז"ל דורשים (תענית ב, א) ולעבדו בכל לבבכם - איזו היא עבודה שהיא בלבד הווי אומר זוהי תפילה. אבל בעל החרדים אומר, פשוטו של מקרא לעבדו בכל לבבכם זה מצות עשה כללית. כשאתה בא לעבוד את הקב"ה. לעבדו זה הולך על מצוות.

הפשוט לעבודתך זה לא תפילה. יש כאלה שמפרשים כך. אבל הפשט הפשוט, תורתך זה עבודתך, זה מצוות. לעבדה ולשמרה, זה מצוות.

ולעבדו בכל לבבכם אומר החרדים, מצוה תעשה עם לב. יש פה מצות עשה כללית, שכל מצוה שאתה בא לעשות, תזכור שאתה בא לשרת לפני המלך. זה לא קשור לענין של מצוות צריכות כוונה. מצוות צריכות כוונה זה להניח תפילין לשם מצות תפילין. אם חשב לשם מצות תפילין אבל לא חשב את הקב"ה, הוא קיים מצות עשה של תפילין, אבל ביטל מצות עשה של לעבדו בכל לבבכם. צריך לזכור את הקב"ה כשאתה עושה את המצוות, עשה דברים לשם קונו.

והם הם דברי הריטב"א בפירושו השני, 'ויגלה ויודיע שהוא עושה אותה מפני מצות ה' יתברך' בשביל זה תיקנו לנו את הברכה.

הרמב"ם כותב בהלכות ברכות (פ"א), שהטעם שחז"ל תיקנו את כל הברכות, ברכת התורה, ברכת הלויים, ברכת המצוות וברכת השבב - 'כדי לזכור את הבורא תמיד, וליראה ממנו'. זה העניין הגדול של מאה ברכות, מאה פעמים ביום לזכור את הקב"ה. אז הרמב"ם אומר כללי לזכור. אבל הריטב"א אומר שהטעם של ברכת המצוות זה עשה דברים לשם פעלם, והחרדים אומר שזה לעבדו בכל לבבכם.

תשובת הנוב"י בעניין אמירת לשם יחוד

יש תשובה ידועה מהנודע ביהודה על זה שבזמנו חסידים התחילו לומר לשם יחוד, בשו"ת נודע ביהודה הוא כותב (מהדו"ק חלק יורה דעה תשובה צ"ג), 'ולדעתי זה רעה חולה בדורנו', שאם רוצים להגיד לשם יחוד כדי לזכור שם את הקב"ה כשאנחנו עושים מצוה, בשביל זה תיקנו לנו ברכה. כך כותב הנוב"י. ואני מוסיף: אלא מה הברכה כבר עושים וזה נהיה כזה מלומדה שכבר אומרים ברכה, ושוכחים שעושים את זה לשם מצוה. אז לשם יחוד גם יהיה מלומדה.

הנודע ביהודה אומר, אני נוהג שמצוה שאין עליה ברכה, אני אומר בתנאי שאני עושה את זה לכבוד הבורא שצויה אותי. הנהגה למעשה לשם יחוד, שכל אחד ינהג כמנהג אבותיו. אבל על כל פנים, התקנה של הברכה זה לעשות את המצוות לשם ה'.

הטעם שהגמ' הביאה ג' פסוקים ללמד שכל המצוות מברך עליהן עובר לעשייתן

יש גמרא בסוכה ל"ט ע"א, 'אמר שמואל, כל המצוות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן, ומאי משמע דהאי עובר לישנא דאקדומי הוא', מניין שעובר לשון הקדמה הוא. הגמרא מביאה שלושה פסוקים: 'וירץ אחימעץ דרך הכיכר ויעבור את הכושי' (שמואל ב, יח, ג). אנחנו רגילים לחשוב שעבר אותו הכוונה שהוא עקף אותו, זה טעות. ויעבור את הכושי הכוונה שהוא הקדים את הכושי. כמובן שבשביל להקדים הוא צריך לעקוף אותו, אבל פירוש המילה ויעבור זה לא שהוא עקף אלא הקדים. עובר לעשייתו זה קודם לעשייתו.

הגמרא מביאה עוד פסוק, 'והוא עבר לפניהם'. זה כתוב בפרשת וישלח (בראשית לג, ג). יעקב אבינו שלח את המחנה לעשוי, והוא עבר לפניהם - הקדים אותם. והפסוק השלישי, 'ויעבור מלכם לפניהם וה' בראשם' (מכיה ב, ג). אני זוכר שמורי ורבי הרב אלישיב זצ"ל שאל: וכי צריך להביא שלושה פסוקים בשביל ללמד אותנו מילה בלשון הקודש? יש פה שאלה מה זה ויעבור. הוא אמר בלשון גדול, אני לא זוכר מה הוא אמר, אני מנסה לומר לבד.

על הפסוק 'ויעבור מלכם לפניהם', הרי ראינו בריטב"א הטעם לברכה, לקדש את עצמנו לפני המצוה. ועוד כתב, לזכור שאנחנו עושים את המצוה לשם ה'. זה הפסוק ויעבור מלכם לפניהם וה' בראשם. לפני המצוות תזכור שאתה עושה את זה לשם ה'.

יתכן שהפסוק 'והוא עבר לפניהם' - זה מה שכתב הריטב"א בתחילה. כדי שיתקדש תחילה בברכה. והוא עבר לפניהם - יעקב אבינו עבר לפני המחנה. בתרגום יונתן כתוב והוא עבר לפניהם - 'עבר בתפילה'. אולי זה מרמז על זה שאדם מכין את עצמו, מקדש את עצמו.

והטעם של הפסוק 'וירץ אחימעץ דרך הכיכר ויעבור את הכושי' זה בא ללמד שהברכה מוליכה אצל האדם זריזות למצווה. המסילת ישרים אומר שצריך לעשות את המצוות בזריזות, לא רק זריזות להזדזר לעשות, אלא גם בשעת מעשה של המצוות. יש ענין שיהיה זריזות ושמה, תולדה של השמחה זה זריזות. אז זה וירץ אחימעץ ויעבור, אולי מלמד על העניין של זריזות, אפשר. אבל על כל פנים, ויעבור מלכם לפניהם וה' בראשם, מלמד על זה.



לעילוי נשמות
מרת שושנה ע"ה
ב"ר משה יהודה ז"ל
זילברשטיין
נלב"ע כ"ט כסלו תשס"ד
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י המשפחה



לעילוי נשמות
הר"ר משה יהודה
ב"ר שלמה ז"ל
מרמורשטיין
נלב"ע כ"ז אייר תשע"ח
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י המשפחה

פניני פרשת השבוע

נושא השבוע: ההכנה הראויה

פרשת כי תבא

בס"ד | גיליון מס' 596

איזו מילה באנגלית חשפה גילוי שמימי?

זוחלים ורועדים מיום בואך!

כאן נחשף לנגד עינינו, הכח העצום של גמילות חסד, ריבוי אחוות חברים, הוספת אהבה ורעות בין יהודים, ובפרט בימים אלו – כשאנו מחפשים כל כלי, עצה ודרך, לזכות במשפט הגדול הממתין לנו. הנה לנו הנוסחה המבטיחה: כשיהי' מועל בחסד – הוא בעצם מקבל כח אדיר להכתיב שידונו אותו במידת החסד והרחמים, מקבל את העוצמה הדרושה כדי לפעול את השנה הטובה לה הוא מייחל ומצפה.

הבה נאמץ את הכלי הזה, הוא קרוב אלינו מאוד. פשוט לחפש מסביבנו משהו שזקוק לעזרה, לעצה טובה, למילה טובה, לחיוך מעודד. הבה נחפש כל הזדמנות להיטיב לזולתנו, לחוש את תחושותיו, לשמוח בשמחתו ולכאוב את כאבו. הבה נעשה הכל כדי לזכות בכמה שיותר מעשי חסד, כך נפתח לעצמנו את הפתח לזכות בשנה טובה ומבורכת!

3 פעמים, מילה אחת!

ישיבת 'רבי חיים ברלין' שבארצות הברית, שעת ערב אלולית מאוחרת. בקצה היכל הישיבה ישב משגיח הישיבה הנודע, הגה"צ רבי אביגדור מיללער זצ"ל, ועסק בלימוד מוסר כהנהגה לקראת יום הדין הקרב ובא. לפתע, נישא אליו בחור מבני הישיבה, ובפיו השאלה הנשאלת בימים אלו בפי כל ברואי עולם: 'רבי, איך זוכים בדין? מהו הסוד להיכתב ולהיחתם לחיים טובים וארוכים ביום ראש השנה?!' – שאל התלמיד בהתרגשות.

רבי אביגדור חיך אליו חיוך עדין, והשיב באנגלית – השפה המדוברת בישיבה, מילה אחת: 'סמיל' – חיוך!

התלמיד התבלבל. החיוך הוא אכן חשוב, אך הלא אנו בימי מתח, רגע לפני יום הדין! לתומו חשב, כי רבי אביגדור רמז לו להעלות חיוך על שפתותיו, ולכן חיך קלות ושאל שוב: 'כן, אבל אני מבקש לשאול על העצה לזכות ביום הדין, הכלי שמבטיח שנה טובה. מהי העצה, מהו הכלי?'

רבי אביגדור שמע היטב את שאלת תלמידו, ונענה בשנית באותה מילה אחת, יחידה ובודדת: 'סמיל'!

התלמיד חש מבוכה, לרגע חשב שלא הסביר את עצמו נכון, ששאלתו לא הובהרה כראוי. לפיכך שב ושאל בשלישית את אותה השאלה, וביקש להבין מה העצה של רבי אביגדור לקראת יום הדין, אך גם הפעם, נענה רבו והשיב מילה אחת, פשוטה, קצרה וקולעת: 'סמיל'!

נכון ומבולבל היסב התלמיד את צעדיו לאחור, ויצא מהורהר מהיכל הישיבה. מיד בצאתו, פגש את אחד מנכדיו של רבי אביגדור, וניסה לברר בעדינות את פשר תשובת סבו. הוא סיפר לנכד כי שאל את הסב שאלה רצינית להחריד, שאלה שכל יהודי דן בה בימים אלו, ואילו התשובה שסבל – נראית כלקוחה מפלנטה אחרת, נראה כי המשגיח השיב שלא ממין העניין בכלל!

הימים נוקפים עוברים, התחושות בלבבות הולכות וגואות, לקראת היום הגדול. כל לב יהודי נערץ, כל נשמה יהודית מזדככת, כל נפש יהודית מתכוננת. אנו רואים יהודים מקבלים על עצמם עוד ועוד קבלות טובות, מוסיפים פרקי תהלים, שעות לימוד בהתמדה ובהכנה, עושים הכל כדי להיערך ליום הגדול – יום ראש השנה.

חודש אלול אינו חודש לעצמו, הוא חודש של הכנה, של היערכות, של גיבוש אישי. זהו חודש בו כל יהודי מציב את דמותו – כפי שהיה רוצה לראותה כל ימות השנה, ועושה הכל כדי להיות קרוב ככל האפשר לדמות זאת. כל לב יהודי רוצה, נכסף ומתגעגע לחוש כי התקרב לבורא עולם, להגיע לראש השנה מוכן יותר וכשיר יותר.

השאלה היא איך. מהי הדרך להתכונן לראש השנה כראוי? מהי אותה עבודה הנדרשת מאיתנו כדי להיערך ליום ראש השנה? אלו כלים, עצות ודרכים יכולים לשמש אותנו, כדי להתקרב יותר, להשתוקק יותר, להתכונן באמת לקראת היום הגדול?

הנה תגלית נדירה, אותה גילה הרה"ק בעל 'התפארת שלמה' ז"ע בפרשת כי תבא, ודבריו קצעת מתנה יקרה ומרגלית נוצצת: להתחבר לכל יהודי, לאהוב כל יהודי, לראות את הטוב בכל יהודי, להשתדל להיטיב לכל יהודי. 'בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך' – בהישמע קול השופר נריע, מלשון אחווה ורעות! נחיה באהבת ישראל, נרבה רעות עם ידידנו, נפעל ככל שנוכל כדי להתאחד בצוותא עם כל יהודי!

לפיכך, כמה מרגש לראות בימים אלו יהודים רבים כל כך מרבים לעסוק בחסד, מחפשים כל דרך להיטיב לזולתם, להקל מעליהם, לפעול למענם. כמה יפה ונעים להיווכח, כי יהודים בכל רחבי תבל פועלים בימים אלו להרבות בחסד, לשמח יהודים אחרים, להקל את המשא מעל יהודים סובלים. החוויה הזו היא חלק מהחיבור הנפלא המתעורר בימים אלו בין יהודים, חלק מהפיכת כולנו למשפחה אחת גדולה.

אבל בעצם, זה הרבה יותר: בעל 'התרומות הדש' בספרו 'לקט יושר' מגלה, כי כשיהודי מרבה בחסד בימים אלו, הוא בעצם מכריע את גור דינו לטובה ולברכה. בפסוק נחוב 'מלוה' ה' חונן דל וגמולו ישלם לו' – כלומר, שחונן הדל, המסייע ליהודי אחר החלש ודל ממנו, בעצם הוא כביכול 'מלוה' טובה לקדוש ברוך הוא, הוא עושה חסד כביכול עם בורא עולם, שהוא ה'לווה' מאיתנו טובות.

מדהים ומטלטל! כשיהודי עושה חסד – הוא כביכול 'מלוה' לבורא עולם. בן אנוש יכול 'להלוות' לקדוש ברוך הוא, פשוט כך! ואז, בבוא רגע הדין והמשפט, בורא עולם זוכר את מי שהטיבו עמו כביכול, את מי ש'לווה' לו טובות, ומשיב לאיש החסד כגמולו הטוב, מרעיף עליו שפע חסד וברכה. וככל שיהודי מוסיף ומרבה מעשי חסד – הוא מטה את דינו לחסד, ומרעיף על עצמו שנת שפע, טובה וברכה.

עצת זהב יקרה...

היה זה בישיבת סלבודקא המעטירה, בראש חודש אלול. הסבא מסלבודקא זצ"ל נשא שיחה מרוממת בישיבה, ובדבריו – עמד על חומרת מעשי האדם בעולם הזה, ודבריו בחריפות רבה על יום הדין המתקרב ובא. באותה שיחה השתתף גם הגאון רבי יצחק מאיר שפירא זצ"ל – לימים משגיח ישיבת 'נחלת דוד' בפתח תקווה, שהעיד אחר כך שהיתה זו שיחה כה קשה וחריפה, עד שכל חודש אלול שאחריה התנהל תחת רושם אותה שיחה, שהותירה חותם מרומם ורציני על כל בני הישיבה.

אם לא די בזה, גם בליל ראש השנה נשא הסבא שיחה נוקבת, אף שבשנים רגילות לא היה נושא בדברים בליל ראש השנה. בדבריו, שב והתבטא בדברים מטלטלים על עומק הדין בו ניצב כל יהודי ביום הדין, עד שכל הלבבות ועדו באימה.

ואז, בבת אחת, אמר הסבא מסלבודקא לתלמידיו: 'העצה היחידה להינצל ביום הדין – היא להקדים ברכת 'בוקר טוב' לזולת, לחייך לכל אחד, לקבל כל יהודי בסבר פנים יפות. הדרך היחידה שניתן להיעזר בה ולהינצל היא אך ורק זו: לקרב לזולת, להיות נחמד, לשמח כל יהודי!'

הסבא סיים את דבריו, וכל בני הישיבה נותרו משתאים בכסאותיהם. לאחר חודש שלם בו הסבא מתריע, לאחר שיחות כה נוקבות, לאחר שצייר בפניהם את עומק הדין – הוא מציע בפניהם את הדרך וחושף את השיטה: לחייך, לשמח, להקדים שלום, להשרות אווירה טובה!

סיפור זה, אותו סיפר הגאון רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצ"ל והוכחו הדברים בספר 'דרכי החיים', מגלה לנו סוד שכדאי להכיר. רוצה לעבור את ימי הדין בשלום? רוצה לזכות בשנה טובה? תחייך, תרבה חסד, תעשה טוב ליהודים אחרים, כך נזה כולנו להתברך בכתיבה וחתומה טובה, ובשנה טובה ומתוקה!

מצוה לפרסם: סגולה בדוקה לעורר רצון לקדושה, לטובל לעילוי נשמות

הרה"ח הקדוש רבי פתחיה סעלישער בן הר"ר יוסף יונה הי"ד רוזנברג
מזקני חסיד בעלזא, נעקשה בשנות העם – י"ג בסיון תש"ד

לעילוי נשמות

ר' שלמה פרץ ז"ל ב"ר מאיר הלוי גולדשמיט (טראלץ)
ת.נ.צ.ב.ה.

גם הנכד הצטרף לתמיכה, ונכנס אל סבו כדי להבין למה ירמזו בכונתו הנסתרת. רבי אביגדור שמע את השאלה, וניאות להסביר:

מעשה בעסק מצליח ורב מוניטין, שהציע שירותים לרוב וגם לקוחות לא חסרו לו. בעל העסק פיקד בחכמה על כל העשייה בעסק המשגשג, עקב אחר העובדים וביצועיהם, יכולת המכירה והשיקו שלם - כמו גם ההכנסות שהביאו לעסק. אחת לשנה ישב בעל העסק עם המנהל וערך את חשבונותיו, ולצד כל החישובים - התמקדו בחישוב עלות כל עובד למול התועלת והרווח שהוא מפיק לעסק.

יום ניהול החשבונות היה יום המבחן לעובדים. היה ברור לכולם, כי מי שהנתונים ויכוחו לא היו ריווחי ומועיל לעסק - יישאר בתפקידו, ומי שהנתונים לא יוכיחו כן - ימצא עצמו מופטר. כל העובדים השתדלו לשפר הישגים לקראת היום הגדול, מי שהצליח בכך - נותר בתפקידו לעוד שנה, ומי שנכשל בכך - נפלט ממערך כח האדם בעסק.

והיה באחת השנים, בעת אשר ישבו בעל העסק והמנהל יחדיו וערכו את החישובים, הסתבר כי ישנו עובד שאינו יעיל דיו. הוא לא תורם מספיק לעסק, פעמים רבות זמנו מתבזבז לריק, עלות אחזקתו אינה תועלתית ביחס לרווח אותו הוא מייצר. זהו עובד שגור דינו כמו נהרץ להישלח הביתה, ובעל העסק כבר רמז על כך למנהל העבודה.

אך אז חלה התפתחות מפתיעה: מנהל העבודה התנגד לפיטורין, לא הסכים עם בעל העסק!

זו היתה הפעם הראשונה בהיסטוריה שדבר כזה קורה. מעולם לא התנגד המנהל להוראותיו של בעל העסק, אך לגבי עובד זה - דווקא כן. זאת - על אף שהנתונים הוכיחו למעלה מכל ספק, שאותו עובד אינו יעיל!

בעל העסק ראה ותמה, התנגדותו הנחרצת של מנהל העבודה היתה מוזרה ומפתיעה. מה קרה? מדוע כה מתנגד הוא לפיטורי העובד הלז?

המנהל הבחין בתמיכה בעל העסק, והשיב מיד: 'נכון שהוא לא מספיק ריווחי' - טען, 'אך הוא חייכן, עליו, תמיד יש לו מילה טובה בפה לומר לכל אחד. בסופו של דבר - גם תועלתו הישירה אינה כה גדולה, אך הוא לא שייצר אווירה טובה בעסק, הודות לחיוכי הקלחות נהנים להתעכב כאן, וגם אנחנו נהנים לבוא לעבודה!'

בעל העסק הופתע, אך נאלץ להודות כי הצדק עמו. אם העובד הזה משרה אווירה שמחה וידידותית, אם הודות לו הקלחות נהנים לבוא, אם תודות לחיוכי העובדים עובדים ביתר מרץ ושמחת חיים - זו סיבה טובה להשאירו בתפקידו!

היה זה העובד היחיד מאז ומעולם, שנותר בתפקידו בעסק למרות שלא היתה כדאית לכלילתו להחזיק אותו. כי גם אם הוא לא מועיל באופן ישיר, וגם אם הוא לא מייצר מספיק רווח, אך עצם העובדה שהוא יוצר אווירה שמחה - הספיקה כדי להתירו בתפקידו ולהעניק לו שנת משכורת נוספת!

רבי אביגדור סיים את הסיפור, הרים את מבטו אל נכדו, והוסיף: 'הלא בימים אלו ניצבים לנו לפני בדיקת המאזן השנתית, וזה לא פשוט. הרי לפעמים, יש אדם שאינו תועלת מספיק בעולמנו, סל זכויותיו נמוך משמעותית מסל חובותיו, אין 'כדאיות שמית' להעניק לו שנת חיים נוספת, בטח לא מאושרת ומרובת ברכה.

אבל יש נתון אחד שיכול לשנות את הכל: החיוך. אדם חייכן, אדם שמשרה סביבו אווירה עליזה, יהודי שנוח לברואי תבל לשהות במחיצתו - לאיש כזה יש תנאים מיוחדים, סוג של פרוטקציה. נותנים לו משמים שנים נוספות, מעטרים אותו ברוב ברכות, מעניקים לו שפע ברכה ואושר, שיהיה לו סיבות טובות לחיין!'

רבי אביגדור חתם את דבריו, והנכד שב אל הבחור הממתין, ושב בפניו על המסר אותו שמע מסבו. 'כשסבא אמר 'סמיל' - לזה בדיוק הוא התכוון: תחייך! אדם חייכן, אדם מפרגן, אדם שנוח לשהות במחיצתו - הוא אדם שסיכויי לזכות בדיון גדלים והולכים, הוא אדם שמשמים מעניקים לו שנים טובות נוספות!'

סיפור זה, אותו סיפר מגיד המישרים הנודע הרה"ר רבי שלמה לוינשטיין שליט"א - כפי ששמעו מיהודי שהיה עד לסיפור, מעניק לנו מבט נוסף וחשוב, עצת זהב לקראת יום הדין:

נכון, האווירה מתוחה, יש לחץ, ההיערכות מורכבת. ועדיין - דווקא בימים אלו כדאי כל כך להיות חייכן, להשרות מסביב אווירה טובה ונעימה. ככל שנעשה זאת יותר, ככל שאנשים במחיצתנו יזכו לשעה של קורת רוח בזכותנו - כך נזכה שבזאת עולם יעניק לנו ברוב טוב וחסדו שנה טובה ומבורכת, שנת שפע וברכה!

הציפור שערכה את הרבנית...

היה זה רגע כואב במיוחד. ביום י"א בתמוז תשנ"ד, הגיעה הבשורה המצערת על פטירתה של הרבנית אלישיב ע"ה, ורבן של ישראל הגר"ש אלישיב זצ"ל התעטף

באבל כבד. עם פרסום הבשורה, נשבר לבה של בתה - הרבנית קניבסקי ע"ה, אשת חבר של הגאון רבי חיים קניבסקי זצ"ל, ועיניה התכסו בדמעות צער וכאב.

בתום ההיערכות לקראת הלוייה המונית, נקבעה השעה בה ייצא מסע ההלוויה בירושלים. הרבנית קניבסקי שהתה באותה עת בחדרה, סגורה ומסוגרת, שקועה ביוגונה. ואז, כשהגיעה השעה לצאת ולעלות לירושלים למסע ההלוויה, יצאה הרבנית מהבית, והחלה יורדת בצעדים מדודים לעבר הרכב הממתין לה...

כל בר דעת מבין באיזה רגע קשה מדובר. כל אדם יכול לדמיין מה עובר על אדם, רגע לפני שהוא יוצא להלוויה כזו. כל אדם יכול לחוש את הכאב העוטף, את האבל האופף. אבל אז, בדיוק אז, לפתע הבחינה הרבנית במשהו מבוקש במיוחד...

באופן מפתיע, היא חיפשה את אחד מנכדיה, ופתה אליו כשנימה של דחיפות בקולה: 'בבקשה, גש מהר ליישיבת 'בית מאיר' השוכנת בסמוך, וקרא לאברך פלוני. בקש ממנו שיבוא לכאן מהר, לפני שגם הרב יירד ונצא לירושלים...'

הנכד אץ רץ ליישיבה הסמוכה, ושב כהרף עין, מתגנש ומתנשף, כשאחרי רץ אותו אברך שהרבנית נקבה בשמו. הלה לא הבין למה נקרא לכאן, ועוד דווקא עכשיו - בעת שהרבנית עומדת וממתנה לנסוע לירושלים - להלוויה אמה ע"ה! כשהגיע, אמרה לו הרבנית קניבסקי: 'הלא היית אצלי לפני כמה שנים, וסיפרת שטרם זכית לילדים... מאז - עוד לא שמעתי ממך בשורה טובה...'

האברך הנהן בראשו. מובלבד ונכון. מה עניין העובדה שטרם זכה לזרע של קיימא להלוויה הרבנית אלישיב? ובכלל - כיצד זוכרת הרבנית קניבסקי את העובדה כי הזכיר את עצמו לישועה לפני כמה שנים? ומה הקשר עכשיו? ולמה נקרא הנה בכזו דחיפות?!

'ראה נא. זה עתה הבחנתי, כי ציפור עמלנית הקימה לעצמה קול וגג הבית. הלא מצוות שילוח הקן היא סגולה להתברך בילדים, וזו הישועה לה אתה זקוק. גש מהר וקיים את המצוה, ותזכה בעזרת השם להיושע!' - האימה בו הרבנית, כאילו יום רגיל היום...

האברך ניגש אל הקן, וגילה כי הציפור איננה. הטילה את הביצים ועזבה את הזירה. חשכו עיניו של האברך, ועמו - חשכו גם עיני הרבנית. 'המתן מעט, אולי היא תיכף תשוב...' - היא כמעט 'התחננה', 'יש לך הזדמנות לזכות במצוה נדירה ויקרה, בסגולה בטוחה להיושע בזרע של קיימא!'

האברך המתין, ואותו - המתינה היציאה להלוויה של הרבנית אלישיב. דבר לא בוער עכשיו - רק לזכות את האברך בסגולה היקרה, רק לסייע לו ולהעניק לו את הזכות וההזדמנות. למולם הטוב, הגאון רבי חיים קניבסקי זצ"ל התעכב, והתאפשר גם לרבנית להתעכב ולהמתין...

עוד דקה ועוד דקה חולפת, והנה שבה הציפור ממעופה והתמקמה לה בתוך הקן. עתה מיהר האברך לטפס אל הסולם, תפס את מקומו על הגג, והביט אל הקן בהתרגשות אין קץ. אחר כך שילח את הציפור ונטל את הביצים, קיים את המצוה כהלכתה!

'מציין!' - אמרה הרבנית קניבסקי, 'זכות המצוה תגן עליך, ותזכה במהרה לצללות ילדים משחקים בביתך. השם יעזור שבקרב ממש בתשרי בשורות טובות, ותזכה בהרבה נחת מכל יוצאי חלצין!'

האברך עזב את המקום. לבו נרגש, נפשו הומה. הוא לא האמין למראה עיניו: למשך דקות ארוכות, הניחה הרבנית קניבסקי את אבלה בצד, היתה כל כולה למענו, התמסרה אליו כל כך. כמו שכחה מהלוויה אמה העומדת להתקיים, מהכאב העמוק הממלא את כל יישותה. כל מה שעניין אותה היה אך ורק להביא לו מזון וישועה, לשמח את לבו!

כעבור פחות משנה, אכן נושע אותו אברך, וזכה להתברך בתינוק חמוד ומתוק. וסיפור זה, המופיע בספר 'הרבנית', יותר משהוא סיפור של אות ומופת לסגולת מצוות שילוח הקן - הוא אות ומופת לאיכפתיות, להתמסרות, לדאגה למען הזולת.

כי גם ברגעים משמעותיים, גם ברגעים קריטיים, גם כשהרגש סוער ואינו נתון מנוח, גם כשכולנו עסוקים בתפילות המורמומות בהכנות לקראת החג, בהיערכות לקראת יום הדין, הבה נתבונן במראה המרטיט בו אברך נקרא לקיים 'שילוח הקן', רגע לפני שהרבנית יוצאת להלוויה אמה.

זהו כוחה של חשיבה על הזולת, ההופכת להרגל מבורך שאינו אובד גם ברגעי לחץ, מתח וכאב. כשהיודי מתרגל לחשוב על הזולת, להיות איכפתי, לחוש את כאב הזולת ולפעול כיכולתו למענו. זה הופך לטבע שני שלו שאינו משתנה גם ברגעים דרמטיים, לחוצים וכואבים.

ככל שנקדיש יותר מאמץ, התמסרות ואיכפתיות לזולתנו, ככל שנרבה לחשוב כיצד להועיל ולסייע, להקל ולהוריד מהעול, ככל שנרבה לחוש את כאבו של הזולת, לשמחו ולקחת חלק עמו - כך נזכה להרבות את מידת החסד בעולם, ואז גם משמים יודו אותנו לחסד ולרחמים, ויעניקו לנו שנה טובה ומבורכת!

משיעוריו של מגיד השיעור הרה"ג אשר קובלסקי שליט"א

לשמיעת השיעורים בדף הימי ובנושאים נוספים חייגו: 073-2951342 | לקבלת העלון במייל: 6778160@gmail.com לתרומות והנצחות (גם בכ. אשורא) למען הפצת העלון חייגו: 053-316-1613 | ניתן לתרום גם בעמדות נדירים פלוס

ועלית הן

כי-תבוא תשפ"ו

דברי חיווק מהגה"צ רבי יצחק שמואל גמזו שליט"א אב"ד חיפה

אין לך אלא כהן שבימין

"יובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם" וגו'. (פרק כ"ו פסוק ג') ופרש"י ז"ל, אין לך אלא כהן שבימין, כמו שהוא (ספרי רח"צ) עכ"ל.

א- וכתב הרמב"ן ז"ל, ולא הבינותי זה, כי בענין הזקן ראוי לומר אל השופט אשר יהיה בימים ההם (לעיל י"ז ט') אף על פי שאינו גדול וחכם כשופטים הראשונים אשר היו לפניו מן העולם, צריך לשמוע לו, יפתח בדורו כשמואל בדורו, אבל בהקדמת הבכורים למי יביאם, אלא לכהן אשר בימיו וכו' עיי"ש.

והכלי יקר כתב ז"ל, לפי שאמר רבותינו ז"ל, מסכת כתובות פרק י"ג (ק"ה): אלא לתלמוד שכל המביא דורון לתלמיד חכם כאלו מקריב ביכורים וכו', סלקא דעתך אמינא שלא יתנו ביכורים כי אם לכהן ת"ח שהיה באותו משמר, ואם אין בו ת"ח סלקא דעתך אמינא שימתין עד שיבוא משמר של איוו כהן ת"ח, תלמוד לומר אשר יהיה בימים ההם ובזה מיושב קושית הרמב"ן שכתב ולא הבינותי וכו' עיי"ש.

ובספר זרע שמשון כתב ז"ל, קשה מה צורך בכאן לאנשים גדולים, דבשלמא אי הואי במקום הוראה הוה אתי שפיר למימר קבל ממנו דבריו, לפי שיפתח בדורו כשמואל בדורו, אבל כאן הכהן אין לו כי אם לקבל הדורון, ובקושיא זו הרגיש אף הרמב"ן ז"ל בפירושו על התורה, ועוד ואמרת אליו שאינך כפוי טובה, מה צורך שיאמר זה, והלא מעשיו מוכיחים עליו שהוא מביא ביכורים.

וי"ל דחדא מתורצת בידך חברתה, לפי שהמצוה היא שהכהן מניח את ידו תחת יד הבעלים ומניין, ועיקר התנופה היא לכוין לעצור רוחות רעות וגשמים וטללים רעים.

ומשום הכי אצטרך לומר אין לך אלא כהן שבימין כלומר אין לך לחשוב ולומר וכי הכהן הזה חשוב וראוי לעצור וכו' בכונת תפילתו, אלא אין לך אלא כהן שבימין. והטעם הוא, כי ה' יראה ללבב (שמואל א' ט"ז ז'), ואי לאו דלבו פונה למעלה ביראת ה', לא היה עולה לגדולה, ועוד שבעשיית המצוה השפע מתפשט בעולם בחדס ה', אף אם העושה מצוה אינו מכין ביחודים ובסודיות, ואמרת אליו שאינך כפוי טובה, שהנה אלו הרוחות רעות וטללים רעים רוב חכמי הטבע אומרים שהם באים מהשבעה כוכבי לכת, ומהשתים עשרה מזלות, ושמה יאמר האדם מה שתברכתני בשדי ובכרמי בשנה זו, אינו מכח תפילת הכהן, אלא כי המזל והטבע היה כך, לכן הזהירו ואמרת אליו דוקא שאינך כפוי טובה, עכ"ל.

ומיושב שלכך צריך לומר שאינו כפוי טובה, ומה שמביא ביכורים זה מצד חסד ה' שנתן לו ששדחו וכרמו יתברך וכתוב ועניתי ואמרת וכתב רש"י לשון הרמת קול, וכן כתב הדעת זקנים קריאת הביכורים הוי בקול רם. וכתב הזרע שמשון שמעצם המצוה השפע מתפשט בעולם בחדס ה', ואפילו אם אינו מיחד כוונות, ועושה המצוה כפשוטה, וכן צריך לדעת שכל הברכה שיש לו זה מחסד ה' ולא מדרך הטבע. וכן כל מצוה צריך לקיים אפילו אינו יודע כוונותו עצם המצוה משפיע ברכות, וכן צריך לדעת שכל מצוה שזוכה לעשות זה מחסד ה' שזוכה אותו לעשות המצוה.

הלומד תורה זוכה לששון ולשמחה, ולקול חתן וקול כלה, ולזווגים הגונים לו וליוצאי חלציו

איתא במדרש רבה פרשת כי תבוא (פרשה ז' א') וז"ל, אמר רבי יודן, כל מי ששומע בקול של תורה בעוה"ז, זוכה לשמוע באותו קול שכתוב בו (יירמיה ל"ג) קול ששון וקול שמחה, קול חתן וקול כלה וגו'. א"ל משה לישראל הואיל וכל מי ששומע ד"ת, כך הוא מתורמם בב' עולמות, הוו זהירים לשמוע ד"ת, מנין ממה שכתוב בענין ו'יהיה אם שמוע תשמע בקול ה' אלקיך. ע"כ.

מבואר ברבי יודן שהפירוש תשמע בקול ה' אלקיך, היינו שתלמד תורה, ועי"ז תזכה לשמוע בקול ששון וקול שמחה, קול חתן וקול כלה,

ובפשוטו שזוכה לששון ולשמחה קול חתן וקול כלה, היינו שיזכה לו וליוצאי חלציו שינשאו לזווגים הגונים, וישמע בביתם קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה. וזה בשורה נפלאה לאדם שילמד תורה, ויזכה עי"י שישמע בביתו קול ששון וקול שמחה וקול חתן וקול כלה.

ב- והנה מה שבארנו שכונת רבי יודן, אם שמוע תשמע בקול ה' אלקיך היינו לתלמוד תורה, כן מבואר באוה"ח הקדוש (בפרק כ"ח) וז"ל, והיה אם שמוע וכו', ואולי שגזירת הכתוב היא, תשמע בקול ה', והכונה בזה, כי על ידי עסק התורה יעלה במעלות לזכות שה' ידבר בו, והוא אומרו תשמע בקול ה' אלקיך, עוד ימשך לך מהמשמיעה לשמור ולעשות שהתורה מצלת מן החטא הרמז בשמירה, גם תלמוד תורה גדול כחו שמביא לידי מעשה, והוא אומרו ולעשות, ועוד לך ונתנך ה' עליון וגו'. ועוד לשמור ולעשות על דרך אומרים ז"ל (אבות פ"ד מ"ה) והלומד על מנת לעשות וכו', הרי שהמובחר הלימוד הוא לקיים, והוא אומרו אם שמוע תשמע וגו', פירוש שתשמע לשמור ולעשות וכו', עכ"ל.

ומבואר בדבריו שהכונה אם שמוע, היינו שתלמד תורה, ומובן מה שכתוב במדרש, אמר להם משה לישראל, הואיל וכל מי ששומע לד"ת מתרומם בב' עולמות, וכמו שמבואר באוה"ח הקדוש שעל ידי עסק התורה יעלה במעלות שה' ידבר בו וכו', ועוד לך ונתנך ה' עליון על כל גויי הארץ, נמצא על ידי עסק התורה זוכה בעוה"ב ובעוה"ז, לכן משה מזהיר את בני ישראל ללמוד תורה, וזה שכתוב והיה אם שמוע תשמע לקול ה' אלקיך וגו' והיינו שעל ידי לימוד התורה, ונתנך ה' עליון על כל גויי הארץ, ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגוך, וכל הברכות שכתוב בתורה, הכל תלוי בעסק התורה כדי לשמור ולעשות, שזה שלמות לימוד התורה, ותזכה ליקדם ה' לו לעם קדוש וגו' והלכת בדרכיו, וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך וגו'.

והאדם שמתבונן בדברי המדרש, וכן בדברי האוה"ח הקדוש, ודאי שיעסוק בתורה בכל כוחו כי על ידי זה יזכה בעוה"ב ובעוה"ז לכל הברכות ויזכה שהקב"ה ידבר בו, ויהיה עם קדוש לה' אלקיך.

ג- והנה בפירוש מהר"ז על המדרש, מצוין על המדרש שע"י קול תורה זוכים לקול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה, את הגמ' בברכות המשמח חתן וכלה, אמר רבי יהושע בן לוי זוכה לתורה שניתנה בחמישה קולות, שנאמר (שמות י"ט) ויהי ביום השלישי בהיות הבקר ויהי קולות וגו'. נמצא שקול תורה קשור לקול חתן וקול כלה, וקול לשמח חתן וכלה קשור לקול תורה.

כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר עשו קידוש על המן, וכן על היין שיצא מהבאר

"לחם לא אכלתם ויין ושכר לא שתיתם, למען תדעו כי אני ה' אלקיכם" (פרק כ"ט פסוק ה').

ושמעתו מקשים אם בני ישראל לא שתו יין ושכר, על מה עשו קידוש בשבתות וביו"ט.

ונראה שעשו קידוש על המן, שנקרא לחם כמו שכתוב בפרשת בשלח (שמות ט"ז) ובבוקר תשבחו לחם וגו' (ובפסוק ט"ו) ויאמר משה הוא לחם אשר נתן ה' לכם לאכלה, ואע"פ שלא היה מחמשת מיני דגן, כיון שהתורה קראה לזה לחם אפשר לעשות על זה קידוש.

עוד נראה שראיתי בסידור שי"ח שפתותינו לשבת ויום טוב (ממרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל) בזמירות של שבת, בשיר של מה יפית וכו', על מה שכתוב, ואז נגנו ליראיו יין עסיס ומן, וביאר ז"ל, אך יש לפרש גם שהכוונה כאן על הבאר והמן, והבאר היה נחפץ בשבת ליין, כדאיתא במדרש תלפיות בשם האר"י ז"ל, עיין במכילתא פרשת יתרו על הפסוק על כל הטובה, הבאר הזה אנו טועמין בו טעם יין, ובמדרש רבה שיר השירים (פרשה ד' סי' ג') מהיכן היו ישראל מנסכין במדבר כל מי שנה, מן הבאר וכו' עכ"ל, ועשו קידוש על היין שיצא מהבאר, ואפשר שגם ארבע כוסות לביל פסח שתו מהיין שיצא מהבאר.

למה בפרשת בחקתי כתוב נחמות אחר הקללות ובפרשת כי תבוא לא כתוב נחמות

בשוי"ת הרדב"ז (חלק שני תשובה תשס"ט) ז"ל, שאלת ממני למה לא נכתבה נחמה בקללות של והיה כי תבוא אל הארץ, כמו בקללות של אם בחקתי.

תשובה, שאלה זו נשאלה בספר הזוהר, ותיצרו דהא כתוב (כ"ח ס"א) גם כל חלי וכל מכה אשר לא כתוב בספר התורה הוזהר יעלם ה' וגו', מלשון העלמה ולא מלשון העלאתה, וא"ת כי מה שאמר הכתוב אחר כך עליו, מורה שהוא לשון העלאתה, ותו דאיכא בתר האי קרא כמה קללות, ודרך הנחמה שתבא בסוף, ויש לתרץ לפי שיטת המדרש, דאין הכי נמי דפשיטא דקרא קללה הוא, אלא דרמזו לן הנחמה בנקודה, עכ"ל.

והנה הרדב"ז מתרץ שהלשון יעלם, מלשון העלמה, היינו שהקב"ה יעלים את המכות ממך וזה הנחמה, אולם משה מהלשון עליו מורה שהוא לשון העלאתה, וכן כתוב עד השמך, מורה שהוא לשון עליה, וכן פרש"י, יעלם לשון עליה, וכן פירש האבן עזרא, וכתב הרדב"ז דפשיטא דקרא קללה הוא, אלא דרמזו לן הנחמה בנקודה, עד כאן תוספת הסבר בתירוץ הראשון של הרדב"ז.

ב- השם ה-ו-ה-ה שהוא שם של רחמים שכתוב במכה, זו הנחמה
עוד כתב הרדב"ז ז"ל, ומה שני ליתר כי אין צריך נחמה בפר' כי תבוא, לפי שנחמתם בצדס, שאין פסוק ופסוק שלא הוזכר בו שם ה-ו-ה, המורה על הרחמים להודיע הפסוק ברחמים על דרך ומחץ וידיו תרפנה, ואין לך נחמה גדולה מזו, עכ"ל.

ובתוספת ביאור תירוץ הרדב"ז, שבכל פסוק מוזכר שם המורה על הרחמים, ואין צורך נחמה, כי מרומז בכל מכה, שהמכה היא מצד הרחמים, וכשאדם מרגיש שזה רחמי השי"ת עליו, ובתוך כל היסורים נמצא השי"ת אין לך נחמה גדולה מזו.

ג- ושבט וגו' זה הנחמה על פרשת הקללות

עוד כתב הרדב"ז ז"ל, עוד יש לתרץ כי פרשת אתם נצבים היא קשורה למעלה עם פרשת והיה כי תבא, והרי הוא בכלל הברית, והכי משמע מדכתיב לעברך בברית ה' אלקיך ובאלתו וגו', והרי יש בסופה נחמות דכתיב והיה כי יבואו עליך וגו', ושבט עד וגו' ושב ה' אלקיך וגו', עד סוף הפרשה כולה נחמה, והרי זה נכון, עכ"ל.

והתירוץ השלישי שכתב הרדב"ז, כי פרשת אתם נצבים זה המשך לפרשת כי תבא, וכתוב בפרק ג' כי יבאו עליך הברכה והקללה וגו' ושב עד ה' אלקיך וגו', ושב ה' אלקיך וגו' עד סוף הפרשה שהם כולם נחמות, שעל ידי כל היסורים השי"ת ישיב את שבותך עד סוף הפרשה, ותזכה לשמור את כל מצות ה', בכל לבב ובכל נפשך, וכן יהיה לך כל טוב בנשימתך בכל מעשה ידך, וזה הנחמה שכתב מפרשת כי תבוא.

ועל דרך הרדב"ז אפשר לתרץ, שעצם התיבה נצבים זה נחמה על הקללות שבפרשת תבוא, וז"ל רש"י בפרשת נצבים (פרק כ"ט פסוק י"ב) ומדרש אגדה (תנחומא א') למה נסמכה פרשת אתם נצבים לקללות וכו'. התחיל משה לפייסם, אתם נצבים היום, הרבה הכעסתם למקום, ולא עשה אתכם כליה, והרי אתם קיימים לפניו, היום, כיום הזה שהוא קיים והוא מאפיל ומאיר, כך האיר לכם, וכך עתיד להאיר לכם, והקללות והיסורים מקיימין אתכם ומציבין אתכם לפניו וכו' נמצא שעצם התיבה נצבים זהו נחמה על הקללות, והיום מתחיל מהלילה היינו בתחילת זהו חושך ויסורים, ואחר כך בא האור, והשערי תשובה רבינו נוה (שער שני אות ה') כתב, וז"ל, ויש על הבוטח בתי' להחליף במעוף צוקתו, כי יהיה החושך סיבת האורה, כמו שכתוב (מכא ז' ח') אל תשמחי איבתי לי, כי נפלתי קמתי, כי אשב בחושך ה' אור לי, ואמרו רבותינו ז"ל, (מדרש תהלים מזמור כ"ב) אלמא נפלתי לא קמתי, אלמלא ישבתי בחושך לא היה אור לי עכ"ל.

והאור החיים הקדוש (פרק כ"ח פסוק ס"ג) כתב וז"ל, וראיתי לדעת למה לא אמרו נחמות בקללות אלו, כסדר האמור בקללות שבפרשת בחקותי (ויקרא כ"ו), גם יש להעיר למה כפל הקללות, ולא הספיק קללות שאמר בפר' בחקותי. ונראה כי הוצרך לכפול הקללות, לפי שקללות שבפרשת בחקותי נאמרו לכללות ישראל, שכן נאמרו כולם מלשון רבים מתחילתם ועד סופם, ויש מקום לומר שאם חלק מישראל יטיבו מעשיהם אין ה' מקפיד על מהלך המרשיע, לזה באו קללות האמורים בפרשה זו ונאמרו כולן בלשון יחיד, ונתכוון לדבר בין בערך יחיד ממש בין בערך חלק מישראל הגם שיהיו רבים, בערך כללות ישראל יתיחס יחיד. ולזה נמצא שאמר והיו שמך אשר על ראשך וגו' (פסוק כג) יאה ה' עליך גוי מרוחק (פסוק מט), זה כנגד חלק מישראל, הגם שהם רבים יאמר להם לשון יחיד, ואמר גם כן אשה תאסר וגו', בית תבנה וגו' (פסוק ל) סתמו ביחיד ממש. **ומעתה הירוחנו** למה לא נאמרה נחמה בהם, כי לא נאמרה נחמה אלא בקללות שהם לכללות ישראל, כי לא יעזובם לכלותם ושזכור להם ברית אבותם, גם זכור הארץ, מה שאין כן היחידים מהם כי ירשיעו אש תאכלם עד עולם

וכו', וכן נמצא בפרשת נצבים וכו' אמר (פסוק יט) ומחה ה' את שמו וגו' ולא הזכיר נחמות. וכמו כן בקללות האמורים בפרשה זו, להיותם ליחידים מישראל וכו' עכ"ל.

ויוצא מדבריו, שנאם כלל ישראל חוטאים והעונש על הכלל כתוב נחמה כי לא יעזבו ה' ויזכור להם ברית אבותם, ואם יחיד ממש שחוטא לא מוזכר כלל נחמה. ואם רבים הם חוטאים כיון שבערך הכלל הם יחידים יתיחס להם כיחיד.

והנה שמעתי מהגה"צ המשגיח דפונב"ז רבי יחזקאל לוינשטיין זצוק"ל, כי בר"ה אם האדם הוא נידון כיחיד יש ח"ו סכנה כי מי יזכה בדיו, אבל אם נידון בתוך רבים אפילו שהוא חוטא, כל ישראל הם מובטחים שיצאו זכאים בדיו, ולכן העצה היא שכל אחד יעזור ברוחניות ובגשמיות לפי יכולתו לרבים, ואמר למשל אם האדם בישיבה מתחזק בתפילה לבוא בזמן ולהתפלל בכונה, וכן בתורה שמתחזק ללמוד בהתמדה, זה נותן חיזוק לכל הישיבה, ולכן דנים אותו כרבים, כיון שרבים צריכים לו, ורבים מובטחים שיצאו זכאים בדיו.

ה- ונראה להוסיף על זה, דהנה בליקוטי מוהר"ן סימן מ"ה כתוב וז"ל, אתם נצבים היום (דברים כ"ט) אין עמידה אלא תפילה (ברכות ו:). כ"ו עכ"ל. ובגמרא שם איתא, שנאמר (תהלים ק"ו) ויעמוד פנחס ויפלל, והנה הפשט ויפלל הוא, אמר חז"ל שעשה פלילות עם קונו, העל אלה ונהרגו שנים עשר אלף מישראל, היינו תפילה בצורת דין, ונראה דאחר הברכות הקללות שבפרשת כי תבוא, אז אפשר לבוא להקב"ה בתפילה בבחינת דין, נמצא שעל ידי הקללות האדם זוכה לדרגת תפילה של פנחס ויעמוד פנחס ויפלל, וזהו הנחמה.

ו- ובזה"ק פר' שופטים עה"פ (כ"ט) כי תצור אל עיר ימים רבים וגו' לא תשחית את עצה וכו' כי ממנו תאכל ואותו לא תכרת וגו', כתב וז"ל [תרגום ללשון חדיש]: בוא וראה כמה חביבים הם אותן העוסקים בתורה, שאפילו בזמן שהדין תולה בעולם וינתנה רשות למשחית להשחית פוקד הקב"ה לו על אותן העוסקים בתורה, וכך אומר לו הקב"ה, כי תצור אל עיר, בשביל עונות הרבים שחוטאים לפני ותחייבו בדיו וכו' בוא ואפקוד אותך על בני ביתי. לא תשחית את עצה, זה התלמיד חכם שנמצא בעיר שהוא צ"ח חיים, עץ שנותן פירות. ד"א את עצה, זה שנותן עצה לעיר איך להנצל מן הדין ומלמד להם דרך ללכת בה, ולכן לא תשחית את עצה לנדות עליו גרזן וכו'. כי ממנו תאכל וכו' שאין לה להשכינה הקדושה מזון בעולם הזה אלא ממנו וכו'. וכיון שממנו תאכל והוא אז אותה, אותו לא תכרות, הוא זהיר בו שלא תקרב אליו וכו' כל זה פוקד הקב"ה על אותן העוסקים בתורה, לפיכך זכאים הם אלה העוסקים בתורה וכל המתיגעים בתורה לשמה הם נקראים עצים גדולים בעולם הזה עכ"ל. ומבואר בזה"ק שמי שעוסק בתורה וכן שנותן עצות לאנשים ומזכה את הרבים אפילו כשמידת הדין שולטת בעולם, הקב"ה פוקד עליו שהוא יציל. כי ממנו תאכל שהוא מגן על הדור, וכן אם הוא מתפלל על הדור אזי יש לו זכות הרבים על כל הדור, וכלל ישראל מובטחים שיצאו זכאים בדיו.

לעבוד את ה' בשמחה

"תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל". (פרק כ"ח פסוק מ"ז)

מפרש"י וז"ל, בעוד שהיה לך כל טוב, ולפ"ז גם הפירוש בשמחה, פירושו שלא עבדת כשהיה לך שמחה.

אולם האר"י הקדוש זללה"ה פירש הפסוק, תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה, שהכונה שלא עבדת בשמחה, שהתוכחה היא כיון שצריך לעבוד את ה' בשמחה.

ונראה שכתוב ה' אלקיך, שה' זה מידת הרחמים, ואלקיך זה מידת הדין, והיינו בין שיש לאדם מידת הרחמים ובין שיש מידת הדין, צריך לעשות המצות בשמחה.

ובספר אורחות יושר למרן הגאון הצדיק רבי חיים קניבסקי זצוק"ל (סימן כ"ז) בענין שמחה של מצוה, מביא הרבה מאמרי חז"ל בחשיבות לעשות המצוה בשמחה.

ובמשנה ברורה (סימן תרס"ט סק"א) כתב, שהעידו על האר"י"ל שאמר שהמעלה העליונה שהשיג באה לו ע"י שהיה משמח בכל עוז בשמחה של מצוה, עכ"ל. ומקורו בהקדמת ספר חרדים, וז"ל גילה הרב החסיד המקובל מהר"ר יצחק אשכנזי זצ"ל, לאיש סודו, שכל מה שהשיג שנפתחו לו שער החכמה ורוה"ק, שבחי שהיה שמח בעשיית כל מצוה שמחה גדולה לאין תכלית, ואמר דייקנו דכתוב תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל, פירוש מרוב כל, מכל מיני תענוג שבעולם, ומכל זהב ופז רב ואבנים טובות ומרגליות, עכ"ל, ועיין בספר דבש לפי מהגאון חיד"א ז"ל, שהביא בשם זרע בידך, השמחה שאדם שמח במצוה, שזר המצוה פורעין לו בעוה"ז. עכ"ל.

מענה יחזקאל

הרב יחזקאל הרטמן

כי-תבוא תשפ"ו

העלמת האות סמ"ך מפרשת ביכורים

תמצית: קושיות: ביכורים אחד משישים ולכך חסרה הסמ"ך בפרשת ביכורים, מה המשמעות בזה – מדוע אומרים: ארמי אובד אבי כשמביאים ביכורים – מדוע פרשת ביכורים היא הקדמה לקללות – הסמ"ך והמ"ם, היא עיגול, עולם החזור על עצמו בלי חידוש ותכלית, המ"ם הוא קו ישר יצירה של האדם – אומות העולם מונים לחמה, שנה לשון ישן ושונה, ישראל מונים ללבנה חודש לשון חידוש – סמ"ך נזכר בלדת חוה ששם נברא השטן והאפשרות של שינה ויושן, כי חוה היא בחינת המקבלים – שמו של השטן מורה על מהותו – זכר לשון זכרון, נקבה לשון נוקב – ביכורים באים להוציא את האדם מן העיגול, לחבר את עולם הטבע אל הקב"ה – זהו העניין שאין בו סמ"ך, אין בו עיגול עניינו הוא קו, לא נותנים לעיגול להיסגר – הביכורים חזרה אל הראשית, וזהו "ארמי אובד אבי" ויציאת מצרים – פרשת ביכורים ההקדמה לקללות דהקללה באה כשהעולם מתנתק ממקורו – תכלית ענין ראש השנה לתת "ראש" ל"שנה" החוזרת על עצמה – פרשת כי תבוא בפרשה האחרונה של השנה כהקדמה לראש השנה שענינם אחד להפוך את העיגול למהלך שיש לו ראשית ותכלית.

מסתפק בהבאת ראשית פרי אדמתו לבית המקדש, אלא עליו לקרוא את פרשת מקרא ביכורים, הפותחת ב"ארמי אובד אבי וירד מצרימה" ומספרת את כל סדר ירדת ישראל למצרים, השעבוד והגאולה. והרי פסוקים אלו עצמם הם היסוד שעליו בנויה דרשת ההגדה בליל פסח, וכפי שאנו דורשים את פרשת "ארמי אובד אבי" ומספרים על ידה את כל סיפור יציאת מצרים. ויש להבין מה ענין יציאת מצרים לכאן. אדם יורד לשדהו ורואה תאנה שביכרה, כורך עליה גמי ואומר הרי אלו ביכורים, ולאחר מכן הוא מביאה לבית המקדש; ומדוע בשעה זו מוטל עליו לחזור לתחילת יצירת עם ישראל, ללבן הארמי, לירידה למצרים וליציאת מצרים. מה שייכת כל ההגדה הזאת להודאה על הפירות הראשונים שצמחו בשדהו.

פרשת ביכורים הקדמה לתוכחה

ויש להוסיף בזה עוד נקודה. עיקרה של פרשת כי תבוא לאחר פרשת ביכורים וידידי מעשרות הוא פרשת הברכות והקללות, ובפרט התוכחה - צ"ח הקללות שנאמרו לישראל אם לא ישמעו בקול ה'. וכיון שסדר הפרשיות אינו מקרה, יש להתבונן מדוע ההקדמה לפרשת התוכחה היא דוקא מצות ביכורים. מהו הקשר הפנימי בין אדם המביא את ראשית פרי אדמתו לבית המקדש וקורא "ארמי אובד אבי", לבין כל פרשת הברכות והקללות הבאה לאחריה. ונראה שכל שלש השאלות הללו - חסרון הסמ"ך, אמירת פרשת יציאת מצרים בביכורים, והיות מצות ביכורים הקדמה לפרשת הקללות - כולן מתבארות מתוך יסוד אחד.

א.

ביכורים אחד משישים – והסמ"ך החסרה בפרשה

פרשת כי תבוא פותחת במצות ביכורים, וכבר בראשית הפרשה מצינו דבר נפלא בדברי הבעל הטורים. נאמר בתורה: **"ושמת בטנא"**, וכתב הבעל הטורים שטנ"א בגימטריא ששים, והוא רמז לשיעור ביכורים שהוא אחד משישים, והוסיף: **"ולכך נעלם סמ"ך בפרשת ביכורים"**, כלומר שבכל פרשת ביכורים לא נמצאת האות סמ"ך, הרומזת למספר ששים.

ודבריו צריכים ביאור רב. דהנה עצם הרמז של "טנא" בגימטריא ששים מובן, שבא לרמז על שיעור נתינת הביכורים, אחד משישים, וכעין שמצינו בתרומה ששיעורה לעין ביונוית אחד מחמשים. אולם מה ענין זה לכך שהאות סמ"ך אינה מופיעה בכל הפרשה, ומהו עומק השייכות בין מצות ביכורים לבין המספר ששים עד כדי כך שכל הפרשה נכתבה באופן שתיעדר ממנה האות המורה על מספר זה. ומשמע מדברי הבעל הטורים שאין כאן רמז בעלמא לשיעור המצוה, אלא שעצם ענינה של מצות ביכורים עומד כנגד בחינת ה"ששים" והסמ"ך, ולכך בפרשה העוסקת בביכורים אין מקום לאות סמ"ך, וצ"ב.

שייכות "ארמי עובד אבי" להבאת ביכורים

עוד יש להתבונן בעיקר סדר מצות ביכורים. מביא הביכורים אינו

ב.

סמ"ך ומ"ם סופית – עיגול וקו

מו"ר הגאון רבי משה שפירא זצ"ל היה מרבה לבאר את דברי חז"ל בענין שתי האותיות המיוחדות שבלוחות, סמ"ך ומ"ם סופית, שעליהן אמרו חז"ל **שננס היו עומדין**. שהרי הלוחות היו חקוקים מעבר לעבר, ובאותיות אלו שהן סגורות מכל צד היה תוכן האות צריך ליפול, ורק בדרך נס נשאר עומד במקומו. ויש להתבונן מה המיוחד בשתי אותיות אלו דוקא, ומהו היחס שביניהן. וביאר הגר"מ זצ"ל שסמ"ך ומ"ם סופית מייצגות שתי צורות יסודיות: הסמ"ך היא בצורת עיגול, ואילו המ"ם הסופית היא מרובעת, בנויה מקוים ישרים.

והחילוק בין עיגול לקו הוא חילוק יסודי. בעיגול, מיד כאשר התחיל האדם לציירו כבר נקבע כל המשיכו. אין בו אפשרות של חידוש ושינוי כיוון; כל נקודה ממשיכה את אותה תנועה עצמה עד שהיא חוזרת אל המקום שממנו התחילה. העיגול חוזר על עצמו, ואין בו ראש וסוף אמיתיים. לעומת זאת קו ישר אינו מחויב מצד עצמו להמשיך מסוים; אפשר להמשיכו לכיוונים שונים, לחברו לקוים אחרים ולציור על ידו צורה. נמצא שהעיגול מבטא מציאות המתנהלת מעצמה וחוזרת שוב ושוב על אותו מהלך, ואילו הקו והריבוע מבטאים יצירה, כיוון ותכלית.

וזהו גם החילוק שאנו רואים בצורת הבריאה. כאשר מניחים את הטבע כפי שהוא, צורתו בדרך כלל עגולות. אבנים, פירות, פרחים ושאר צורות הטבע אינן עשויות כריבועים. הריבוע הוא רק מעשה אדם. כאשר האדם נכנס אל תוך המציאות ופועל בה, הוא נותן לה צורה, גבולות וכיוון. הטבע מצד עצמו הוא בבחינת עיגול; הוא ממשיך את עצמו כפי שהוא. מעשה האדם הוא היכולת להכניס בתוך אותו עולם קו, צורה ותכלית.

ובזה יש להבין את מאמר חז"ל **"אומות העולם מונין לחמה וישראל מונין ללבנה"**. עיקר מנין החמה הוא השנה, ו"שנה" עצמה היא מלשון שונה וחוזר, וכן יש בה משמעות של ישן ושינה. השנה מבטאת מחזור שלם החוזר שוב אל נקודת תחילתו. שנה אחר שנה העולם חוזר לאותו מקום. ואילו מנין ישראל הוא ללבנה, וממנה בא ה"חודש", מלשון חידוש. הלבנה נעלמת ומתחדשת, ובכל חודש ישנה התחלה חדשה. ענינם של ישראל אינו להניח למציאות להמשיך במסלולה הטבעי, אלא להכניס בה חידוש, להעלותה ולתת לה כיוון ותכלית.

ג.

לדת חוה והופעת הסמ"ך

על פי זה יש להבין דבר נוסף שמצינו בדברי חז"ל. כתוב במדרש (ב"ר טז, ו): "מתחלת הספר ועד כאן אין כתיב סמ"ך" כלומר בפעם הראשונה שמופיעה האות סמ"ך בתורה ביחס לבריאת האדם נאמר

ביצירת חוה: **"ויסגור בשר תחתנה"**, "כיון שנבראת (חוה) נברא שטן עמה, ואם יאמר לך אדם "הוא הסובב" תאמר לו בנהרות הכתוב מדבר", והדברים טעונים ביאור: מה ענינה של האות סמ"ך לבריאת חוה, ומה פירוש הדבר שבבריאתה נברא עמה השטן.

והביאור הוא שהאשה מייצגת את בחינת המקבל. ואין הכוונה חלילה לגריעותא באשה, אלא שזו צורת הבריאה של מקבל ומשפיע, וכשם שכנסת ישראל כולה נחשבת בבחינת מקבל כלפי הקב"ה. ובכל מקבל קיימות שתי אפשרויות. אפשר שהמקבל יהיה מחובר למקור שמעליו, ועל ידי אותה התקשרות הוא מקבל צורה וכיוון; ואפשר שהמקבל יישאר לעצמו, בתוך המציאות החומרית כפי שהיא, מבלי להתחבר אל דבר שמעליו. כאשר המקבל אינו מחובר אל מקורו, הוא נשאר בבחינת עיגול: המציאות ממשיכה ומגלגלת את עצמה שוב ושוב, ללא תכלית וללא חידוש.

וזהו החילוק בין חומר לצורה המבואר בדברי המהר"ל. החומר מצד עצמו הוא אפשרות בלתי מוגדרת; אין לו תכלית מסוימת ואין לו צורה הקובעת מה הוא ולאן הוא שייך. הצורה היא הנותנת לחומר את הגדרתו ואת תכליתו. כך גם בעבודת האדם. אפשר לחיות בתוך העולם ולעבור מדבר לדבר, היום להתפעל מדבר זה ומחר מדבר אחר, היום לרדוף אחר הנאה זו ומחר אחר הנאה אחרת, ובמבט ראשון נדמה לאדם שהוא בן חורין, שהרי בכל יום הוא "בוחר" דבר חדש. אבל באמת אין כאן חידוש כלל. הוא אינו יוצר מהלך ואינו הולך לשום מקום; הוא רק נמשך אחר מה שהעולם מזמן לו בכל רגע. זו בחינת החומר שאין לו צורה, ובחינת העיגול החוזר על עצמו.

לעומת זאת צורת אדם אמיתית היא כאשר כל חייו קשורים למהלך אחד. אצל גדולי ישראל רואים שאין חייהם אוסף של התפעלויות מקריות, אלא כל פרט ופרט שייך לצורה אחת ולתכלית אחת. האדם אינו רק מקבל מן העולם את מה שבא לפניו, אלא מכניס בכל חייו כיוון, צורה ותכלית.

וזה הביאור שדוקא במקום יצירת המקבל יש אפשרות של הופעת השטן, כי שם קיימת הסכנה שהמקבל יישאר לעצמו ולא יתחבר אל מה שמעליו.

שמו של השטן

ועל דרך זו היה הגר"מ זצ"ל מבאר את הכינוי שמצינו בחז"ל לשטן המייצג את כח הרע בעולם - **ס"מ**, מדוע שמו הוא באותיות אלה דוקא? אלא הסמ"ך היא העיגול, המציאות שאין בה חידוש אמיתי אלא חזרה תמידית על עצמה; והמ"ם הסופית, בצורת הריבוע, מראה כביכול צורה וחידוש. וזהו כחו של היצר: הוא מציג לאדם את חייו כאילו הם מלאים בחירה, חופש וחידוש, כאשר באמת האדם רק מסתובב בתוך אותו עיגול עצמו. פעם הוא רוצה דבר זה ופעם דבר אחר, ונראה לו שבכל פעם הוא מחדש ובוחר, אבל כל עוד אין לכל הדברים הללו קשר אל נקודה עליונה ואל תכלית אחת, אין זו אלא בבחינת סמ"ך המתחפשת למ"ם. החידוש האמיתי הוא כאשר האדם מוציא את עצמו מן העיגול ונותן לחייו קו המוליך אותו אל מקום מסוים.

זכר לשון זכרון, נקבה לשון נוקב

עניינה של פרשת ביכורים הוא שנישאר בגדר קו, ולא ניגדר לעיגול.

וזהו גם ענין זכר ונקבה. "זכר" הוא מלשון זכירה, והזכירה מחברת את האדם אל הראשית. בראש השנה אנו אומרים בזכרונות שהקב"ה זוכר מעשה עולם ו"זכרון ליום ראשון"; הזכירה אינה משאירה את המציאות כפי שהיא עתה, אלא מחזירה אותה אל מקורה ואל תחילתה. כאשר המקבל מחובר אל הזכר, היינו אל בחינת הזכירה והראשית, הוא אינו נשאר בתוך העיגול של העולם, אלא מקבל צורה מכח מקורו. אבל כאשר בחינת הנקבה עומדת לעצמה, מנותקת מן המקור, שם יש מקום לקללה, וכפי שהלשון "נוקב" משמשת גם לענין קללה - "נוקב שם". יסוד הקללה הוא מציאות שאינה מחוברת אל שורשה ותכליתה.

ד.

ביכורים – שלא להיות בטל בשישים

ומעתה מתבאר עומק דברי הבעל הטורים שביכורים הם אחד משישים, ולכן אין סמ"ך בפרשת ביכורים. דין ביטול בשישים מלמד שכאשר יש כנגד דבר אחד ששים מן המין האחר, אותו אחד בטל בתוך הששים. כל זמן שאין ששים כנגדו, הוא עדיין עומד במציאותו ואינו מתבטל. ולפי זה יש לומר שזהו עצם ענינה של מצות ביכורים. האדם נכנס לארץ ישראל, עובד את אדמתו, זורע ונוטע, ולאחר זמן יורד לשדה ורואה תאנה שביכרה. כאן מתחילה הסכנה של הסמ"ך. החיים בארץ יכולים להפוך לעיגול טבעי: זורעים, קוצרים, אוכלים, ושוב זורעים וקוצרים; שנה אחר שנה עוברת, והאדם עלול להיבלע בתוך מהלך הטבע עד שכל מציאותו נעשית חלק מן העיגול של עולם הזה.

וכאן באה מצות ביכורים. קודם שהכל נהפך ל"שישים" והאחד מתבטל בתוכו, לוקח האדם את ה"אחד" הראשון ומייחד אותו להקב"ה. "אדם יורד לתוך שדהו ורואה תאנה שביכרה, כורך עליה גמי ואומר הרי אלו ביכורים". הפרי הראשון אינו ניתן להיבלע בתוך כל שאר פירות השדה; הוא נעשה נקודת החיבור של כל השדה אל מה שמעליו. על ידי הראשית הזאת מתברר שגם כל מה שיבוא אחריה אינו מציאות טבעית העומדת לעצמה. הארץ, השדה והפירות כולם מחוברים אל מקורם. האדם אינו מניח לעולם להפוך לסמ"ך, לעיגול סגור החוזר על עצמו, אלא מכניס בתוכו נקודה של קו, כיוון ותכלית.

וזהו שאמר הבעל הטורים "טנא" בגימטריא ששים, ביכורים אחד משישים, ולכן חסרה הסמ"ך בכל הפרשה. אין הכוונה רק לרימז ששיעור ההפרשה הוא אחד משישים, אלא זהו כל מהות הביכורים לא לתת לסמ"ך להיסגר ולהפוך לעיגול. להשאיר בתוך השישים את האחד שאינו בטל, את הנקודה המחברת את העולם אל מה שמעליו. כל זמן שיש אחד מתוך השישים שאינו נטמע בתוך הכלל, העולם אינו עומד לעצמו. יש בו נקודת ראשית, ומכח אותה ראשית כל המציאות מקבלת צורה אחרת.

ודבר זה שייך במיוחד בכניסת ישראל לארץ. במדבר היתה הנהגת ישראל למעלה מדרך הטבע, והקב"ה היה גלוי להם בכל צעד. אבל בספר דברים עומדים ישראל לפני הכניסה לארץ ישראל, למקום שבו האדם עובד אדמה וחי בתוך עולם הטבע. מעתה לא יראו בכל יום מן יורד מן השמים ולא יחיו באותה הנהגה גלויה של המדבר. ולכן נצרכת הדרכה כיצד לחיות בתוך עולם הטבע מבלי להיבלע בתוכו. התשובה היא ביכורים: לקחת את העולם עצמו ולחבר אותו אל מה שלמעלה ממנו. לא לברוח מן השדה ומן הפרי, אלא לתת להם ראשית, ועל ידי כך להפוך את העיגול לקו המוליך אל תכליתו. ולכן כי תבוא אל הארץ אז מייד באה פרשת ביכורים.

"ארמי אובד אבי" – החזרה אל הראשית

ומעתה מובן היטב מדוע דוקא במצות ביכורים קוראים את פרשת "ארמי אובד אבי". כאשר אדם עומד בארץ ישראל עם פירות שדהו, הסכנה היא שיראה את עצמו כאדם הנמצא כאן ועכשיו, בעל שדה ופירות, בתוך מציאות טבעית העומדת לעצמה. כנגד זה אומרת התורה: בשעה שאתה מביא את ראשית פרי אדמתך, עליך לחזור אל הראשית שלך. "ארמי אובד אבי יורד מצרימה" - דע מאין באת. לא התחלת כאן, בשדה הזה, ולא אתה יצרת את עצמך ואת הצלחתך. יש ראשית לכל המציאות שלך; היה יעקב אבינו, היתה ירידה למצרים, היתה יציאת מצרים, והקב"ה הוא שהוציאנו משם והביאנו אל הארץ הזאת.

וזהו ענין הזכירה שנתבאר. הזכירה מחברת את ההווה אל הראשית. העולם מצד עצמו הוא עיגול שאין בו התחלה ואין בו סוף; וכפי שהיא תפיסת העולם הכופרת בבורא ומנהיג, שהמציאות קיימת כביכול מעצמה, חוזרת שוב ושוב ואין לה נקודת מוצא ותכלית. אבל כאשר יש ראשית, ממילא יש גם תכלית. אם העולם התחיל ממקום מסוים, הוא גם הולך אל מקום מסוים. ולכן דוקא בשעה שהאדם עומד בתוך עולם הטבע של ארץ ישראל הוא חוזר ומספר את סיפור יצירת כלל ישראל. הוא אינו נותן להווה להיסגר בתוך עצמו, אלא מחבר אותו אל הראשית.

וזוהי השייכות העמוקה בין ביכורים להגדה של פסח. יציאת מצרים היא הראשית של כלל ישראל כאומה, והבאת הביכורים היא עבודת האדם שלא לשכוח את אותה ראשית כאשר הוא נכנס אל תוך עולם הטבע. "ארמי אובד אבי" הוא הקו הנמשך מן הראשית ועד השדה שבו הוא עומד עתה. הפרי שבידו אינו עוד פרי טבעי הגדל מעצמו בתוך מחזור השנה; הוא המשך של יציאת מצרים ושל "יביאנו אל המקום הזה ויתן לנו את הארץ הזאת". בכך הוא מוציא את העולם מן הסמ"ך ומחבר אותו אל מקורו.

ה.

ביכורים בהקדמה לפרשת הקללות

ולפי זה מבואר גם מדוע פרשת ביכורים היא ההקדמה לפרשת הקללות. יסוד הקללה הוא כאשר האדם חי בתוך העולם מבלי לחברו אל הקב"ה. התורה פותחת את התוכחה ב"והיה אם לא תשמע בקול ה' אלקיך". כאשר האדם אינו שומע ואינו מחבר את מציאותו אל מה שמעליה, העולם נעשה מציאות סגורה העומדת לעצמה, ומכאן באות הקללות. זוהי בחינת הנקבה שאינה מחוברת אל מקור, בחינת הסמ"ך והעגיגול.

ולכן קודם שהתורה מפרטת את צ"ח הקללות היא נותנת את הדרך כיצד להינצל מהן: פרשת ביכורים. אל תניח לארץ להתיישן אצלך בבחינת "ונושנתם בארץ"; אל תיתן לחיים להפוך לדבר ישן החוזר על עצמו. בכל שנה, כאשר צומח הפרי הראשון, קח את הראשית והעלה אותה לבית המקדש. תזכור מאין באת, תאמר "ארמי אובד אבי", תחזור ליציאת מצרים ותברר שכל חיך כאן הם המשך של אותה ראשית. כך העולם אינו נשאר עיגול אלא מקבל קו, צורה ותכלית.

נמצא שפרשת ביכורים ופרשת הקללות מישך שייכי אהדדי, ושניהם הם המשך אחד של פרשת כי תבוא אל הארץ. כשבאים לארץ ישראל יש סכנה של ונושנתם, להפוך להיות בדרך הטבע. העצה לצאת מזה היא פרשת ביכורים. ומזה יבואו ברכות. ועל זה נכרתה ברית שאם לא תשמע לקול ה' אלוך יבואו קללות. והדברים מאירים.

ז.

ראש השנה – לתת ראש לשנה

ועל פי כל זה יש להבין גם את הקשר המיוחד של פרשת כי תבוא לראש השנה. וכפי המבואר בגמ' בסוף מסכת מגילה (ל): עזרא תיקן להם לישראל שיהיו קורין פרשה זו קודם ראש השנה.

כאמור, אומות העולם מונין לחמה וישראל מונין ללבנה. השנה מצד עצמה היא בחינת חזרה - "שנה" מלשון שונה, חוזר שוב ושוב, והיא גם קרובה לענין ישן ושינה. מחזור החמה משלים את עצמו וחוזר שוב לנקודת ההתחלה, כעגיגול שאין בו ראש וסוף. ובזה היה מעיר מו"ר זצ"ל דעצם המושג "**ראש השנה**" לכאורה הוא תרתי דסתרי: אם זו "שנה", דבר החוזר על עצמו, כיצד יש לה "ראש"? לעיגול אין ראש. אם כל ענינה של השנה הוא חזרה על אותו מהלך, מה פירוש לומר שיש לה התחלה.

אלא שזוהי גופא עבודת ראש השנה: **לתת ראש לשנה**. לקחת את עולם השנה, שמצד עצמו הוא מחזור טבעי החוזר על עצמו, ולהכניס בו ראשית. כאשר יש ראשית, יש כיוון; וכאשר יש כיוון, יש גם תכלית. אין זו עוד שנה הממשיכה את קודמתה בדרך ממילא, אלא שנה חדשה שיש לה התחלה ומטרה. זהו אותו יסוד של החודש, מלשון חידוש, הנכנס אל תוך עולם השנה ומוציא אותו מן החזרה הטבעית.

והנה כתבו התוס' שם בסוף מגילה (ד"ה קללות): "שאלו בבית המדרש של רבינו נסים למה מחלקים פרשת נצבים וילך לשנים כשיש ב' שבתות בין ר"ה לסוכות בלא יוה"כ ואין מחלקין מטות ומסעי שארוכות יותר וכו' לכך נראה לי הטעם שאנו מחלקים אותן לפי שאנו רוצים להפסיק ולקרות שבת אחת קודם ר"ה בפרשה שלא תהא מדברת בקללות כלל, שלא להסמיך הקללות לר"ה ומטעם זה אנו קורין במדבר סיני קודם עצרת כדי שלא להסמיך הקללות שבבחוותי לעצרת".

ומבואר בדברי רבותינו שעומק הטעם הוא שהשבת שלפני המאורע כבר שייכת אליו, שהרי שבת היא מקור ההשפעה של כל ימי השבוע הבא. ממילא אין אנו רוצים שפרשת הקללות תהיה בשבת השייכת כבר לראש השנה, אלא בשבת שלפניה, שהיא השבת האחרונה השייכת לשנה היוצאת.

נמצא שפרשת כי תבוא היא בשבת האחרונה של השנה. ולפי דברינו נמצא שדוקא באותה שבת של סוף השנה קוראים את פרשת כי תבוא, שבתוכה לא רק הקללות אלא גם התרופה לקללות - מצות ביכורים.

בסוף השנה אנו עומדים מול הסכנה שכל השנה כולה היתה רק עוד סיבוב של אותו עיגול: עוד שנה עברה, ולא נוצר דבר חדש. ועל כך באה פרשת ביכורים ומלמדת כיצד מסיימים שנה וכיצד נכנסים לראש השנה. אין מניחים לעולם להיות סמ"ך. משאירים תמיד את ה"אחד מששים" שאינו בטל, את נקודת הראשית המחברת את כל המציאות אל מה שמעליה. וכשם שביכורים לוקחים את ראשית פרי האדמה ועל ידה נותנים לכל עבודת הארץ צורה ותכלית, כך בראש השנה אנו לוקחים את עולם ה"שנה" ונותנים לו "ראש".

וזהו עומק הסדר של פרשת כי תבוא בסוף השנה. פרשת ביכורים מלמדת את האדם שלא להיות שקוע בעיגול של עולם הזה, אלא לחבר את חייו תמיד אל ראשיתם ואל תכליתם; ומתוך כך אפשר לעבור את פרשת הקללות ולבוא אל ראש השנה, אל שנה שיש לה ראש, שנה שאינה רק חזרה על מה שהיה אלא חידוש והתחלה המולכים למקום גבוה יותר. ועל ידי שנזכה שלא לתת לנקודת ה"אחד" להתבטל בתוך ה"שישים", אלא לחבר את כל עולמנו אל מקורו ואל תכליתו, נזכה שיתקיים בנו מאמר חז"ל: "**תכלה שנה וקללותיה, תחל שנה וברכותיה**", ותהיה השנה החדשה שנה שיש לה ראש, התחלה וכיוון, בכתובה וחימה טובה.

עמק השבוע

גליון קבט

פרשת כי תבא תשפ"ו והימים שסביבותיה

עיונים וביאורים במדות ימי השבוע
מאת דוד גר' ראובן מלך שווארץ שליט"א
מחבר סדרת הספרים גישת ראובן, פסקי ראובן, מנחת ראובן ומעיינות ראובן

שנה ג

קיום מיוחד בקריאת פרשת כי תבא

עיין במס' מגילה דף לא ע"ב דאיתא תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר עזרא תיקן להן לישראל שיהו קורין קללות שבתורת כהנים קודם עצרת ושבמשנה תורה קודם ראש השנה מאי טעמא אמר אביי ואיתמא ריש לקיש כדי שתכלה השנה וקללותיה, בשלמא שבמשנה תורה איכא כדי שתכלה שנה וקללותיה אלא שבתורת כהנים אטו עצרת ראש השנה היא אין עצרת נמי ראש השנה היא דתנן ובעצרת על פירות האילן. הרי מובאר ששקוראים פרשת כי תבא, שמלבד שמקיימים דין קריאת התורה בעלמא, גם מקיימים דינו של רשב"א לקרוא קללות שבמשנה תורה קודם ראש השנה.

[עיין בספר דף על הדף במס' מגילה שם דאיתא וז"ל בארץ צבי להרה"ק מקוץ'גלוב זצ"ל (פר' נשא) כתב לבאר דבב' הקריאות דפר' בחוקותי ודפרשת כי תבא יש ג"כ ענין של תכלה שנה וקללותיה בעצם קריאתם, ויש ג"כ בחינה של תחל שנה וברכות', בפר' נשא שהיא מיד אחרי

שבועות יש בחינה של תחל שנה וברכות' כיון שיש בה ברכת כהנים, וגם בפר' כי תבא יש בחינה זו כי אחרי ר"ה קורים פר' וזאת הברכה שהיא ברכות ואי' בזה"ק (ח"ב קמ"ב ע"א) דגור הדין הוא בשמיני עצרת, וא"כ קודם לזה כבר יש תחל שנה וברכות' עכ"ד ודפח"ח, ובספר ימי רצון (עמ' מ"ה) מביא מהג"ר שלמה ברעוודה ז"ל שהקשה, דלכאורה יש להבין האם בקריאת קללות שבמשנה תורה יוגרם שתכלה שנה וקללותיה, א"כ למה צריכים חיזוק והתעוררות וסליחות בימי חודש אלול, ותקיעת שופר ואמירת מלכויות וכו' ועשיית וכו', הלא בלאו הכי תכלה שנה וקללותיה ממילא תחל שנה וברכותיה, מכיון שקראנו קללות שבמשנה תורה לפני ר"ה והענין צריך ביאור, וביאר ד"ל דכוונת עזרא שתיקן שיהיו קורין קללות שבמשנה תורה קודם ר"ה, כדי שתכלה שנה וקללותיה, כיון בזה לעורר כאו"א להתבונן במצבו הפרטי, טרדותיו וצרותיו הדומות במדה גדולה לצרות הכתובות בתורה, ויעלה

על דעתו, אכן נתקיימו בי כמה וכמה מהעונשים המנויין כאן בתוכחה, והרי התורה מזוהירה שעונשים אלה יגיעו אלינו ח"ו בגלל מעשינו הלא טובים, וא"כ מסתבר מאד, שהצרות האלו, הפוקדות אותי והמונעות ממני מלקיים תורה כראוי, אינם מקרה אלא עונשי שמים בעוה"ר, והרי עלי לפשפש במעשי, ולהתוודות על חטאי, ולהתחרט עליהם בכל לבי, ולחזור בתשובה שלימה לפניו ית"ש בהחלטה גמורה, שלעולם לא אשוב למעשי הבלתי רצויים, וכל זה יגרום שתכלה שנה וקללותיה, כי החוטא החליט לעזוב את דרכיו ומעלליו הבלתי רצויים, וכשמענו בר"ה קול שופר יוסיף תשובה על תשובתו, ותחל שנה וברכותיה ברחמי העצומים ית"ש. עכ"ד ודפח"ח. עכ"ל.]

ועיין בספר פרי צדיק פרשת תבא אות י"ז דאיתא וז"ל שבת זה הוא הכנה לראש השנה כמו שאמרו בגמרא כדי שתכלה שנה וקללותיה. עכ"ל.

הפטרת כי תבא בחינת גמול הנחמה

עיין בתוס' במס' מגילה דף לא ע"ב שכתבו ע"פ הפסיקתא שאחרי ט' באב מפטירין בשבע הפטרות דנחמה. ועיי"ש שמבואר שיש סדר מיוחד להני הפטרות, נחמו נחמו, ותאמרו ציון, עניה סוערה, אנכי אנכי, רני עקרה, קומי אורי, שוש אשיש. וכו"ה בשו"ע או"ח סי' תכ"ח סעיף ח'. ועיין במפרשים שביארו הסדר בזה. לדוגמא, עיין באבודרהם סדר הפרשיות וההפטרות דאיתא וז"ל ואומר במדרש על דרך צחות כי תקנו לומר בתחלת הפטרות הנחמות נחמו נחמו עמי כלומר שהקב"ה אמר לנביאים נחמו נחמו עמי,

על זה משיבה כנסת ישראל ותאמר ציון עזבני ה' כלומר איני מתפייסת מנחמת הנביאים וכו', עניה סוערה לא רוחמה כלומר הנביאים חוזרין ואומרים לפני הקב"ה הנה כנסת ישראל לא נתפייסה בתנחומין שלנו, על זה חוזר הקב"ה ואומר אנכי אנכי הוא מנחמכם, ואומר עוד רני עקרה לא ילדה, ואומר קומי אורי כי בא אורך, על זה משיבה כנסת ישראל שוש אשיש בה' כלומר עתה יש לי לשוב ולשמוח תגל נפשי באלהי כי הלבישני בגדי ישע וגו'. עכ"ל.

הנה לפ"ז נמצא שיש שתי קבוצות בתוך

הני שבע הפטרות, דבשלש הפטרות ראשונות משתדלים להגיע לנחמה, ובארבע הפטרות אחרונות יש ענין נחמה בפועל. [יש להעיר דהדברים מתאימים מאד עם תאריכי השנה. דתמיד קוראים השלש הפטרות ראשונות בחודש אב ותמיד קוראים הארבע הפטרות אחרונות בחודש אלול. וא"כ י"ל דבחודש אב, אף דכבר הוא אחרי תשעה באב, ולכך כבר עסקינן בנחמה, אבל כיון דעדיין הוא חודש אב, עדיין לא מגיעים לנחמה בפועל, ואח"כ בחודש אלול, בחינת אני לדודי ודודי לי, כבר מגיעים לנחמה בפועל. וא"ש.]

והנה יש שתי קבוצות קטנות בתוך הקבוצה של הארבע נחמות בפועל, ד"אנכי אנכי" רני עקרה" ו"קומי אורי" הם הנחמות בפועל שהקב"ה מנחם כלל ישראל, ו"שוש אשיש" הוא מה שכלל ישראל עונים בחזרה. נמצא מכל הנ"ל שאף שיש שבע דנחמתא, אבל רק שלש מההפטרות הן נחמות בפועל.

ולפ"ז נמצא דהפטרות כי תבא היא בחינת גמר הנחמה. הנה יל"ע אם עפ"ז יש ביאור בהא דקוראים קללות שבתורות כהנים שתי שבתות לפני ראש השנה, ולא בשבת שלפני ראש השנה. וצ"ע בזה. [אבל עיין בתוס' במס' מגילה שם שכתבו

טעמא אחרינא וז"ל נראה לי הטעם שאנו מחלקים אותן לפי שאנו רוצים להפסיק ולקרות שבת אחת קודם ר"ה בפרשה שלא תהא מדברת בקללות כלל שלא להסמיך הקללות לר"ה ומטעם זה אנו קורין במדבר סיני קודם עצרת כדי שלא להסמיך הקללות שבבחוקות לעצרת. עכ"ל.]

מי יעלה לקריאת הקללות

עיין בשו"ע סי' תכ"ח ס"ו דאיתא וז"ל קללות שבתורות כהנים אין מפסיקין בהם, אלא אחד קורא כולם ומתחילין בפסוקים שלפניהם ומסיים בפסוקים שלאחריהם, אבל קללות שבמשנה תורה יכולין להפסיק בהם, ואע"פ כן נהגו שלא להפסיק בהם. עכ"ל. הרי מבואר שלמעשה אחד קורא כל הקללות. ויל"ע מי יעלה לקריאת כל הקללות.

עיי"ש במשנה ברורה בס"ק י"ז דאיתא וז"ל מהרי"ל הקפיד על מי שעלה לתוכחה דדוקא השמש ששוכרין אותו לזה אין קפידא, ומ"מ אם קראוהו בודאי צריך לעלות (דמי שקראוהו לעלות לס"ת ואינו עולה גורם שיתקצרו ימיו) ולא יארע לו שום דבר רע דכיון שעולה משום כבוד התורה שומר מצוה לא ידע דבר רע, ובהרבה מקומות נוהגין שהש"ץ הקורא בעצמו עולה ונכון הוא. עכ"ל.

ועיי"ש בביאור הלכה ד"ה בפסוקים דאיתא וז"ל הנה ראיתי שערוריה בענין זה בין ההמון שיש מקומות מן הישובים שבהגיעם לסדר בחקותי וכי תבא אין קוראין בתורה בשבת זו וכמה רעות עושין אחד שאין מקיימין קריאת התורה שהיא תקנה קדומה מימות מרע"ה וגם על מה שאמר הכתוב מוסר ה' בני אל תמאס ואל תקוץ בתוכחתו וגם הוא טעות מעקר דכי מפני שאין קוראין בתורה ואין רוצין להביט בתוכחה בטוחים הם שלא יחול עליהם התוכחה

ואדרבה ח"ו, ודומה זה הדבר לאחד שהתירו בו מכיריו שלא ילך בדרך ההוא שהוא מלא בורות ופחתים וענה להם אני אינני ירא מן הפחתים יש לי מכסה עבה ואכסנה על עיני שלא אראה אותם ואפילו כי אפול חלילה לא ילעיגו ממני מפני שהיו עיני מכוסים ולא ראיתי אותם האם יש שטות גדול מזה אדרבה כל מה שמסגיר יותר עיניו היא הסיבה הגורמת להזיק לנפשו ויהיה ללעג ולבזיון ח"ו לכל והנמשל מובן, ואני דן אותם לכ"ז מפני שיראין שלא יבוא לאינצויי ח"ו אצל ס"ת שזה יאמר ע"ז שיעלה לתוכחה וזה על זה אבל הלא יש עצה גם לזה שהש"ץ הקורא בעצמו יעלה לתורה לפרשה זה וזוהו אין שום חשש כלל לכו"ע. עכ"ל.

הנה יש בהאי ענין עוד פרט, דעיין לעיל בסימן נ"ג ס"ט דאיתא וז"ל מי שהוא שונא לש"צ לא יעלה לספר תורה כשקורא התוכחה. עכ"ל. ועיי"ש במ"ב בס"ק נ"ח דאיתא וז"ל שונא לש"ץ ר"ל כיון שהוא שונא לש"ץ מסתמא הש"ץ ג"כ אינו אוהבו כי כמים הפנים לפנים וגו' ואולי יכוין ש"ץ הקורא בהתוכחה נגד פניו וחשש סכנה היא לו. עכ"ל.

ועיי"ש בהמשך דברי המ"ב שבכה"ג אפשר דלא יעלה אפילו אם כבר קרא אותו וז"ל ע"כ פסק דמפני זה אפילו קראוהו לא יעלה וכנה"ג כתב דיותר טוב שיעלה משיכנס

לעונש בשביל שהוא מבזה כבוד התורה וכן הסכים הגר"א וכן כתב בספר שערי אפרים וז"ל צריך שיהיה אוהב להצבור והוא אוהבם ואם אירע שהקורא יש לו שנאה על אחד מהצבור מוטל על הסגן שלא יצוה לקרות לזה לפרשת התוכחה מפני שסכנה היא ואם יודע שהקורא שונאו ומתיירא שמא יקראוהו יצא בין גברא לגברא במבה"כ עד שיקראו אחר ויכנס אח"כ ואם לא יצא וקראוהו יעלה כיון שהוא מתכוין משום כבוד התורה שומר מצוה לא ידע דבר רע. עכ"ל.

הנה ע"ש בס"י תכ"ח ס"ו דאיתא וז"ל וכן נוהגין שלא לקרות אחד בשמו לעלות אלא קורין מי שירצה. עכ"ל. ועיי"ש בביאור הלכה דאיתא וז"ל בשמו לעלות אלא קורין מי שירצה הנה לכאורה משמע מלשון זה שיאמרו יעמוד מי שירצה אבל לא נהירא לחדש ענין כזה שאין לזה טעם וגם אין נוהגין כן כי יותר טוב שישאלו מתחלה מי ירצה לעלות או יבטיחו ליתן דבר מה למי שדחיקא ליה שעתא ויקראוהו בשמו וי"ל דאה"נ קאמר רמ"א דלא יקראוהו סתם לאחד בשמו שיעלה אלא למי שידעו מתחלה שיתרצה לעלות וכמו שכתבנו והגם דהלשון קצת דחוק מ"מ הכונה כמו שכתבנו וכן משמע בד"מ בסימן זה ולעיל בסימן קל"ט ע"ש ומדברי המחמה"ש משמע לכאורה שמפרש כמו שכתבנו מתחלה ולא נהירא. עכ"ל.

גדר פרשת בכורים בפרשת כי תבא

הנה בפרשת משפטים ובפרשת כי תשא רק הוזכר הבאת בכורים כדכתיב "ראשית בכורי אדמתך תביא בית ד' אלקיך", אבל בפרשת כי תבא גם הוזכר מקרא בכורים.

והנה עי' בחי' ר' מנחם זמבא סי' נ' דאיתא בשם האריז"ל דמצות הבאת הביכורים היא תיקון לחטא המרגלים דהרי המרגלים הוציאו דיבה על הארץ ומצות ביכורים ניתנה משום חיבת הארץ.

עכ"ד. (ועיי"ש שהוסיף וז"ל יש רמז לזה במשנה בביכורים פ"ג מ"א דאיתא שם אדם יורד בתוך שדהו ורואה תאנה שביכרה אשכול שבכר רמון שבכר קושרו בגמי ואומר הרי אלו בכורים, הנה מוזכרים



מקצת ולא כולה א"כ יש לנו לידון נאמר כאן ארץ כלומר שהכתוב מצריך להביא הפירות לירושלים בשביל הארץ שהרי כתיב הגדתי היום וכו' וכתיב התם ארץ כלומר שגם שם מדבר בשבח הארץ שהרי בז' מינין נשתבחה א"י ולפיכך א"צ להביא ביכורים אלא מז' מינין וכן מוכח מדברי רש"י שכתב אף כאן שבח א"י משמע דלא מוגז'ש אלא כיון דהבאת ביכורים הוא משום שבח א"י ע"כ מסתבר דאין ביכורים אלא משבעת מינין שנשתבחה בהן א"י. עכ"ד. ויש בזה שיטה אחרת, דעני' בפ' בעלי התוס' עה"ת בפ' כי תבא שביארו הא דבעינן לב' המקורות, דילפי' ממראשית דלא צריך להביא כל ז' מינים כ"א מין א', ותמיהו המפרשים דבתוספתא מבואר דמביא כל הז' מינים, והנה עיי"ש בפ' הריב"א שהביא דהר"ר אהרן מקוביטצ'ר אמר דאם צריך להביא כל הז' מינים לא יהי' כל הקיץ בביתו אלא בירושלים אלא ודאי א"צ להביא מכולם אלא מא' מהם. ולפ"ז א"ש לומר כמו שראיתי בציון ההלכה בפ"ב מהל' ביכורים ס"ק כ"ט שיתכן דגם הני בעלי תוס' מודים שאם ביכר מנחה מינים כשהולך חייב להביא מכולן רק שאם לא ביכר אלא מין א' א"צ להמתין לשאר אלא מביא מין זה ואח"כ כשיבכירו השאר אין חייב שוב להביא, עכ"ד, וא"כ י"ל דהתוספתא מיירי כשכל המינים ביכרו קודם שהביא בכוריו לירושלים, דבכה"ג מביא כל הז' מינים.]

הנה בין אם המקור הוא מ"מראשית" ובין אם המקור הוא מהגז"ש ארץ ארץ, המקור נמצא דוקא בהפרשה בני תבא, ולא במשפטים וכי תשא, דבמשפטים וכי תשא כתיב "ראשית בכורי אדמתך תביא בית ד' אלקיך", הרי דהתם כתיב "ראשית" ולא "מראשית", וכתיב "אדמתך" ולא "ארצך", והדברים נראים תמוהים, הא עד כמה דהמצוה היא להביא "מראשית" מארצך? למה כתיב שם להביא "ראשית" מאדמתך? והנה לפי הנ"ל הוא מיושב היטב, דמצד המבואר במשפטים וכי תשא, שזוהו קודם חטא המרגלים י"ל דבכורים הוא כמצוות ראשית במצוה בארץ ולכן הוא כשאר מצוות התלויות בארץ שנוהג בכל הפירות, אבל אחרי חטא המרגלים נתחדש ייחוד מיוחד לבכורים שהוא משום שבח הארץ, ולכן בכי תבא נתחדש שמביאים בכורים רק "מראשית" ורק "מארצך", דהיינו משבעת המינים המורים על שבח הארץ.

מיוחדים לשבעת המינים, בכורים הוא מיוחד לשבעת המינים. והנה השבעת המינים הוזכרו בפרשת עקב בהדי ה'מעלות' של ארץ ישראל, וא"כ זה שדוקא בכורים הוא מיוחד לשבעת המינים מורה שבכורים מורה על "שבח הארץ".

והנה מהו המקור דאין מביאים בכורים חוץ משבעת המינים. עיי' במס' מנחות דף פד ע"ב דאיכא דרשא "ראשית מראשית" דהיינו מראשית ולא כל ראשית, וכ"ה ברמב"ם בפהמ"ש שם וז"ל אמר השם יתברך בביכורים ולקחת מראשית כל פרי האדמה, ואמרו חכמים מראשית ולא כל ראשית אין אתה מביא אלא משבעת המינים האמורים בשבח הארץ, והם המנויים בפסוק ארץ חטה ושעורה וגו', עכ"ל, וכ"ה שם ברע"ב וז"ל אלא משבעת המינים דכתיב מראשית, ולא כל ראשית, שאין כל הפירות חייבים בביכורים אלא שבעת המינים שנשתבחה בהן ארץ ישראל חטה ושעורה וגו'. עכ"ל.

אבל עיי"ש בירושלמי (בכורים פ"א ה"ג) דאיתא אין מביאים ביכורים כו' אילו כתיב ולקחת ראשית כל פרי האדמה הייתי אומר כל הדברים יהיו חייבים בבכורים ת"ל מראשית ולא כל ראשית אם מראשית ולא כל ראשית אין לך אלא חטים ושעורים בלבד תלמוד לומר פרי אדמתך ריבה וריבה את הכל נאמר כאן ארצך ונאמר כאן ארץ חטה ושעורה מה ארץ שנאמר להלן בשבעת המינים הכתוב מדבר אף ארץ שנאמר כאן בשבעת המינים הכתוב מדבר.

[הנה לכאורה יש בזה מחלוקת בין הבבלי והירושלמי אי ילפינן מהדרשא "ראשית מראשית" או אם בעינן להגז"ש. אולם יש מפרשים שסוברים דבעינן לב' המקורות. דהנה עיי' ברש"י עה"ת בפ' כי תבא שלכאו' הביא ב' המקורות, וז"ל מראשית ולא כל ראשית שאין כל הפירות חייבין בביכורים אלא שבעת המינים בלבד נאמר כאן ארץ ונאמר להלן ארץ חטה וגו' מה להלן משבעת המינים שנשתבחה בהן א"י אף כאן משבח א"י שהן שבעת המינים. עכ"ל, וצ"ב למה בעינן ב' המקורות. ועי' ברש"י כת"י במנחות שפירש דמראשית לחוד לא סגי, דלא ידעי' איזה מינים מביאים. אבל עדיין צ"ב, דלמה לא סגי לן בגז"ש דארץ ארץ לחוד, וצ"ע. והנה עי' בגור ארי' שתירץ דאניה גז"ש מופנה כלל ולא נתקבלה הלכה למשה מסיני, והכי פירושו כיון דכתוב מראשית דמשמע

כאן השלשה מינים המוזכרים גם אצל המרגלים שאותם הם הביאו מארץ ישראל והרמז להקשר שביניהן. עכ"ל. הנה עיקר חטאם של המרגלים היה שדיברו דברי גנות על ארץ ישראל כדאיתא במס' ערכין דף טו ע"א. והנה פרשת משפטים ופרשת כי תשא הם לפני חטא המרגלים, והתם כתיב ראשית בכורי אדמתך תביא בית ד' אלקיך, וי"ל דהתם יסוד מצות בכורים היא כשאר "מצוות הראשיות", דכמו תרומה וחלה ובכור, נותנים הראשית מהפירות להקב"ה, ועי"ז הקב"ה מברך את השאר. ולכן התם ליכא מצות קריאה דומיא דתרומה חלה ובכור דלית בהו מצות קריאה. אבל אח"כ בחטא המרגלים ניתוסף עוד ענין במצות בכורים, תיקון חטא המרגלים, ולזה ניתוסף מצוה פה, מצות קריאה, לדבר על שבחו של ארץ ישראל לתקן חטא המרגלים שהיה בפה, שהוציאו דבה על ארץ ישראל. ולכן דוקא בפרשת כי תבא, שהיא אחרי חטא המרגלים ניתוסף מצות קריאה.

אולם בהלשון הנ"ל שהובא מהאריז"ל משמע דגם מצות הבאת בכורים היא לתקן חטא המרגלים. ובאמת מלבד הא דהמרגלים הוציאו שם רע על ארץ ישראל הם גם "הביאו פירות", דהם הביאו אשכול תאנה ורמון כדי לגנות ארץ ישראל, וא"כ א"ש לומר דהמצוה לתקן חטא המרגלים אינה רק קריאה, אלא היא הבאה בהדי קריאה, דהבאה בהדי קריאה לשבח א"י מתקן הבאה בהדי דיבור לגנות ארץ ישראל. אבל א"כ עדיין צ"ב למה מצות קריאה רק הוזכר בפרשת כי תבא. וכן קשה כנ"ל דפרשת משפטים ופרשת כי תשא הן לפני חטא המרגלים.

ויש ליישב דלעולם י"ל כנ"ל דבפרשת משפטים ופרשת כי תשא מצות בכורים היא כשאר מצוות הראשיות, ולכן לא הוזכר הקריאה, ואח"כ בחטא המרגלים נתחדש עוד ענין במצות בכורים, תיקון חטא המרגלים, ובה לא רק נתחדש הקריאה, אלא בזה נתחדש עוד סיבה להבאה. נמצא שיש שתי סיבות להבאת בכורים, חדא כשאר מצוות הראשיות ושנית לשבח א"י, וי"ל שיש נפק"מ בין שתי הסיבות, ואחד מהנפק"מ היא דמצד הטעם דמצוות ראשיות ליכא דין קריאה ומצד הטעם דשבח א"י יש דין קריאה.

ועיי' במס' בכורים פ"א מ"ג דאיתא אין מביאין בכורים חוץ משבעת המינים. הרי דאף שאר מצוות התלויות בארץ אינם

דעת תורה

מן דאם הישיבה הנאון דבי דוד פיינשטיין שליט"א

שמעתי בקול ה' אלקי וגו' [כ"ו, י"ד]

עיין בפירושו רש"י, וזה לשונו - 'שמעתי בקול השם אלקי', הביאותי לבית הבחירה, עכ"ל. וכן הוא במשנה במעשר שני פ"ה מ"ב.

והנה בפשוטו מייירי הקרא במעשר שני, ואם כן צריך ביאור, מאי קאמר הביאותי לבית הבחירה, הא ליכא במעשר שני דין הבאה לעזרה, וצריך לומר, דקרי לכל ירושלם 'בית הבחירה', ועל דרך מה שכתב הרמב"ם בפירוש המשניות בראש השנה פ"ד - כי 'מקדש' תקרא ירושלם כולה.

אמנם על כל פנים מבואר, דאיכא במעשר שני דין 'הבאת מקום', וכדתנן בביכורים פ"ב מ"ב - יש במעשר וביכורים מה שאין כן בתרומה, שהמעשר והביכורים טעונים הבאת מקום. והיינו, דמלבד הדין דמעשר שני אינו נאכל אלא בירושלם, וזהו מקום אכילתו, עוד איכא ביה דין מיוחד של 'הבאת מקום', והיינו שצריך להביאו לירושלם.

וכן נראה מדברי הרמב"ם בפירוש המשניות בביכורים שם, שהביא מקור להא דקתני דהביכורים טעונים הבאת מקום, מדכתיב 'ושמת בטנא והלכת אל המקום אשר יבחר השם', הרי דמפרש ד'הבאת מקום' דקתני גבי ביכורים, לאו היינו דין אכילתם בירושלם, דזה באמת קתני בסיפא דמתניתין ד'אסורים כל שהן מלאכול בירושלם', ועל כרחך דדין 'הבאת מקום' האמור ברישא דמתניתין, דין בפני עצמו הוא, שהביכורים טעונים הבאת מקום, דיינו שצריך להביאם ל'עזרה' ולקיים בהם הדינים שנאמרו בפרשה, מלבד דין מחיצות אכילתם שהוא ב'ירושלם'. ומינה דגם הדין ד'הבאת מקום' האמור במעשר שני, לאו היינו מחיצות אכילתו, אלא דין בפני עצמו הוא, שהמעשר שני טעון הבאה לירושלם.

וכן מוכח בתוס' יבמות דף ע"ג ע"ב (ד"ה ור"ש) שהקשו, היכי יליף רבי שמעון איסור אכילת ביכורים חוץ לחומת ירושלם בקל וחומר ממעשר, הא רבי שמעון גופיה לא יליף איסור אונן בביכורים ממעשר, משום ד'תרומה' קרינהו רחמנא, ואית לן למילף ביכורים מתרומה, דמה תרומה מותרת לאונן, אף ביכורים מותרים לאונן, ואם כן הכי נמי נימא לענין איסור 'חוץ לחומה', דמה תרומה מותרת חוץ לחומה, אף ביכורים מותרים חוץ לחומה. ותיצרו, דכיון דמעשר וביכורים טעונים 'הבאת מקום', שייך לדמות טפי ביכורים למעשר, לענין 'חוץ לחומה', מלתרומה, ע"ש.

הרי להדיא דדינא ד'הבאת מקום' לאו היינו איסור האכילה מחוץ לחומה, אלא תרי מילי נינהו, והא פשיטא דביכורים טעונים 'הבאת מקום', ורק לענין איסור אכילתם חוץ לחומה הוא דבעינו למילף ביכורים ממעשר, ועל זה כתבו התוס' שם, דאף ד'תרומה' קרינהו רחמנא, מכל מקום לענין 'חוץ לחומה' יש לדמות ביכורים למעשר טפי מלתרומה, הואיל ושווים הם לענין דינא ד'הבאת מקום'.

והנה בפירוש רש"י לעיל פסוק י"ג כתב, וזה לשונו - 'בערתי הקודש מן הבית', זה מעשר שני ונטע רבעי, ולימך, שאם שהה מעשרותיו של שתי שנים ולא העלם לירושלם, שצריך להעלותם עכשיו, עכ"ל. וב'מנחת חינוך' מצוה תר"ז למד מדברי רש"י ותוס' אלו, דהבאת המעשר שני לירושלם היינו ביעורו, ואין צריך לשורפו בירושלם, והביא שכן הוא בתוס' קידושין דף כ"ז ע"א.

ולהאמור דאיכא במעשר שני קיום של 'הבאת מקום', יש לומר דעצם הקיום של 'הבאת מקום' היינו ביעורו. (ובמקום אחר הארכנו לבאר דכניסת המעשר שני לירושלם היא המתרת אותו באכילה).

עמק הפרשה

הרה"ג ראובן מלך שווארץ שליט"א

גדר סוגי אמירות בפרשת בכורים

עיין בריש הפרשה בפרשת בכורים דמבואר שיש שתי אמירות, חדא, לפני לקיחת הכהן וההנחה לפני המזבח אומר הגדתי היום לד' אלקיך כי באתי אל הארץ אשר נשבע ד' לאבותינו לתת לנו, ושנית, אחרי לקיחת הכהן וההנחה לפני המזבח עונה ואומר ארמי אבד אבי וגו'.

והנה עי' בסה"מ להרמב"ם מצוה קל"ב דמבואר דמצות קריאה היא רק מ'ארמי אבד אבי', וכן בחינוך מצוה תר"ו. וצ"ב דאם קרא דהגדתי לא היו חלק ממצות קריאה מהו הענין לאומרו.

הנה המפרשים תמחו על לישנא דקרא, 'הגדתי היום לד' אלקיך', דמהו הלשון 'הגדתי' דהוא לשון עבר, הא עכשו הוא שמגיד כן. עוד קשה דלמה הוא מתחיל מיד 'הגדתי וגו' כי באתי אל הארץ' ואח"כ חוזר ל'ארמי אבד אבי וכו' ואח"כ חוזר לומר 'ויביאנו אל המקום הזה' ולאכא אינו כסידור, וכן למה כופל הודאה על ביאת הארץ שני פעמים. ויש להסביר כל זה ע"פ דברי הרמב"ם הכא וז"ל הגדתי היום בפרי הזה שהבאתי הגדתי והודיתי לשם אלקיך שהביאנו לארץ אשר נשבע לאבותינו לתת לנו, עכ"ל, והיינו דהפירוש דהגדתי הוא דבמעשה הבאה שהבאתי בזה הגדתי את ההודאה לד'. נמצא דהחיוב אמירת הגדתי אינו חיוב אמירה לעצמה, אלא הוא חיוב לפרש המעשה הבאה. אי"כ י"ל דהאמירה דהגדתי לא הוי עוד מצוה בנפרד מהבאת ביכורים אלא היא מפרשת את הבאתו, משא"כ ארמי אבד אבי כו' הוי עוד מצוה בנפרד מהבאת ביכורים. הנה לפ"ז מובן למה 'הגדתי' הוא בלשון עבר, דהרי אומרו אחר מעשה ההבאה. ובהו מובן למה הוא מתחיל מיד 'כי באתי אל הארץ' ואח"כ חוזר ל'ארמי אבד אבי וכו' ואח"כ חוזר לומר 'ויביאנו אל המקום הזה', דמעיכא אינו בא להודות על ההבאה לארץ על ידי אמירתו אלא בא לומר דעצם הבאת הפירות הוא הודאה על ויביאנו אל המקום הזה, ואח"כ בחלק השני עצם אמירתו היא ההודאה ובחלק זה הוא מתחיל מההתחלה דארמי ומסיים ויביאנו אל המקום הזה. ולכן כופל ההודאה על ביאת הארץ ב' פעמים, בדפנעם הראשון הוא מסביר דעצם הבאת הפירות הוא הודאה על א", ובפעם השני הוא מודה על א"י באמירתו.

הנה אפשר שיש 'אמירה שלישית' בהאי פרשה, דעיין במס' בכורים פ"ב מ"ב דאיתא יש במעשר ובכורים מה שאין כן בתרומה שהמעשר והבכורים טעונים הבאת מקום וטעונים דודי וכו', ויל"ע מהו 'ידיו' המוזכר במשנה לענין ביכורים. וי"ל דעיין ברש"י ביבמות דף ע"ג ע"א דאיתא וז"ל וטעונין ידיו בערתי הקדש מן הבית הנה הבאתי את ראשית בביכורים. עכ"ל. ותמוה למה דזקא הזכיר 'הבאתי'. ולכא' י"ל דס"ל לרש"י דכל הדברים מארמי אבד אבי כו' דהוי דברי שבח והודאה אין זה חלק מהודאי, דלא הוי דומיא לידיו מעשר, דאינו מזכיר שקיים הדינים, אבל כשאומר ועתה הנה הבאתי את ראשית כו' הרי מזכיר דקיים הדין, והוי דומיא לידיו מעשר.

הנה פסוקי מקרא ביכורים הם בלשון רבים, ואח"כ כל הפסוק דהבאתי הוא בלשון יחיד, ולהל"ל הוא מובן, דהחלק הראשון הוא אמירת שבח וזה אומר בלשון רבים, אבל הבאתי כו' הוא ידיו דכל א' מתודה על עצמו ולכן אומר בלשון יחיד, ובאמת גם ידיו מעשר הוא בלשון יחיד דכל א' מתודה על עצמו ורק מהשקיפה ולהלן הוא בלשון רבים דחלק זה לא הוי חלק מהודאי אלא הוא תפילה אחרי הודאי. וא"ש.

הנה לפ"ז נמצא שיש בזה שלשה סוגי אמירות עם שלשה גדרים, הגדתי וגו' מסביר המעשה הבאה, ארמי אבד אבי וגו' הוא אמירת שבח, ועתה הנה הבאתי וגו' הוא ידיו שקיים הדין.

אותל חופת

ניסוח וסידור טקסט ליצירה
081454@gmail.com • 052 76-74041

המנהל מרסוס חזקוני סג"ר
י. בלוי
ע"ד הבית

לרכישה מוחלטת של ספרי המחבר

במוקד ההזמנות של י. בלוי
bloyco.il • 054-856-40-33
bloyseforim@gmail.com

כמו"כ ניתנת האפשרות לקבל את הספרים בדינם
לסוללים. ישיבות חכרי' כנסיות ומדרשות

לפניות, הארות, ולהרשמה לקבלת הגיליון מדי שבוע במייל

ניתן לפנות בכתובת: emekhashavua@gmail.com
או להשאיר הודעה במספר: 001-516-581-3597

או בפקס: 1532-5326259

לתרומות והנצחות אפשר לפנות להג"ר

1

84 | ז'ס"ה

ובמחצית שלה. כאן מחצית כל לא תוכל להדמות למחצית החץ שלהם. (לחצי מאור זמירות שבת עמי רמב). חלק נכבד מתוך הקונטרס המתוק דברי חיים לרבי יוסף חיים אליהו שליט"א

שאלה: בתחילת זמן אלו לפעמים ישנם בעולם הישיבות תחושה של תחרות, האם תחרות היא דבר חיובי או שלילי?

תשובה: בעיקרון תחרות היא דבר מבורך, מכיון שהיא יוצרת לחץ להגיע להישגים מרוממים בלימוד, ולכן בעיקרון יש לה מעלה גדולה מאוד, אבל כיום מצוי פעמים רבות שתחרות מביאה את הבהורים לחילוש הדעת והעולה לגורם חלילה לרפיון ולבחורין שהישיבה ויקבלו משבר גדול מזה, ולכן לא כדאי לעודד ולדחוף את התחרות הזו, בלא משח הלל הירש.

שאלה: בחודש אלו מרבית בעולם התורה והישיבות בלימוד המוסר, מהו העצב לבחור שמרגיש שקשה לו להתחבר ללימוד המוסר, כיצד יצליח לחזק את עצמו בלימוד המוסר? **תשובה:** הבחור יחפש ויחשוב על ספי לימוד מוסר שמצליח להתחבר אליהם, כגון רבני יונה כנסת אבות, או משלם עם פירושים שנים, וכפי בוודאי ירגיש מתקדם ועולה במעלות התורה והיראה. רבי משה הלל הירש.

שאלה: מדוע הרב מברסק סירב לכהן בראשות ישיבת פוניבז' **תשובה:** בימי יסוד הישיבה מה הרב הכניס לרב מברסק לבקשו שיעוד לכהן פאר כראש הישיבה, והרגיזו סירב, וטעמו היה, מכיון שראש הישיבה נצרך למסור שיעורים במדינת סדרון, ועלול להיות פעמים שלא יגיע לו לומר, ואז יצטרך להתאמץ ולחדש שכל כדי ללמד אחרים, ודבר זה לא רצוי, ותלמידיו מעדיפים שהיו פעמים שהרגיזו מסר שיעור דף גמרא עם רש"י, לא דף חידוש כלל, כי זה היה דרכו שלא היה מחדש בגלל שצריך למלא חובתו במסירת שיעור.

שאלה: עם תחילת שנת הלימודים, כשההורים והילדים מלאי רצון וכוונות טובות לעשות הכל כדי להצליח בלימודים, איזה חידוש על ההורים לזכור ולשקן שוב ושוב? **תשובה:** ילדיו יסוּד את האמונה שיש להם, חיון נוסף! כשילד מרגיש שמאמינים בו והבצלחות הדבר נוסף בו כוחות אדירים להצליח, ואם חלילה הילד מרגיש שאף, אם לא אומרים לו מילה הוא מרגיש בחוסר האמון וזה פוגע ביכולותיו להצליח, חובת הוריו לתת מאור פנים ופגוע בלידים בכל מה שקשור ללימודים.

שאלה: כידוע שאיברה מרובה אפי' ממאכלים טובים היא חס המוות לגוף. אך כתוב ברמב"ם ובעוד מקומות, מה הדרך לטעום וכמות מהטעם של אוכל? **תשובה:** בקצור לטעום חביא שיש לטעום הרבה את האוכל ולאכול אט אט שבע יותר, ולא לאכול כשיש לו בולמוס כי עלול לטרוף מכל הבא ליד, וכידוע שאורך עשרים דקות מאז אוכלים עד שמרכו השבע במה מקבל שדר שאכלו עד אז מרגישים רע חזק, אז לפני שאוכל עד יתכח עשרים דקות או כבר יראה ששבע.

שאלה: לפעמים אדם מגיע הישיבה ורואה שיש בעיה אצל יפתור אותן כל המלומות **תשובה:** זה להפריך דבר הבעיה לאיירה, כי איוריה גרועה ממציאה, את הגרשנות השליליים על שחוט השערה דמה כח, ומטיל עליו להחרות איירה טובה וניעמה ולהשקיע בזה רבות ורק אז כשיש איירה טובה אפשר למצוא את הדרך להעיר. איירה טובה הכוונה לבימים חיוביות ולהימנע מהחרות נמים חמצות.

שאלה: איך מנהלים בית שהילדים ידעו בריאים בנפשם? **תשובה:** על ההורים לדאוג להזמן שטחיה שמח בבית וכאשר חורר מצליח להשפיע בבית שמחה חבית מתחת בצורה נכונה. אך כשפעמים שמחה על הילדים: עיי' שהילד מרגיש ורואה שההורים מאושרים אז זה משפיע על הילד לאורך שנים ארוכות.

חידות

חידות שניתן הפרשה לפי סדר ה-א.ב. מהתאים גם לילדים:
א. מה ענו כל העם ואמרו? **אמן.** ב. איך נקראים הפירות בעץ שגדלים בארצותינו? **ביכורים.** ג. מה היה דבר תנוה את הברכות: **גריס.** ד. איך זבת חלב? **דבש.** ו. ובאו עליך את הברכות **והשיג.** ו. הפרשה מתחילה במילה- **והיה.** ז. אחד מהשבעים שעמדו על הר עיבל? **זבולו.** ח. סיחון היה מלך של מי? **שבטון.** ט. במה שמים את הביכורים? **טא.** י. איך כתוב שיש לומר מי הדברים? **ימין ושמאל.** יא. מה נתנו אל הביכורים? **כח.** יב. למי נתונים מעשר ראשון? **לוי.** יג. מה כתוב לא להניף ברזל? **מזבח.** יד. ביד חזק ובדורע? **נטיה.** טו. איך נקרא עמ"י? **עם.** טז. **עומ.** יז. **עומ.** יח. **עומ.** יט. **עומ.** כ. איך נקרא עלם, מסכה? **פסל.** כא. ברוך אלה? **צאת.** ק. מה נאמר עליו עליו? **קלות.** קא. עקל לא בלהתלם עליו? **קל.** קב. על מי נאמר שהיה לא בלהת? **שמלם.** קג. והיה ביום אשר... את הירדן? **ותעבר.**

חידות בפרשנות שבע: א. אילו ארבעה פסוקים רצופים מפרשנות נקראים בחג, אך לא בבית הכנסת? **ב.** איזה דבר מוזכר ארבע פעמים בפרשה זו – איך מוזכר בשום מקום אחר בתורה? **ג.** שם מוזכר: **מזרים.** ד. איזה מילה מפרשה מכילה את האות ו שלוש פעמים? **ה.** כמה זה מתי מעט? **ו.** ג. וכן חיים בפרשה?

חידות ידע תורני: ז. מי מברך גם שלא עשני אשה וגם שעשני ברכוני? **ח.** איך יתכן שיוכל אדם לצאת ליד חובת

וכשהרתיחה עלתה יותר ויותר, החלו הם למחוא כף בתוך הופת ולשיר את המלים בדבקות ובשמחה עצומה! **במינים** אתם אמר הסבא, כשמליים אלו מושרות ומזינים בתוך ה. זה מעורר אצלי את עצמת ההתרגשות כיצד ירקנים שבנים ישראל ברגע האמת מוסיפים נפשו בשמחה עצומה בדבקות **ידיעות חשובות וכן דברים מגדולי ישראל ערוך בדרך של שו"ת**

ובקום שאן נדריהו בזה ירדיו במסכתיו ואבד העושר ההוא בענין רע והוליד בן ואין בידו מאומה ערום יצא מבטן אמו וערום ישוב שמה.

שאלה: צומות וסמינים לגוף האם זה דבר טוב ורצוי לפני יתר? **תשובה:** נקדים ונאמר מה שראיתי אצל זקני. בבית סבי הרב אלישיב וכן בבית סבי רבי חיים קניבסקי לא ידוע מעולם שנהנו בסמינים וצומות. אכלו שתי יטו כמו שצריך. וידוע שאמר רבי חיים מוולוז'ין לרבי יוסף וזולד מלסט על מה שהיה רגיל בצומות אמר לו רבי חיים טוב כל משתה תמיד. וידוע שהט"ז תבע את חותנו הב"ח שאל אתו לן לו מספיק כסף ולכן אינו יכול ללמוד כסף. שאל הרבה בשר. וידועים הרב הט"ז על אלו ששנים קצת בשביל ללמוד יוצא שכרם בהפסדם. ורבי אלימלך מליז'נסק גער פעם באברך ח"י שצם אמר לו רבי אלימלך אתה חייב תשובה משום שהצומות שלך גורמת שלא תלמד כמו שצריך. וכח"ל שעתידים לתת את הדין על עניני הרה.

שאלה: מה הדבר הענק לפני הקה"ק שמופיע במדרש בפרשה **תשובה:** בפרשה מוזכר ענין עניית האמן ובמדרש רבה לפרשה אמרו: מפני שאין גדול לפני קדושת ברוך הוא יותר מאמן שישאלו ענין. הגמי בשבת קטן: **אומרת:** אמר רבי יהושע בן לוי כל העונה אמן היה אומיה רבא מברך בכל כחו קורעין לו גזר גרני. אמר רבי יוחנן אפילו יש בך שמש על עבודה זרה ומחלין לו. אמר ריש לקיש כל העונה אמן בכל כחו פותחין לו את שערן גן עדן. וליקוטו שמועני שיעורו רבנו, תכט כתב: בשביל אמן אדם שנונים רשעים מתוך ירעה, ונצילין מתוכו. מובא בשם הגרי"ש שאמר שפעמים רבות חשב מדוע פקדה השואה האיומה את אירופה ולא הגיעה לארץ ישראל, וכשבאנו לארץ ישראל שמועני את אנשי ירושלים עונים אמן היה שומה רבא בקול רם וכוונתו הבטחי שבזכות עניית אמן היה שומה רבא בקול רם וכוונתו ניצלה ארץ ישראל מחשואה האיומה. בספר חמדת ימים אלו ור"ה פרח ז' מזהיר מאד להתחזק במינים נוראים באמירת אמן ואש"י וז"ל: ובפרט עניית האמנים שהוא עונה הן על הברכות והן על הקדישים היה זהיר וזריז ומהלך מאשר האמנים לכונן בהם ושלם אחד אחד מהם, אשר מלבד סגולתם לכפר על פשע וחסאד כמו שאמר ז"ל כל העונה אמן בכל כחו חלוצי היה לו שפע מניית מחולין לו, עוד תוספת תת כחה לחלוצי לקיבול פתיות כחיים הזה אשר רבים משטינים עליהן ובכח סגולת עניית האמן מסלקם כמו שאמרנו קודם הוזכר וכו'.

שאלה: בדורנו יש ורבי אירכות ימים מעבר לדורות הקודמים, מה ההסבר לה? **תשובה:** הסתייעות היה אומר עיי' שדורנו לא הגדולו האחרון והקה"ק מאריך ימים לבני אדם עיי' שיבואו נקיים לשמים.

שאלה: האם אדם צריך לחשוף לעשות פעולה נכונה שמוטל עליו לעשותה כשיש כאלו שם מפרע להם? **תשובה:** רבי חיים קניבסקי אמר לי פעם שכשאדם עושה מה שצריך אין לו לחשוף כל שום דבר, כי הוא עשה מה שמוטל עליו לעשות כעת, וגם אם יש משהו שם מפרע לו לא יחשוף, ובוודאי שיהיה שאף אחד לא יפגע חלילה, אבל אם היה מחוייב לעשות בלול סיבה מוצדקת ביותר של יחוש כלל וכלל מהתוצאה.

שאלה: בחור שמתקשה בלימודו ורואה שלחבריו הושב לצידו בספסל בבית מדרש ישנם כשרונות ברוכים, והדבר גורם לו למשבר נפשי, שהוא לא מצליח בלימודו כמו חבריו, איך יוכיז יוכל לחזק את עצמו ולנצל את כוחותיו במקסימום האפשרי? **תשובה:** ישנו סיפור שהתרחש לפני שבעים שנה, על ידי בן ארבע שהמלמד בחידור גילה שהוא יודע את כל התורח כולה, המלמד אמר ובהל ורץ לחדר של המנהל לספר לו אודות המקרה המוזר שגילה, והמנהל קורא לילד לחדר, וכשנכנס הילד חלה המנהל לשאול אותו שאלות בכל הבגלי והירושלמי ואף בקטעי הורה, ואז החל לשאול בכל ענייני אלה של שידון וכדו' ואז התגלה פלא גדול שבתחומים אלו הילד לא ידע כלום, שמועה זו עשתה לה כנפיים בכל רחבי הארץ, ורבים חלו לראות במו עיניהם את המנהל המעניין, ואז גדולי עולם כמו רבי אהרן קוטל ועוד הגיעו לראות מקרוב את המנהל הגדול, אביו של הילד שחשש מאוד מניעת בשהל של עין הרע נכנס לחדר של הקדוש רבי אהרן במעלה ושפך את לבו ואת חששותיו הרבים, ואז האדמו"ר קרא לילד הפלאי הזה, וברך אותו והורה לאביו שלא לתת יותר לאף אחד לבחון אותו ולא לאיתו יותר על הירושלמי ואף בקטעי הורה, ואז החל תפץ לילד רגל כאחד האדם, והיו שתמחו למה התאמץ הרבי שחילד ישיבה את תלמודו הרב כל שאפת בן תורה היה לדעת את כל התורה כולה העל כל, ואם יש משהו שידוע להל בטעם לו היה, ואז הורה רבי מניעית התורה אפילו במשהו שזה היה מליון מדיית כל התורה כולה שהיה בא ללא יגיעה כלל, וזו תשובת העידוד הגדולה לאותו בחור שמתקשה, חשבר בעולת הבא נקבע אז ורק לפי העמל והגיעה, ולא לפי שום חשבון אחר ולפום צעיר אגרא, הכל שהעמל קשה יותר, כך מעמדם וישרבו בעולם הבא יהיה בזה יותר ויותר יתרון, ובהו יוכל להתמודד ולגדול לגאון ועמל בתורה הקדושה.

הצלב, ירתיחו בחבית זפת רותחת! וכך עשו. הביאו חבית זפת והרתיחו אותה, ומשהחלה החבית לרתוח וידיהם הרגישו את השפירה המרירה, פתחו העריצים בזרם המלים "ישמחו במלכותך שומרי, שומרי, שומרי שבת, וקוראי עונג שבת, עם מקדשי, מקדשי, מקדשי שבעי, שבת..."

ידיעות חשובות וכן דברים מגדולי ישראל ערוך בדרך של שו"ת

האם יש עניין להתחבר הרבה פעמים בחבית ובחתימה טובה! **תשובה:** הבעל שם טוב היה אומר מוטב באב לא ברית כתיבה וחתימה וכו' טובה זה מוסיק מלצני יושר בשמים יתליהו עליו זכור.

שאלה: מה מוטל עלינו לעשות כדי שתפילותינו יעלו לפניו לרצון בימים אלו? **תשובה:** הפה הוא כמו כלי, אם הכלי מולכלך אז אפי' אם יכניסו בו אוכל טעים הוא יתקבל, אותו הדבר מה שהוא מולכלך בדיבורים אסורים כלשה"ק שער ניבול פה וכו', ואז אפי' אם נכנסים בעת תפילות מרובות התפילות יהיו מוקולקות חלילה, ורק כשאדם מנקח את פיו וזה עיי' שמתגבר וכשיש לו איזה משהו לא טוב לומר הוא מתאמץ ומשתדל לשמור על פיו, ואז יוכלו תפילותיו היוצאות מפה נקי להתקבל לפניו לרצון. והחפץ חיים כותב בשמירת הדשן ופלא בעיני שטבע אדם להפשי סגולות וברכות מאנשיך גדולים להצליח על פרנסה, מה יועילו כל תפילות וברכות אם מורגל בלשון הרע שיש עליו אורו מבה רעול בפתר, ואם היו שמועני לרבי הייתי מיינץ, כותב הח"ח, שישמרו עצמם בענין זה. ויש להוסיף שברר בחודש זה שאנו זקוקים להרבה ס"ד שגדל להתחבר על היצירה"ו והקדשי לפחות איזה שעה ביום מה נקפיד לא לדבר על חשני. וידוע כמה הערכה יש לקב"ה על מי שמצליח להתחבר אפי' פעם אחת למרות שהוא במשך היום נכשל רח"ל באיסור זה, אבל שמירה והשתדלות פי"א גורם חיו"ר גדולה לקב"ה ומבטל ממנו עושינים רבים על שאר העצמים שדבריו כי מידה טובה מרובה מידת פורענות.

שאלה: מהו הכוח הגדול שיש באלול? **תשובה:** בחודש אלול אפשר לשנות בדברים בשמים, בדברים שבשאר חודשי השנה קשה לשנות. וגם תפילה שכל השנה לא מתקבלת בגלל כל מיני טעויות יש להאדם, בחודש אלול זה מתקבל בכל מצב. ואותו חדר תשובה וחיוק קטן משפיע בחודש זה מאוד הרבה הרבה יותר משאר ימות השנה. והחידוש הוא שגם כשהתשובה אינה יעילה היא מתקבלת בחודש אלול, למרות שבכל השנה לא מתקבלת בזאת התשובה. ואלול זה ימים של רחמים וקרבנות אלוקים באות שא"י לתאר, הקב"ה מחלק לנו רחמים. ומה שמוטל עלינו לעשות אז לנצל כל רגע במעשינו והקב"ה אוסף את הדברים ומכריע ברחמיים וצדקתו גוי' לטובה. כעת, כשנשאיר ממש גוף מועט מהחודש, ברור שנצטל אז זה להתברר על היצר עוד ועוד, ועיי' נוכח חללים מאושרים בשנה הבעל"ט וכל שנה שרשה בסופה, ומעשרת לאחריה, ותכלה שנה וקולותיה. ראינו בשם רבי שמשן מאוסטרופולי שישנם שלוש זמנים של בקשותיו על אדם מתקבלות: בשעת ברית הכנים. בשעת פתיחת החיכל. ובשעת הגבחת הס"ת. ומה שביקש אז יפעל בתפילותיו.

שאלה: מה הסגולות מהפרשה **תשובה:** מובא בספרים קדמונים שבשעת קריאת התורה על ידיו מעשרות יכוין על בנים הגונים והטובים בתורה לשמה. סגולה נוספת לשפע ברכה והצלחה ועשירות מה שמוא בפרשה יצ' ה' איתך את הברכה באסמך, ועיי' נאמר אלה הברכה שרירה אלא דבר השמוע מהענין, כי אז אין עין ארץ, ומוא בחב"א ששקביה יצר את העולם באופן כזה שאין סג' וליו ואם מסתיר את עושרו או הצלחתו מכוסה מעיני אנשים יש ברכה גדולה בכל מעשי דיו.

שאלה: לקראת הימים הנוראים הקרבים ובאים, מה כדאי לעשות בימים אלו כדי להתייבב על דבר טוב? **תשובה:** הכי טוב לעשות בכל סוף יום חפשו נפש שבו ימודד במה אמו נחלש, ואז יוכלו בקימה ובקורא בלימוד לא בדרך וכן בדיבורים אסורים ובתפילה בלא כוונה וכו' הלא ועיי' הוא יוכל לגרום לעצמו שהוא שיתדל למרח להתחזק בדברים אלו, וכי הוא יקרא בעל תשובה, כי הוא מתייבב על דרך טוב. ועומת זאת, כשאדם מתעלם לגמרי מעצמו ולא בודק במה אחר צריך חיזוק, אז כשהוא יגיע לקראת היום הגדול והתורה בל יהיה מאוחר וחלילה לא יזכה להיחבב לשנה טובה כפי שהיה וזכה לו השעות היתה מתקבלת. ויש לחושף שאחת המהנות האדירות ששקביה נתן לנו שאפי' שבעת יד לא טוב, שיקרות, נבגת, ידברת דברים לא טובים, פגעת באנשים, מה שצריך לעשות אז לא להיחלף קר לשנות את ההתנהגות לעשות תשובה ואז הכל נמחק ונפתח דף חדש.

שאלה: בפרשתנו מוזכרת בהרחבה מצות וידוי מעשרות. מצות 'מעשר' כספים המצויה ביותר בדיני ממונה שלר המעשרות. מה סגולתה? **תשובה:** בכתר רבא להגרי"ח מוולוז'ין אות קכב כתב וז"ל: אמר בשם רב הגרי"א ז"ל של השומר מעשר מוטב בכך שלא יבא ליד חזק כלל והשומר מוטב מעשר שיעשר. בספר מעשה איש חיוי מובא חובת חיים קניבסקי בשם הסתייעלר ר' משה שמואל פ' מעשר כספים אין למס הכנסה שליטה עליו. ופעם היה לרבי חיים ספק בעניני מעשר כספים ואמר הסתייעלר בכל הסתייעות קר תמחין כי מעשר אף פעם אין מפסידים רב מורחיים. ובתגהת יש נחליץ פרק ב' הגיה"ל כתב רבי עקיבם הורו"ח אין השליה הק: רואה דבר הנראה עליו שיש עובק שנהו ונהרגו במעשרותיהן כראוי נתעשרו הרבה ועשרם שמור בידם ויש נחליץ ומנחליץ אותו לבניהם אחרים



מה שבוטאות

מענה לבני הישיבות בנתיבי העליה

גליון 127

לימוד המוסר - ב'

(זלזול בחומר החטאים), או הודע אליהם חטאתם ונשכחה מלבם אחרי כן (-כי זה לא מפריע להם), והנם כמו החולה שאינו מרגיש בחליו ולא יחשוב על הרפואה ויכבד חליו תמיד עד אשר לא יוכל להרפא (-כמבואר בקטע הקודם), ופעמים תהיה נסבה לזאת מקוצר בינתם כי לא יבאו לדרוש אלקים ודעת דרכיו לא יחפצון (-לא לומדים מוסר).

ככל שהאדם טוב יותר הוא מבין כמה הוא חסר, כמה עוד עליו להתקדם, וכפי שאנו רואים בוידויו של רבי ניסים גאון שנאמר בסדר יום כיפור קטן, וכפי שממשיך שם רבינו יונה ז'הנה אנשים צדיקים וישרים בלבבותם, שאגה להם כלביא תמיד במחשבותם, וינהמו על חטאיהם כנהמת ים, ועל אשר קצור קצרה ידם מעבודת השם'. אנו רואים בימים הנוראים שכל שהאדם צדיק יותר הוא יותר יודע על מה הוא צריך לעשות תשובה, ולכן מי שהוא רגוע זה סימן שלילי, סימן שאמור לעורר את האדם שהוא חייב יותר לשים לב על מצבו.

ככל שיש לדבר מסוים תועלת גדולה יותר, היצר הרע נלחם בו חזק יותר, ואם אנו רואים את הקושי הגדול בלימוד המוסר, הסיבה לכך היא שפחות מפריע ליצר הרע שנלמד הרבה שעות ביום, מאשר אם נלמד מוסר, בגלל שהוא יודע שלימוד המוסר יקדם אותו ויוציא אותו משליטתו.

יש הנרתעים מביקורת עצמית מתוך מחשבה שזה דבר מחליש ומשתק, ובאמת יש כאלו שזה מה שהביקורת העצמית גורמת להם, וזה בהחלט דבר גרוע, האדם צריך אנרגיה וכוחות בשביל להתקדם, וחיים בהרגשה של ביקורת עלולים להוציא את כל האנרגיה, סיפוק מביא מוטיבציה להמשיך ולהוסיף, וביקורת עלולה לסתור את הסיפוק, ביקורת עצמית נכונה אינה כזו שהאדם רואה בה רק את חסרונותיו וחושב רק חלק הכוס הריק, אבל ביקורת עצמית נכונה לוקחת בחשבון גם את הדברים הטובים שעשינו, שהם רבים, לוקחת בחשבון את חולשת האדם ואת העובדה שלא נולדים מושלמים (אדם שאין לו מה לתקן, מה יש לו לעשות בעולם...), לוקחת בחשבון את המתנה המופלאה ששמה 'תשובה' המאפשרת לאדם לתקן מה שנעשה, להתקדם עוד ועוד, לאט אבל בטוח, להצליח.

ביקורת עצמית נכונה היא 'מבט אל העבר - צופה פני עתיד', ללמוד מנסיון העבר כדי לתכנן איך העתיד יהיה טוב יותר, ובשביל שזה יקרה אנו צריכים את לימוד המוסר, לעשות עצירה משטף החיים, לעמוד מול המראה ולראות במה עלינו להתקדם, ואיך עושים זאת, בדרך שלימדנו בעלי הנסיון, בדרך שקיבלנו מבורא העולם בתורה שבכתב ושבעל פה, כי רק היצרן יודע כיצד להפעיל את המוצר המורכב שיצר בצורה הטובה ביותר, לטוב לנו כל הימים לחיותנו כהיום הזה.

בהצלחה רבה

בשבוע שעבר ביארנו את הכדאיות והצורך בלימוד המוסר, לכל אדם שרוצה להתקדם ולהצליח בחיים, והצלחה רוחנית נחשבת בעיניו הצלחה, וממילא הוא רוצה לדעת במה הוא צריך להתקדם וכיצד עושים זאת, וכן לימוד המוסר מביא את האדם לחיים עם משמעות פנימית, חיים שמחים ומאושרים.

בהסתכלות פשוטה ניתן לחשוב שלימוד המוסר מביא את האדם לעצבות מסוימת, בגלל שהוא מגלה שיש לו חסרונות, ושיש דברים קשים שמוטל עליו לעשות, דבר זה נכון רק במידה והאדם מעדיף לטמון ראשו בחול כמו בת יענה, ולא לדעת מהם חסרונותיו ומטלותיו, כמו אדם שלא רוצה לעשות בדיקה רפואית שמא יתגלה שיש בו איזה חולי המצריך טיפול קטן, והוא מסכן את עצמו בכך שהדבר יתגלה כשכבר יצטרכו טיפול הרבה יותר קשה. כאשר האדם מגלה מחלה ח' בשלב מוקדם, בזמן שיש לה תרופה, הוא שמח שגילה זאת בזמן, אותו הדבר בלימוד המוסר, האדם מגלה את חסרונותיו, ולומד כיצד יוכל להתקדם ולתקן, ואילו הזמן עובר בלי לגלות זאת, אח"כ יהיה יותר קשה לתקן, וגם הוא יפסיד את כל הזמן שבינתים.

אחד מהדברים שמאד מקדמים את האדם זה 'ביקורת עצמית', אדם יכול ללכת במשך היום בהרגשה שהוא בסדר, ולעומת זאת אצל חבריו הוא רואה חסרונות למכביר, אדם שחושב שאין לו חסרונות קשה לו מאד להתקדם, וכמאמר הפסוק (משלי כ"ו י"ב) "ראית איש חכם בעיניו, תקוה לכסיל ממנו" - לכסיל אין תקוה, אין לו שכל ואיך ידע מה לעשות, ומי שהוא חושב שכל מעשיו בחכמה הוא במצב גרוע יותר... ובלי לימוד המוסר קשה להיות במצב של ביקורת עצמית נכונה בריאה ובונה, הרבה אנשים נמצאים במצב של ביקורת עצמית משתקת, ממתגים את עצמם במצב מסוים ובטוחים שאין להם סיכוי להיות במצב טוב יותר, ומצד שני בהרבה דברים הם בטוחים שהם במצב מצוין (-"כל דרך איש ישר בעיניו". שם כ"א ב') ואין להם צורך להתקדם. כמו כן להרבה אנשים יש הרבה ביקורת כלפי אחרים, כיון שזה דבר הרבה יותר קל ולא מחייב, ספרי המוסר מנחים אותנו לנתב את הביקורת מול עצמינו, ולדעת כיצד ניתן להתקדם.

עצם המחשבה שהאדם חושב שהוא בסדר זו מחשבה בעייתית מאד, לא רק מצד התוצאה, אלא גוף העובדה שהאדם חושב שהוא בסדר בדברים שהוא לא בסדר, זה לא בסדר, אחד מהיסודות שעוברים כחוט השני בהרבה מקומות בספר 'שערי תשובה' זה הנקודה שהחומר בחטא זה לא רק גוף המעשה, אלא המשמעות הפנימית שלו, ואחד הדוגמאות לכך זו התייחסותו של רבינו יונה (ב' ח') לאדם שחושב שהוא בסדר, למרות שכתוב (קהלת ז' כ') "כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא", ועל זה כותב רבינו יונה שדבר זה נגרם מזלזול בעבירות, 'והאנשים ההם מאשר הם בזים לדבר עוונות

לרגל יום הארצייט של הגר"י סרנא זצ"ל, ראש ישיבת חברון, קיבלנו מאת משפחת הגר"א שמואלביץ זצ"ל (בן הגר"ח זצ"ל), אוצר פנינים ומעשים יקרים שסופרו עליו לאורך השנים ע"י אביהם הדגול, לתועלת הרבים, והם מתפרסמים כאן לראשונה. תשואות חן לבנים החשובים, ומעט מהערותיהם מופיעות בשולי הגליון.

משה שפיר קאמרת

הסבא ר' אליעזר יהודה אחז מאוד מר' יחזקאל סרנא, ר' אריה פינקל סיפר שרא"י אמר לו שר' חצקל הוא **המשה רבינו של הדור**, וסיפר רבי אברהם שרא"י שמע עליו הפלגות גדולות מהסבא מסלבודקה (יש מכתבים שהסבא כותב על ר' חצקל).

צדיק כמשה

שמע כמה פעמים מרבי יחזקאל מקור לרמב"ם פ"ה מהל' דעות דהרשות נתונה וכל אחד ראוי להיות צדיק כמשה רבינו, מהגמ' (ברכות לג, ב) דיראה לגבי משה מילתא זוטרתא היא והרי מדבר עם ישראל, אלא שמע מינה שלכל אחד יכולת להיות כמשה¹.

תפקידה של ישיבה

מהספדו של רבי אברהם על המשגיח רבי אהרן חדש זצ"ל:

שמעתי פעם מרבי יחזקאל סרנא שאמר בשם החפץ חיים ששיבה זה בחינה של גוסס, שכל תזווה הוא שופך דמים, כל שינוי קל כל תזווה קלה יכול להרוס את הישיבה... הוא היה השומר הפתח של צורת הישיבה, התפילות הסדרים כל שינוי קטן.

עוד הוסיף: שמעתי מרבי יחזקאל (אולי זה ידוע) שהסבא מסלבודקה שאל את ר' ישראל סלנטר מהי ישיבה, מהי המהות של ישיבה, אמר לו: **להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים**, זו ישיבה, מה הפשט רוח שפלים? שפלים אין להם שאיפות, אין להם השגות, טוב להם איפה שהם נמצאים, להחיות פירוש הדבר לתת להם שאיפות, השגות בגדלות. מסתמא גם לגלות את המעלות של כל אחד, כל אחד יש לו מעלות אין קץ אך עד שמגלים זה לא נראה, זה ישיבה, זה סלבודקה

1. א"ה בקריית מלך מביא ממתי יגיעו וכו', ובהוספות להוצאה ה' מביא מר' משמ"ר הלוי מברכות ס"א. אפי' בידו תורה ומעשים טובים כמשה רבינו, ובעירובין י"ח: אפי' דומה למשה רבינו.

זאתה בן אדם

עובדות ופנינים נפלאים
אודות ראש ישיבת חברון,
נסיך ממלכת סלבודקה,
הגאון הגדול רבי יחזקאל סרנא זצ"ל

שסופרו ע"י תלמידו
הגאון רבי אברהם צבי שמואלביץ זצ"ל

בפרסום ראשון

מאת הרב ישי לסר

בשביל להתפלל מנחה? (א"ה דהיינו שיש פטור עוסק במצוה)

קנאת סופרים

רבי יחזקאל אמר שמקנא בשלשה אנשים: באמרי אמת על שהנהיג זמן קר"ש בגור. ברבי מאיר שפירא על הדף היומי. בגב' שרה שנירר על הקמת בית יעקב.

במחיצת האבות הקדושים

שמע מר' יחזקאל כמה פעמים שלאחר שהיו כמה אסונות בחברון, אמר הסבא מסלבודקא שהאבות לא סובלים אותנו... והוסיף רבי אברהם: צריך זכות להיות ליד האבות.

צורת אדם

שמעתי מר' יחזקאל סרנא שר' הירש ברוידא הספיד את הסבא מקעלם, ואמר **שאנחנו נוכל לומר שראינו אדם**, זה היה ההספד על הסבא מקעלם, אדם זה היה נזיר הבריא, והסבא מקעלם גילם את האדם השלם, עם שליטה עצמית גמורה. (מהספד רבי אברהם על רה"י רבי נתן צבי זצ"ל)

בני בנים

רבי יחזקאל השתתף בשמחה של נכד של רבי בייניש פינקל, ואמר שאפשר לראות בהמה הולכת עם בנה אך לא עם נכד, **כשרואים סבא ונכד רואים אדם!**

זיו החכמה

שמע מר' יחזקאל על הגרי"ז, דאמרינן (סוף סוטה) משמת רבי עקיבא בטל זיו החכמה, וכתב ברש"י איני יודע מה הוא, ואמר רבי חצק'ל "גם אני לא יודע, אך אצל הבריסקער רב ראו את זה", והוסיף רבי אברהם שהוארט הזה מתאים לרבי חצק'ל, והוארט עצמו הוא קצת 'זיו החכמה'...

הסכמה או ברכה

כשבא אחד לרבי אברהם שהציעו לו לכהן כראש ישיבה, ובא להתייעץ, סיפר לו רבי אברהם שכאשר עבר מחברון למיר בא לר' יחזקאל ואמר לו שבא להסכמה וברכה, אמר לו ר' יחזקאל **הסכמה אתה לא רוצה, אתה רוצה ברכה...**

היכי דמי 'מתנה'

סיפר רבי אברהם שכאשר יצא הספר 'דברי אליעזר' של הסבא הגרא"י פינקל, הוא שלח את הספר לרבנים. הלך רבי אברהם ובן דודו רבי אליהו ברוך פינקל לחלק לרבנים. רבי אברהם הביא לר' יחזקאל סרנא שרצה לשלם על הספר, ואמר לו שזה מתנה, השיב ר' חצק'ל: **בלי הקדשה זה לא**



בצעירותו

נתנה, נתנה השגות, נתנה שאיפות של גדלות, לא להסתפק במועט, לא להיות קטן!

כל אדם הוא יותר

על הא דאיתא בהספד דמוסיפים קצת בשבח המת (שו"ע יו"ד סי' שמ"א סעיף א'), אמר רבי יחזקאל משום דכל אדם הוא קצת יותר טוב ממה שנראה.²

איך אומרים הלל

רבי יחזקאל הגיע פעם למסיבת חנוכה בישיבה ואמר שהבוקר התפלל אצל חסידים ושרו בהלל, והם צודקים, הלל זה שירה, וראוי לעשות כן בישיבה, ולמחרת התחילו לשיר, אך לא במילים עצמם, אלא לפני הודו היו שרים ניגון.³

נובהרדוקר?

כשהלך רבי יחזקאל לבקר את רבי אברהם יפה'ן, ר' יחזקאל דרש הרבה ור' אברהם היה שקט, כשנפרדו אמר ר' אברהם לר' חצק'ל: התהפכנו, אתה נהיית נובהרדוקר ואני סלבודקער.

והצנע, לכת

בשנה שעלה ר' אברהם יפה'ן לארץ עשו לו קבלת פנים אצל ר' בן ציון ברוך והיה שם ר' יחזקאל סרנא ודיברו על סלבודקה ונובהרדוק על מהלך סלבודקא של הצנע לכת, אמר הגר"י סרנא (בבדיחותא) שמרוב ההצנע כבר אין לכת (והוסיף רבי אברהם את המעשה על חסיד קוצק שלמד בבית מדרש ואמר לעצמו שפה רואים אותו והלך לביתו וגם שם אמר לעצמו שבחדר החיצון מי שנכנס רואה אותו אז נכנס לחדר שינה וגם שם אמר לעצמו שרואים אותו דרך החלון, ונכנס למיטה, ונרדם).

דיבורים מיותרים

במוצ"ש שובה אמר לרבי יחזקאל 'גוט ואך' וגוט יאהר', אמר לו ר' חצק'ל למה צריך לדבר דברים מיותרים? אם יהיה גוט ואך ממילא יהיה גוט יאהר...

לאו זמן תפילה עתה

מספר בנו של רבי אברהם: באמצע ניחום אבלים הציעו לצאת להתפלל מעריב, אבא אמר לי שר' יחזקאל סיפר שהיתה אסיפה עם החפץ חיים והתקרב זמן מנחה רצו להתפלל מנחה, החפץ חיים אמר: בשביל זה קראו לאסיפה?

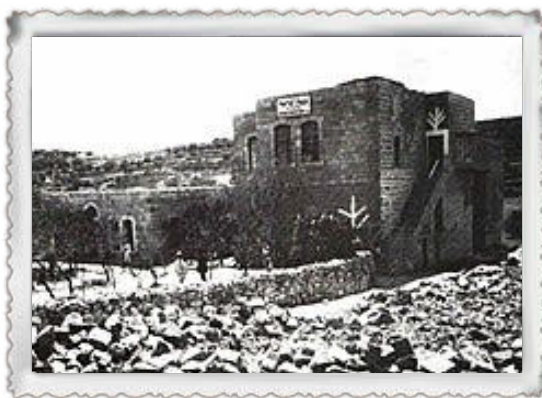
2. א"ה ע"י באילת השחר שבת קכ"ג על ואזניך תשמענה דבר מאחריך.

3. א"ה במסכת סופרים בנעימה, בגליון הגר"ל ריש פרק החליל ענין שיר בפה אי בעי עימוט שיר נמי או סגי באמירת דברי שיר ועי' רש"י חולין כ"ד. ד"ה דתקיפין, וקצת יש להטעים בזה הא דבעי שיאמר הלל בנעימה עי' הגמ' הל' חנוכה בשם מסכת סופרים, וזאת עפ"י רמב"ן בסה"מ שורש א' בענין הלל דמדין שירה ילפינן לה.

מתנה, ולא הסכים לקבל עד שחזר לרא"י שכתב הקדשה.

לפרק את הנסיון

סיפר רבי אברהם: פעם הלכתי לטייל עם ר' יחזקאל לעת זקנותו ברח' ישעיהו שיש בו עליה לא קלה, ושאלתי אותו אם לא קשה עליו העליה. אמר ר' יחזקאל: **כשאני הולך בעליה אני חושב על פסיעה אחת, פסיעה אחת זה לא עליה, אח"כ עוד פסיעה... אויס עליה.**



ישיבת חברון בעיר חברון

את זקנו אמר לו הגר"י סרנא בבדיחותא, 'א'פארקערטער מלמד'. כלומר: עה"פ 'ויכר יוסף את אחיו והם לא הכירוהו' איתא (יבמות פ"ח ע"א) **מלמד** שיצא בלא חתימת זקן ובא בחתימת זקן, וכאן זה להיפך..

הבית ישראל אמר לו כשהתחיל לגדל **אם חכמה אין כאן זקנה יש כאן** (ולפני כן כשלא היה לו זקן אמר לו: עכשיו אתה דומה לאמא שלך, מתי תהיה דומה לאבא שלך).

עיקם הכתוב

רבי אברהם התלווה לרבי יחזקאל כשהלך לבקר את הרב הוטנר (כשהיה בביקור בארץ) ואחד מהם סיפר (ר' אברהם לא זכר מי) שהסבא מסלבודקה רצה פעם לומר 'דומה לכלב', ולא רצה להוציא מהפה את המילה 'כלב', ורק אמר: "זה כמו... זה כמו... בריה שעושה אה אה", וכן כשהסבא הזכיר את הענין "ראה נתתי לפניך את החיים ואת הטוב את המות ואת הרע" - אמר "את החיים **וההיפך** את הטוב **וההיפך**".⁴

עולה ואינה יורדת

כשהיה רבי יחזקאל עולה במדריגות בישיבה ועלה לאטו, אמר לבחור שהמתין: **תעלה**, וכשהיה יורד אמר לזה שהמתין: **תלך**, והסביר לרבי אברהם שהלך עמו שלא רוצה לומר תרד (ירידה).⁵

מאמץ רחל

בכנסיה הגדולה בתשכ"ד ר' יחזקאל סרנא דרש (לכולם) שתהיה קריאה לקבל גישה לקבר רחל, אמר שלא אומר לכותל, קבר רחל הוא מקום תפילה מיוחד, דינקב קבר אותה שם כדי שתתפלל על בניה כאשר יבואו לשם להתפלל.

כמוך ממש

רבי יחזקאל אמר על ריש האיש מקדש דאסור לקדש את האשה עד שיראנה משום ואהבת לרעך כמוך (קידושין

והוסיף רבי אברהם לבאר לפי זה פשט בגמ' בסוכה נ"ב "לעתיד לבוא הקב"ה שוחט היצר הרע בפני הצדיקים והרשעים, צדיקים נדמה להם כהר גבוה רשעים נדמה להם כחוט השערה, צדיקים בוכים האין יכולנו לכבוש הר גבוה כזה, רשעים בוכים ואומרים האין לא יכולנו לכבוש חוט השערה כזה". ונראה שהרשעים מראש מסתכלים על כל הדרך וזה באמת הר, ומתייאשים, הצדיקים להיפך מראש מחלקים כל דבר, עכשיו אני יכול, זה אני יכול, וכך כל דבר כחוט השערה ומתגברים.

תורה דלית לה פירכא

ר' יחזקאל אמר על דברי תורה שנאמרים במקום אכילת סעודה שלישית, שצריך להגיד 'חסדישע תורה', דדבר אחר אולי תהיה עליו פירכא, אך חסידישע תורה א"א להפריך...

אדרבה תן בלבנו

סיפר רבי אברהם שפעם רבי יחזקאל ראה את התפילה של ר' אלימלך מליזענסק ["אדרבה תן בלבנו וכו'"] ומאוד התפעל ממנה (רבי אברהם לא זכר בדיוק ההמשך רק שהתפעל מאוד ואף אמר שצריך לומר את זה).

חתימת זקן

לפרק זמן מסוים בבחרותו של רבי אברהם הוא הפסיק לגלח את זקנו, היה זה בשל החששות שיש בגילוח במכונה. והיה מספר ע"ז שכאשר הגר"י סרנא ראהו עם זקן, הפטיר 'די נארישקייט האט א'בארד' [תרגום מילולי: לשטות יש זקן], כפה"ב בביקורת על כך שמחמיר ע"ע. ואח"כ כשחזר וגילח

4. א"ה ע"י דרך שיחה סוף פרשת שמיני על החזון איש שאמר פעם להוציא כ. ל. ב. מהחצר, ור' חיים קנייבסקי הראה תוספתא בכורות א' ב' בכל בהמה טמאה בכורה רק בחמור, בכל חיה אסור מחיר רק בכלב, והיינו שהכלב הוא הכי מאוס וחמור הכי פחות מאוס, וע"י גם בספר הזכרונות להגר"ח ס"י נ"א סעיף כ"ב כשה"י צריך להזכיר כלב ה"י אומר כף למד בית, וכן כשה"י צריך להזכיר שוטה, ה"י אומר שין ויו טית הא (כנראה שלא להזכיר דבר מגונה, ע"י פסחים ג. וע"י שעי"ת ס"י קנ"ז סק"ב בשם יש"ש, לא בדת"א אלא במילי דעלמא).

5. א"ה בפרשת מקץ "רדו שמה" וברש"י ולא אמר לכו רמז למאתים ועשר שנים שנשתעבדו למצרים כמנין רד"ו, ובשפתי חכמים דלכא' מרדו לא שמענין מידי דצריך לכתוב רדו כיון שארץ ישראל גבוהה מכל הארצות וכמו שכתב הרא"ם וכן כתוב בכל הפרשה כולה לשון ירידה אלא לא גרסינן ליה, והדרשה היא מדכתיב "שמה" וכו' ועוד יש לומר דגרסינן ליה וקשה לרש"י למה כתיב לשון ירידה היה לו לומר לשון מעליא "לכו" אע"פ שא"י גבוהה מכל הארצות אפ"ה במדבר לנוכח לא היה לו לומר לשון ירידה, אלא רמז וכו'.

ה' אמר למשה "לך רד" רד מגדולתך, בפרשת קרח דתן ואבירים אמרו לא נעלה וברש"י פיהם הכשילים שאין להם אלא ירידה. בפרשת דברים א' מ"ב "אמור להם לא תעלו" וברש"י לא עליה תהא לכם אלא ירידה.

לא שם לב שהסוגיא בדף לד: לד: היא בעצם 11 ספיקות בהכרת הטוב (באיזה אופן מקנה כפילא).

‘פה’ לעומת ‘מרוז’

משיעור של רבי אברהם פרשת נשא: כבר הבאתי פעם, בשם רבי יחזקאל סרנא, דהנה כתוב שהאבן של בנימין היא **ישפה**, וכתוב בחז"ל שישפה זה יש פה, שהוא ידע ממכירת יוסף והוא לא סיפר, שאל הגר"י סרנא, לכאורה 'יש פה' זה אם מספרים ומדברים, אבל אם לא מדברים למה זה **יש פה**, זה **אין פה**? והשיב: פה שמדבר כל מה שיש לו לדבר זה לא פה, זהו צינור של מים עכורים, 'יש פה' הכוונה שהוא בעל הבית, שהוא יכול לא לדבר, זה נקרא פה.

ואפשר לומר את זה גם בנוסח אחר, אחד שמדבר כל מה שהוא יודע זה לא נחשב שיש לו פה אלא לפה יש אותו, ורק אם הוא יכול לא לדבר אז נחשב שיש לו פה, הוא הבעלים על הפה זה הכוונה יש פה.

(א"ה אגב במכתב תנחומים שכתב ר' יחזקאל סרנא על פטירת הרבנית מנוחה גרודז'נסקי **"דיברה בשתיקתה הרבה יותר מחכמניות בדיבור"**, מובא בקובץ תנובה אלול תש"ז)

כאבל אם

מרבי יחזקאל על הפסוק "כאבל אם קודר שחותי", דכשהאב נפטר האמא מנחמת, כאיש אשר אמו תנחמן, אך כשהאם נפטרת (והאב כבר לא חי, כשהאם מאריכה ימים יותר) אין לו מנחם.

תרי רפאל ליכא

יום אחד רבי יחזקאל קרא לנכדתו עדנה (בתו של חתנו רבי אברהם פרבשטין), והציע לה את השידוך עם רבי רפאל שמואלביץ. הנערה התחילה לבכות (היתה צעירה), אמר לה: את לא צריכה לעשות את השידוך, אבל צויטע רפאל אין (אין עוד רפאל שני...).

איך אומרים שטיקל תורה

רבי אברהם הוסיף שר' רפאל היה מגיע בתור בחור במשך חצי שנה להגיד לר' חצקל סרנא תורה (לפני השידוך), הוא היה אומר לו תורה באופן כזה: היה אומר את כל הקושיות ואז ר' חצקל מיד תפס ואמר את המהלך, ר' חצקל היה בעל כישרון... אז ר' רפאל שינה את המהלך: **היה אומר את היסוד**



עם רבי אליהו לאפיאן

מ"א). דהייכ"ת של אדם לקיים ואהבת לרעך כמוך ממש הוא באשתו.⁶

סכינא חריפא פסקיה

סיפר רבי יחזקאל מעשה בסבא מסלבודקה, הסבא היה אומר שמועס לאברכים בליל שבת לפני מעריב בבית, פעם אחת האריך קצת, ונכנסה הרבנית ואמרה יש להם נשים, **והסבא הפסיק באמצע משפט**.

נענה בנפילת אפיים

סיפר חכם אחד: היה יהודי קרוב לר' יחזקאל סרנא, הבן שלו הלך לשיבה תיכונית, משום שאשתו היתה מודרנית, ר' חצקל שאל אותו למה שלח לשם, אמר: הרה"י יודע את המצב בבית שלי... אמר לו האם התנפלת על הרצפה ובכית? כלומר, אם היית מראה שזה כל כך אכפת לך, יתכן שהיא היתה מקבלת את דעתך.

גר חמותו עדיף

שמע מר' יחזקאל סרנא שאחרי החתונה של ר' אייזיק שר התגורר בקלם אצל חמותו רעיית הסבא מסלבודקה (הסבא היה בסלבודקה והיה מגיע בחגים לביתו בקלם), ור' אייזיק נתן לשויגער להדליק נרות חנוכה להנות אותה...

שלך שלי

רבי אברהם הראה בספר הזכרון לרבי יחזקאל ('אחר האסף') במכתבים לר' אברהם אליהו קפלן, מכתב ז': "מזל טוב לך אהובי! בשורה טובה לבשרך אהובי אני בא: ביום א' בבוקר גברו עלינו חסדי ה' ונולדה לנו בת למז"ט בשעה מוצלחת, ובכן נהייתי לאב על נפש אחת מישראל - עולם מלא." והתפעל רבי אברהם איך שכותב רבי יחזקאל מזל טוב לך, כאשר נולדה לו עצמו בת. אלא שזו הידידות של סלבודקה!

דקויות בהכרת הטוב

סיפר רבי אברהם שהיה לומד חברותא עם אחיו רבי רפאל בלילה בביתו, ורבי יחזקאל טייל אז ונכנס אליהם. אמר רבי יחזקאל שלמד הרבה פעמים פרק המפקיד ועד עכשיו

6. א"ה ע"י בשיעורי בד קודש ירחי כלה שנת תשנ"ט שיחת ליל שבת: ומכבר שמעתי ממור"ג הגר"י סרנא זצ"ל לבאר ד' הגמ' בקידושין מ"א. וכו' ותמוה מאד וכי זה כל החשש והרי שמא תתנגד ונהרס שלום ביתו, אמנם הענין בזה הוא דבאמת יש להעיר עוד והרי בנוהג שבעולם אביו ואמו בודקים את זיווגו בשבע בדיקות וחקירות, משני הצדדים, ובודאי שראוי לסמוך עליהם בבחירתם משני הצדדים, ומהו ענין עד שיראנה, אלא שבדקות ההרגש יש לכל אדם תכונות לב ונפש שאין יודע זאת זולתו, וגם אביו ואמו בכלל, ולכן יתכן גם בדבר מועט שאינו בגדר חיסרון כלל, אולם כבר יש בו פגם כל שהוא בהרגשתו, והנה התורה אמרה ואהבת לרעך כמוך, והיא מצוה נשגבה מאד והיא יסוד כל התורה, והדבר פשוט שמצוה זאת קשה מאד לקיימה כהלכתה, אמנם המקום הקל יותר שיכול האדם לזכות בימי חייו לקיים מצוה זו היא בביתו, וע"ז הוא דאיתא בגמ' דאיכא למיחש שמא יחא דבר מועט מאד שנעלמה מעיני זולתו, ומ"מ פוגם מעט בהרגשתו, ושוב לא יקיים בו מצוה נשגבה זו, אשר יתכן וכבר לא יקיימנה לעולם. 7. א"ה ע"י גם בסוף המכתב.

ור' חצקל התחיל להתווכח, ואז היה אומר את הקושיות... כך ר' רפאל סיפר. ואמר רבי אברהם: זה היה בדור שהסבים ניהלו את השידוך.

לבר במעלית שבת

סיפר ת"ח אחד שאביו היה אצל ר' יחזקאל סרנא בבית חולים עין כרם בשבת, ולקחו למעלית שבת לבית כנסת והכניסו למעלית, כשהוא עצמו רץ דרך

המדריגות, ור' יחזקאל סרנא צעק עליו שבשביל פרומקייט השאיר זקן וחולה לבד במעלית.. ואמר לו שאתמול ביקרו הרב אונטרמן ואמר לו שאין בזה כל חשש. (א"ה וכמובן אין ללמוד הלכה מפי מעשה)

כרע שכב כארי

רבי אברהם אמר על סוף ימיו של רבי יחזקאל, כרע שכב כארי.

אחרי שובי ניהמתי

רבי יחזקאל סיפר: בתחילת תנועת המוסר, היה לבעלי המוסר עיתון וכו' וקראו לו "למען דעת", ולמתנגדיהם קראו "למען האמת". והרב משאויל היה אחד מהגדולים והיה מתנגד מאוד לתנועת המוסר, אבל עם כל זה לא חתם על הפאשקעווילין של "למען האמת". ואמר משום שקיבל על עצמו לא לעשות דבר שאפשר שבעוד עשרים שנה יתחרט על מה שעשה.

ואמר רבי יחזקאל: "יסוד זה לקחתי עמי בכל חלקי חיי כפשוטו. זה יסוד גדול לכל החיים. לא לעשות דבר שאפשר שלאחר כמה שנים תתחרט עליו."

ושמת סכין בלועך

סיפר הגר"ד פוברסקי שליט"א שפעם הגיע רב מאמריקה ואמר שיעור בפוניבז', בתוך השיעור רצה לומר דבאיסור חדש דאינו איסור חפצא אין פסול דמשקה ישראל, והגר"ד שאלו בשיעור מסוגיא ערוכה במנחות דיש בחדש פסול



נואם בחתונת נכדתו עם רבי רפאל שמואלביץ, לידו החתן, רא"י פינקל, ר"א קוטלר, וממול החתן ר"א פרבשטיין

דמשקה ישראל, ולאחר מכן פגשו ר' יחזקאל סרנא ואמר לו ששמע שעבר על הגמ' חולין ו. ושמת סכין בלועיך אם בעל נפש אתה - אם יודע תלמיד ברבו שיודע להחזיר לו טעם בין, ואם לאו תבין את אשר לפניך, ושמת סכין בלועיך אם בעל נפש אתה, פרוש הימנו.

ברוך אתה ה' חי העולמים

סיפר רבי יחזקאל שהיה בבית חולים יחד עם רבי פנחס עפשטיין זצ"ל ושמעו מברך בורא נפשות וחותר ברוך אתה ה' חי העולמים, כדעת הגר"א, ושאלו ר' חצקל אם נוהג בכל דבר כהגר"א, השיב ר' פנחס שלא, ולכן במודים דרבנן אינו חותר בא"י ק-ל ההודאות משום ספק ברכות, אך בבוא נפשות ממה נפשך, אם צריך לומר בא"י חי העולמים הוי ברכה לבטלה בלא אמר, וממנ"פ יש כאן צד ברכה לבטלה, ולכן נוהג כהגר"א, ור' יחזקאל שיבח זה.⁸

אחורי אשה ברכב

כשרבי יחזקאל היה נוסע לבני ברק במוניות גאולה, לא היה יושב אחרי אשה והיה מעדיף לשבת ליד אשה ולא מאחריה. (א"ה ע"י שיח יהודה אבהע"ז סי' כ"א באיסור הליכה אחרי אשה).

היכי דמי גזלן

רבי יחזקאל אמר פעם שבחור שלוקח אוכל מהשיבה בלי רשות הוא גזלן.

לשבור את הצום בזמן

סיפר רבי אברהם שכאשר למד בחברון, היה תענית (עשרה בטבת או י"ז בתמוז) שהתפללו מעריב במוצאי התענית מוקדם וירדו לאכול, והוא נשאר עוד קצת, ר' יחזקאל עבר שם ושאל למה אינו יורד, אמר לו 'מה בוער?' (בדרך צחות. וטעמו היה לחכות כמה דקות שיהיה לילה ודאי), אמר ר' חצקל צריך להראות שהסיבה שלא אכל היא בגלל הצום.



רבי יחזקאל סרנא ורבי חיים זאב פינקל, רבי אברהם שמואלביץ ביניהם

8. א"ה יל"ע דהרי מחלוקת אי בברכה ארוכה יוצא כשלא חתם, ואם כן אף אי בעי חתימה אם לא חתם יתכן שאינה ברכה לבטלה. ועי' בדמשק אליעזר סי' קפ"ח ועי' בספר אעלה בתמר (הרב שטיינמן) עמ' 32.

בשורה נפלאה לכלל שוחרי תורה ומוסר

ליראי ה' וחושבי שמו



מסכת אבות

עם פירושי רש"י, רמב"ם, רבנו יונה ורע"ב

ועליהם פירוש חדש

♦ **ויגל יעקב** ♦

עיונים בעומק דבריהם הקדושים



תורת חובות הלבבות

עם ביאורים ועיונים

♦ **בלבב ימים** ♦

המבאר על פי מפרשי חובות הלבבות הקדומים ומעורר

נקודות נפלאות לאורך כל 'ספרן' של ראשונים' זה

הערות וחידושים באוצרות
מסכת אבות
בענייני עבודת המידות,
לימוד התורה ועבודת הבורא

לרבנו בחי' הדיין הספרדי ב"ר יוסף זצ"ל
אבן פקודה
במהדורה
מפוארת ומנוקדת

"ספר מיוחד במינו... ומאוד נהניתי ממנו, ונוכחתי לראות כי
הרהמ"ח הפליא לעשות בתכלית עבודתו הגדולה בהארת
דברי ראשונים כמלאכים, ובודאי יהיה הספר הזה לתועלת
ולברכה למבקשי השם המבקשים ללמוד מסכת זו"

[מדברי הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א ראש ישיבת חברון]

"פותח שערי אורה ... להבין ולהשכיל בדבריו. חיבור שלם
בשפה ברורה ובהירה הפותח שער להבנת הדברים ועומקם.
כי יש בו תועלת מרובה ללימוד הספר ולהכנס בשערי וכו'
והוא זכות הרבים גדולה מאוד"

מנוחה וקדושה

מרבינו ישראל איסר מפאניוואז' זצוק"ל

תלמיד רבינו הגר"ח מוולז'ין זיע"א

ספר מוסר ועבודה מהראשונים במעלה

מרגן ורבנן גדולי הדורות שקדו על דלתותיו

והוחזק כמקור לידאת שמים וקרבת ה'

תורה, תפילה, ויחוד המעשה

דרכי חינוך הנערים למנוחת הנפש ולמדרגת הקדושה

עיקרו מחקר מעשה המצוות ותלמוד תורה
על פי שכל... גותן עצות ליישר דרכו לעלות
במעלות למדרגה יותר גבוהה... מלוקט
מדברי הגדולים וביחוד מדברי הגאון
החסיד רבי אליהו מוילנא ומדברי תלמידו

הגאון רבי חיים"

(הקדמת המחבר)

♦ מהדורה מורחבת ומבוארת ♦



אינקא

דרכא אחרינא

סיפורו של הרב אינקא ישראלי ז"ל

**מחיי הזוהר של תל אביב
אל עולם התורה והתשובה**

חלוץ תנועת התשובה, תלמידו של הגאון רבי שלמה זלמן אויערבך זצוק"ל וידידו של הגאון רבי משה שפירא זצוק"ל, מספר על חייו, התמודדויותיו, ועל דרכו מדמות של אמן תל אביבי לדמות של תלמיד חכם

מכתבים אישיים, תיאור אוטוביוגרפי, מאמרי הערכה
מחבריו ורבותיו, מאמרים מן העיתונות

"יום יום בדרכי מביתי לבית הקפה שלנו הייתי עובר על יד הגטו. מעולם לא חשבתי על מה שקורה בתוכו. ידעתי ששם, בפנים, חיים אנשים על פלנטה אחרת, חשוכה, פרימיטיבית. הם לא עניינו אותי. אפילו לא סקרנו",
(מתוך ההקדמה).

"יום אחד הוא קם ועזב לירושלים, לא היתה שום אוירה, לא של בעד ולא של נגד. זה היה חידוש גמור. פתאום הוא קם ויצא. לנו - אחריו - כבר היה לאן ללכת"
(גיסו, הרב אורי זרז"ל, מתוך הספר)



רעדה יאחזון

מאמרים והנהגות
מימי אלול הקדושים
וחרדת הימים הנוראים
במשנת רבותינו מאורי הדורות

דברי מרגן ורבנן מעתיקי השמועה מלוקטים
בלשונם, פעמים שבא בקצרה במאמר חוצב
להבות אש, ופעמים שבא בארוכה בתיאור
הנהגתם הקדושה, בעבודת התשובה
והתפילה, הסליחות והשופר



הדרכה בעבודת האלול • עצות לזכות בדין • כוונות השופר • התעוררות לתשובה

"חבור נחמד ונעים ונורא בשם 'רעדה יאחזון', התעוררות עצומה ונוראה לקראת חודש הרחמים,
חודש אלול והימים הנוראים... אוצר גדול ונכבד הביא לנו בבחינת זוכה ומזכה, וכאשר יראו ויוכחו
כל המעיינים כי רב טוב בו לחיים עולם ונצחיים",
(הגאון רבי שמואל אוירבך זצוק"ל).

שלא תהא תורה מונחת בקרן זווית



**פלטפורמת הספר התורני
מעניקה לספר שלך במה**



ללמוד

הספר שלך יוצג
עם כל הספרים המובחרים
מול מאגר לומדים



להפיץ

מהבית שלך אל כל העולם
מעלים בקלות את הספר
עם אפשרות לרכישה מיידית
ללא תלות באמצעי שיווק נוספים



לחבר

מעכשיו יש לך חשיפה
משלך, ניתן לקבל מידע
ולעייין בספר שלך